

MITES DEL MÓN CASTELLER:
ELS GEGANTS PERDUTS DEL SEGLE XIX

Eduard Jiménez Virgili

Gràcies a totes les persones que han col·laborat directa o indirectament en tot tipus d'aspectes concrets; Aïda Sánchez, Andrea Molné, Arnau Cendón, David Martí, Guillem Bargalló, Laura Galvan, Mª Antonia Virgili, Míriam Valmiso, Mònica Lázaro, Raül Cendón i Rodrigo Sicilia. Però en especial a la Laia Molné, que tant m'ha ajudat personalment amb paciència. Sense tots ells aquest treball no hauria estat possible!

I Merci als Castellers de Vilafranca, la Colla Vella dels Xiquets de Valls i a la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona, que han sigut tres puntals clau en aquest treball i m'han fet sentir com a casa.

Aquest treball va dedicat a tot el Món casteller; per seguir durant molts anys el camí de l'autosuperació i perquè avui en dia podem somiar sobre el futur prometedor, l'inesgotable present i el passat mític dels castells... Pit i amunt!

- ÍNDEX:

1 - Introducció	pàg.6-9
2 - Testimonis directes i indirectes: Historiografia castellera (pàg.10-47).	
2.1: Cronologia castellera	pàg.11-16.
2.2: Les fonts directes del segle XIX i buidatge	pàg.17-28.
2.3: Les opinions dels experts	pàg.28-33.
2.4: Rere fer el buidatge i llegir als experts, aplicació de la lògica	pàg.34-46.
2.5: Conclusions	pàg.47.
3 - Estudi de població del segle XIX	(pàg.48-70).
3.1: El context històric dels mites del segle XIX	pàg.49-50.
3.2: Els vells protagonistes de la història castellera	pàg.51-69.
3.3: Conclusions	pàg.70.
4 - Arqueologia experimental	(pàg.71-150).
4.1: La teoria, el treball i l'eina cabdal	pàg.72-76.
4.2: Metodologia de gravació, filtració i processament	pàg.77-84.
4.3: Anàlisi de les construccions	pàg.84-149.
4.3.1: La dimensió ja assolida; la intransigència del 2d8n ...	pàg.84-103.
4.3.2: La dimensió provada; l'extrem 3d9n	pàg.104-125.
4.3.3: La dimensió tantejada; l'inabastable pd7n	pàg.126-149.
4.4: Conclusions	pàg.150.

5 - Conclusions finals	(pàg.151-154).
5.1: El pilar de set net	pàg.152.
5.2: La torre de vuit neta	pàg.153.
5.3: El tres de nou net	pàg.154.
6 - Fonts	(pàg.155-164).
6.1: Bibliografia castellera; publicacions especialitzades	pàg.156-158.
6.2: Bibliografia i treballs generals	pàg.158-161.
6.3: Diaris	pàg.161-162.
6.4: Webgrafia	pàg.162-164.
6.5: Videografia	pàg.164.
7 - Annexos	(pàg.165-228).
7.1: Diccionari casteller	pàg.166-183.
A) Glossari: <i>vocabulari casteller utilitzat</i>	pàg.166-177.
B) Terminologia: <i>contraccions del vocabulari casteller</i>	pàg.178-183.
B.1) Especificacions de les estructures dels castells	pàg.178.
B.2) Tipus de castells	pàg.178-183.
7.2: Imatges	pàg.184.
7.3: Diari d'arqueologia experimental; seguiment pràctic	pàg.185-199.
7.4: Catàleg de castells gravats	pàg.200-203.
7.5: Gràfiques de moviment exemplars	pàg.204-227.

1 - Introducció:

Estant en ple segle XXI el territori català veu un fenomen d'evolució constant en múltiples de les seves facetes. Una de les peces que componen el complex engranatge de la identitat catalana és sens dubte la cultura, realçada des de la publicació de "*La Pàtria*" d'Aribau el 1833, el principi de la Renaixença. Des de llavors la cultura catalana s'ha adherit a un complex *colash* de canvis constants d'una població singular, calant en temes socials, polítics, econòmics...etc.

Enmig dels trets que conformen la cultura i la identitat catalana, hem de destacar un patrimoni únic al món que s'ha anat valorant amb el pas del temps; el **Món casteller**. Els castells són construccions humanes que es formaren a partir del contacte de la població del Camp de Tarragona amb la moixiganga valenciana (o ball de valencians) durant els segles XVII-XVIII. D'aquesta interrelació inicialment de caire tradicional religiós, sorgí tot un fenomen cultural i social en alça des dels primers castells a finals de segle XVIII. Arribant als nostres dies el panorama casteller ha evolucionat enormement, atorgant a la societat catalana i al món un patrimoni tant material (amb construccions humanes) com immaterial (valors) invaluables que ha ajudat a consolidar tota una identitat territorial, un fenomen de masses i a integrar a milers de persones en un complex teixit sociocultural. Les proves d'això es troben amb els milers de castellers i castelleres que conformen el Món casteller, el creixement anual d'aquest microcosmos i el reconeixement de la UNESCO amb la declaració de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat (2010).

Així doncs, podem apreciar com els castells són un engranatge bàsic del mecanisme que conforma la societat catalana. No obstant, no és un engranatge tant simple com pot aparentar a simple vista, doncs factors diversos com la seva longevitat temporal, la extensió territorial que experimenta constantment, els canvis interns, l'estructuració de les colles, les activitats heterogènies, l'evolucionisme dels castells en sí o l'augment de

colles i practicants ubiquen aquest fenomen com a una miscro-societat peculiar adherida a la societat, cultura i història de Catalunya.

No podem parlar doncs d'un simple fenomen sociocultural comú, ja que les pautes bàsiques que conformen en sí el Món casteller i el seu *currículum vitae* evidencien el seu potencial i uns trets excepcionals. Es pot dir llavors que els castells han acabat esdevenint una parcel·la única dins la mateixa cultura i societat autòctones a Catalunya, amb singularitat pròpia i *pedegree*, per així dir-ho.

Havent vist la particularitat dels castells, el valor, la rellevància, la complexitat i el teixit que implica la seva esmena, podem veure-hi una Història interna pròpia de canvis constants fins arribar a l'actualitat, amb la cristal·lització definitiva el Món casteller. Els milers de practicants dels castells sovint obliden que aquesta activitat té uns antecedents que van més enllà de l'actualitat, aprofundint fins al segle XVIII. Ja han passat 245 anys des del primer castell modern i conegut a l'Arboç (1770), i aquest lapsus de temps no sempre prou recordat ha donat peu a múltiples episodis dins la Història dels castells.

I és aquí on entrem en la finalitat cabdal d'aquest treball. Els castells tenen unes arrels, un recorregut i un present, marcant una línia biològica pautada a partir de fets (castells concrets) i d'episodis (períodes rellevants), formant la Història castellera. Aquest marc longeu de dos segles i mig ens ha regalat meravelles, però també **incerteses**: arribant als nostres dies s'han fet pràcticament tots els castells existents, però encara queden gegants que no s'han domesticat, o ni tan sols aconseguit. Tot i que segons els mites castellers monstres de gran complexitat com el pilar de set net, la torre de vuit neta o el tres de nou net s'aconseguien ja al segle XIX... com pot ser això? És veritat, una mala interpretació o una altre castell difícil exagerat?

L'objectiu d'aquest Treball de fi de Grau, "*Mites del món casteller: els gegants perduts del segle XIX*", és demostrar si és possible que aquestes construccions mítiques (pd7n, 2d8n i 3d9n) s'aconseguessin en una etapa tan primerenca dels castells, un període que ha donat peu a discussions i a la consolidació d'un folklore casteller que pot ser plenament debatut.

Com poder respondre a tal incògnita? Al principi, com a estudiant d'Història de la Universitat Rovira i Virgili, vaig pensar en dur a terme només una recerca en àmbits de premsa, fotografia... però vaig veure que era insuficient: no hi havia proves concloents i calia una recerca que respongués a dubtes tècnics, físics,... etc, més enllà de fonts que bàsicament eren indirectes o dubtoses.

El que duré a terme és un treball d'història castellera que incorpora un anàlisi metodològic multidisciplinari, amb una valoració cabdal d'aspectes objectius i materialistes, sense oblidar facetes subjectives que poden ser un bon suport i no han de ser marginades en un treball d'abast polifacètic. Rere haver fet aquesta *Introducció (1)*, entraré en una sèrie d'àmbits purament teòrics. Començaré sòlidament el treball amb temàtica de les *Testimonis directes o indirectes; Historiografia castellera (2)*, on després de fer una pinzellada inicial sobre la cronologia dels castells veurem els registres que han quedat de primera i segona mà sobre aquests gegants de la mitologia castellera, les teories d'experts de la Historiografia castellera i la l'aplicació de la lògica rere veure les fonts. Feta aquesta base, entraré l'*Estudi de la població del camp de Tarragona del segle XIX (3)* per tal de contemplar les característiques de la població que teòricament va fer aquestes construccions (mitjana de vida, oficis, sexes, alçada, potencial físic, patologies comunes,... etc.).

Vista aquesta vessant més teòrica, iniciaré l'apartat més pràctic del treball: amb la col·laboració de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona, els Castellans de Vilafranca i la Colla Vella dels Xiquets de Valls faré una secció d'*Arqueologia experimental (4)*. Mitjançant la medició del moviment, l'alçada i d'altres característiques de castellers realitzats en diversos assajos aportaré unes pautes actuals que avaluin el comportament de pilars, torres i tresos de les respectives colles, valorant trets tant comuns com significatius que puguin alterar les estructures i siguin extrapolables i/o comparables amb les construccions del segle XIX. Per acabar, faré unes *Conclusions (5)* definitives, amb la resposta final a la recerca del treball, i atorgaré material emprat i resultats de les proves amb les *Fonts (6) i Annexos (7)*.

Endinsem-nos doncs, en un marc de memòria difosa, polèmica i discutible. Cal que ens plantejem que la diferència entre els mites i la realitat no sempre és mesurable en abismes, sinó en aspectes molt més minsos, ocasionant problemàtiques sòlides i longeves.

Espero que gaudiu d'aquesta recerca cap a la veritat tant com jo, gràcies per la vostra lectura.

Eduard Jiménez Virgili.

2 - Testimonis directes i indirectes; Historiografia castellera.

2.1: Cronologia castellerà:

Des de l'aparició de les primeres construccions pre-castelleres a les darreries del segle XVIII s'han encès molts debats sobre diversos aspectes de la història castellerà, però el que podem anar consolidant amb un consens bastant sòlid dins d'aquest tipus d'Historiografia és una cronologia (amb variacions mínimes poc significatives d'una font a l'altre) que explica eficientment el recorregut històric d'aquestes construccions humanes. Així doncs, abans de posar-nos en la matèria de debat del treball, fem una breu pinzellada al **recorregut històric dels castells** per observar les arrels d'aquesta tradició i la seva llarga transició fins l'actualitat. Hem de tindre en compte que la Història dels castells passa durant més de dos segles per múltiples etapes d'evolució irregular a causa del complex context històric en què s'ubica (tocant amb guerres, epidèmies, caos polític, econòmic i social...etc.) d'abast tant local com nacional, per la qual cosa seguir el rastre als primers temps de les construccions humanes esdevé complex i difús, connotant *de iure* i *de facto* diverses polèmiques.

Per cercar el període d'**Orígens (s.XVI-XVIII)** de les torres humanes que coneixem actualment alguns autors han arribat a defensar connexions amb els castells en èpoques tan llunyanes com la Baixa Edat Mitjana (segles XI-XV) amb antigues danses religioses i/o populars, com el ball de titans.¹ Tals estudis presenten nombrosos dubtes, però sí que podem establir com entre els experts hi ha una clara unanimitat sobre l'existència de la connexió entre les estructures es segueixen practicant i les antigues danses o representacions anteriors a l'Edat Contemporània (segles XIX-XXI).

Tot i l'existència de múltiples arguments històrics polèmics per situar les arrels dels castells com els que presenten Bertran o Morant, avui en dia la teoria que ha adquirit més força respecte a aquesta vella connexió abans esmentada l'hem atribuït directament i amb notable solidesa a finals de l'Edat Moderna (segles XV-XVIII) a partir de certes representacions: les antigues

---

¹ MORANT, J.: *Història dels castells. Tarragona i les comarques castelleres*. Ed. Patrona Municipal de Castells de Tarragona, DLT-482-76. Tarragona, 1976, pàg.15-29.

moixigangues, les muixerangues i/o el ball de Valencians, amb diferents significats depenent de la zona geogràfica i l'autor en què ens fixem. Aquesta atribució es produí gràcies a les primeres teoritzacions per part de Bové, Alentorn i Aureli Campany sobre el ball de valencians a principis del segle XX i als treballs més tardans dels anys 1980 i 1990 com el d'Eloi Miralles, amb les quals coses es solidificà la teoria actual sobre l'origen dels castells.^{2 3} Aquestes antigues danses que avui encara subsisteixen tenien un caire religiós als segles XVII-XIX i es practicaven a les velles processons valencianes (junt amb d'altres zones de la Península Ibèrica), tot i que als seus orígens eren representacions paganes. Però al estendre's des de València al context del sud de Catalunya durant l'Edat Moderna i principis de l'Edat Contemporània aquestes representacions on es duïen a terme exercicis acrobàtics i torres humanes primitives anaren independitzant-se dels seus atributs religiosos i es popularitzaren als pobles del Camp de Tarragona, fos per una evolució gradual o bé per una ruptura.⁴

El moment culminant arriba a finals del segle XVIII, quan podem trobar els primers fruits de l'evolució de les velles danses amb components de torres humanes primitives, iniciant-se el període de **Desenvolupament (1770-1850)** dels castells contemporanis: arribats al 1770 podem trobar un document escrit sobre els primers castells d'època pre-contemporània coneguts a l'Arboç, amb el testimoni de mossèn Gaietà Vilaplana i les "*Notes històriques de la Parròquia i Vila de l'Arboç*".⁵ Tal document conté una de les referències escrites més antigues i amb més fiabilitat sobre els primers castells de les quals hi ha constància, on s'esmenta que el ball de valencians del Catllar va fer un *castell de sis sostres* en un concurs entre ball de valencians que es produí a l'històric Arboç casteller primerenc. A partir d'aquesta primera referència sòlida podem trobar més pistes sobre els castells, consolidats ja a les primeres dècades del segle XIX mitjançant les primeres colles a Valls i petits col·lectius d'aficionats als pobles.

---

² BOFARULL, J.: *L'origen dels castells: anàlisi tècnica i històrica*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 978-84-9791-291-4. Valls, 2007, pàg.18-19.

³ MIRALLES, E.: *Fem pinya!*. Ed. Diàfora, ISBN 84-85205-37-5. Barcelona, 1981, pàg.10-15 i 72-81.

⁴ BOFARULL, J.: *op.cit.* Pàg. 26-67.

⁵ SOLSONA, L.: *Geni Casteller. Articles de recerca històrica casteller*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 978-84-9791-696-7. Valls, 2010, pàg.17.

Durant el desenvolupament entre 1770 i 1850 de les construccions humanes castelleres inicials s'arribaren a consolidar els castells de vuit pisos, però la següent etapa significativa arribaria amb el *Trienni Meravellós* (1851-1853) que batejà l'estudiós torrenc Lluís Solsona amb la seva recerca.⁶ Aquest lapsus de tres anys inaugurà el període de **la Primera Època de Plenitud (1851-1889/1890)** dels castells, quan s'arribà als primers castells de les gammes de vuit i mig, de nou i de gamma extra. En aquestes dècades trobem grans debats sobre les construccions que es dugueren a terme per múltiples motius, i és aquí on situo el cos del treball al seguir els rastres del pilar de set net, el dos de vuit net i el tres de nou net. Podem veure alts i baixos constants en el nivell de les estructures per les calamitats i el caos que s'anaren succeint al territori (les quals detallaré més endavant), però està clar que és sens dubte la primera gran època del món casteller.

A partir de 1890 les fonts són molt més fiables, consolidades i regulars, però ja no s'envolta al context històric casteller específic del treball i trobem de sobte el període de la **Gran Decadència (1890-1926)**, amb nivell de castells més baix de la història per múltiples motius successius que explicaré al pròxim apartat. No hi hagué una revifalla fins passar el 1926, amb el període de la **Lenta Recuperació (1926-1981)**, en la qual s'anirien recuperant les construccions bàsiques de la gamma de set i de vuit dècada rere dècada.

Arribats al 1981 ja ens situem al període on ens ubiquem avui en dia, amb el nivell casteller més alt de la història fins al moment; el període de la **Segona Època de Plenitud (1981-Actualitat)**. Entre 1981 i 1993 hi hagué l'anomenada *II Edat d'or* (aquest nom també és emprat per molts autors per citar el període en el qual estem, incloent l'*Edat de Platí*), en la qual es recuperà sòlidament la gamma de vuit i mig i de nou, retornant als nivells més bàsics de la segona meitat de l'esplèndid segle XIX. A partir de 1993 s'encetà l'Edat de Platí (1993-Actualitat) gràcies a la carregada de la primera torre de nou amb folre i manilles, teòricament inèdita fins i tot a la Primera Època de Plenitud (1851-1889/1890).

Per tal d'entendre el procés evolutiu atorgo eixos cronològics seguidament:

---

⁶ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.35-40.

SEGLES	PERÍODES	EDATS-ÈPOQUES OFICIALS		FITES
S.XVI- XVII	ORÍGENS s. XVI-1770	<i>Època d'evolució</i> de dances populars i religioses.		<i>Torres humanes de l'Època Moderna, pre-contemporànies.</i>
[...] S.XVIII	DESENVOLUPAMENT 1770-1850	<i>Època dels primers castells</i>		1770: 1rs castells de sis.....(BVC).
S.XIX				1819: 1r 3d8d.....(CM).
	1835: 1r pd7fd..... (CM).			
	1841: 1r 2d8fd.....(desc).			
		1846: Teòric 1r 3d9fc.....(CRdV).		
S.XIX	PRIMERA ÈPOCA DE PLENITUD 1851-1890	<i>Primera Edat d'Or</i>	<i>Meravellòs Trienni Casteller</i> (1851-1853).	1851: Teòric 1r 3d9nc.....(CRdV). 1r 3d9fd.....(CRdV).
			<i>Època de les crisis intermitents</i> (1854-1876).	1852: Teòric 1r 3d9nd..... (desc.). Teòric 1r pd7nc i d(CMu-CRdV?). 1r pd7f cam.d.....(desc.).
			<i>Consolidació de la I Edat d'Or</i> (1877-1889).	1853: 1r 5d8 c i d.....(CMu i CRdV). Teòric 1r 3d8ps c i d(CMu-CRdV?). 1r 4d9f c i d.....(CMu-CRdV?). 1858: 1r pd8fmd..... (CMu-CRdV?). 1860: Teòric 1r4d9fac i d(CMu-CRdV?). 1863: 1r 5d9fc.....(CMu). 1877: 1r 2d7ps.....(CVXV). 1879: 1r 12d7 c i d.....(CNXV). 1r 9d7 c i d.....(desc).
			1881: Teòric 1r 4d9nc.....(CNXV). 1r 4d9nd.....(CVXV). Teòriques 1es 2d8nd..... .....(CVXV i CNXV). 1883: 1r 5d9f c i d.....(desc.). Teòric 1r 4d7ps.....(desc.).	
Principis S.XX	LA GRAN DECADÈNCIA 1890-1926	<i>Època de la Decadència</i>		[Entre 1904 i 1968]: possibles 1rs pd6c ....des de 1890(CVR-CNXV-NV?).

FIG. n°1 - Eix cronològic A de castells segons segles, edats-períodes oficials i fites.

Eix A) Segles XVI-1926; Orígens, Desenvolupament, Primera Època de Plenitud i Gran Decadència. ⁷

⁷ DDAA: Eix elaborat amb tota la *Bibliografia castellera* i la *Webgrafia*. Per dubtes de vocabulari, consultar el *Diccionari casteller* (8.1)
* **Desc:** colla desconeguda / ** ?: Dubtes en la colla que realitzà primer el castell.

SEGLES	PERÍODES	EDATS-ÈPOQUES OFICIALS		FITES
Finals S.XIX	LA GRAN DECADÈNCIA 1890-1926	<i>Època de la Decadència</i>		[Entre 1904 i 1968]: possibles 1rs pd6c ....des de 1890 (CVR-CNXX-NV?).
S.XX	LA LENTA RECUPERACIÓ 1926-1981	<i>La Renaixença castellera</i>		1932: 1r 4d8c.....des del 1908(CVXX). 1r 2d7 c i d...des del s.XIX (CVXX). 1934: 1r 3d8c.....des de 1889 (CNXX). 1951: 1r 3d8d.....des de 1889 (NV). 1958: 1r 4d8d.....des de 1889 (CVXX). 1969: 1r 5d8c.....des de 1889 (CVXX). 1r pd6d.....des de 1890 (NV). 1r pd7f c i d....des de 1889 (NV). 1970:1r 2d8fc.....des de 1889 (CVXX). 1r 2d8fd.....des de 1889 (NV)
		<i>Segona Edat d'Or</i>	<i>II Època d'Or (1981-1993).</i>	1981: 1r 5d8d.....des de 1889 (CJXX). 1r 4d9f c i d....des de 1889 (CVXX). 1982: 1r 4d8ac.....des de 1889 (CJXX). 1r 3d9fc.....des de 1889 (CVXX). 1r pd6ps.....des del s.XIX (CVXX). 1986: 1r 3d9fd.....des de 1889 (CJXX). 1993: 1r 2d9fmc.....(MT). 1994: 1r 2d9fmd.....(CVXX). 1995: 1r pd8fmc .....des de 1886 (CV). 1r 4d8ad.....des de 1889 (CV). 1r 5d9fc..... des de 1883 (MT). 1r 4d9fac..... (CV). 1996: 1r 5d9fd..... des de 1883 (CVXX). 1r 4f9fad.....des del s.XIX (CV). 1r 3d7a d i c.....(CV). 1997: 1r pd8fmd.....des de 1886 (CV). 1998: 1r 3d10fmc.....(MT). 1r 4d9n c i d.....des de 1881 (MT). 1999: 1r 3d8ps c i d...des de 1889 (CVXX). 1r 2d8nc.....des de 1881 (CV). 1r 8d6 c i d.....(ALP). 2001: 1r 9d8 c i d.....(CVXX). 2006: 1r 3d8a c i d.....(CV). 2008: 1r 3d9fac..... (MT). 1r 2d7ps c i d.....des del s.XX (CS). 1r 12d7 c i d....des del 1879 (CJXX). 2009: 1r 3d9fad.....(CV). 2010: 1r 2d8nd.....des de 1881 (CV). 2011: 1r 4d7ps.....des del s.XIX (SO). 2012: 1r 7d9f c i d.....(CV). 2014: 1r 6d7a c i d.....(CV). 2015: 1r 7d8a c i d.....(CV). 1r 4d10fm c i d.....(MT).
Principis S.XXI [...]	SEGONA ÈPOCA DE PLENITUD 1981-Actualitat		<i>Època de Platí (1993-Actualitat).</i>	

FIG. nº2 - Eix cronològic B de castells segons segles, edats-períodes oficials i fites.

Eix B) 1926-2015; Gran Decadència, La Lenta Recuperació i Segona Època de Plenitud. ⁸

⁸ DDAA: Eix elaborat amb tota la *Bibliografia castellera* i la *Webgrafia*. Per dubtes de vocabulari, consultar *Diccionari casteller (Annexos)*.
*?: Dubtes en la colla que realitzà primer el castell.

Vista l'evolució dels castells entre el segle XVI i el XXI, podem comprendre com s'ha anat millorant en base a la realització de fites castelleres, és a dir, carregant i/o descarregant castells per primer cop a la història o en un altre segle. Per exemple, el primer tres de vuit carregat al segle XX per la Colla Nova dels Xiquets de Valls a Torredembarra el 4 d'Octubre de 1934 fou un fet icònic per la recuperació d'un dels castells més importants i significatius que hi ha hagut justament en un delicat i lent període de recuperació.⁹ Però arribats al segle XXI encara trobem moltes incerteses sobre el recorregut primerenc dels castells al segle XIX, les construccions que s'hi varen dur a terme i fins i tot les colles que van protagonitzar les fites de notable rellevància.

Ara que hem vist el context històric casteller en el qual cerquem el pilar de set net, la torre de vuit neta i el tres de nou net, endinsem-nos en la seva recerca directe.

---

⁹ DDAA: *II República, Guerra Civil i Repressió Franquista a Torredembarra (1931-1945)*. Centre d'Estudis Sinibald de Mas, Col. Monografies 10, ISBN 978-84-922136-2-7. Torredembarra, 2010, pàg.60-61.

2.2: Les fonts directes del segle XIX i buidatge:

La historiografia castellera ha fet enormes passos endavant des de la segona meitat de segle XX (sobretot des dels anys setanta) en base a la premsa, estudis polifacètics, publicacions especialitzades i llibres amb autors des de vessants molt diversos. No obstant, al voler endinsar-nos en el passat casteller del segle XIX la **premsa** ha esdevingut la clau d'anàlisi d'aquest període, junt amb fonts secundàries com diaris personals, els testimonis directes, fotografies o treballs artístics (poesia, dibuixos...).

Veient la rellevància de la premsa podem rastrejar aquesta font original amb bastanta solidesa des de mitjans de 1830-40, quan començaren a sortir esmenes regularitzades sobre les actuacions de les colles bàsicament vallenques durant les festivitats de certs pobles del Camp de Tarragona. Ja arribats al 1850 podem començar a trobar els inicis de la premsa castellera especialitzada amb fórmules molt bàsiques, però que ens donen pistes per rastrejar el passat casteller. Quin és el gran problema al fer una mirada a aquestes restes directes? El vocabulari casteller varia enormement i presenta moltes facetes primerenques per la manca d'evolucionisme i generalització, molts dels periodistes que ofereixen les notícies sovint tenen nocions massa bàsiques, en aquest món periodístic contemporani abunden les exageracions explícites i moltes de les publicacions poden ser molt confoses per manca d'informació o bé per tecnicismes confusos.

El que faré primerament serà endinsar-me en aquesta matèria primera de la historiografia castellera; les fonts periodístiques directes del segle XIX. Aquests diaris serveixen a la perfecció com a regularadors de l'activitat castellera de l'època, exposant múltiples facetes de les activitats de les colles dècada rere dècada. D'aquest mode podem començar a extreure fonts directes que envoltaren els hipotètics pilar de set net, la torre de vuit neta i el tres de nou net. He fet un **buidatge** de diversos diaris de l'època per extreure fonts de referència heterogènies bàsiques per rastrejar les construccions mítiques que estem estudiant, diaris entre les quals destaco:

- *El Eco de Valls.*
- *El Diario de Tarragona.*
- *El Diario de Barcelona.*
- *La Pàtria Catalana.*
- *El Barcelonés.*
- *La Actualidad.*
- *La Opinión.*

El primer focus de notícies que pot despertar la nostra atenció el podem situar directament durant l'anomenat *Meravellós Trienni Casteller* entre els anys **1851-1853** que Lluís Solsona batejà a partir de la seva innovadora recerca, moment a partir del qual començà l'*Edat d'Or dels Castells* o la *Primera Edat d'Or dels Castells*. En aquest període podem veure les primeres mostres directes que esmenten els grans castells que estem estudiant en cròniques i notícies específiques durant les festivitats estivals de Torredembarra, Tarragona i Valls. Les publicacions que destaco sobre aquest període son les següents:

Per començar el resultat del buidatge cal que ens centrem a *El Diario de Barcelona* del 27 de setembre de 1851 (referint-se al dia 24 de setembre de 1851) s'enceta la qüestió dels castells impossibles.¹⁰ La notícia castellerà d'aquest dia gira entorn a les festes de la Santa Tecla de Tarragona, on hi podem veure reflectit com una de les colles vallenques de l'època (sembla ser la Colla de la Roser) provà per primer cop un castell de nou pisos, sent aquesta construcció innovadora i primerenca un tres de nou net que s'arribà a carregar segons la font. No obstant, donat que les construccions carregades no contaven com a complertes al segle XIX, la colla vallenca solucionà els problemes en la descarregada afegint un primitiu folre a un tres de nou per primer cop. El resultat descrit sembla confirmar que aquest tres de nou folrat es descarregà, contant en els registres oficialment com a primer castell de nou, tot i que avui en dia podem considerar pels nostres criteris que fou el tres de nou net la primera gran construcció que tocà els nou pisos. Aquesta publicació esdevé doncs l'espurna que començà l'articulació sòlida del mite dels castells "impossibles".

---

¹⁰ *El Diario de Barcelona*. Barcelona, 27-9-1815, pàg.3.

A *El Barcelonés* del 8 de novembre de 1851 podem localitzar com ja s'anuncia la realització d'un altre castell de nou pisos, en aquest cas a Altafulla per les festes de Sant Martí.¹¹ El que cal sorprendre'ns és com l'autor de la notícia descriu els anomenats "*castells de nou, pocas veces se ha logrado...*". Aquesta notícia ha de tindre rellevància, perquè ens pot donar fonament per pensar en una notable successió de castells de nou pisos entre setembre i novembre de 1851.

Tornant a *El Diario de Barcelona*, aquest cop posem la mira en una publicació del següent any de la gran Santa Tecla de 1851 i publicada el 8 de setembre de 1852, centrant-se en les festes de Santa Rosalia de Torredembarra i en l'actuació del dia 5 de setembre de 1852.¹² Primerament es presenta com a la vila torrenca esdevingué un dels epicentres de l'activitat castellerà i confirma l'èxit del primer castell de nou a Tarragona durant el setembre de l'any anterior i el segon fet a Valls (sense contar el tres de nou net carregat, ja que llavors no contava com a realitzat). S'incideix en com es descarregà el primer castell de nou net descarregat, "*limpio desde los segundos*", sent segurament el tres, l'estructura més comuna per assaltar els nou pisos. Fins i tot podem localitzar una construcció de vuit pisos aixecada per sota que l'autor cita com a "*torre de ocho empezando por la cúspide*". Aquesta construcció ha encès durant dècades el debat sobre la torre de vuit neta aixecada per sota pels seus detalls (s'hi esmenta que la forment tretze persones), però ja treballarem aquest concepte més endavant, quan faci una valoració de les cròniques. En tot cas tenim una de les millors actuacions castelleres del moment, que marcaria un abans i un després junt amb la Santa Tecla de 1851.

A *El Diario de Barcelona* del 8 de setembre de 1853 es presenta de nou Torredembarra com una de les places castelleres més potents amb la repetició d'una gran actuació com l'any anterior, aquest cop el 5 de setembre de 1853.¹³ El que hem de destacar ja primerament és l'existència del pilar de set amb folre que caminà catorze passes, un mèrit d'enorme

---

¹¹ *El Barcelonés*. Barcelona, 8-11-1851, pàg.2.

¹² *El Diario de Barcelona*. Barcelona, 8-9-1852, pàg.3.

¹³ *El Diario de Barcelona*. Barcelona, 8-5-1853, pàg.3.

transcendència que no es tornà a repetir possiblement fins les festes de Santa Úrsula de Valls el 1883. Però cal apreciar una nova pista al dir-se que "*Es de advertir que antes del año pasado no se consiguió hacer los espadats de siete limpios i fijos...*". Es suposa llavors que el 1852 s'aconseguí el pilar de set net? Ho debatrem també més endavant, però ja tenim una primera esmena de gran rellevància per anar gestant el mite del pilar. Sembla ser que l'actuació segueix amb una torre de vuit amb folre (descriu amb "*sosteniendo con puntales los pies de los terceros*"), un castell de nou pisos com l'any passat que fa referència al tres de nou net, un cinc de vuit i sembla ser que també un quatre de nou, un castell que és qualificat com a estrany i certament és una estructura fins llavors irregular en matèria dels nou pisos, ja que l'autor esmenta que només s'ha aconseguit dos cops arribades tals dates del 1853. Així doncs, tenim una crònica que de nou pot donar de sí moltes interpretacions.

Passat el **1853 i fins arribar als anys 80** del segle XIX trobem una breu però molt rellevant intermitència del nivell casteller a causa de diverses calamitats successives que sacsejaren el panorama contemporani primerenc de Catalunya: hem de destacar amb gran rellevància el protagonisme de la fil·loxera (passada des de França i arribant ja el 1877-1879 a Girona per l'Empordà per primer cop) ¹⁴ ¹⁵, la III Guerra Carlina (1872-1876) ¹⁶ i els reincidents brots de còlera (apareguda el 1834 a Gran Bretanya i arribada a la Península Ibèrica en mortals epidèmies el 1855, 1865 i 1885-1888) ¹⁷ com a calamitats bàsiques. No obstant, també podem incidir en altres factors com l'èxode rural, la industrialització i els seus nous horaris, les migracions nacionals...etc, entre d'altres elements secundaris amb notable influència a la població catalana del moment que tractem.

---

¹⁴ COLL, M.: *Textos i Estudis de Cultura Catalana. Història/2*. Ed. Curial, ISBN 84-7256-989-6. Barcelona, 1992, pàg.410-411.

¹⁵ FIGUERES, J.M^a.: *Història contemporània de Catalunya*. Ed. UOC, ISBN 84-8318-772-8. Barcelona, 2001, pàg.103-104.

¹⁶ MARTÍ, F.: *La Primera República Española 1873-1874*. Ed. RIALP, ISBN 978-84-321-3651-1. Madrid, 2007, pàg.70-71.

¹⁷ SCHUBERT, A.: *Historia social de España (1800-1990)*. Ed. NEREA, ISBN 84-86763-47-9. Madrid, 1991, pàg.39-45.

Tot i tindre aquesta breu caiguda com a una pre-decadència castellera trobem nombroses publicacions que deixen entreveure magnífics episodis amb construccions rellevants. Per exemple, a *El Diario de Tarragona* del 7 de setembre de 1864 trobem referències de castells de nou pisos a les festivitats de Torredembarra: "[...] *las peculiares torres ó castillos de hombres, habiendo abundado las llamadas de nueve...*".¹⁸ Una dècada més tard a *La Opinión* podem localitzar en una publicació del 5 de setembre de 1877 complicades construccions com el pilar de sis amb el segon sense agafar al terç.¹⁹ Així doncs, encara que existeixi una irregularitat del nivell palpable amb les publicacions de l'època es mantenen moments de pujança notables.

El que cal apreciar amb seguretat és la consolidació d'una revifalla total a partir de **finals de 1870 i principis de 1880**, quan comencen a abundar amb més freqüència grans actuacions per tot el camp de Tarragona sense descans fins el 1889-1890. Entre tals localitats amb grans actuacions podem destacar a les publicacions nuclis com el Catllar, la Riera, Creixell, Vilafranca, Tarragona, el Pont d'Armentera, Torredembarra, el Vendrell, la Pobla de Montornès, Vilarodona, Montblanc, Vilanova o Valls, podent percebre la macroextensió dels castells amb actuacions destacables durant els períodes festius dels pobles del Camp de Tarragona. També podem apreciar com s'afegiren al corrent encetat per les colles vallenques l'addició d'altres agrupacions castelleres menors que anaren apareixent al panorama casteller, com els castellers de Barcelona, Torraires de Montblanc... etc, que comentaré en posteriors apartats.

Unes mostres de tal revifalla les podem apreciar a continuació:

A *La Opinión* publicada el 16 de juliol de 1880 observem una notícia que plasma com es va fer un castell de nou qualificat com "*[...] el atrevido castell de nou...*" per les festes de Santa Ana de el Vendrell, el 26 de juny de 1880.²⁰

Novament a *La Opinión* publicada el 28 de setembre de 1880 s'explica com la competència entre la Nova i la Vella per les festes del Catllar del 24 de

---

¹⁸ *El Diario de Tarragona*. Tarragona, 7-9-1864, pàg.3.

¹⁹ *La Opinión*. Tarragona, 5-9-1877, pàg.3.

²⁰ *La Opinión*. Tarragona, 16-7-1880, pàg.2.

setembre de 1880 ocasionaren àmplia gamma de construccions; quatre de vuit amb agulla, tres i quatre de vuit, tres i quatre de nou i pilars de cinc, sis i set, alguns fins i tot semi-agafats entre el segon i el terç.²¹

Finalment a *La Opinión* publicada el 28 d'octubre de 1880 veiem com a Valls es pot localitzar un castell de nou per les festes de Santa Úrsula, descrit com a "*atrevido y celebrado castell de nou que les valió una nutrida salva de aplausos*", acompanyat d'altres construccions com el pilar de set folrat i la torre de vuit amb folre.²²

Consolidada aquesta revifalla al entrar als anys 80 del segle XIX entrem de ple en la qualificada pels experts com la continuació i tram final de la Edat d'Or dels Castells, o bé la Segona edat d'Or dels Castells, entre d'altres perspectives. Aquest període es produeix entre **1881-1889/1890**, quan el nivell casteller fa una potent pujada. Cal destacar com els castells de nou pisos folrats des de meitat de segle es veuen ja amb total normalitat, esmentant-se els castells de nou sense dir res de les ajudes d'un folre perquè es donen ja per descomptades. Podem apreciar el gran salt casteller amb els següents articles:

A *La Pàtria Catalana* publicada el 3 de juliol de 1881 observem ja un tres de nou amb folre, torres de vuit amb folre i pilars de mèrit per part de la Nova a Valls, veient consolidat plenament el panorama vallenc.²³

A la publicació de *La Opinión* del 23 de juliol de 1881 veiem com la Riera fou un dels pobles on es tornà a agafar el ritme als castells de gamma extra durant els anys 80.²⁴ La notícia descriu com el 20 de juliol de 1881 la Nova i la Vella realitzaren grans castells tot el dia (tresos de nou amb folre, quatres de nou amb folre, pilars de set amb folre, torres de vuit amb folre, cinc de vuit...), però destaco sobretot la presència del tres de vuit per sota, descrit com a "*tres de á ocho levantados por arriba limpio*".

---

²¹ *La Opinión*. Tarragona, 28-9-1880, pàg.3.

²² *La Opinión*. Tarragona, 28-10-1880, pàg.3.

²³ *La Pàtria Catalana*. Valls, 3-7-1881, pàg.2.

²⁴ *La Opinión*. Tarragona, 23-7-1881, pàg.3.

A *La Opinión* del 12 d'agost de 1881 es mostra com la vella portà al Vendrell durant les Festes de Santa Teresa grans construccions com el quatre de nou amb folre, la torre de vuit amb folre i el pilar de set amb folre durant el 8 d'agost de 1881.²⁵

Aquest cop a *El Diario de Tarragona* del 21 d'agost de 1881 veiem referències amb major potencial, ja que s'esmenten construccions de nou pisos teòricament netes dutes a terme durant les festivitats de Sant Magí a la plaça de les Cols de Tarragona el 21 d'agost de 1881.²⁶ La notícia destaca com la Vella commogué a plaça tarragonina amb castells com el pilar de set o castells de nou. Sobre aquest darrer tipus de castell el més rellevant d'aquest apartat és la descripció: "*Las <<collas xiquets de Valls>> portánonse muy bien, sobre todo la antigua ó la vieja que levantó [...] la torre llamada de <<cuatre pilans de nou>>, sin segundos refuerzos...*". Si aquesta notícia fos certa podríem parlar del primer quatre de nou net descarregat de la història castellera, però la manca de detalls i el llenguatge ens fan sospitar de la notícia en matèria de gamma extra, junt amb altres aspectes que discutirem més endavant.

De nou a *La Opinión* trobem una gran notícia del 2 de setembre de 1881 procedent en aquesta ocasió de les festes del Catllar, amb la notable actuació castellera dels dies 29 i 30 d'agost de 1881.²⁷ El dia 29 podem recalcar una gran actuació de la colla Nova vallenga on alçà un tres de nou amb folre, un tres de vuit, un pilar de set amb folre, una torre de vuit amb folre i castells de gamma extra... sembla ser un tres de vuit aixecat per sota ("*3 de á 8 levantados limpios*") i un quatre de nou net que de nou ha iniciat controvèrsia. La crònica explica com la Nova "*[...] en seguida levantó los 4 de á 9 limpios y cuando el anchaneta acababa de llegar á la alto se derrumbó...*". Aquesta prova no acaba de definir si es passà l'aleta i es carregà el castell, però podríem trobar-nos amb el primer quatre de nou net carregat de la història. Seguidament es tornà a provar el quatre, però es cau categòricament. El dia 30 els veïns del Catllar en solitari sembla ser que

---

²⁵ *La Opinión*. Tarragona, 12-8-1881, pàg.2.

²⁶ *El Diario de Tarragona*. Tarragona, 21-8-1881, pàg.2.

²⁷ *La Opinión*. Tarragona, 2-9-1881, pàg.2.

varen fer el tres de vuit, el dos de vuit amb folre, el quatre de vuit, el cinc de set, el dos de set i el pilar de sis... sent un nucli de població que s'esmenta com a segona potència en castells fets per autòctons a excepció de Valls.

Com a cènit del gran nivell dels castells destaco sobretot una crònica de gran rellevància que s'inclou a *La Opinión* del dia 28 de setembre de 1881.²⁸ S'escriu com el segon dia d'actuacions dutes a terme a Tarragona per les festes de Santa Tecla s'arribà a un moment de màxims, segurament sent el dia 25 de setembre de 1881, ja que el 25 era diumenge i les festivitats començaren abans (sent Santa Tecla el dia 23 i caient el 24 en dissabte; l'enclau quasi segur per a la primera actuació castellera de les festes). L'article és poc detallat, però fa èmfasi en la majestuositat de les construccions i deixa un informe dels castells realitzats per cada colla: La Nova completà dos tresos de nou amb folre ("*3 de á 9 comunes*"), un quatre de nou amb folre ("*4 de á 9 comunes*"), un pilar de set amb folre agafat amb una sola mà entre terç i quart ("*Espadat de set con una sola mano*"), un quatre de vuit amb agulla ("*4 de á 8 con agulla*") i un cinc de vuit ("*5 de á 8 limpios*", això ens fa dubtar en certa mesura del terme "*limpio*" durant tota la crònica). Però la Nova sembla ser que també oferí gamma extra amb certs castells: un "*2 de á 8 limpios*", un "*3 de á 8 levantados*" i un "*3 de á 9 limpios*". Podem interpretar que aquestes construccions són de gamma extra, tot i els dubtes que planteja l'abús del terme "*limpio*". Tals estructures han desvetllat una primera línia d'incògnites que segueixen amb els resultats de l'altre colla: sembla ser que la Vella va realitzar un tres de nou amb folre ("*3 de á 9 comunes*"), un quatre de nou amb un folre amb un folre reduït ("*4 de á 9 con ayuda*"), un pilar de set amb folre ("*Espadat de siete*") i un quatre de vuit amb agulla ("*4 de á 8 con agulla*"), juntament amb gamma extra mitjançant un "*4 de á 9 limpios*", un "*2 de á 8 limpios*" i un "*3 de á 8 levantados*". En tot cas sembla que en aquesta actuació veiem un nivell de màxims que discutirem més endavant. Per ara el que apreciem és la confirmació amb bastanta seguretat del primer quatre de nou net descarregat de la història, la reiteració dels complicadíssims tresos de vuit per sota, la tornada hipotètica del tres de nou net i per primer cop pistes per cercar el passat de la torre de vuit neta.

---

²⁸ *La Opinión*. Tarragona, 28-9-1881, pàg.2 i 3.

Vista la Santa Tecla de 1881 arribem al punt àlgid durant la I Edat d'Or. Fins arribar a 1890 podem trobar grans actuacions amb castells de vuit, vuit i mig, nou i gammes extremes innovadors, però els resultats de l'actuació de Tarragona del setembre de 1881 ja no es tornarien a veure superats fins passat més d'un segle, començant el 1890 una llarga decadència que duraria dècades. Així doncs, acabo el buidatge amb les següents notícies que il·lustren el gran moment que vivien els castells fins el 1889-1890:

A *La Opinión* del 26 de setembre de 1882 veiem notícies sobre les festes de Santa Tecla a Tarragona i l'actuació del 23 de setembre de 1882.²⁹ El nivell no iguala l'actuació descrita el 1881, ja que sobretot es destaquen múltiples caigudes. Però tot i la baixada respecte a 1881 veiem tresos de vuit, un tres de nou amb folre, un quatre de vuit, un dos de vuit amb folre, un dos de set i pilars de set fruit de la competència típica entre la Nova i la Vella.

Seguidament a *El Eco de Valls* publicat el dia 1 de novembre de 1883 trobem una interessant crònica de l'actuació de Santa Úrsula feta a Valls, on localitzem notícies sobre grans castells poc comuns.³⁰ Aquests són un pilar de set amb folre que caminà fins al balcó de l'ajuntament (pensem que no hi ha constància d'aquesta construcció des del primer cop que es produí a Torredembarra el 1852) i un costós i inusual cinc de nou amb folre, ambdòs castells realitzats per la Vella. Cal destacar com la competència entre les colles vallenques deixà dos intents, una càrrega (ja de la Vella) i un intent desmuntat del cinc de nou amb folre, veient els grans costos de la construcció o els esforços del duel vallenc.

De nou a *El Eco de Valls*, aquest cop del dia 28 de juny de 1885, observem un duel entre xiquets a Valls per Sant Joan els dies 24 i 25 de juny de 1885.³¹ En aquesta ocasió la Vella fa un quatre de nou amb folre, un cinc de vuit i un pilar de sis sense agafar el segon al terç, mentres que ja Nova fa el tres i el quatre de nou amb folre, la torre de vuit amb folre, el pilar de set amb folre, el cinc de vuit i el tres de vuit per sota. Això demostra com el potencial

---

²⁹ *La Opinión*. Tarragona, 26-9-1882, pàg.3.

³⁰ *El Eco de Valls*. Valls, 1-11-1883, pàg.4.

³¹ *El Eco de Valls*. Valls, 28-6.1885, pàg.3.

casteller perdurà durant anys amb castells molt destacables, tot i no igualar els registres inicials de 1880-1881.

Finalment hi ha un article al diari *La Actualidad* del 3 de maig de 1896 que esmenta certa informació que podria ser de gran potencial.³² Explica la rigorosa tasca que suposa fer castell, esmenta construccions i les seves dificultats i sobretot al principi diu el següent: "[...] *Uns tres de nou sense crossas, es una cosa verament extraordinaria, tant, que segons testimoni de molts aficionats, sols s'ha lograt portar á cap una sola vegada, á Tarragona*". En aquesta notícia emprà el mot "*crossas*" per fer referència explícitament a les estructures folrades, per la qual cosa podríem entendre com descriu un tres de nou sense el llavors habitual folre que havien portat les construccions de nou pisos que s'havien anat normalitzant des del 1851 fins a finals de la dècada de 1880. A més a més, fa referència a la seva única realització a Tarragona (tot i no esmentar dates exactes), sent una innovadora font que confirmaria el tres de nou net de la Santa Tecla de 1881.

Com a balanç total del buidatge trobem una sèrie d'actuacions amb gran rellevància dins del context de l'època entre Tarragona i Torredembarra per tal de seguir pistes al pilar de set net, la torre de vuit neta i el tres de nou net:

a) El pilar de set net: Podem trobar-ne les primeres restes escrites referents teòricament al castell a partir de la crònica de *El Diario de Barcelona* de les festes de Torredembarra del 8 de setembre de 1853, quan el periodista Mañé i Flaqué esmenta a la seva crònica: "*Es de advertir que antes del año pasado no se consiguió hacer los espadats de siete limpios i fijos*". En aquest enclau cal parar atenció, ja que es donen per fets els primers pilars de set nets el 1852, i no pas abans. Tot i aquest primer eix de llum ja no trobem notícies fiables que esmentin amb solidesa cap aspecte referent a un pilar de set net. S'esmenten múltiples pilars de set fins la darrerria dels anys 1880, però la normalització del folre associat al pilar de set és evident i s'entén que no hi ha pilar de set sense reforç extra de pinya al segon pis.

---

³² *La Actualidad*. Valls, 3-5-1896, pàg.1.

Això sí, a part de la consolidació del pilar de set folrat veiem grans demostracions com els pilars de set caminant a Torredembarra (1853) i Valls (1883) i els pilars de sis i set folrat semi nets o sense agafar (és a dir, que el segon en el pilar de sis no agafa al terç i es posa la mà o les mans a la cintura, i el mateix succeeix en el pilar de set entre el terç i el quart).

- b) La torre de vuit neta: A la crònica de *El Diario de Barcelona* de les festes torrenques del 8 de setembre de 1852 trobem al·lusió de Mañé i Flaqué a un detallada torre de vuit pisos neta formada per tretze persones i sense acotxador, que és substituït pels dosos un pis més amunt. És la primera notícia d'una torre de vuit neta, però en aquest cas és en teoria aixecada per sota... un fet inèdit en la història castellera i sense haver trobat fonts sobre torres de vuit netes normals provades anteriorment, la qual cosa ja discutirem més endavant.

La següent referència escrita contundent i significativa sobre torres de vuit netes ja no la trobem fins la crònica de *La Opinión* del 28 de setembre de 1881 sobre la Santa Tecla de 1881. En aquest cas el periodista Roca descriu dues construccions a la notícia anomenades "*2 de á 8 limpios*" per cortesia d'ambdues colles del duel vallenc. Ara bé, ja han passat 29 anys des de la última teòrica torre de vuit neta (aixecada per sota) i ja no tornem a veure cap referència des del 1881 d'una torre sense el reforç d'un folre.

- c) El tres de nou net: Sembla que el primer referent de tres de nou net hipotèticament carregat el trobem a la Santa Tecla de 1581 mitjançant l'article de *El Diario de Barcelona* del 27 de setembre de 1851 com a primera prova per tantejar els nou pisos i que quedà en carregat (i cal reincidir; els castells carregats no contaven llavors, així que no se li donà cap importància). S'arribà als nou pisos descarregant seguidament el primer tres de nou amb folre a Tarragona rere la prova infructuosa.

No obstant, al mateix diari podem seguir la pista del tres de nou net fins la Santa Rosalia torrenca del 8 de setembre de 1852, on s'esmenta que s'aconseguí el primer castell de nou net. No diu si és un tres o un quatre,

però tinguem en compte que el tres era el castell més regular i que fins llavors podem trobar molt poques al·lusions a un quatre, contant-les amb una sola mà. El rastre del tres de nou net es perd llavors durant dècades, podent ubicar una normalització de folres en els tresos i quates que dona per descomptat l'ajuda de la pinya al segon pis per acariciar els nou pisos. La pista de la construcció retorna amb *La Opinión* a la mítica Santa Tecla tarragonina de 1881, on hi ha un teòric tres de nou net ("*3 de á 9 limpios*") que veiem com podria ser confirmat amb una publicació de 1896 del diari vallenc *La Actualidad*.

2.3: Les opinions dels experts:

Ja hem vist el que diuen les fonts directes o secundàries de la premsa de l'època en a qual atribuïm tradicionalment les construccions mítiques. Però sovint les referències escrites ens deixen més dubtes que aclariments, la qual cosa dificulta la nostra feina d'interpretació. Ara bé, què n'interpreten altres experts sobre aquests castells que figuren a les fonts directes del segle XIX? Observem ara l'opinió de membres de la historiografia castellera.

2.3.1) Comencem amb el pilar de set net:

L'existència d'aquesta construcció és defensada per una sèrie d'autors entre els quals cal destacar a Lluís Solsona i Pere Ferrando, que sostenen l'existència d'aquest castell a partir de la transcripció i interpretació de textos de *El Diario de Barcelona* sobre la Santa Rosalia torrenca de 1853.^{33 34} Per altra banda, Miquel Trenchs es base en la crònica de Santa Tecla de *La Opinión* respecte el 1881, on interpreta l'existència del castell a partir de la menció de el pilar de set agafat amb una sola mà.³⁵ Joan Climent destaca fins i tot fonts anteriors, referents les festes de la Candela de Valls el dia 2 de

---

³³ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.35-38.

³⁴ FERRANDO, P: *Els castells que encara no han estat recuperats del segle passat*. Ed. Bloc, Col. El 3 de Vuit. Pàg. diverses.

³⁵ TRENCHS, M: *Miscel·lània castellera: anys 1850-1900*. Ed. Cultura, Ràdio Capital de l'Alt Camp. Valls, 1989, pàg.56-91.

febrer de 1835, on dona per fet que es realitzà un pilar de set net, al·legant que si hagués portat reforç d'un folre la notícia ho subratllaria.³⁶

En contraposició, tot i que és un castell de culte per als pilaners, la febre del pilar de set no és unànime; la majoria dels autors, periodistes i d'altres experts no aposten per l'èxit d'aquest castell al segle XIX, més aviat li veuen enormes mancances per tal que s'hagi dut a terme en una època tan primerenca. L'argumentació més sòlida que he trobat en contra de la realització d'aquest castell la fan Xavier Brotons i Joan Beumala.³⁷ Els autors incideixen primerament en l'absència de citacions en el marc periodístic, havent només dues notícies excepcionalment puntuals i poc detallades per part dels periodistes Mañé i Roca el 1853 i 1881, respectivament. En segon lloc, defineixen el terme "*limpio*" com a excessivament ambigu, que en moltes notícies del segle s'emprà per a definir la qualitat o poc moviment del castell, no volent dir que hi ha absència de folre: exemples d'això són les citacions del pilar de vuit "*limpio*" d'Altafulla de 1878 o el cinc de vuit "*limpio*" de la mateixa Santa Tecla de 1881, per la qual cosa s'ha d'estudiar bé què significa el terme en cada cas emprat. Brotons i Beumala també al·ludeixen a la manca de tradició oral d'aquest pilar, que en principi no s'ha mantingut a la memòria col·lectiva de la població del Camp de Tarragona amb solidesa. Finalment els autors aprecien que un pilar fet amb una sola mà no implica que necessàriament s'hagi dut a terme sense folre.

Vist el bloc d'experts en la matèria d'aquest castell, el rastre del pilar de set pren camins antitètics; per una part hi ha defensors aferrissats, i per altra banda podem ubicar una negació total a la consolidació del pilar de set net.

2.3.2) Continuem amb la torre de vuit neta:

Aquest castell ha suscitat de nou les crítiques, ja que al igual que el pilar de set compta amb pocs defensors que n'ubiquin la seva existència amb claredat a l'Edat d'Or dels castells. Lluís Solsona encetà la qüestió d'aquest

---

³⁶ CLIMENT, J.: *Els primers castellers (1813-1851)*. Josep Batet, àlies Casteller i la Colla dels Menestrals de Valls. Ed. Farell, Col. Nostra història 17, ISBN 878-84-92811-47-2. Barcelona, 2013, pàg.99.

³⁷ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *Les Meravelles del món casteller, I*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-55-2. Valls, 2000, pàg.133-134.

castell impossible fins fa pocs anys amb la defensa de la torre de vuit neta que figura a *El Diario de Barcelona* del 8 de setembre de 1852 sobre les festes de Santa Rosalia de Torredembarra, la qual s'esmenta que fou... ni més ni menys que aixecada per sota segons la crònica del periodista Mañé i Flaqué. Es detalla que la conformaven tretze persones, perdent l'aixecador en favor d'un pis més a baix, aixecant-se per la cúspide.³⁸ Francesc Blasi defensà que les construccions castelleres incorporen l'aixecador modern, però aquesta posició del pom de dalt era totalment desconeguda pel Ball de valencians, podent haver aquesta tipologia de torres sota aquesta premissa de tret arcaic dels castells primerencs, tot i que l'autor no diu gaires aspectes explícits sobre la torre neta per sota.³⁹ Passada l'ebullició dels anys 1990-2000 sobre la realitat de la torre neta, avui tenim autors com Joan Climent que donen per feta la torre de vuit neta aixecada per sota en base als estudis de Solsona i les publicacions de *El Diario de Barcelona*.⁴⁰ Clarament no és l'esperada torre de vuit neta que plantejo, però ja és una pista inicial que debatré més endavant, havent resseguit la torre de vuit neta de 1881.

Sobre les torres de vuit netes de Tarragona per la Santa Tecla de 1881 que descriu el periodista Ramon Roca a *La Opinión* per cortesia de les colles vallenques, podem veure com el debat persisteix. De nou amb Joan Climent, es cerca la justificació d'una hipotètica descarregada de les torres de vuit netes en base al complex terme "*limpio*" que emprà Ramon Roca als seus articles.⁴¹ Climent aprecia com el mot s'empra normalment per part del periodista per castells sense agafar, com per exemple el 5 de 7 net de la Santa Tecla de 1879 que el mateix Roca fa figurar a *La Opinión* així; "[...] *La Nova levantó la misma torre de 5 de á 7 limpio, es decir sin aguantar nadie, lo cual les valió una salva de aplausos*". Seguint amb l'expert Francesc Blasi afirma que el 2 de 8 era el castell més difícil que s'havia fet durant el segle XIX, tot i

---

³⁸ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.38-39.

³⁹ BLASI, B: *Els castells dels Xiquets de Valls*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-921476-8-7. Valls, 1997, pàg.21-26 i 45-68.

⁴⁰ CLIMENT, J.: *op.cit.* Pàg.130.

⁴¹ elcasteller.cat: "123 anys després la Colla carrega el dos de vuit limpio", de CLIMENT, J. Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.elcasteller.cat/123anysdespresel2de8limpio.html>

* (Aquest article havia aparegut el 2004 a la revista Foc Nou, però he ubicat aquest enllaç digital per la seva actualització el 2011).

que no especifica si folrada o neta.⁴² En aquesta ocasió Pere Ferrando conjectura la possibilitat de l'execució de la torre de vuit neta després de la III Guerra Carlina, afegint com la torre de vuit que Blasi Vallespinosa esmenta ocasionalment és explícitament la torre de vuit neta.⁴³

Tot i haver un notable positivisme respecte a l'existència de la torre de vuit neta al segle XIX per part de notables personalitats de la historiografia castellera, un important nombre d'historiadors, periodistes, autors i d'altres experts són reticents a creure en aquesta torre i desconfien de les cròniques, tot i que n'hi ha que tampoc es posicionen directament en contra. Els motius són quasi els mateixos que hem vist amb el pilar de set net: l'excepcionalitat i puntualitat amb la qual trobem referències a les fonts periodístiques del segle XIX, l'ambigüitat de termes castellers que acompanyen el nom de les construccions a les fonts originals i la manca de tradició oral.

2.3.3) Finalment posem la mira al tres de nou net en aquesta secció:

Possiblement el tres de nou net ha aportat majors debats i de manera més sòlida respecte la seva descarregada al segle XIX, junt amb el seu agermanat quatre de nou net, l'anomenat "castell total"... però potser el castell total té una competència més sòlida del que pensem. Les primeres empremtes del tres de nou net les podem resseguir fins a Tarragona el 1851, per les festes de Santa Tecla. Les cròniques de *El Diario de Barcelona* del 27 de setembre de 1851 esmenen com es van tantejar els nou pisos:

"[...] se trataba de probar hacer una torre de nueve pisos, (...) proyecto bárbaro pero que por dos veces pudo llevarse á cabo. La primera se completó, pero al descender el niño que forma la cúspide de la torre, ó mejor la veleta, desplomándose por su base, (...). La segunda reforzada cual convenía, ó cómo los inteligentes lo juzgaron preciso, se llevó a cabo y la deshicieron sin percance alguno. Todo el pueblo prorrumpió en un grito de entusiasmo aplaudiendo á los atletas que se hicieron memorables con lo que hasta el dia habia parecido imposible".

---

⁴² BLASI, F: *op.cit.* Pàg.21-26 i 45-68.

⁴³ FERRANDO, P.: *S'havia fet mai la torre de vuit sense folre?*. L'Hora del Garraf-El 3 de Vuit. Vilanova i la Geltrú-Vilafraanca del Penedès, 1999, Bloc IV.

Respecte a aquesta crònica, podem trobar múltiples coincidències en l'opinió entre experts. Pere Ferrando, Lluís Solsona, Xavier Güell... hi veuen la primera notícia d'una jornada amb dues aletes en castells de nou pisos, i apunten a que la primera prova fou clarament un tres de nou net, ja que a la crònica de 1851 es diu que el segon castell de nou fou reforçat mitjançant un folre primitiu al tres.^{44 45} El que interpreten pot variar lleugerament en certs punts, però aquests experts sostenen clarament que s'arribà als nou pisos carregant un tres de nou sense folre al ser el castell més habitual d'aquells temps i ja que el quatre era considerat més difícil.

També podem trobar clares reticències a la crònica de 1851: Xavier Brotons i Joan Beumala creuen que el castell que es dugué a terme primerament i que només va carregar-se potser hi incorporava algun petit folre, després posant un folre més numèric i innovador com a solució per arribar als nou pisos veient la dificultat de fer-lo al primer intent amb pocs efectius ajudant al folre (reforçant com va convindre el primer folre primitiu).⁴⁶ Fins i tot es troben referències que avui en dia ja s'han tatxat d'errònies sobre un castell de nou fet abans a Valls el 1845 segons Francesc Ballester, però que suposà una gran pista historiogràfica durant el tram final del segle XX.⁴⁷

La següent pista del tres de nou net la situem a Torredembarra mitjançant la crònica de Mañé i Flaqué del 8 de setembre de 1852 a *El Diario de Barcelona*. El següent fragment sembla confirmar per part dels optimistes la construcció de la Santa Tecla de 1851 i en el seu moment va ser una pista per a la investigació dels primers castells de nou, ajudant a descobrir l'actuació de Tarragona abans citada:

"[...] Es el caso que el año pasado se hizo en Tarragona lo castelli de nou, considerado hasta entonces imposible. (...) No se contentaron ya con el castillo de nueve limpio desde los segundos..."

---

⁴⁴ FERRANDO, P.: *El tres de nou sense folre del segle passat, mite o realitat?*. L'Hora del Garraf-El 3 de Vuit. Vilanova i la Geltrú-Vilafraça del Penedès, 1997, Bloc III.

⁴⁵ GÜELL, X.: *Els castells: entre la passió i la història. Articles de la primera època d'or (1851-1889)*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-56X. Valls, 2002, pàg.9-11.

⁴⁶ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *Castellers*. Ed. Columna, Col. Terra Nostra 39, ISBN 9788483003985. Barcelona, 1993, pàg.22-32.

⁴⁷ BALLESTER, F.: *Els Xiquets de Valls*. La Crònica de Valls-Quaderns d'Estudi de la Mancomunitat de Catalunya. Barcelona-Valls, 1920, pàg.1-8 i 120.

Lluís Solsona i Pere Ferrando foren entusiastes d'aquesta construcció del 1851-52, defensant aquest castell en la seva forma neta i trobant Solsona més referències documentals com *El Diario de Barcelona* del 21 d'agost de 1853 o fonts i treballs de Francesc Ballester.⁴⁸

La darrera crònica que serveix com a rastre del tres de nou net la trobem amb un article de Ramon Roca a *La Opinión* del 28 de setembre de 1881, on trobem la gran actuació a Tarragona per Santa Tecla. Miquel Trenchs defensà des del 1989 la consolidació d'un tres de nou net de la Colla Nova dels Xiquets de Valls en aquestes festivitats, i Pere Ferrando consolidà estudis a partir d'entrevistes i aquesta crònica.^{49 50}

Però en aquest cas contem amb l'oposició ferma de més experts que anteriorment, en destaco els més icònics: per una banda, Francesc Piñas negà aquesta construcció per la manca de tradició oral que n'ha quedat i per l'ambigüitat dels termes "limpio" i "comunes".⁵¹ Però sobretot cal destacar com Xavier Brotons i Joan Beumala esgrimeixen, junt amb les premisses de Piñas, com pot haver una confusió amb un tres de nou amb un folre de sis homes de la Nova recollida per les fonts orals, la manca de detalls en les cròniques de Mañé i Roca de 1851, 1852 i 1881, hi ha molt poca fiabilitat de les cròniques del segle XIX i existeix un abisme de dificultat tècnica amb tres de nou net.⁵²

Així doncs, ja veiem que seguir l'òrbita d'aquestes construccions es fa complicat fins i tot seguint els passos d'experts en el tema, on trobem un interminable pols per la recerca de la veritat amb premisses molt diverses. En aquest punt des de l'òptica de castellers, periodistes, historiadors, autors i d'altres personalitats sembla que el castell amb més possibilitats és el tres de nou net, la torre queda molt difosa i el pilar queda amb molt poques possibilitats d'èxit.

---

⁴⁸ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.35-39.

⁴⁹ TRENCHS, M: *op.cit.* Pàg.56-91.

⁵⁰ FERRANDO, P: *op.cit.* (*El tres de nou sense folre del segle passat, mite o realitat?*).

⁵¹ FERRANDO, P.: *Reflexions sobre Miscel·lània castellerà. Anys 1850-1900.* La Veu de la Colla Vella nº34. Valls, 1989, pàg. múltiples.

⁵² BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *op.cit* (*Les Meravelles del món casteller, I*). Pàg.119-132.

2.4: Rere fer el buidatge i llegir als experts, aplicació de lògica:

Pel que hem pogut comprovar no ens trobem amb un simple debat, sinó que tenim entre les mans algunes de les cartes que conformen el pòquer de la polèmica castellera històrica per excel·lència. Ara bé, havent fet aquesta primera fase del treball estic segur que els lectors comprendreu per què he ampliat el treball amb temàtiques especialitzades més enllà de la historiografia tradicional; no hi ha unanimitat sobre cap tema i moltes vegades una lectura detinguda ens pot aportar més dubtes que solucions a l'hora de desvetllar incògnites del passat casteller.

De moment hem pogut veure una sèrie d'**idees** en base a les fonts del segle XIX i els autors contemporanis; estem endinsant-nos en una fase de desenvolupament de les construccions humanes que perdurà durant dècades i podem trobar múltiples aspectes que sonen extravagants per als castellers moderns. Ja he esmentat al primer apartat com podem ubicar els primers castells a finals de segle XVIII, però a mitjans de segle XIX la gent encara es fascinava amb l'activitat d'aquells personatges pioners que actuaven als vells pobles de les comarques de Tarragona: "*torres hercúleas*", "*sublimes*", "*hombres de hierro*", "*acróbatas*", "*mágico*", "*sorprendente*", "*acrobacias*", "*arriesgadas torres*", "*atrevidas*", "*peculiares*" o "*notables ejercicios*" són qualificatius molt comuns que podem trobar a múltiples diaris d'aquells temps i que s'associaren a la pràctica de les torres humanes. La fama de les colles vallenques promogué la seva projecció arribant a la Província de Barcelona o fins i tot fent servir les noves tecnologies com el ferrocarril més enllà dels tradicionals viatges en carro, demostrant que els xiquets posseïen un gran potencial lúdic a les festivitats locals en aquella època, on sortir del poble no era tant comú com podem pensar en primera instància.^{53 54}

---

⁵³ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.121-128 i 141-148.

⁵⁴ FERRANDO, P.: *El Penedès casteller. Pàgines d'Història'* Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-16-1. Valls, 1998, pàg.33-37.

Així doncs, podem observar com es va expandint el corrent d'aquesta activitat latentment, arribant a trobar múltiples referències de com els vells castells esperonaren a la població dels pobles meridionals de Catalunya. Per exemple, es van localitzant agrupacions de castellers en vil·les tan petites com el Catllar, Torredembarra o Montblanc i ciutats com Barcelona ja a mitjans de segle i fins i tot havent passat la Tercera Carlinada.^{55 56 57}

Però la cosa no acaba aquí, ja que podem demostrar com les actuacions mogueren grans masses de població de les classes mitjanes i humils pel seu atractiu innat,⁵⁸ consolidaren un col·lectiu d'aficionats a les localitats veïnes i els homes dels pobles van arribar a col·laborar estretament amb les entrenades colles vallenques per culminar amb èxit grans gestes, sobretot els procedents d'entitats tradicionals com els balls populars (diables, gegants, bastoners, portadors de bèsties... etc).⁵⁹ Per exemple, a les cròniques que hem vist podem extreure fragments molt interessants que poden ajudar-nos a comprendre la dimensió d'aquest fenomen de col·laboració i incipient massificació castellera primerenca, on els diaris arriben a citar quantitats de persones implicades, com per exemple públics integrats per milers de persones i grups de castellers que mínimament rondaven les 100 camises per fer construccions de sis, set i vuit pisos:

"[...] Los de Valls no pueden hacer un castell por entero, ni ningún otro pueblo puede lograrlo tampoco. La Reira, Torredembarra, Tarragona y algún otro pueblo prestan sus hombres hasta los terceros, como si dejáramos el primer cuerpo de la torre, y los de valls concluyen..."

"[...] fue la admiración de algunos miles de personas..."

(Mañé i Flaqué, *El Diario de Barcelona*, 8-9-1852).

---

⁵⁵ SOLSONA, L.: *op.cit.* Pàg.45-50.

⁵⁶ *La Opinión*. Tarragona, 2-9-1881. Pàg.2.

⁵⁷ *El Diario de Tarragona*. Tarragona, 11-9-1877. Pàg.3.

⁵⁸ CUBOS, C.: *"Nosaltres els Xiquets de Valls"* (Documental, any 2014). Generalitat de Catalunya, CVXV, CJXV i Ajuntament de Valls. Catalunya, 61 minuts.

* Referent a la intervenció de Miquel de Haro (CJXV) sobre qui feia els castells antigament.

⁵⁹ BOFARULL, J.: *op.cit.* Pàg.80.

"[...] La vieja ha triunfado con auxilio de forasteros. (...) Sin auxilio de forasteros, no pueden lograrse estas cosas" (en referència a les grans construccions de la mítica Santa Tecla d'aquell any).

(Ramon Roca, *La Opinión*, 28-9-1881).

"[...] Ignoro los motivos que hubo para que los encargados de contratar las collas, pidieran que solo viniesen 45 hombres para levantar las torres; cuando se necesitan 90 á lo ménos para poder quedar regularmente..."

(Ramon Roca, *La Opinión*, 29-9-1883).

La realitat de la expansió dels castells durant l'Època d'Or és doncs un fet més que demostrable, tenint aquesta activitat un enorme potencial, ja que fins i tot es mantingué, revifà i/o millorà la febre castellera en múltiples àrees tot i l'existència de devastadores incidències com la fil·loxera, les guerres, epidèmies com la còlera...etc. És un escenari ideal per a que es forguessin mites: castells i periodisme estigueren en constant evolució durant el complex teixit del segle XIX, la memòria oral tenia dècades de marge per ser esborrada mica en mica, les baixes tasses d'alfabetització impedièn la cosificació sòlida d'altres fonts fora de cròniques o notícies, les reincidents calamitats sacsejaven el camp català, el repte de pujar pisos com a premissa que guiava els passos de les velles colles catalanes...etc, junt amb d'altres factors. Existien doncs múltiples aspectes entrelaçats que dificulten una recerca sòlida sobre els misteris dels principis dels castells, desembocant en una estratificació directe de teories per part dels nostres experts contemporanis en la matèria que poden explicar un tema concret des de dues cares antitètiques, havent pocs consensos que en aclareixin.

Ara bé, quan llegim totes aquestes fonts directes o indirectes i obres immerses en la història castellera del segle XVIII, XIX, XX i XXI és important que fem una valoració personal i en traiem conclusions pròpies en base a la nostra experiència en la temàtica castellera que ens envolta. Per exemple, el que crec que els autors contemporanis obliden és la trajectòria dels castells agermanats amb els monstres que tractem, és a dir, pilars, torres i tresos o

d'altres construccions de menor dificultat. Si no veiem les esferes que envoltaren els mites no podem aplicar aspectes de lògica castellera per treure conclusions més eficients.

Així doncs, apliquem la **lògica castellera contemporània** a la matèria que hem observat. Tot seguit realitzarem criteris de lògica rere fer una ullada als castells de menor dificultat respecte als nostres castells polèmics dins les seves mateixes categories (pilars, torres i tresos) i que es dugueren a terme al segle XIX, incloent també quan es tornaren a recuperar al segle XX. D'aquest mode podrem fer-nos una idea del grau de dificultat que comportaven cadascuna de les torres humanes tractades i l'escala evolutiva que anaren patint aquestes costoses i polèmiques construccions en totes les seves gammes:

a) El tresos, el tres de nou net i el seu germanastre (el "castell total"):

Primerament cal incidir en com seguir la pista als castells inferiors al tres de nou net en la seva gamma de set i vuit suposa una feina complicada, ja que el tres fou el castell per excel·lència del segle XIX i era considerat més fàcil que el quatre segons múltiples fonts reiterades de l'època. Mostra d'això és la normalització de molts més tresos que quates regulars i quan les estructures anaren pujant pisos. Respecte al tres de set, la seva existència segurament recau a les primeres dècades de les construccions modernes, entre 1770-1810, però no dono dades concretes donada la difícil interpretació que podem extreure del vocabulari casteller de l'època. Això sí, ràpidament podem començar a veure la extensió cap al tres de vuit amb majors citacions acostant-nos al segon terç de segle. S'arriben a trobar tènues referències de tresos de vuit tan inicials com el 1819 ("*torre de ocho estadios*").⁶⁰ No obstant, arribats a la decadència iniciada el 1889/1890 ubiquem la seva paulatina desaparició i per arribar a veure el tres de vuit hem d'esperar al 1934 quan la Nova vallenga el carregà a Torredembarra i al 1951 a descarregar-lo per part dels Nens del Vendrell a la seva localitat.⁶¹

---

⁶⁰ CLIMENT, J.: *op.cit.* Pàg.79-99.

⁶¹ BARGALLÓ, J.: *Un segle de castells: De 1900 a 2000 en dades.* Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-25-X. Valls, 2001, pàg.25-26

En referència a castells de tres de gran dificultat agermanats amb el tres de nou net, podem cercar la pista a més gegants del moment. Per exemple, el primer castell de nou pisos descarregat sembla ser un tres de nou amb folre que apunta a la Santa Tecla de 1851, com ja he explicat en anteriors apartats. Rere la seva regularització durant dècades, amb certes intermitències, localitzem l'últim castell de nou documentat (referint-se a un tres) l'any 1889.⁶² El tres de nou es perdria fins ser carregat el 24 d'octubre de 1982 i descarregat 23 d'octubre de 1988 a Valls per part de la Colla Vella dels Xiquets de Valls.⁶³ ⁶⁴ Fins i tot podem trobar diferents fonts en al·lusió al vell somni d'acariciar els deu pisos amb el tres de deu en vagues referències del segle XIX,⁶⁵ però no existeixen proves vàlides d'una realització i les úniques manilles confirmades les podem situar en pilars de vuit amb folre i manilles saltejats, sumant-hi la inexistència de la torre de nou amb folre i manilles. Donats aquests aspectes puc confirmar amb seguretat que no es realitzà un tres de seu amb folre i manilles fins aproximar-nos al segle XXI (Castellers de Vilafranca, Vilafranca, 15 de novembre de 1998: primer cop carregat - Minyons de Terrassa, Terrassa, 22 de novembre de 1998: primer cop descarregat).⁶⁶ En colossos de tres finalment destaco el tres de vuit per sota, un castell freqüentat per les velles colles vallenques del segle XIX. Aquesta construcció començà a ser comuna en les festivitats des de la dècada de 1840, podent trobar-lo fins l'inici de la decadència. No obstant, el castell no es tornà a aconseguir més fins la primera descarregada de la Colla Vella dels Xiquets de Valls el 7 de novembre de 1999 a Vila Rodona rere intents intermitents durant més d'una dècada.⁶⁷

Veient tota aquesta latent progressió entre 1770 i 1890 podem notar com l'experimentació portà a pujar pisos a un gran ritme sota la vella premissa de voler fer els castells el més alt que fos possible. El salt en matèria casteller

---

⁶² GÜELL, X.: *op.cit.* Pàg.179.

⁶³ BARGALLÓ, J.: *op.cit.* Pàg.28-31.

⁶⁴ Colla Vella.cat: "Història - Galeria de Castells". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://collavella.cat/historia-i-arxiu> - <http://collavella.cat/galeria-de-castells>

⁶⁵ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *op.cit* (*Les Meravelles del món casteller, I*). Pàg.73-78.

⁶⁶ LLOPART, F.: *De les places a les ones: col·laboracions castelleres 1996-2001*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-9791-072-9. Valls, 2004, pàg.102-103.

⁶⁷ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *Les Meravelles del món casteller, II*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-85-3. Valls, 2002, pàg.215-216.

al abordar els tresos portà a superar reptes notables, arribant a dominar sòlidament tresos de sis, set i vuit en un lapsus de temps curt; des del primer castell modern el 1770 a les primeres referències de tresos de vuit el 1819 només han passat 49 anys, tot i que amb seguretat ja en veiem als anys 30. No obstant, al voler pujar als nou pisos el repte fou més gran encara, amb la qual cosa veiem com no es consolidaria el somni fins el 1851, hipotèticament. Els castellers de l'època estaven acostumats a les construccions sense folres, innovació que havien incorporat recentment amb primitius folres als primers pilars de set folrats i torres de vuit folrades (1835 i 1841, respectivament). Pel que es llegeix a partir de cròniques com la de Santa Tecla de 1851 sembla ser que podem entendre com existien defensors (esmentats com "*los inteligentes*") i detractors més tradicionalistes d'aquesta gran solució tècnica, física i pràctica per seguir pujant pisos a les construccions en els seus límits d'alçada naturals. Si els vells castellers havien conegut estructures en la seva forma neta en una època tan primerenca com la que estem tractant, on hi ha poca experiència en grans torres humanes, crec que el més normal és que el plantejament inicial i primordial d'aquestes persones per seguir sumant alçada recaigués inicialment quasi plenament en construccions netes, amb un marc tradicional.

Vistos aquests aspectes i el recorregut en tresos menors, quines idees de lògica castellera contemporània donarien validesa a l'existència d'un tres de nou net entre el 1851, 1852 i 1881 des del punt de vista historiogràfic?

Primerament aquest matís tradicionalista en castellers esmentat anteriorment sustentaria la idea de com el primer castell de nou seria un tres de nou net, havent-se dut a terme una primera prova neta amb una faceta d'experimentació sota premisses tradicionals el 1851. El repte de descarregar el castell net justificaria noves proves el 1852 i el 1881, més enllà conceptes tradicionals respecte als castells nets. A més, cal destacar sobretot que estem en una època en plena fase de proves i expansió, on els horitzons eren totalment oberts i no seria fàcil apreciar la transcendència d'aquest colós donada la manca de *currículum vitae* d'aquells castellers.

En segon lloc troncs i pinyes presentarien ja a mitjans de segle una solidesa contundent al poder apreciar com podem trobar tot tipus de construccions de la gamma de set, set i mig, vuit i vuit i mig amb regularitat. Algunes construccions com la torre de vuit amb folre, pilars de mèrit en totes les seves variants (caminats, semi-nets, aixecats per sota,...), el tres de vuit o fins i tot el tres de vuit per sota requereixen un potencial de notable calibre. Davant d'això cal evidenciar doncs com ja era vigent una solidesa a les colles arribats a mitjans de segle amb la progressió que hem cercat, per la qual cosa s'ha d'apreciar com les colles vallenques tenien fonaments per proposar-se reptes majors en aquell moment.

En tercer lloc hi ha clares proves que indiquen que el germanastre "menor" del tres de nou net, el quatre de nou net, va ser provat amb reiteració fins i tot abans de la seva descarregada final a la Santa Tecla de 1881, el qual avui en dia es dona per descomptat que es va fer. La realització d'aquest colós, junt amb d'altres gammes extremes, significa que les colles vallenques ja tenien un tronc i pinyes amb gran tècnica, experiència i potencial físic (com ja he explicat a l'anterior paràgraf) per tal de dur a terme construccions de suma exigència. Això donaria peu a l'hipotètic tres de nou net de 1881, ja que es veuria rodejat en aquest marc espaciotemporal d'un castell amb característiques similars al que estem tractant. A més a més, el quatre era considerat més fàcil que el tres en aquells temps, la qual cosa justificaria l'execució d'un tres de nou net donada la seva major "facilitat" respecte al quatre de nou net, i que aquest darrer eclipsés en rellevància dins la memòria col·lectiva al nostre protagonista per la supremacia dels nou pisos nets.

Finalment la competitivitat entre colles seria un factor clau per superar els límits de les colles. El pols per coronar abans un castell ha justificat reiterades vegades en la història casteller recent la violació dels cànons d'allò considerat impossible, i en un període on ja tenim constància d'una gran dualitat entre vallencs el factor competitiu seria una espurna potent.

Pel que podem extreure el que vulnera la realització del castell en aquell període des de la nostra lògica és que una torre humana no contava fins que

no era descarregat, per la qual cosa la concepció dels castells carregats avui encara vigent no existia. Hem vist anteriorment amb l'obra de Xavier Güell com els castells carregats s'han comptat a partir de la carregada d'un quatre de vuit de la Colla Vella dels Xiquets de Valls a l'Arboç el 1932, així que la idea de fer castells per carregar-los és absurd en aquell vell context. Això justificaria com als xiquets no els sortiria a compte arriscar-se en una caiguda tant perillosa com la d'un tres de nou net. A més, la manca de més proves a part de les tres esmentades ens pot fer sospitar de la seva existència, però ho podríem comprendre donada la seva exigència física i tècnica.

El tres de nou net és una construcció que supera en moltes facetes a d'altres castells extrems, però aplicant lògica, premisses d'autors i les cròniques sembla ser un castell amb moltes possibilitats d'èxit en aquell passat on el tres imperava a les places castelleres en quasi totes les seves variants.

b) Les torres i la torre de vuit neta:

La torre de set ja fou feta a principis de segle XIX, tot i que és difícil de trobar els seus inicis exactes donades les múltiples referències intermitents i sovint poc fiables, i rere la decadència de 1890 ja no en tornarem a veure cap descarregada fins el 28 d'agost de 1932 a l'Arboç per cortesia de la Colla Vella dels Xiquets de Valls.⁶⁸ El rastre de la torre de vuit amb folre l'ubiquem per les festes de Santa Tecla de 1841, sent un gran salt endavant per la extensió del folre a una nova construcció. Des del 1889-1890 ja no trobem rastre de la torre de vuit fins una primera carregada el 23 de setembre de 1970 al Concurs Tarragona per part de la Vella, on seguidament els Nens del Vendrell la van descarregar per primer cop al segle XX.⁶⁹

Seguint l'història de les torres més selectes immerses a l'univers de la gamma extra primerament hem de centrar la nostra atenció a la mítica torre

---

⁶⁸ ACTAC.cat (Associació cultural tarragonina d'amics/gues castellers/es): "Història dels castells". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://blocs.tinet.cat/actac/el-origens-dels-castells/historia-dels-castells>

⁶⁹ BARGALLÓ, J.: *op.cit.* Pàg.28-31.

de nou amb folre i manilles, que sembla ser inèdita al segle XIX i la podem trobar per primer cop a la dècada de 1990. Els Minyons de Terrassa la carregaren per primer cop a la història el 21 de novembre de 1993 a Terrassa, trencant esquemes al aconseguir el primer gamma extra des del segle XIX, i un any després la Colla Vella dels Xiquets de Valls la descarregà per primer cop el 23 d'octubre de 1994 a Valls.⁷⁰ Continuant amb una de les construccions protagonistes del treball, el 1999 per fi trobem la primera torre de vuit neta carregada per part dels Castellars de Vilafranca el dia 1 de novembre de 1999 a Vilafranca del Penedès després de les teòriques darreres del 1881 a Tarragona.⁷¹ Però encara haurien de passar anys fins descarregar tal castell, culminant-se el dia 1 de novembre de 2010 a Vilafranca per part dels verds. Això sí, he de destacar la història mítica sobre la germana gran de la torre de vuit neta, la torre de nou amb folre neta, que fou carregada el dia 1 de novembre de 2005 a Vilafranca per part dels Castellars de Vilafranca abans que la seva germana petita es descarregués. Aquesta construcció és un dels ingredients que consolida la cima dels castells més complexos, justificant a la perfecció per què ningú l'havia pogut assaltat fins al segle XXI.⁷²

Vist el recorregut de l'univers de les complexes torres, un dels grans referents que posen al límit la capacitat tècnica i física dels castellers, apliquem-hi la lògica castellera a aquestes estructures: s'ha pogut fer una torre de vuit neta al segle XIX?

Respecte a una teòrica torre de vuit neta aixecada per sota el 1852 a Torredembarra, tot i no ser directament protagonista del treball és un referent a tindre en compte si hem de cercar pistes en l'història de la torre de vuit neta. No aprofundiré si va ser fet a o no, però costa de creure... des del punt de vista de la lògica castellera és impossible, amb prou feines es poden aixecar construccions delicades com el tres de vuit, el pilar de sis o la torre de set aixecats per sota, fins arribat al punt que avui en dia resten en perill

---

⁷⁰ DDAA: *Retrats Castellars*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-9791-191-1. Valls, 2006, pàg. 70-73.

⁷¹ LLOPART, F.: *op.cit.* Pàg.140-145.

⁷² CCCC.cat: "Base de dades: DOS/TORRE DE NOU SENSE MANILLES - DOS/TORRE DE VUIT SENSE FOLRE". Consultat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

d'extinció. A més a més, se suposa que fins i tot tal colós s'hauria descarregat el 1852, un castell que ja de per sí sense ser aixecat per sota és un mèrit que es carregui en ple segle XXI.

Ara bé, si ens centrem en les torres de vuit netes de la Santa Tecla de 1881 la cosa canvia radicalment. En primer lloc, el 1841 ja tenim referències sobre un ascens en l'escala de les torres al fer pujar la torre de set a la categoria de torre de vuit amb folre. Per pujar un pis més la torre haurien calgut unes enormes manilles que en aquell període només es va veure en esporàdics pilars de vuit entre 1853 (1a prova de pilar fe vuit amb folre i manilles) i 1886. Pujar la torre un pis més sembla difícil per limitacions tècniques i per manca de castellers, per la qual cosa caldria esperar a veure aquesta construcció inèdita fins el 1993, però sí hauríem d'apreciar com les colles vallenques portaven ja 40 anys adquirint experiència en les torres bàsiques. Aquest component de veterania suposaria un enorme punt a favor de poder deixar sense folre ocasionalment una torre de vuit, havent-se curtit tronc i pinya durant dècades amb castells de menor dificultat i exigència però amb uns requeriments també significatius que serien una magnífica preparació indirecte.

En segon lloc el 1881 veiem com es produïren múltiples proves i al menys una descarregada al quatre de nou net i fins i tot podem seguir el rastre d'un hipotètic tres de nou net. Aquestes construccions compleixen requisits que s'afegeixen a la torre de vuit neta; baixos que puguin aguantar les enormes càrregues directes, un tronc amb una base física excel·lent i una tècnica impol·luta i una canalla ràpida i eficaç. Si aquestes construccions es varen fer al mateix marc espaciotemporal tenim doncs molts dels components i peces que la torre de vuit neta exigeix, sent un gran punt en favor de la seva existència.

En tercer lloc torno a recalcar com la competència entre les colles vallenques ha protagonitzat moments èpics en la història castellera, i si una de les colles es va proposar alçar-la, l'altre també ho intentaria. Això significa que el nombre de possibilitats d'execució el 1881 en un duel vallenc al camp de

batalla tarragoní seria un context ideal per a superar les barreres castelleres del moment, havent un rerefons adient per la torre.

Finalment ja he dit a l'apartat del tres de nou net que és molt possible que existís un corrent tradicionalista que mirés amb molts més bons ulls els castells nets en aquella època tan primerenca, per la qual cosa seria versemblant pensar en l'objectiu de deixar la torre de vuit neta, una assignatura pendent des de feia 40 anys arribats el 1881. Ja que la torre de nou amb folre i manilles era impossible de per sí i a més els castellers es trobaven lluny de Valls, pensar en dificultar la torre "netejan-la" abans que sumant-hi pisos sembla lògic donades les seves condicions i limitacions.

Això sí, la gran dificultat tècnica i física, la manca de proves anteriors a 1881 (tot i que podria ser que es provés abans però no figuri a les cròniques per ser "només carregades" o intents fallits, per la qual cosa ni s'esmentarien), el gran nombre de requeriments que demana la construcció, l'absència de detalls a la crònica de Roca i l'experiència que tenim avui juguen en contra de la realització del dos de vuit net.

En aquesta ocasió hem observat com la torre de vuit neta no presenta tantes garanties d'èxit com el tres de nou net, però sí presenta certes perspectives el 1881.

c) Els pilars i el pilar de set net:

En matèria de pilars de cinc i sis podem trobar referències poc definides però reiterades des de principis de segle XIX, arribant a la primera referència escrita del primer pilar de set amb folre (i per tant també essent segurament el primer folre incorporat en un castell) el 1835 a Valls per cortesia dels vallencs.⁷³ Des del 1851 els pilars de mèrit acompanyarien amb regularitat les construccions de l'Edat d'Or dels castells fins anar perdent latentment els pilars de mèrit descarregats durant la transició entre els anys 80 i 90 del segle XIX. En aquest aspecte no m'atreveixo a incidir sobre quin va ser l'últim pilar de sis i/o set abans de la decadència, ja que les notícies sobre

---

⁷³ BROTONS, X.: *Castells i castellers. Guia completa del món casteller - Apèndix I: Tots els castells*. Ed. Lynx, ISBN 84-87334-17-2. Barcelona, 1995, pàg. 171-173.

intencions i teòriques realitzacions de pilars de mèrit les podem anar trobant escalona i polèmicament en múltiples fonts heterogènies passats els anys 1889-1890. Això sí, sembla ser que amb certesa ja no es va tornar a descarregar el pilar de sis fins el 21 de setembre de 1969 (tot i que veiem casos de polèmiques carregades esporàdiques com l'Arboç el 1906 o Vilafranca el 1934) i el pilar de set amb folre el 23 de novembre de 1969, ambdós per part dels Nens del Vendrell a la plaça Vella del Vendrell, inaugurant també en aquest darrer el primer folre del s. XX.⁷⁴

Anant un pas més enllà i entrant al món dels pilars màxims, en el cas del pilar de vuit amb folre i manilles trobem el primer descarregat documentat el 19 d'agost de 1858 a Vallmoll, rere un hipotètica prova ja el 1853, i s'aniria repetint intermitentment fins el 1886 per part d'ambdues colles vallenques però no es tornaria a veure unes manilles en cap plaça fins l'intent de torre de nou amb folre i manilles dels Castellers de Vilafranca el dia 1 de novembre de 1989 a Vilafranca. El pilar de vuit amb folre i manilles ja no es carregaria fins el 31 d'agost de 1995 a Vilafranca i es descarregaria el 28 de setembre de 1997, en ambdós casos per part dels Castellers de Vilafranca.^{75 76} Fins i tot al segle XXI s'ha intentat fer el pilar de nou amb folre, manilles i puntals sense èxit.

Vist el recorregut històric dels pilars de mèrit, és possible veure un pilar de set net al segle XIX des del marc de la lògica casteller contemporània?

Podem apreciar primerament que en favor seu existí un afloriment del marc pilaner des dels primers moments dels castells. Localitzem nombroses construccions heterogènies i complicades més enllà dels "simples" pilars de mèrit, construccions de les quals avui en dia algunes resten en perill d'extinció per la manca de pràctica per part de les colles actuals, per molts pilars de mèrit que es realitzin avui en dia. Per exemple, els grans pilars caminant, aixecats per sota o semi-agafats/sense agafar (entre segon i terç al pilar de sis o entre terç i quart al pilar de set amb folre) eren molt comuns,

---

⁷⁴ BARGALLÓ, J.: *op.cit.* Pàg.27.

⁷⁵ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *op.cit.* (*Les Meravelles del món casteller, II*). Pàg.85-129.

⁷⁶ Castellers de Vilafranca.cat: "Història de la Colla". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.castellersdevilafranca.cat/els-castellers/historia/historia-colla.html>

construccions que actualment són una raresa i que demostren un potencial pilaner excepcional en un període primerenc. Això implica que durant dècades les alineacions pilaneres van treballar polifacèticament en diversos àmbits dels pilars de mèrit, atorgant veterania i una preparació que fins i tot al segle XXI és envejable.

En segon lloc, seguint el rastre als pilars estàndards podem ubicar tot un recorregut evolutiu de la febre pilanera. Si s'ha provat en algun moment del segle XIX ha d'haver sigut durant les màximes dècades d'experimentació pilanera en la primera etapa evolutiva dels castells; entorn als inicis de la primera època de plenitud, entre poc abans del primer pilar de set amb folre el 1835 i la primera prova de pilar de vuit amb folre i manilles el 1853, donant-se llavors el pilar de set per excessivament complex segurament. La possible tendència tradicionalista que he explicat anteriorment dels primers castells sobre les construccions netes hauria pogut ocasionar que segurament es fessin proves per pujar el pilar de sis als set pisos de manera neta, per la qual cosa no seria cap bestiesa pensar en una prova ocasional per intentar aconseguir el colós. Fins i tot hem de pensar que si tan sols es va carregar ja no figuraria als registres, i aquest castell avui en dia s'ha dit que és carregable per part d'experts en matèria.⁷⁷ El que demostra que si es va provar no s'arribà a descarregar fou la final pujada de pisos del pilar amb les manilles el 1856 tot i les grans complicacions d'una tercera pinya.

Finalment reincideixo en la competència entre els vallencs, que podria haver ocasionant l'autosuperació d'aquesta llegenda pilanera en algun moment.

Cal pensar que aquest és sens dubte el pilar absolut en matèria física i tècnica tot i la majestuositat del pilar de nou amb folre, manilles i puntals. La majoria d'aspectes corren en contra del pilar, i prova d'això és la preferència a haver intentat seguir pujant dos pisos més al pilar de set amb folre abans que deixar-lo net, un aspecte que no ha passat amb cap altre castell en la història. Dels tres castells als quals estem seguint el rastre, aquesta és la construcció amb menys possibilitats donades les poques referències, la seva exigència i pel propi recorregut de la història pilanera.

---

⁷⁷ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *op.cit.* (*Les Meravelles del món casteller, I*). Pàg.133-140.

2.5: Conclusions:

En aquest apartat del treball hem seguit el rastre dels nostres castells protagonistes a través d'una breu cronologia (2.1) com a contextualització, la premsa del segle XIX (2.2), els experts del segle XX-XXI (2.3) i l'aplicació de la lògica castellera (2.4). Vistos aquests continguts, les possibilitats que observem són les següents:

Respecte a les fonts, en trobem múltiples bastant viables i sòlides el 1851, 1852 i 1881 per al tres de nou net, i en referència a la torre de vuit neta tenim dos casos a la mateixa data el 1881, tenint encara alguna possibilitat. El que deixa més dubtes és el pilar de set net, dit de passada i en una notícia que només esmenta una prova no confirmada abans de 1853.

En matèria d'experts no hi ha cap unanimitat. El tres presenta més possibilitats, amb majors defensors i amb més premisses que en les altres construccions. Amb la torre i al pilar els dubtes augmenten, amb bastants més detractors i més arguments negatius que els positivistes.

Anant a la lògica castellera, el tres de nou és la construcció més beneficiada, seguida amb la torra a una distància considerable. Renovadament el pilar de set sembla ser el gran perjudicat de la balança.

Així doncs, en aquest apartat del treball el **resultat** és el següent; anant tant a les restes indirectes com directes el tres de nou net és el que presenta un més solidesa per la seva viabilitat i esmena als registres. La torre de vuit neta presenta majors termes ambivalents de possibilitat i impossibilitat, per la qual cosa és la gran incògnita de l'apartat. No obstant, si s'ha de decantar cap a un bàndol a l'altre té certes possibilitats esporàdiques amb l'actuació de 1881. I Finalment el pilar de set net sembla ser categòricament la fita impossible, contemplant-se només alguna perspectiva en un període experimental primerenc però sense cap prova vàlida, havent només pocs defensors del mite que el fonamenten sense proves.

3 - Estudi de població del segle XIX:

3.1: El context històric dels mites del segle XIX:

En aquest nou apartat del treball estudiarem la matèria primera que anà consolidant els castells; la població catalana del segle XIX. Ens fixarem en diversos aspectes latents entre les persones que emprengueren l'activitat castellera primerenca durant aquest complex període històric, visualitzant sèries de característiques tant comunes com divergents respecte a nosaltres que podrien caracteritzar les velles torres humanes. D'aquest mode serem capaços d'anar especulant des d'un nou punt de vista sobre aquests castells mítics que estem investigant, observant si era possible que la població del moment pogués fer aquestes estructures.

Però primerament conscienciem-nos sobre quin era **el context** en el qual visqueren aquestes persones pioneres. La província de Tarragona fou majoritàriament la zona de Catalunya on finalment evolucionaren i es cosificaren els castells entre finals de segle XVIII i el segle XIX (com hem vist al principi del treball), fins adquirir bona part de les característiques que coneixem i seguim practicant avui en dia. En aquesta franja territorial la població quedà immersa enmig de notables canvis tant immediats com graduals que van anar remodelant múltiples aspectes de Catalunya mitjançant diverses transicions al entrar al teixit de l'Època Contemporània.

Cal destacar primerament com fou un període on anaren esdevenint reiteradament problemàtiques polítiques, alterant les dinàmiques del dia a dia i la vida de la població durant tot el segle. No és el punt principal d'aquest treball, però cal esmentar algunes d'aquestes problemàtiques per conscienciar-nos sobre aquest fenomen d'evolució interna caòtica. En termes polítics podem ubicar diversos fenòmens d'abast tant nacional com local; tenim l'incipient construcció de l'estat liberal espanyol, dissidències constants entre liberals i conservadors, crisis internes en totes les etapes (durant la monarquia, la democràcia i la I República) i el naixent catalanisme que impregnà la política des de les seves arrels culturals.^{78 79}

---

⁷⁸ JORDÀ, A.: *Història de la ciutat de Tarragona*. Ed. Cossetània, ISBN 84-9791-227-6. Valls, 2006, pàg.99-116.

⁷⁹ FIGUERES, J.M^a.: *op. cit.* Pàg.57-113.

Això no és més que una mera pinzellada d'un període políticament inestable, però és suficient per poder palpar amb total claredat com el context polític del segle XIX en termes generals no incorporà estabilitat i convulsions constantment la vida de la població amb diversos fronts interns problemàtics. Però tampoc podem ignorar com durant aquest segle es va mantindre vigent un constant ritme d'altres crisis diversificades que alteraren la província i els seus habitants, consolidant calamitats d'enorme transcendència.

En l'àmbit bèl·lic d'entre 1808 i 1898 és necessari destacar com s'anaren succeint sense descans conflictes armats tant nacionals com internacionals que sacsejaren el territori en tots els sentits. Podem subratllar guerres de gran abast com la Guerra del Francès (1808-1814) o la Guerra Hispano-estatunidenca (1898), guerres civils com foren les Guerres Carlines (1833-1839, 1846-1849 i 1872-1876), revolucions de gran abast com la "*Gloriosa*" de 1868 i pronunciaments militats com el de 1874.⁸⁰ En l'àmbit d'epidèmies i plagues Catalunya va patir episodis greus sense descans en intervals ben diferenciats, ocasionant caresties enormes i notables tasses de mortalitat. Entre la població les epidèmies més importants foren la breu però contundent febre groga del 1821 i els brots de còlera de 1833-1834, 1855, 1865 i 1885-1888 que ocasionaren una alta mortalitat sobretot als nuclis urbans.⁸¹ Respecte a les plagues, la fil·loxera fou la icona bàsica que arrasà el camp català entre el 1867 i fins a principis de segle XX en una irrefrenable invasió nociva.⁸² A més a més tampoc podem oblidar reincidents crisis de subsistència que propiciaren episodis de fam col·lectiva massius per tot el territori, sobretot a causa de males collites entre 1856 i 1887, la fil·loxera des del 1867 i els continus conflictes armats de gran abast.

Així doncs és evident que durant aquest període la població de la província de Tarragona que teòricament protagonitzà els mites castellers que estem cercant patí dinàmiques poc propícies per consolidar una pujança castellera, però fou capaç de sobreviure en aquest període i alçar la *I Època d'Or*.

---

⁸⁰ FIGUERES, J.M^a.: *op. cit.* Pàg.57-113.

⁸¹ BALCELLS, A.: *Cataluña Contemporánea I (Siglo XIX)*. Estudios de historia contemporánea Siglo XIX, ISBN 84-323-0256-2, Madrid, 1984, pàg.8.

⁸² COLL, M.: *Textos i Estudis de Cultura Catalana, Història/2*. Ed. Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ISBN 84-7256-358-8. Barcelona, 1992, pàg. 409-410

3.2: Els vells protagonistes de la història castellera:

Vista la notable turbulència que connota el segle XIX en múltiples temàtiques concretes podem conscienciar-nos sobre algunes de les principals problemàtiques que patí població en aquest període. Assumits aquests principis sobre les dificultats de la vida en aquest marc cronològic, analitzem algunes característiques clau de la població i dels primers conjunts de castellers. D'on procedien? Quin tipus de gent feia aquestes estructures? Quines característiques tenien que poguessin alterar les pautes de conducta de les velles torres humanes primerenques? Observem-ho a continuació.

La **població** que va ser testimoni directe de l'avenç de les estructures es caracteritzava per ser bàsicament rural i escassa, doncs els principals nuclis urbans provincials (Tarragona i Reus) tingueren una població poc nombrosa, el gruix del poblament estava concentrat al camp i el sector primari seguia regint la vida socioeconòmica des dels pobles. Segons els censos de població fets des del 1842 sembla ser que estem davant d'unes xifres que rondaven els 300.000 habitants al conjunt del territori durant el segle XIX, podent apreciar una lleu però constant evolució ascendent de la demografia tarragonina amb el pas de les dècades: entre 1857 (any a partir del qual trobem els primers censos sòlids) i 1900 tenim unes xifres totals que passen dels 320.593 als 337.964 habitants al conjunt de la província.⁸³ En tal context el 1857 Tarragona tenia només 19.760 habitants i Reus 28.171, i arribats al 1900 Tarragona ascendí lleugerament fins als 25.207 habitants i Reus baixà cap als 26.681.

Havent conegut aquestes xifres, en primer lloc cal veure com la primera massa popular castellera que s'agrupà i es consolidà al segle XIX la conformaren colles petites-mitjanes amb desenes i/o centenars de camises i grups d'aficionats que constaven de milers de persones a les places.

---

⁸³ INE (*Instituto Nacional de Estadística*): "INEbase - Demografía y población - Alteraciones de los municipios en los Censos de Población desde 1842". Recuperat el març de 2016, extret de: <http://www.ine.es/intercensal/intercensal.do?search=3&codigoProvincia=43&codigoMunicipio=&btnBuscarCod=Submit+selection>

Aquests grups de castellers i aficionats implicats en el corrent de l'activitat eren provinents sobretot del món rural tarragoní i destacant col·lectius de pobles com Valls (amb 13.588-12.625 habitants entre 1857 i 1900, respectivament), el Catllar (amb 1.510-1.252 habitants entre 1857 i 1900, respectivament) o Torredembarra (amb 1.894-1.973 habitants entre 1857 i 1900, respectivament).⁸⁴

Donat que avui en dia la major part dels col·lectius castellers s'han potenciat en base a entorns urbans pot semblar-nos estrany que es pogués consolidar tan fortament un gruix primerenc de població castellera bàsicament a partir del marc rural, però aquest fenomen s'explica fàcilment en base una sèrie de conceptes entrelaçats que explico tot seguit. El segle XIX suposà un gran pas cap a la industrialització de la Península Ibèrica, en la qual Catalunya es convertí en un dels eixos industrials d'Espanya al tributar el 25'6% de la contribució industrial estatal espanyola el 1856,⁸⁵ però el territori de la província de Tarragona no entrà fortament a la dinàmica industrial catalana. Per molt que el conjunt del territori català sigui sovint considerat "la fàbrica d'Espanya" (com diuen molts autors) la província tarragonina no es submergí en aquest potent corrent, doncs Catalunya no tingué un desenvolupament intern homogeni i aquesta franja meridional n'és un exemple icònic.⁸⁶ Només podem trobar petits nuclis industrials a partir de mitjans de 1840-1850 al voltant de Reus i Tarragona, bàsicament en el marc del tèxtil, l'alcohol i algunes manufactures però amb poca rellevància a la zona pel seu poc pes en xifres, producció i mà d'obra al conjunt català.⁸⁷ Arribats al 1900 l'agricultura encara suposava el principal pol d'activitat econòmica tarragonina, havent un 52'8% de la població activa que es dedicava al sector primari, una xifra que arriba a augmentar dràsticament si retrocedim unes

---

⁸⁴ Idescat (Institut d'Estadística de Catalunya): "*Series històriques demogràfiques - Evolució de la població de fet - Àmbit geogràfic de Tarragona, per municipis*". Recuperat el març de 2016, extret de: <http://www.idescat.cat/pub/?geo=mun%3A431482&id=shd&n=1341&lang=es#Plegable=geo>

⁸⁵ ENRECH, C.: *Indústria i ofici: conflicte social i jerarquies obreres a la Catalunya tèxtil (1881-1923)*. Servei de publicacions UAB, ISBN 84-490-2380-7. Barcelona, 2005, pàg.23.

⁸⁶ CALATAYUD, S.: *Estados y periferias en la España del siglo XIX: Nuevos enfoques*. Publicacions de la Universitat de València, ISBN 978-84-370-7. València, 2009, pàg.43-44.

⁸⁷ MARGALEF, J.: *Una visió econòmica del llarg del segle XX al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*. Publicacions URV, Quaderns de camp n^o4, ISBN 978-94-695-5304-6. Tarragona, 2012, pàg.159-161.

dècades.⁸⁸ Aquesta manca d'indústria i la dependència respecte al sector primari expliquen que es seguís concentrant el gruix de la població en municipis petits per tota la província, potenciant una població rural. Per exemple, segons censos recollits per l'*Instituto Nacional de Estadística* arribats al 1900 només el 13'73% dels 18.890.649 habitants d'Espanya vivien en municipis de més de 50.000 habitants, mentres que l'any 2009 aquesta xifra era del 52'47% entre un total de 46.745.807 habitants. D'aquest mode podem visualitzar i entendre com les primeres agrupacions castelleres s'articularen en base a col·lectius de poblacions provinents del marc rural de la província de Tarragona, un entorn que encara concentrava un major nombre d'habitants als pobles tot i que no existís un dinamisme econòmic com el que mobilitzà grans masses obreres entorn a Barcelona.

Havent estudiant la procedència de la població que estigué directament en contacte amb el món casteller primerenc tot seguit cal fer un pas endavant i aprofundir sobre **qui protagonitzava** totes aquestes construccions. D'aquestes masses sobretot rurals que visqueren al territori sabem que hi hagué unes xifres no sempre notables en matèria d'implicats en activitats castelleres, destacant un imprescindible col·laboracionisme per part del públic de les places castelleres cap a les poc nombroses colles i d'altres aspectes que ja hem analitzat a l'apartat 2.4. Però per ara el que vull destacar en aquest marc d'implicació poblacional és una diferència cabdal del col·lectiu casteller del segle XIX: d'aquests aproximadament 300.000 habitants que vivien a la província durant el període que tractem s'exclougué al 51-52% de la població, doncs la pràctica castellera estava reservada quasi exclusivament als homes, excloent a la dona de l'activitat directe de les torres humanes i quedant supeditada normalment a activitats secundàries relacionades amb les colles (marc social, canalla, materials...etc.).

Aquest factor d'exclusivitat masculina en la pràctica directe dels castells és un primer gran punt característic per a les construccions del període, doncs existeixen moltes diferències físiques entre un home i una dona que poden alterar enormement les estructures. A continuació observem certs exemples.

---

⁸⁸ BALCELLS, A.: *op.cit.* Pàg.11.

En primer lloc la mitjana de pes i alçada entre un home i una dona amb la mateixa mida en centímetres acostuma a patir múltiples divergències, i aquestes propietats poden remodelar el rumb, la defensa i el risc de lesions dels castells, sent uns factors que sobretot arriben a incrementar o fer reduir les oscil·lacions d'unes estructures mai estàtiques. Com veurem seguidament a l'apartat 4.3 d'aquest estudi podrem apreciar com castellers i castelleres que es situen al tronc i comparteixen pis per tindre la mateixa mida posseeixen quasi sempre una diferència comuna; els homes tendeixen a pesar entre un 5'17% i un 30'91% més que una noia. Això ocasiona que hi hagi una divergència de pes d'entre 2'5 i 21 kilograms entre nois i noies amb la mateixa alçada, un aspecte que pot alterar la dinàmica d'un castell. Aquest element el podem veure en comú també en altres estudis castellers com el del Dr. Jaume Roset i Llobet, que aprecia com en general entre adults una dona pesa entre 15 i 20 kilograms menys que un home.⁸⁹ Això podria provocar un excedent de càrrega important en castells límit.

En segon lloc les dones tendeixen a presentar major laxitud articular, flexibilitat i equilibri que un home, aspectes molt propicis que poden ajudar enormement en certes dinàmiques de treball dels castells.⁹⁰ Parts del cos com les espatlles, genolls o la columna poden veure's beneficiats per resistir càrregues de gran rellevància i difícils de suportar en molts contextos, així que moltes dinàmiques de treball serien limitades per als barons.

En tercer lloc i finalment destaco com la musculatura d'un home acostuma a estar més desenvolupada i ser més potent que la d'una dona, canviant la capacitat de resistència, la força i fins i tot la resistència de la columna vertebral respecte a càrregues de pes. Per exemple, un baró adult d'entre 20 i 45 anys de mitjana pot aguantar aproximadament com a màxim uns 18.500 Newtons (més o menys una càrrega de 1.885'37 kilograms), mentres que una dona adulta d'entre 20 i 45 anys de mitjana pot resistir uns 8.000 Newtons (aproximadament 815'49 kilograms).⁹¹

---

⁸⁹ ROSET, J.: *Manual de supervivència del casteller. La ciència al servei de les torres humanes.* Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-74-9. Valls, 2000, pàg.60.

⁹⁰ ROSET, J.: *op.cit.* Pàg.61.

⁹¹ ROSET, J.: *op.cit.* Pàg.60 i 63.

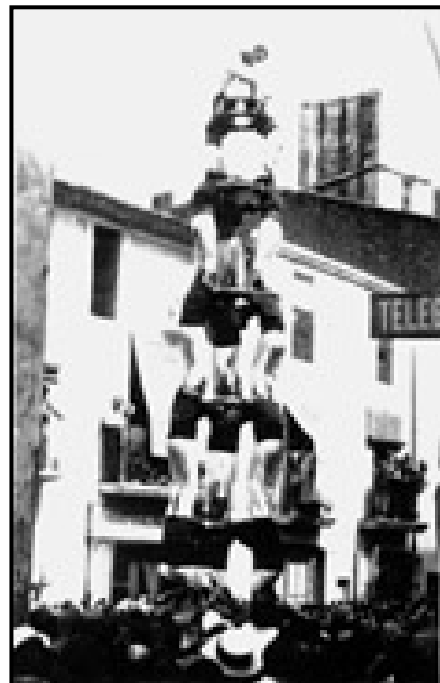
És evident que l'exclusiva participació directe dels homes en aquesta activitat pot significar un canvi important en les dinàmiques de les estructures, aspectes en els quals aprofundirem mica en mica a partir d'aquest punt. Sabent quins són els protagonistes implicats en aquest context històric passem a analitzar **dades sobre els barons de l'època** i com tals dades podrien alterar les torres humanes, amb la qual cosa podrem consolidar perfils bastant esquemàtics sobre la tipologia de castellers i castells del segle XIX i els seus trets característics per veure si era possible que es fessin el pilar de set net, la torre de vuit neta i/o el tres de nou net.

Estudiant els orígens dels castells un dels primers caràcters importants d'entre altres amb els quals podem topar és la latent consolidació d'un estereotip dels seus practicants. Ja he explicat anteriorment que el gruix de la població que practicava castells i els seus aficionats tenien sobretot orígens rurals i provenien bàsicament dels pobles de la província de Tarragona, no eren excessivament nombrosos i els castellers eren sempre homes. Ara bé, qui eren els individus dels pobles que es dedicaven a fer una activitat que era vista com un espectacle? La memòria popular ha preservat fins al segle XXI que els castells els duïen a terme sobretot homes de classes mitjanes i baixes dels pobles, sent un espectacle fet per persones d'arrels humils. Fins i tot entrevistant i/o parlant amb veterans i veteranes castellers del Camp de Tarragona a les seves explicacions i memòries sobre el seu passat casteller tendeixen a explicar com els homes que feien les estructures del passat eren majoritàriament dels sectors rurals mitjans-baixos, el grup de població més nombrós de la societat tarragonina del segle XIX. Ara que sabem quin sector de la societat de la època es dedicava a les torres humanes, aprofundim sobre quines eren les característiques que conformaren l'estereotip d'aquests castellers i castells primerencs.

Un primer front d'informació cabdal són les dades mitjanes d'aquests individus. Per començar sembla ser que aquests barons tenien una mitjana d'alçada i pes més baixa que la dels homes del segle XXI, tot i que no tenim un excedent de dades fiables del període. La població ha tendit a augmentar la mitjana d'alçada i pes amb els anys gràcies a la millora de les condicions de vida, havent una tendència de creixement en alça.

Sobre l'alçada dels primers castellers ens podem fer una idea de l'estatura mitjana gràcies a estudis fets sobre el reclutament i el servei militar del segle XIX a Espanya, veient com la mitjana d'alçada dels barons catalans en edat militar entre 1856 i 1897 rondava els 162-164 centímetres. Si seguim les estadístiques del segle XX i XXI la població masculina catalana ha anat augmentant l'alçada fins rondar avui en dia una mitjana de 173-176 centímetres.⁹² ⁹³ ⁹⁴ Així doncs, podem dir que possiblement l'alçada comuna dels castellers fos lleugerament inferior a l'actual, fent construccions que amb el mateix nombre de pisos contaven amb menys centímetres, una dada important per a l'estabilitat d'una estructura humana.

Respecte al pes les dades mitjanes no són tan clares, i al acudir a les fitxes de reclutament i d'altres fonts les especificacions minven considerablement. Però accedint a dades més recents provinents de l'*Instituto Nacional de Estadística* cal apreciar com també existeix una tendència evolutiva ascendent en matèria de pes de la població, i en els homes trobem el següent: s'aprecia com entre els homes es passa d'una mitjana de pes de 61'5 kilograms el 1955 als 76'8 kilograms el 2001. Aquest fenomen de creixement de la massa corporal ens indica que possiblement en general els castellers pesessin menys al segle XIX, però en aquest cas no és possible dir que les construccions d'aquest període primerenc fossin més lleugeres. Pensem que el 100% de les estructures

FIG. nº3 - Primer 3d8c del segle XX, CNXV. Torredembarra, 1934.
Fotògraf desconegut.
Font: Google.

⁹² CÁMARA, A. & GARCÍA, J.: *Ciclos largos de nivel de vida biológico en España (1700-1950): propuesta metodológica y evidencias locales*. Elsevier España SL, Investigaciones de Historia Económica (IHE), Universitat Autònoma de Barcelona i Centre d'Estudis Demogràfics. Barcelona, 2010, pàg.98-100.

⁹³ MARTÍNEZ, J.M.: *La talla de los europeos, 1700-2000: ciclos, crecimiento y desigualdad*. Elsevier España SL, Investigaciones de Historia Económica (IHE), Universitat de Múrcia. Múrcia, 2012, pàg.177-185.

⁹⁴ QUIROGA, G.: *Estatura, diferencias regionales y sociales y niveles de vida en España (1893-1954)*. Historia Económica, Universidad Carlos III de Madrid. Madrid, 2001, pàg 182-196.

estarien formades per barons (que pesen aproximadament un 5-30% més que una dona de la mateixa estatura), les fotografies de finals de segle mostren un alt grau de robustesa entre els pisos baixos-mitjans (com podem veure a la fotografia del 3d8c de 1934) i avui sabem que la mitjana de pes dels segons del 4d9n de la Santa Tecla de 1881 era de 106'8 kilograms.⁹⁵ No podem dir que hi hagués un alleugeriment global cabdal en aquestes torres humanes, un factor que sí hauria pogut passar si hi participés la dona.

Seguint en el marc de dades referents als homes del segle XIX, cal fixar-nos bé en el factor de la mitjana d'edat i d'envelliment de la població castellera que participà directament en el l'activitat del període que estem estudiant. Les dades ens mostren que possiblement l'esperança de vida al néixer i la mitjana d'edat al segle XIX serien inferiors als 34 anys: les xifres anteriors són poc fiables, però el 1900 l'esperança de vida era de 33'85 anys per als homes, una xifra que ha anat escalant fins arribar als 75'25 anys el 1998. A més a més el 1900 podem apreciar una piràmide de població triangular, amb una societat jove en expansió i unes taxes de natalitat elevades.⁹⁶ Mitjançant aquestes dades podem establir que la mitjana d'edat dels castellers seria lleugerament més baixa que l'actual, tenint en compte l'augment de l'esperança de vida i l'envelliment de la població contemporània. Aquest matís té una importància destacable, doncs l'edat afecta amb contundència als humans i una població castellera jove minimitza els efectes de l'envelliment, tot i que aquests possiblement fossin precoços al segle XIX. L'edat fa baixar la resistència de la columna, afebleix la musculatura, els ossos i les articulacions, facilita la fatiga i el cansament, minva la tolerància del sistema cardiovascular, fa perdre alçada, minva la propiocepció (equilibri), alenteix els reflexos i disminueix la flexibilitat,⁹⁷ entre d'altres efectes claus que podrien afectar als castellers més veterans. Contrarestant aquests elements amb la joventut de la població del moment podem trobar un matís físic idoni per enfrontar els reptes del segle XIX.

---

⁹⁵ ROSET, J.: *op.cit.* Pàg.17.

⁹⁶ GOERLICH, F.J. & PINILLA, R.: *Esperanza de vida en España a lo largo del siglo XX. Las tablas de mortalidad del Instituto Nacional de Estadística*. Fundación BBVA, Documentos de Trabajo nº11, Universidad de Valencia, Instituto valenciano de investigaciones Económicas (Ivie) i Ministerio de Administraciones Públicas, M-36.132-2006. Bilbao-Valencia, 2006, pàg.18-22.

⁹⁷ ROSET, J.: *op.cit.* Pàg.26-28, 36-37, 45-50 i 62-63.

També cal aprofundir en fonts tant directes com indirectes que facin referència a l'estat de salut de la població implicada en aquestes construccions durant el context de l'època, un factor essencial per mantindre dinàmiques de treball en grup ascendents. Ja hem observat una mitjana de vida entre els barons era inferior als 34 anys, i això repeteixo que ho hem d'atribuir a una qualitat de vida realment baixa. A part del grau de conflictivitat bèl·lica i el caos polític vigents durant tot el segle també he esmentat problemàtiques del marc de la salut a l'apartat 3.1. No obstant, hem d'aprofundir i veure quins resultats provocaven aquests elements que minvaren la qualitat de vida de la població, així que analitzem algunes de les carencies i patologies més rellevants entre els habitants del moment.

La manca d'aliments fou un element crític palpable en episodis regularitzats durant tot el període, al marge del marc de desenvolupament que experimentà teòricament el país en moltes facetes internes. Per tal d'exemplificar-ho pensem que només l'any 1812, en plena Guerra del Francès (1808-1814), es calcula que com a mínim moriren 100.000 persones per tota Espanya per fam.⁹⁸ Un dèficit alimentari de tal envergadura suposa una peça complexa de pal·liar entre els humans i vulneraria la supervivència de molts col·lectius, i els castellers del marc rural i urbà que patiren aquestes caresties segurament rendirien a nivells físics no sempre prou potents, no podent exprimir tot el seu potencial o fins i tot arribant a abandonar l'activitat. Més endavant ens fixarem en la rellevància de la dieta i com era l'alimentació al segle XIX, però per ara ens hem de quedar amb la idea que una dieta de subsistència com la que es practicava i que a més es combinava amb tots aquests episodis de caresties greus en aquest context afectaria amb contundència als nostres subjectes d'estudi. Així doncs, tenim un fort punt en contra de cara a plantejar grans reptes físics, limitant en certa mesura la planificació de grans estructures castelleres.

En matèria de les patologies més comunes és necessari destacar bàsicament les que causaren desastres a diverses escales rellevants entre

---

⁹⁸ FIGUERA, E.: *Las enfermedades más frecuentes a principios del siglo XIX y sus tratamientos*. Colegio Oficial de Médicos de Zaragoza, Centro de Salud Universitario Delicias Sur. Zaragoza, 2009-2011, pàg.151.

la població del segle, podent-nos fixar en epidèmies de gran abast i brots amb uns efectes contundents però molt menors. Les epidèmies més importants foren les de pesta, tifus exantemàtic, febre groga i còlera, que tingueren un grau d'incidència d'enorme abast (sobretot destaco les epidèmies de còlera de 1833-1834, 1855, 1865 i 1885-1888 ⁹⁹). Però també existiren brots sistemàtics de xarampió, verola, grip, escarlatina i diftèria inintermitentment, perdurant tot i les reiterades mesures mèdiques i governamentals. El baix nivell de vida, la manca d'higiene, el subdesenvolupament econòmic, l'alimentació de subsistència, els conflictes entre la població i el poc progrés sanitari (entre d'altres factors) sustentaren unes condicions de salut ínfimes en les quals les epidèmies i els brots ocasionaren grans calamitats en diverses escales, per la qual cosa alguns metges arriben a atribuir una mitjana de vida de 29 anys entre 1860 i 1887. Per exemple, s'estima que "només" amb les 5 grans epidèmies de còlera moriren 600.000 persones a Espanya, però fins i tot amb brots més breus com el de diftèria d'entre 1879 i 1885 moriren 80.979 persones al conjunt del país, i en ambdós casos milions d'habitants quedaren profundament afectats físicament per les malalties encara que no perdessin la vida. ^{100 101} Aquest grau d'incidència de patologies sustentat amb les males condicions de vida sobretot entre les classes mitjanes i humils suposaria un element regressiu de cara a la qualitat de vida i la pujança demogràfica, alterant a les colles dels pobles per afectar als seus membres i l'entrada de gent nova. Pensem que la província de Tarragona s'ubica en una àrea costera amb un notable oberturisme i bones comunicacions respecte a d'altres territoris i a més està situada entre tres grans nuclis urbans com són Zaragoza, València i Barcelona, per la qual cosa és una zona amb alt risc de propagació i potenciació de patologies. Al veure aquest grau d'incidència de malalties de tot tipus al segle XIX tenim un factor en contra de la salut dels castellers del període, limitant en certa mesura aquesta població jove però que era propícia a patologies diversificades i comunes durant tota l'època.

---

⁹⁹ BALCELLS, A.: *op.cit.* Pàg.8.

¹⁰⁰ FIGUERA, E.: *op.cit.* 151- 162.

¹⁰¹ URTEAGA, L.: *Miseria, Miasmas y microbios. Las topografías médicas y el estudio del medio ambiente en el siglo XIX.* Cuadernos Críticos de Geografía Humana, nº20, Universitat de Barcelona, ISSN 0210-0754. Barcelona, 1980, pàg.4-10.

Continuant amb la tasca d'investigació per buscar informació significativa sobre els homes del període que tractem, és necessari ampliar horitzons i anar més enllà de dades mitjanes que hem estat observant fins ara per ser conscients sobre el tipus de castellers que existien al context del segle XIX. Fins ara gràcies a fonts diverses que aporten dades mitjanes força fiables hem vist quins són els orígens de la població implicada amb els primers castells, les diferències físiques dels homes respecte a les dones, les classes a les quals pertanyien normalment aquests castellers, la mitjana d'alçada-pes-edat dels barons i els majors riscos contra la salut d'aquests protagonistes del treball. Però ara cal buscar elements més diversificats al marge de totes aquestes dades mitjanes per acabar de consolidar l'estereotip casteller de l'època i veure més factors per opinar sobre si aquests homes eren capaços de proposar-se els mites que busquem en base a les característiques dels barons participants als castells de l'època. Així doncs, seguint el tipus de població que hem analitzat i el fil lineal de l'estereotip masculí que estem consolidant al treball, ara ens fixarem en dades poc regulars més diversificades per acabar de consolidar idees; els efectes directes de la vida rural a la província de Tarragona al segle XIX.

Ja hem observat clarament com el gruix de la població de la província de Tarragona al context del segle que tractem encara era majoritàriament d'orígens rurals, i sabem bé que les colles, els seus membres i l'afició provenien bàsicament d'aquest tipus ambient. Ara bé, sabent això i havent vist altres característiques, quins efectes directes tenia la vida rural entre els homes del moment?

El desenvolupament humà en aquest ambient distant de les aglomeracions urbanes modelava un estil de vida que es basava sobretot en el treball del camp, un àmbit que ocasionava diversos efectes directes sobre la població i que fins i tot en el context global d'Espanya el 1910 seguia ocupant al 66% de la població activa, encara que a Catalunya les xifres d'ocupació del sector primari fossin aproximadament un 10% inferiors.¹⁰² En aquest poblament amb un model sovint dispers i amb pobles que tenien xifres d'habitants

---

¹⁰² DDAA: *Estadísticas históricas de España: siglos XIX-XX, Volumen 3*. Fundación BBVA, ISBN 84-96515-01-X. Madrid-Bilbao, 2005, pàg.100-104.

escasses (entre desenes i milers d'individus) el sector primari propicià la consolidació d'una sèrie d'excedents que mantenien el gruix de la població del moment; articulà una dieta, fou un pol de producció d'excedents alimentaris més enllà de la subsidència, un mercat on es concentrava el gruix de la població, un enclau de mà d'obra jove, una font de capital...^{103 104}

A partir d'aquests aspectes primerament cal destacar importants diferències respecte a patrons urbans o d'altres territoris en matèria de l'alimentació. Podem veure per fonts molt diversificades com es seguia un patró dietètic que variava lleugerament segons la condició social, però en general al món rural de la província on estem cercant els mites dels castells aquest patró era sovint similar al d'altres enclaus del Mediterrani, sent una zona immersa en la típica dieta mediterrània. L'alimentació primordial dels habitants del territori (per tant hi podem incloure els castellers que estem investigant) es basava en una sèrie d'elements cabdals: llegums, verdures, hortalisses, cereals diversos segons la zona (blat, civada, arròs, ordi...), oli d'oliva, pa i varietats de fruita diversificades (pomes, magranes, llimones, nespres...). En segon terme aquesta dieta es complementava en menor mesura amb llet i d'altres productes lactis (com el formatge), peix en quantitats dependents de la proximitat al mar i les temporades (sobretot peix blau), ous segons l'accessibilitat, fongs durant les temporades, fruits secs, patates, vins i carns per conreu o caça de manera esporàdica (bàsicament vermella i en menor proporció la blanca, sobretot en temps de batudes, matances, festivitats i els diumenges).^{105 106 107} Vistos aquests aspectes podem dir que la dieta dels sectors mitjans-baixos del món rural tarragoní que formaven la base del món casteller presentava potencial al anar superant gradualment la subsistència i aportar un potencial físic mínim per encarar nous reptes als castells.

---

¹⁰³ MARTÍNEZ, J.M.: *Los niveles de vida del campesinado en la España Contemporánea. Algunas reflexiones*. Ed. SEHA, Noticiario de Historia Agraria, nº14. 1997, pàg.34-44.

¹⁰⁴ Historia de España.com: "España en el primer tercio del Siglo XX. Economía y sociedad". Consultat el març de 2016, extret de: <https://sites.google.com/site/historiadeespaia/selectividad/ncuestiones/economia-y-sociedad-en-la-espana-del-siglo-xix>

¹⁰⁵ CARDELÚS, B.: *Crónicas de la memoria rural española*. Ed. Servac SL, Gobierno de España - Ministerio de Medio Ambiente - UE, ISBN 978-84-933838-24. Madrid, 2011, pàg.131-228 .

¹⁰⁶ dietamediterranea.com: "¿Qué es la dieta mediterránea?". Recuperat el març de 2016, extret de: <http://dietamediterranea.com/nutricion-saludable-ejercicio-fisico/>

¹⁰⁷ MARTÍNEZ, J.M.: *op.cit.* (*Los niveles de vida del campesinado en la España Contemporánea. Algunas reflexiones*). Pàg.37-43.

També podem destacar com l'especialització i autosuficiència productiva d'aquestes persones enmig del marc rural cap al sector primari (destacant l'agricultura) ¹⁰⁸ era un factor que alteraria les seves condicions de salut generals. S'ha demostrat com les condicions de treball i de vida estan íntimament lligades, i en l'àmbit del sector primari la salut depèn directament del context en el qual es desenvolupin tals activitats productives. ¹⁰⁹ Aquest marc laboral al sector primari, en el qual veiem concentrada més de la meitat de la població activa de l'època, ocasionaria problemes de salut directes per aquesta especialització laboral i una tendència de risc més que demostrada per múltiples estudis. Només anant al període 1948-1950 trobem xifres d'accidentalitat laboral importants al conjunt d'Espanya, on l'agricultura, ramaderia i treballs forestals ocasionarien oficialment 249.998 accidents de treball oficials (sobretot en el conreu), 249.776 discapacitats diverses i 222 morts. ¹¹⁰ Pensem que aquestes xifres eren parcials i al segle XIX possiblement la taxa d'accidentalitat fos encara major, tot i la manca de registres fiables i totals. D'aquest mode podem apreciar un altíssim element d'accidentalitat i de risc per la integritat física de la població del període, un factor poc propici per la salut global de la població rural en la qual veiem el gruix dels castellers del moment.

Però al marge de l'accidentalitat laboral provocada per la vida i treball al camp també podem veure una sèrie de tendències en el marc d'enfermetats derivades d'aquesta especialització en el sector derivades de; el treball a la intempèrie, la naturalesa estacional, la precarietat laboral, la poca seguretat, la fatiga, els sobreesforços, la sobrecàrrega, la macroextensió de les explotacions, moviments repetitius, males postures, exposició a químics, el treball amb animals i plantes, l'excedent de soroll, les radiacions solars, l'exposició a microorganismes de risc... Aquests són exemples de factors vigents i recurrents a la quotidianitat rural, desembocant en una tendència d'enfermetats tant curtes com cròniques derivades del treball al sector

---

¹⁰⁸ CÁMARA, A.: *Niveles de vida en el medio rural de la Andalucía Oriental (1750-1950)*. Ed. Editorial de la Universidad de Granada, ISBN 978-84-338-4314-2. Granada, 2007, pàg.118-133.

¹⁰⁹ DDAA: *Prevención de Accidentes y Enfermedades en el Sector Rural*. Publicaciones del Ministerio - Ministerio de Trabajo Empleo y Seguridad. Madrid, 2004, pàg.3-7.

¹¹⁰ MENENDEZ, J.: *Los accidentes de trabajo en la agricultura ante la seguridad social*. Revista de Estudios Agrosociales nº2, ISSN 0034-8155. Madrid, 1953, pàg.101-103.

primari que s'han estudiat exhaustivament amb el pas de les dècades, encara que sovint tinguin certa dificultat diagnòstica. Entre aquestes enfermetats fruit de l'especialització professional en el sector podem destacar certes categories com són les musculars, òssies, ergonòmiques, respiratòries, psicosocials, dermatològiques, infeccioses i parasitàries, càncers, professionals i pèrdua d'audició, arribant a consolidar una reducció de l'esperança de vida. Analitzem detingudament en base a les categories amb més incidència quins són alguns dels efectes directes més notables sobre la salut segons el tipus d'exposicions al treball i la vida rurals:^{111 112 113}

CATEGORIES	EXPOSICIONS	EFFECTES
Enfermetats musculars i òssies principals:	Sobrecàrrega de tendons, força excessiva i excés de estirament muscular.	<i>Trastorns tendinosos (tendinitis, tenosinovitis...)</i>
	Moviments reiterats, vibracions i postures forçades del canell.	<i>Síndrome del túnel carpià.</i>
	Repetició de moviments, força intensa, postura forçada i vibració del cos.	<i>Canvis degeneratius, dolors lumbar, hèrnie del disc vertebral, lesions dels sistemes nerviosos perifèrics, vasculars, gastrointestinals i vestibulars.</i>
Enfermetats respiratòries principals:	Pol·len, caspa d'animals, antígens fúngics en pols, àcars del pols i insecticides.	<i>Asma i rinitis.</i>
	Components de plantes, endotoxines i micotoxines.	<i>Inflamació de les mucoses.</i>
	Insecticides, arsènic, pols irritant, fums, amoníac, pols de graners.	<i>Bronquitis aguda i crònica i broncospasmes.</i>
	Espores de fongs o actinomicets termofílics alliberats per grans o fems.	<i>Alveolitis al·lèrgica extrínseca, pneumonitis per insensibilitat, pulmó cultivador de fongs i pulmó d'agricultor.</i>
	Artròpodes en cereals	<i>Enfermetat del gorgoig del blat i de les faves.</i>

¹¹¹ DDAA: *Enfermedades profesionales de los agricultores*. Grupo de Trabajo Sector Agrario, Comisión Nacional de seguridad y salud en el trabajo, Fundación para la prevención de riesgos laborales. Madrid, 2008, pàg.8-19.

¹¹² DDAA: *op.cit. (Prevención de Accidentes y Enfermedades en el Sector Rural)*. Pàg.27-28.

¹¹³ GARCÍA, M.: *Enfermedades profesionales de los agricultores: del carbunco al cáncer; pasando por el dolor de espalda*. La Mutua, Nº16, ISSN 1699-6704. Madrid, 2006, pàg.11-33.

	Residus vegetals, grànuls de midó, floritures, fongs, endotoxines, micotoxines, espores, bacteries gramnegatives, enzimes, al·lèrgens, parts d'insectes, partícules del terra i residus químics.	<i>Síndrome tòxic de la pols orgànica.</i>
	Pols i floritura als graners.	<i>Febre del grà i síndrome descarregador de la sitja.</i>
	Gasos de putrefacció.	<i>Respostes pulmonars agudes.</i>
	Falta d'oxífen per espais petits.	<i>Asfixia.</i>
	Pols del terra en regions àrides.	<i>Febre de la vall (coccidiomycosis).</i>
Enfermetats de la pell principals:	Fertilitzants secs i amoníac, hortalisses, tubercles, fumigants, pols d'avena i civada, plaguicides, sabons, productes derivats del petroli, dissolvents, hipoclorit, compostos fenòlics, líquid amniòtic, pinsos,...	<i>Dermatitis irritant per contacte.</i>
	Àcars.	<i>Pruïja per àcars.</i>
	Plantes, flors, plaguicides,...	<i>Dermatitis al·lèrgica per contacte.</i>
	Plantes amb furocumatines.	<i>Dermatitis per fotocontacte.</i>
	Radiació solar, radiació ultraviolada.	<i>Fotoenvelliment, melanoma i càncer cutani.</i>
	Ambients humits i càlids.	<i>Dermatitis induïda pel calor.</i>
	Incendis, químics, fricció,...	<i>Cremades.</i>
	Mossegades i picadures.	<i>Dermatitis, enverinament, paludisme i enfermetat de Lyme.</i>
	Punxades i talls.	<i>Tètans.</i>
Enfermetats infeccioses i parasitàries principals:	Contacte amb persones, animals i/o ambients, cadàvers i/o ingestió d'elements contaminats.	<i>Tuberculosis, tètans, tularèmia, tifus, febres, dengue, legionel·la, micosis, còlera, gripes...etc.</i>
Enfermetats de càncer i professionals principals:	Fums, fumigants, dissolvents, herbicides, fungicides, insecticides...	<i>Intoxicació aguda, Parkinson, pneumonitis perifèrica, Alzheimer, encefalopatia aguda i crònica, limfoma de Hodgkin, mieloma, sarcoma de teixits, leucèmies, càncers</i>

		<i>polifacètics (pàncrees, estomacals, testiculars, cerebrals), glioma, alteradors endocrins...</i>
	Radiació solar.	<i>Càncer de pell.</i>
	DBCP, dibromur d'etilè i d'altres productes...	<i>Esterilitat.</i>
Enfermetats de soroll i vibracions principals:	Sorolls i vibracions en diverses escales i reiteracions.	<i>Hipertensió, hipocàusia perceptiva, malestar, efectes bioquímics, efectes sobre el sistema immunitari, empitjorament de la qualitat del son, minva del pes, afeccions oestoauculars, fenomen de Raynald, disminució gradual de l'audició fins una possible sordera, calcificació dels discos vertebrals...</i>

Així doncs el sector primari és un dels més perillosos, i fins i tot avui en dia es segueix situant a la cima de l'accidentalitat laboral només rere de la construcció i la mineria en accidents mortals, greus i lleus.¹¹⁴ I és en aquest problemàtic sector on trobem immers el gruix de la població del segle XIX a Espanya i la província de Tarragona, tot i la incipient secundarització i terciarització des de mitjans de segle amb la indústria i els serveis públics potenciat des de focus urbans com Barcelona. Vistes aquestes dades cal anar esborrant part de l'estereotip d'activitat saludable que podem pensar que és el sector primari gràcies a la llunyania de la congestió i la contaminació de les ciutats i l'aparent calma, doncs es poden atribuir múltiples problemes de salut a aquest àmbit laboral que vertebrava la vida rural del segle XIX. Havent apreciat tals efectes del sector primari i la vida al camp sobre la salut i sabent que el gruix de la població del context que estem estudiant es dedicava a aquesta especialització podem dir que el gruix de la població castellera que estem investigant era vulnerable tant indirectament com directament a molts problemes de la salut i incorporava problemàtiques físiques per encarar els reptes castellers del segle XIX.

¹¹⁴ GARCÍA, M.: *op.cit.* Pàg.11-14.

Com a conseqüència de totes aquestes darreres dades diversificades amb poques xifres exactes que hem vist ens podem fer una idea de l'alimentació (dieta mediterrània que s'acostava en molts aspectes a marcs subsistència), l'accidentalitat laboral i les enfermetats derivades del treball al sector primari i l'estil de vida rural, arribant a apreciar una població amb facetes pròpies de la societat de l'antic règim i greus problemàtiques de salut. Això ho podem exemplificar amb algunes dades força exactes mitjançant un exemple de causes de mortalitat comunes entre una població rural catalana del mateix segle XIX: en un treball que analitzà la mortalitat del poble de Canet d'Adri (Gironès, Girona, Catalunya) entre 1872 i 1900 hi veiem un bon exponent per veure el grau de ruralització i les majors mancances per l'estil de vida. Aquest poble amb uns 1.000 habitants de mitjana (una xifra mitjana que coincideix amb la dels pobles de Tarragona) patí una mortalitat infantil del 35'6%, mortalitat d'adults del 40'7% i mortalitat de gent gran del 23'7%. Tot i la freqüent falta de detalls als registres podem veure com el 80'5% de les morts es degueren a enfermetats diverses que sovint són vinculades a la vida i el treball en entorns rurals i que ja hem observat anteriorment (infeccioses, respiratòries, circulatòries, digestives...), ¹¹⁵ seguides per carències d'aliments, accidents i mort natural per edat longeva. Tots aquests elements exposen a la perfecció el panorama en el qual es veien immersos els castellers del segle XIX, i s'explica a la perfecció una mitjana de vida tan baixa com la que hem palpat durant aquesta època (29-34 anys). Així doncs, podem acabar de perfilar amb totes aquestes dades l'estereotip de casteller típic i fer-nos a la idea de les condicions en els quals es trobaven aquests individus del període que estem tractant en aquest treball.

Un cop vistes i filtrades totes aquestes fonts, tant les fixes i regulars com les irregulars i diversificades, fem una **valoració** general dels aspectes estudiats i consolidem quin era el perfil de castellers i castells de la *I Època d'Or* per veure si podien encarar grans reptes en el marc de les torres humanes, tot i no tindre avantatges diverses que tenim actualment.

---

¹¹⁵ GARCÍA, J.M., SAEZ, M. & FAIXEDAS, M.T.: *Análisis de la mortalidad en una población rural catalana en el último tercio del siglo XIX: Canet d'Adri, 1872-1900*. Revista Esp Salud Pública, nº75, Grup de Recerca en Estadística, Economia Aplicada i Salut (GRECS), Departament d'Economia de la Univeristat de Girona i Servei Català de la Salut. Girona, 2001, pàg.31-42.

Encara que estiguessin enmig d'una cronologia d'avenços polifacètics els habitants de la província estaven immersos en un període inestable sobretot per les problemàtiques polítiques, els constants conflictes armats, propagació d'epidèmies i brots ininterromputs i crisis de subsistència. Aquest no sembla un marc d'estabilitat propici per afrontar i desenvolupar nous reptes castellers, i menys encara els de la categoria que estem tractant. Però seguint la investigació podem trobar altres aspectes diversificats, forjant un perfil casteller mínimament potent.

Els primers aspectes que hem de veure per elaborar aquest perfil és quina era la procedència dels castellers i quin tipus de gent era. La gran majoria eren quasi exclusivament barons que provenien de la província de Tarragona, que rondava els 300.000 habitants, i el gruix eren de les classes mitjanes-baixes del món rural tarragoní. En aquesta primera fase d'investigació el que descobrim és el sorprenent i latent grau d'extensió del corrent casteller en poques dècades tot i la quantitat força baixa de gent que vivia repartida per tot el territori, la dispersió d'aquesta població i els pocs grans nuclis de poblament. Però es formaren colles petites i mitjanes en alguns pobles i s'anà formant un col·lectiu d'aficionats notable durant les festivitats, atraient masses considerables fins i tot a les localitats més petites. Mitjançant aquestes dades primerenques ja tenim un pre-perfil per començar a ajuntar dades, així que aprofundim cap a fonts i dades concretes i acabem de consolidar l'estereotip casteller del segle. D'aquest mode plantejarem si aquests homes podien plantejar-se grans castells límit en base a les seves característiques i limitacions.

Quines característiques tenien aquests homes que poguessin alterar les pautes de les velles torres humanes primerenques? L'home estàndard del món rural català de les classes mitjes-baixes que protagonitzava el gruix dels castells de mitjana mesurava uns 162-164 centímetres, pesaria menys de 61'5 kilograms, tindria una mitjana de vida de 29-34 anys (possiblement inferior), viuria amb una salut vulnerable a enfermetats típiques del món rural que es dispararien per la feina al camp i els comuns brots i epidèmies i tindria una dieta mediterrània (limitada per condició social, la zona i el context de carències) que sovint seria o s'acostaria a la subsistència.

Amb totes aquestes dades podem apreciar aspectes que configuren característiques dels castells del segle XIX i fer un balanç per encarar les conclusions finals de l'apartat, veient si realment es podien enfrontar els reptes que suposaven les estructures mítiques que estem cercant:

- A) **Respecte a les xifres de practicants:** Per una banda, el baix nombre de població total de la província complicaria trobar castellers per afrontar grans reptes en matèria constructiva, doncs pensem que fins i tot a les colles d'avui en dia els costa trobar membres adients entre una població catalana amb més de 7 milions de persones. Per un altre front, les poques colles vigents concentrarien major col·laboracionisme i facilitaria la captació directe d'integrants als grups. Així doncs, al marge de les xifres totals, trobar castellers adients pot ser un factor més casual que causal, per així dir-ho, per la qual cosa tot i la poca població potser sí es podrien haver trobat peces per fer construccions mítiques.
- B) **Respecte als barons:** l'exclusivitat masculina amb l'exclusió del 51-52% de la població en l'activitat suposa un efecte devastador que planteja problemàtiques difícils de pal·liar, identificant un caràcter de l'època. Tot i que els homes tendeixin a tindre alguns factors propicis per encarar reptes físics (major massa muscular, més resistència de la columna...), la manca de participació de les dones ocasionaria que: les construccions no s'alleugeririen els pisos un 5-30% com actualment, la mitjana d'alçada hauria sigut menor i estabilitzaria els castells, es perdrien avantatges físiques com la flexibilitat o la laxitud articular... entre d'altres factors. Aquest és l'element que implica una major problemàtica per plantejar que s'aconseguissin torres humanes com les que estem estudiant.
- C) **Respecte als orígens:** El gruix de castellers eren dels sectors mitjans-baixos del món rural, suposant el gruix dels homes de la província i facilitant una compactació d'aquest sector per denominadors comuns, sent un caràcter uniclassicista exclusiu de l'època. Però aquest origen rural i humil també implicaria un alt grau de dispersió de castellers entre els pobles i els orígens d'aquesta població podrien condicionar facetes de la salut que detallarem més endavant.

- D) **Respecte a l'alçada:** Clarament la menor mitjana d'alçada a nivell global ens indica que els castells i els seus integrants eren uns centímetres lleugerament més petits que ara, i és un factor d'estabilitat clau per les construccions que fins i tot actualment és envejable i seria una característica exclusiva de l'època.
- E) **Respecte al pes:** El pes mitjà de la població masculina possiblement seria inferior als 61'5 kilograms en contraposició als més de 75 kilograms mitjans actuals, fent un caràcter de major lleugeresa entre els seus integrants típic del període. Aquest factor seria un element d'alleugeriment de pes natural magnífic que podria minimitzar càrregues perilloses, tot i que també hi havia alts índexs de corpulència i robustesa als pisos baixos que no podem ignorar, per la qual cosa no podem acabar de definir del tot si globalment els castells eren més lleugers.
- F) **Respecte a la mitjana de vida:** Aquesta mitjana de vida tan baixa d'entre 29-34 anys suposaria una col·laboració d'una població jove i una característica més d'aquestes construccions del segle XIX. No obstant, tot que i aquesta joventut és un element de potencial, hem de tindre en compte aquesta mitjana de vida és un exponent de les males condicions de vida d'aquests homes i demostra la salut variable dels castellers.
- G) **Respecte a la salut:** En el marc de salut, en favor de les construccions contemporànies la procedència rural dels seus membres presenta avantatges en qualitat de vida i en dieta. Però podem apreciar com la salut d'aquest castellers té molt a envejar a la nostra condició actual: viure al camp no sempre és saludable, i hem de veure com el marc rural i l'època presentaven problemàtiques diverses per al rendiment dels castellers. Al camp del segle XIX les enfermetats eren comunes pel treball, factors comuns entre la població, brots i epidèmies, i tot i les avantatges de la dieta mediterrània practicada a la província cal veure com sovint l'alimentació s'acostava a termes de subsistència i fins i tot de carències molt problemàtics.

3.3: Conclusions:

Rere haver treballat tot aquest apartat i apreciar quin era el difícil context de la població de la província de Tarragona al segle XIX (3.1) i avaluar quines eren les característiques dels castellers del moment (3.2) que poguessin fer alterar les estructures i definir els caràcters dels castells de l'època, observem els següents aspectes en favor i en contra de la realització dels grans mites castellers que estem estudiant:

Els castells de l'època tenien en favor seu uns membres acostumats a les dificultats de la vida del camp, amb un gran potencial físic, la macroimplicació de tot un sector de la població mitjana-baixa del món rural, una mitjana de pes, alçada i edat baixos respecte a l'actualitat i una dieta millor que la de nuclis urbans o d'altres zones de l'interior de la Península.

En canvi aquestes construccions també tenien en contra la baixa població de la província que limitava el nombre de camises, la dispersió de poblament, l'exclusió de la participació femenina i problemàtiques dels seus integrants en matèria de condicions de vida i salut (baixa longevitat, enfermetats diverses molt comunes, greus caresties en la seva dieta...etc.).

Així doncs, en aquest nou apartat del treball el **resultat** és el següent; rere haver buscat i estudiat les dades tant fixes i regulars com les irregulars i diversificades referents a la població i els castellers del segle XIX veig que existeixen factors d'enorme potencial que em fan pensar que sí és possible que aquelles persones es plantegessin fer algunes de les grans construccions d'entre els mites que cerquem. Tot i això, el cúmul de factors problemàtics vigent en el caràcter i les característiques dels castells i castellers de l'època em fa veure una minimització de les possibilitats d'èxit, sent impossible que tots els mites que estem estudiant fossin realitzats. Amb aquest nou apartat del treball hem pogut contemplar i entendre moltes de les facetes que definien els castells i les velles estructures de la *l'Edat d'Or*, així que tot seguit passem a estudiar més específicament amb l'arqueologia experimental quin és el comportament de pilars, torres i tresos.

4 - Arqueologia Experimental.

4.1: La teoria, el treball de camp i l'eina cabdal:

En aquest nou apartat del treball el que he volgut fer ha sigut comprovar directament per mitjans pràctics si les construccions del segle XIX que estem tractant són realitzables o no en aquell període des d'una perspectiva més pràctica i innovadora. Com fer això? Doncs bàsicament estudiant les restes directes que ens han quedat i les quals encara podem observar dia rere dia sobre aquelles antigues torres humanes mítiques; els castells del segle XXI que seguim construint nosaltres, els nous protagonistes de la història castellera. Aquesta serà doncs la vessant més pràctica de tot el treball.

Observarem les construccions actuals com si fossin restes d'un **jaciment arqueològic contemporani** que conforma part del món casteller, amb la qual cosa estudiarem intensivament el comportament de pilars, torres i tresos duts a terme en diversos assajos de tres colles punteres actualment; els Castellans de Vilafranca, la Colla Vella dels Xiquets de Valls i ja Colla Jove dels Xiquets de Tarragona, que han col·laborat estretament per la realització d'aquesta part crucial del treball.

En què ens fixarem? En diversos elements cabdals com són el moviment, el temps, el pes, l'alçada, el sexe i l'activitat física dels castellers que integren les construccions, consolidant una sèrie de perfils específics per a cada castell. Establerts aquests elements com a subjectes d'observació essencials, el que estudiarem i apreciarem és com pilars, torres i tresos canvien les seves pautes de comportament (moviments, desviacions, impactes...etc.) quan van pujant pisos i s'aproximen a l'alçada natural del pilar de set net, la torre de vuit neta i el tres de nou net. Per exemple, veurem com s'altera un pilar de sis al pujar als set pisos amb un folre, notant el nivell de dificultat que comporta fer ascendir els castells dins la seva tipologia.

D'aquest mode apreciarem si el pilar de set i el tres de nou nets són realitzables des de l'òptica d'avui en dia i resoldré el grau d'exigència de la torre de vuit neta, podent establir si era assolible en una època tan primerenca dels castells.

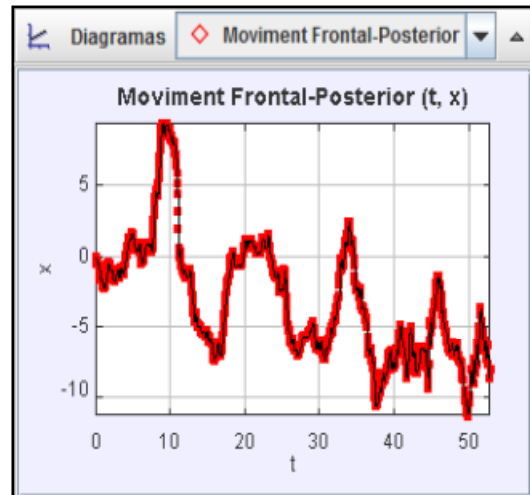
Des d'un bon principi el que era essencial per aquest apartat era estudiar múltiples *modus operandi* i tipologies constructives en el seu millor estat de forma, així que calia gravar durant el tram mig-final de la Temporada castellera de l'any 2015. Per complir aquest requisit he anat als assajos de tres colles amb aspectes tècnics ben diferenciats (CV, CVXV i CJXT) just abans d'algunes de les diades castelleres més importants de la temporada: El Catllar, Sant Fèlix, Santa Tecla, Santa Úrsula i Tots Sants. Aquestes diades poden servir excepcionalment bé com a reguladores de l'estat i el potencial de la majoria de les colles de gamma extra que encapçalen el món casteller en l'actualitat, per la qual cosa he anat a 10 assajos que han suposat 26'35 hores de seguiment per tal d'estudiar construccions diverses i a 5 actuacions per veure l'èxit o fracàs de les proves assajades prèviament.

Els assajos seguits han sigut:

- 0 Assaig Tarragona 13-08-2015: Proves de gravació.
- 1 Assaig Vilafranca 17-08-2015: Prèvia del Catllar - Sant Fèlix.
- 2 Assaig Vilafranca 19-08-2015: Prèvia del Catllar - Sant Fèlix.
- 3 Assaig Vilafranca 26-08-2015: Prèvia de Sant Fèlix.
- 4 Assaig Tarragona 13-09-2015: Prèvia de Santa Tecla.
- 5 Assaig Vilafranca 14-09-2015: Prèvia de Santa Tecla.
- 6 Assaig Valls 16-09-2015: Prèvia de Santa Tecla.
- 7 Assaig Valls 21-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.
- 8 Assaig Valls 23-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.
- 9 Assaig Vilafranca 28-10-2015: Prèvia de Tots Sants.

Aquest seguiment es pot consultar als Annexos d'aquest treball, amb el qual podem veure com ha anat evolucionat la temporada castellera de mode resumit, la millor de la història castellera fins arribar al desembre de 2015, i com he fet el treball de camp dia rere dia (a l'apartat 7.3 *Diari d'arqueologia experimental; seguiment pràctic*).

Però com he estudiat aquests castells? La **eina bàsica** que he emprat ha sigut un programa d'anàlisi de moviment digital anomenat *Movie Tracker*. Aquest programa permet establir les pautes de moviment en centímetres mitjançant el seguiment de píxels marcats en imatges i elabora automàticament gràfiques de moviment com la que tenim en aquesta imatge (gràfiques que explicaré més endavant) sobre aquest punt específic marcat. Això significa que es pot plasmar en paper el moviment, sobrecàrregues, tics de càrrega, desviacions, impactes i d'altres aspectes que defineixen el comportament d'una construcció, un fet que a simple vista només els experts poden controlar al observar un castell, però que fins i tot els ulls més experimentats no arriben a apreciar en la seva totalitat donada la densitat de moviments diversos i significatius que es creuen en pocs intervals de segons.

FIG. n°4 - Exemple de gràfica elaborada amb el programa *Movie Tracker*.

Rebre múltiples proves primerenques vaig veure l'eficàcia d'aquest programa i he dut a terme la gravació amb càmeres de vídeo HD de qualitats similars per no alterar l'eficiència de la captació de moviment gràfica per diferenciació de resolució i píxels, juntament amb tres trípodes estabilitzadors per no alterar les gravacions amb moviments externs alterns al castell. Un cop adquirit el material començà la cursa de gravació de pilars, torres i tresos durant 10 assajos amb una metodologia tècnica que ja detallaré al següent apartat per la seva complexitat.

Gràcies a la col·laboració de diverses persones per gravar des de múltiples punts en total hem gravat 62 castells descarregats (consultables als Annexos, a l'apartat 8.4: *Catàleg de castells gravats*) des de tres angles diferents (explicaré per què des de tants angles més endavant), captant un total de 186 vídeos útils amb aproximadament més de 558 minuts de durada per filtrar amb el *Movie Tracker*. Tals vídeos tenen solidesa per elaborar detallades gràfiques que porten a la llum per primer cop en imatges

simplificades el comportament de les construccions més tècniques i depurades del món casteller; els castells nets, pilars, torres i tresos. Aquest podria bé ser el somni de moltes juntes tècniques per estudiar les facetes més amagades o extreure'n els draps bruts de les seves torres humanes per tal de pol·lir-les definitivament.

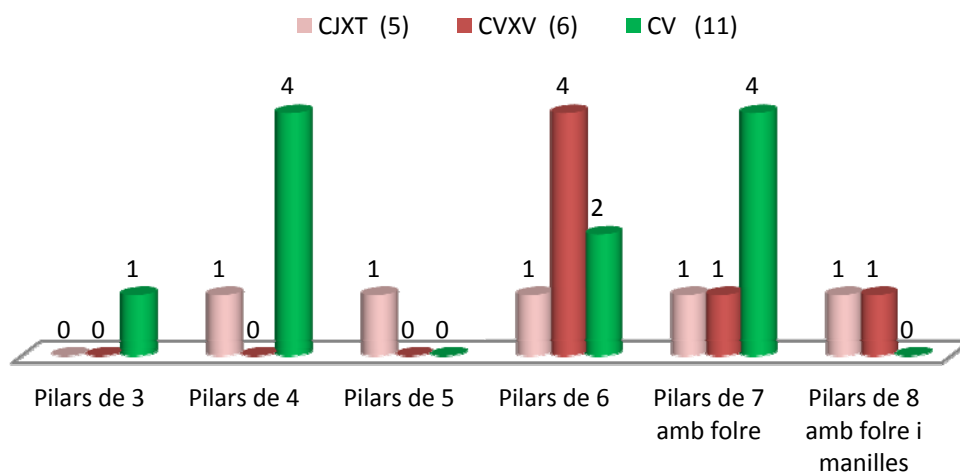
La taxa d'èxit de les proves captades sorprèn pel seu grau d'efectivitat tot i tractar-se d'assajos, on es dona per suposat que els errors seran aspectes molt comuns durant l'execució dels diversos castells. No obstant, de 72 proves que he seguit amb els meus col·laboradors 62 van ser completades i gravades exitosament i 10 tirades enrere. Això ens deixa amb les següents xifres: 86'11% de proves efectives, 13'89% de proves tirades enrere i 0% de proves caigudes. La falta de caigudes em sorprengué enormement donada l'alçada i la dificultat de moltes de les construccions captades. Ara bé, la taxa d'èxit per castells és la següent:

- Pilars: 22 proves exitoses i 3 proves tirades enrere = 86'36% d'efectivitat.
- Torres: 25 proves exitoses i 5 proves tirades enrere = 80% d'efectivitat.
- Tresos: 15 proves exitoses i 2 proves tirades enrere = 86'67% d'efectivitat.

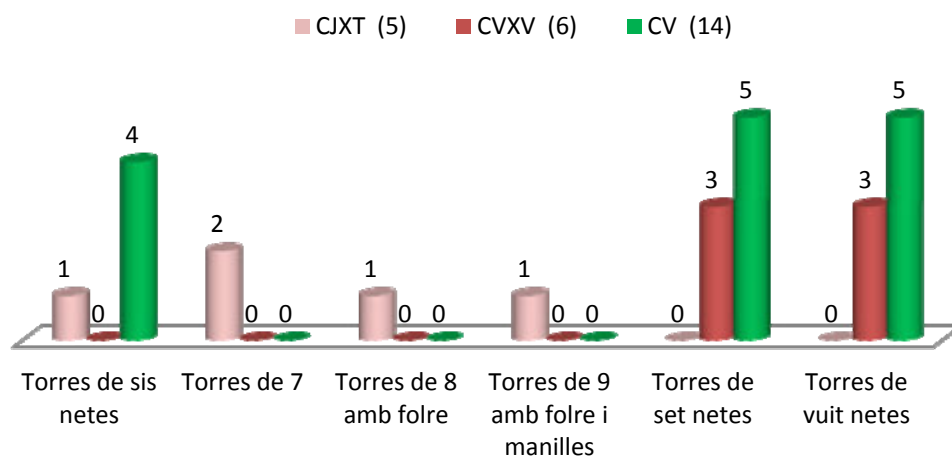
Torres i pilars en totes les seves alçades i varietats han sigut amb diferència les construccions més freqüentades als assajos que hem presenciats jo i els meus col·laboradors, demostrant com cal posar rigor a l'entrenament d'aquestes construccions donat el seu grau de complexitat especial. A més, un punt fort que tenen per als assajos és que no requereixen una gran quantitat de pinya i tronc i es poden realitzar completament gràcies a les xarxes de protecció. Ara bé, les torres suposen doncs l'element de major dificultat a l'hora de practicar-les, tenint major percentatge de fracassos que altres castells i havent de ser auxiliades algunes de les proves netes per part de la pinya per motius de seguretat més que en d'altres construccions.

Seguidament atorgo gràfiques per veure de quins castells es tracten els 62 gravats i quina ha estat la seva procedència, i al següent apartat explicaré la metodologia emprada per processar tals castells. En aquest treball cal apreciar les estructures pel valor conjunt, i no pas per la seva procedència.

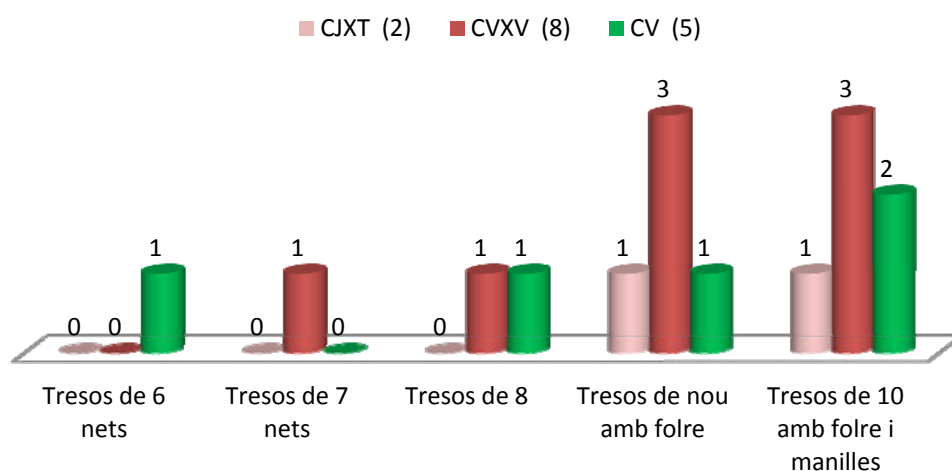
Pilars completats (22)

Torres completades (25)

Tresos completats (15)

FIG. nº 5 - Nombre de pilars, torres i tresos completats existosament (62) i les seves respectives colles de procedència.

4.2: Metodologia de gravació, filtració i processament:

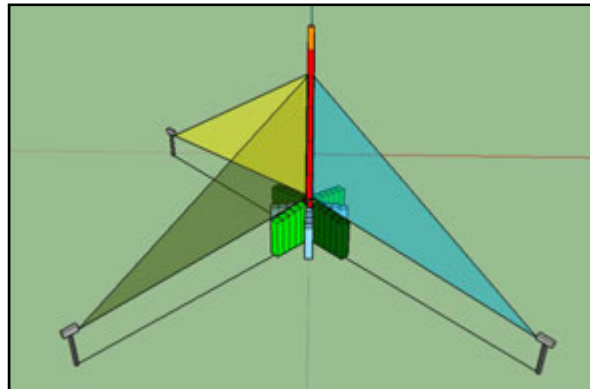
Per dur a terme un anàlisi eficient dels castells he hagut d'aplicar una **metodologia** específica per captar i processar les construccions castelleres gravades amb el major rigor, precisió i similitud possibles.

En primer lloc, ***en quines parts dels castells m'he centrat per tal de dur a terme les gravacions i com les hem gravat? (A)***. L'eix de gravació clau ha sigut el tronc de les construccions castelleres per tal de definir el comportament dels castells estudiats. Ara bé, cal especificar quines àrees totals del tronc gravar i processar en cada tipus de castell respectivament. Les zones gravades serien des de les persones agafades per la pinya (a les proves amb pinya duent a terme les seves funcions amb normalitat) o a punt de ser agafades (en proves netes on la pinya no agafa el castell però vigila) des de la seva meitat del cos fins el pis que queda a sota del pom de dalt. En cas que no hi hagi pom de dalt, tinc en compte el penúltim pis de dalt de tot perquè estan en la seva posició natural i sustentant pesos aproximats als totals que haurien de resistir.

Definida la zona total de gravació per apreciar el comportament d'un castell, era necessari especificar en quines parts concretes fixar-se al gravar per enfocar-hi les càmeres des de tres punts diferents i més tard filtrar-ho amb el *Movie Tracker*. Aquest ha sigut un element de debat molt difícil, ja que decidir això posicionaria les càmeres durant totes les sessions del treball de camp i definiria el resultat final i el tipus de gràfiques. Les càmeres havien de ser posicionades en tres angles i perspectives diferents per tal de captar plenament diverses tipologies de moviment (moviments laterals, frontals i posteriors) i filtrar-les en dues gràfiques diferents (gràfiques de Moviment Lateral i gràfiques de Moviment Frontal-Posterior) que plasmin aquesta varietat de moviments, les quals que explicaré posteriorment. Al final les zones específiques de gravació i filtració de dades serien certes rengles concretes de cada castell des de posicions concretes.

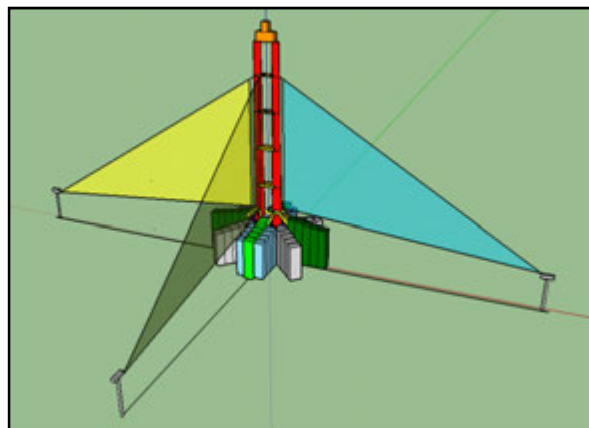
Aquestes rengles i les posicions/angles des de les quals es gravaren són:

- *Als pilars:* El pilar en sí no té discussió, es grava una única rengla. Ara bé, en els pilars vàrem gravar des de la perspectiva frontal i al darrere per obtenir moviments laterals i vaig ubicar una càmera a un dels costats o parts laterals del pilar indistintivament per als moviments frontals i posteriors, podent apreciar tota la plenitud de moviments en 360° complets. Aquest fou el castell més senzill de captar, tot i que a Valls la gravació es complicà perquè els pilars es duïen a terme sobretot en una xarxa fixe davant d'una paret, per la qual cosa només vam poder captar moviments laterals des de la part posterior.

FIG. nº 6 - *Perspectives i angles de captació dels pilars, representació a escala.*

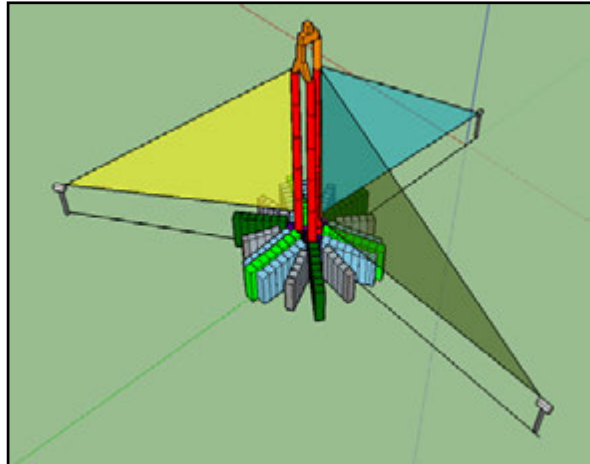
- *A les torres:* Les torres començaren a posar sobre la taula un debat al haver dues rengles. Les càmeres les vàrem ubicar havent una al radere de cada rengla per captar els moviments laterals respectius i una en posició diagonal, registrant els moviments frontals i posteriors sense cap problema. Al començar a fer les gràfiques vaig observar com les dues rengles es comportaven d'una manera similar, elaborant llavors una teoria sobre la torre que explicaré més endavant. A causa d'aquesta similitud de comportaments, m'he centrat en la rengla des de la qual puja l'anxaneta.

FIG. nº7 - *Perspectives i angles de captació de les torres, representació a escala.*

- *Als tresos:* Finalment el tres ha sigut el cas amb més compilació. Si volia captar la rengla principal, la rengla plena i la rengla buida el volum de feina total es duplicaria al processar les imatges amb el *Movie Macker* i necessitaria el doble de càmeres i ajudants per seguir tots els moviments

del castell, sent inviable amb els meus mitjans. El que vaig decidir fou centrar-me en la rengla principal, la més icònica i teòricament més sòlida en un tres, on normalment es desenvolupa com a rengla de referència clau. La col·locació de les càmeres fou diferent doncs, ubicant una radere la rengla principal per captar els moviments laterals, una al costat per registrar els moviments frontals i posteriors i finalment vaig deixar la tercera càmera

FIG. n°8 - *Perspectives i angles de captació dels tresos, representació a escala.*

radere la rengla plena en una panoràmica general per si fallava algun element d'enregistrament de les altres dues posicions.

Un cop decidit des d'on captar els castells, la distància des de la qual les tres càmeres gravarien havia de ser de com a mínim 10 metres de les respectives rengles en què ens centréssim per obtindre una perspectiva neta i amb alteracions mínimes en l'escala de centímetres per la mala captació o creuament d'angles i/o perspectives. Així doncs, era impossible gravar castells des de massa a prop per aquests elements, però tampoc era possible fer-ho des d'ubicacions excessivament llunyanes per la superpixelació de les imatges (píxels grans i poc detallats de les zones captades), impossibilitant un seguiment efectiu dels moviments en centímetres. Aquests requisits dificultaren enormement les gravacions, ja que necessitàvem perspectives i angles molt concrets sovint difícils de trobar, trobar solucions als llocs amb espais reduïts i superar molts obstacles en les línies de gravació entre les càmeres i els castells, havent de mesurar bé les distàncies prèviament i fent microestudis de la zona d'assaig de cada colla.

El temps de gravació de l'equip de càmeres començaria un cop es tanqués la pinya o quan pugessin els segons als castells nets, acabat quan baixés tothom. Seguidament ja especificaré quins segons inclouré a les gràfiques.

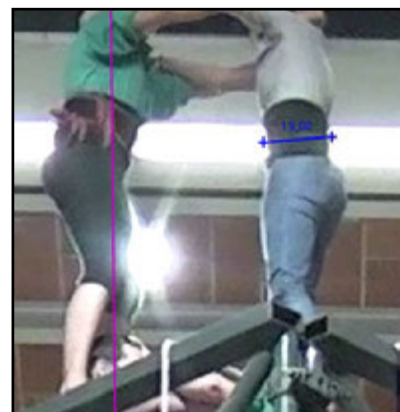
En segon lloc, havent distribuït les premisses de gravació estàndards per a cada construcció, **com he dut a terme la filtració i processament dels vídeos per extreure gràfiques de moviment dels castells? (B).**

Inicialment ha sigut necessari obtenir diverses tipologies d'informació: les alçades (total i fins l'espatlla) i pesos dels castellers i castelleres del tronc i dels baixos de cada construcció, atorgats per cadascuna de les colles participants al treball amb la seva col·laboració o presos personalment. D'aquest mode he extret l'alçada i el pes totals de cada castell en la seva varietat, factors rellevants per treure'n les pautes de comportament de cadascuna de les construccions. Aconseguir això era necessari extreure certs tipus d'informació personalment; referències en centímetres de membres del tronc que sempre es vegin als castells per a fer les gràfiques i si els membres que pujaven a cada construcció realitzaven alguna activitat física. Per a les mesures de referència vaig prendre les mides de castellers i castelleres de les parts més altes que es veuen en totes les proves, apuntant les mesures frontals i laterals de la cintura d'aquestes persones amb la faixa posada. Respecte a l'activitat física, vaig preguntar personalment per pisos.

Havent adquirit aquestes premisses i rere haver dut a terme les gravacions segons les pautes de gravació explicades vaig començar a filtrar i processar els vídeos amb el programa *Movie Tracker* per treure les gràfiques. Aquesta nova etapa també ha requerit un *modus operandi* específic, el qual explico en un exemple de la gràfica de Moviment Frontal-Posterior treta dels segons d'una torre de vuit neta dels Castellers de Vilafranca.

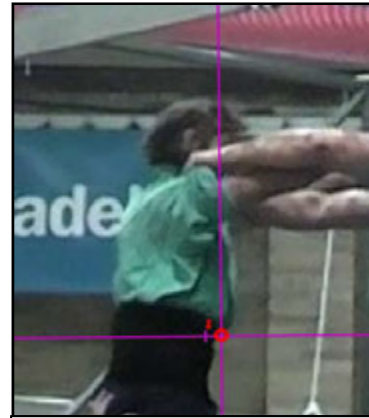
A) Per començar, la recerca s'ha de fer centrant-se pis per pis en cada castell, o el risc d'alteració gràfic, error i/o saturació del programa es multiplica per cada pis afegit.

B) Després s'han d'establir mesures de referència amb les eines de cal·libració del programa i les mesures de cintura amb la faixa d'un dels castellers (completat amb la línia blava on figuren 19 cm., a la imatge).

FIG. nº 9 - Ús de les eines de calibració en centímetres.

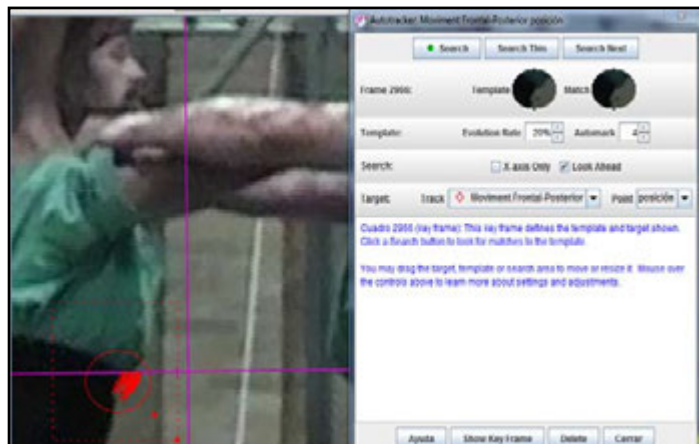
C) S'estableix un eix de coordenades (creu rosada que surt a la imatge) a la posició inicial del casteller abans de començar a alterar-se pels moviments del castell i es posa el factor + i - , i seguidament s'ubica el centre de l'eix sobre el punt de seguiment en què ens volem centrar per fer la gràfica. Amb aquest element ubicat podem començar el seguiment digital d'una zona de píxels des de la imatge inicial.

FIG. nº10 - Ubicació de l'eix de coordenades.

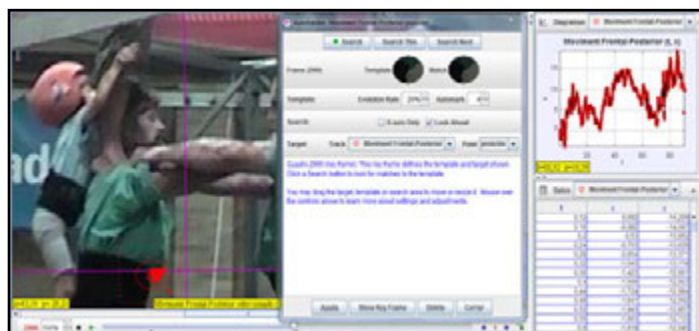
D) Seleccionem la una trajectòria de moviment, automàtica o manual.

Amb aquest pas elegim la zona de píxels que volem que el programa segueixi o que nosaltres volem marcar manualment mitjançant un cercle i el punt vermell (palpable a la imatge). Aquest punt serà seguit amb factors numèrics i crearà una taula numèrica.

FIG. nº11 - Consolidació de la trajectòria de moviment a partir d'una zona de píxels seleccionada.

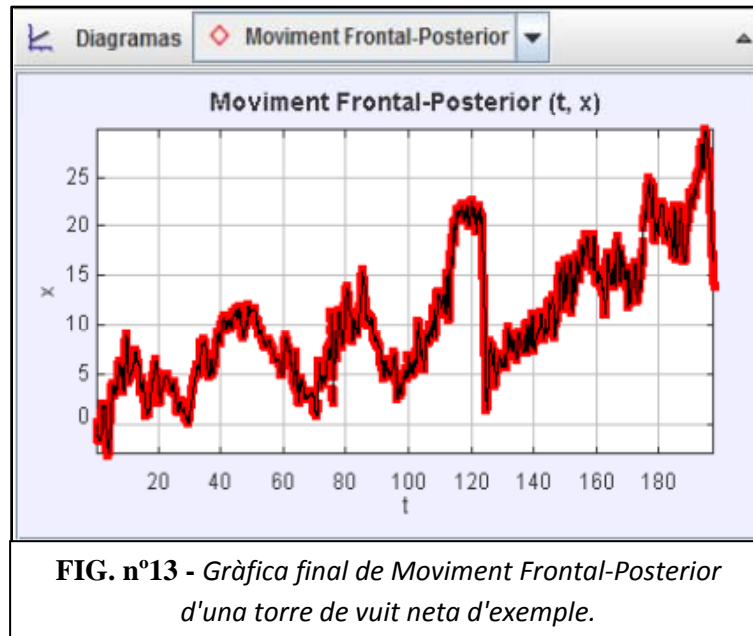
E) Amb tots els passos fets, el programa (o nosaltres mateixos si ho fem manualment) va seguint l'àrea de píxels marcada i crea un quadre de dades (visible a la dreta de la imatge) en base a l'eix de coordenades, el punt marcat inicialment i la mesura de referència i/o la vara de cal·libració. Es marca tot el desplaçament en centímetres durant els segons que dura la gravació.

FIG. nº12 - Seguiment del punt de píxels i elaboració del quadre de dades i la gràfica de moviment.

El resultat final seguint aquests passos és una detalladíssima gràfica en centímetres/segons que detalla els desplaçaments d'una àrea seleccionada durant tota la trajectòria de la gravació, com la que tenim a continuació:

FIG. nº13 - Gràfica final de Moviment Frontal-Posterior d'una torre de vuit neta d'exemple.

Ara explicaré un factor essencial per als lectors, que pot ser confús però bàsic: **com interpretar les gràfiques de moviment.**

En primer terme hem de pensar que cadascuna de les gràfiques es centra en els moviments d'un casteller concret de cada pis estudiat d'un castell, i té a la capçalera el títol que ens indica quin *tipus de diagrama* que és; si bé es tracta d'una gràfica de Moviment Frontal-Posterior o d'una gràfica de Moviment Lateral. El *Desplaçament Lateral* mesurarà els moviments cap a esquerra i dreta dels costats dels casteller de la rengla sent la dreta en nombres positius (+) i l'esquerra en negatius (-). El *Desplaçament Frontal-Posterior* mesurarà els moviments cap a endavant en nombres positius (+) i cap al radere de les rengles en nombres negatius (-).

A les gràfiques veurem al marge esquerra el *factor x* (desplaçament en centímetres) i a sota el *factor t* (segons) per captar el comportament. Al *factor t* veurem el període de temps des de que el casteller o la castellera s'ha incorporat plena i sòlidament al seu pis dins del marc de la construcció (és a dir, havent acabat de fer proves de posicionament i estant al seu lloc),

acabant quan comença a quedar lliure de pes (amb la persona que tenia a sobre començant sortir de sobre seu). Al *factor x* tindrem en compte el *Desplaçament Lateral* i el *Frontal-Posterior* per observar els moviments en centímetres, podent veure quins han sigut els moviments del casteller observat durant els segons concrets que estem estudiant.

Amb les gràfiques podrem observar quatre tipus d'oscil·lacions: *moviments mitjans, tics de càrrega, desplaçament gradual i moviment màxim.* *

Aquests són els factors d'interpretació bàsics, però a més al títol de presentació de cada castell i entre gràfica i gràfica podrem apreciar informació suplementària sobre el castell: al costat del títol figuraran els *minuts* que dura el castell des de que es comença a compactar la pinya (o des de que pugen els segons en cas de castells sense pinya) fins que baixa tothom, els *centímetres* totals que mesura una construcció contant des del baix o la persona que hi hagi al terra fins al cap de a persona de dalt de tot i els *kilograms* que aguanten les persones que tinguin l'estructura sobre seu des del terra. Finalment, al principi de cada gràfica pis a pis atorgaré el *segon en que es posa el pis màxim a la construcció* a la gràfica corresponent, sigui ananeta, acotxador, dosos o un pis superior com a referència. Quan comenti les gràfiques especificaré en certs moments el percentatge de membres que presenten activitats físiques al seu perfil i el nombre per sexes, tot referent per al comportament de les construccions.

Gràcies a la interpretació d'aquestes gràfiques i el conjunt de dades tant directes com suplementàries analitzarem **el comportament dels castells en base a quatre pautes:** *oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada (1), facetes extremes de tolerància com d'intolerància del castell (2), si les característiques de cada castell (pes total, alçada, qualitats i sexes dels seus membres...) poden alterar les tendències de la construcció (3) i la tendència general de desviació de les estructures (4).*

Havent atorgat els fonaments de tota aquesta complexa metodologia comencem amb l'anàlisi del comportament de gegants dels castells.

---

* Consultar les diferències a l'apartat 8.1: *Diccionari Casteller - A) Glossari: vocabulari casteller utilitzat.*

4.3: Anàlisi de les construccions:

4.3.1: La dimensió ja assolida; la intransigència del 2d8n:

Tot casteller i castellera sap que a l'hora d'afrontar una torre en totes les seves varietats pot topar amb un gran repte al qual no tothom pot fer front amb facilitat. La coneguda com a "senyora dels castells" (el sobrenom de la torre de set) és una construcció maniàtica i exigent de per sí en el seu estat bàsic, sumant exigències i problemes al ser pujada sobre un folre o unes manilles. Però posar un pis més a la torre de set de mode net per tal d'encarar una torre de vuit neta és anar a parar a una dimensió superior dins l'escala de les torres humanes.

Per tal d'entendre aquest grau de dificultat que suposa plantejar la torre de vuit neta observem a continuació quins són els seus **registres actuals**. Fins acabar la Temporada castellera 2015 només 4 colles han sigut capaces d'afrontar el repte de la torre de vuit neta a l'Època Moderna de la Història castellera (CV, CVXV, CJXV i MT), sent un dels quatre castells més difícil realitzats durant els nostres dies (rere el 3d10fm, el 4d10fm i el 2d9fnc). Des del primer intent modern per afrontar el repte per part de la Colla Joves dels Xiquets de Valls durant la diada de Santa Úrsula de 1987 s'hagué d'esperar fins el 1999 per veure aquest castell carregat pels Castellers de Vilafranca rere més intents esporàdics de la CJXV, i no es descarregà fins el 2010 de nou per obra dels verds (ambdues ocasions a la plaça vilafranquina).^{117 118 119} Curiosament la primera torre de nou amb folre neta fou carregada per primer cop també pels Castellers de Vilafranca durant la diada de Sant Fèlix del 2005 sense haver-se descarregat la seva germana menor. Això suposa un fet inèdit en la història castellera al afrontar el fet de posar un pis més a un castell sense haver arribat a consolidar ningú la construcció immediatament menor. Però no tothom ho veié com a mèrit, doncs aquesta anomalia va generar molta polèmica en contra dels verds fins

---

¹¹⁷ elcasteller.cat: "123 anys després la Colla carrega el dos de vuit limpio", de CLIMENT, J. Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.elcasteller.cat/123anysdespresel2de8limpio.html>

¹¹⁸ La Vanguardia: "Hemeroteca: 2-11-1999". Recuperat el gener de 2015, extret de: <http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1999/11/02/pagina-4/34141285/pdf.html>

¹¹⁹ LLOPART, F.: *op.cit.* Pàg.140-145.

les següents proves de torre de nou amb folre neta dutes a terme durant la Temporada 2011, quan per fi ja s'havia descarregat la torre de vuit neta donada per impossible de domesticar fins el 2010 i es veia justificable afrontar la construcció límit dels castells posant la torre de vuit neta sobre un folre.

El balanç d'aquesta construcció de vuit pisos no deixa indiferent a cap casteller: de les 53 proves de torres de vuit netes que les quatre colles abans esmentades han portat a plaça dins del període emmarcat entre 1987 i 2015 s'ha descarregat puntualment només sis vegades (únicament per part dels Castellers de Vilafranca), s'ha carregat 16 vegades, ha quedat en intent 27 vegades i en 4 ocasions s'ha produït un intent desmuntat. Això significa que el percentatge de descàrregues és només del 11'32%, implicant una caiguda en el 88'68% de les proves de plaça, la qual cosa suposa una xifra xocant que desvetlla la problemàtica de la torre i l'alt preu que exigeix dur-la a terme. El percentatge d'èxit (contant les torres descarregades i carregades) és del 41'51%, i això suposa una de les tasses d'èxit més baixes de totes en matèria de gamma extra, acostant-se als castells ja assolits amb menors percentatges d'èxit fins acabar el 2015; el tres de deu amb folre i manilles (40'26%), el tres de vuit aixecat per sota (39%) i el quatre de deu amb folre i manilles (33'33%).¹²⁰ No és d'estranyar que fins fa pocs anys es donés per impossible de descarregar "l'emperadriu dels castells", però la història per fi ens ha demostrat que és domesticable.

Així doncs sabem que aquest castell és assolible arribats al segle XXI, tot i que presenta un grau d'exclusivitat fins i tot entre les colles d'elit i ens deixa un rastre desolador amb registres impossibles de menysprear. Però vull aprofundir en el comportament d'aquest colós per veure les seves pautes característiques, l'evolució, les tendències i els requisits que presenta, tot per tal de donar a conèixer totes les exigències que comporta planteja aquesta torre. Per tal de dur a terme aquests aspectes tot seguit presento l'estudi de la torre de vuit neta que he realitzat a Vilafranca i Valls. Analitzant aquest tipus de construcció vigent durant la Temporada castellerà 2015 podem obrir

---

¹²⁰ CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

un nou episodi per veure si aquestes "emperadrius" de culte casteller modern eren assolibles al segle XIX en base a les exigències que presenten.

En primer lloc cal presentar els **perfils de les torres** dels Castellers de Vilafranca i la Colla Vella dels Xiquets de Valls el 2015 gràcies a les dades atorgades per les colles i particulars i a les medicions dutes a terme. No faig comparatives per veure quina és la millor, sinó per veure quines característiques d'una construcció com aquesta són comunes i les divergències que es produeixen a partir d'alteracions concretes (valorant totes les proves amb un caràcter generalitzat, i no per la seva procedència):

- La torre dels CV mesura 875'3 centímetres sense l'enxaneta (ho conto així perquè l'enxaneta provoca un punt de disputa a l'hora de mesurar completament un castell), pesa un total de 725'7 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant els baixos 5 dels seus 14 integrants al tronc i el pom de dalt són dones (formen el 35'71% de l'estructura bàsica del castell) i 9 són homes (formen el 64'29% de l'estructura bàsica del castell).
- La torre de la CVXV mesura 872 centímetres sense l'enxaneta (ho conto així perquè l'enxaneta provoca un punt de disputa a l'hora de mesurar completament un castell), pesa un total 738 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant els baixos 3 dels seus 14 integrants al tronc i el pom de dalt són dones (formen el 21'43% de l'estructura bàsica del castell) i 11 són homes (formen el 78'57% de l'estructura bàsica del castell).

Els **perfils dels membres** que es busquen per fer l'estructura requereixen uns alts graus d'especificació que veiem al començar a estudiar la composició de cada pis, i no és gens fàcil trobar tals castellers i castelleres. Cercar integrants adients a les especificacions requerides fins i tot avui en dia esdevé complex enmig d'una població catalana amb demografia ascendent que el 1999 ja tenia 6.208.817 d'habitants i el 2015 ha augmentat fins als 7.508.106.¹²¹ Entre les 100 colles que la CCCC reconeixia al febrer de 2016 només 4 d'elles s'han plantejat en algun moment entre 1987 i 2015

---

¹²¹ Idescat.cat (Institut d'estadística de Catalunya): "Anuari estadístic de Catalunya - Població - Evolució de la població". Recuperat el gener de 2015, extret de: <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=245&lang=es>

fer la torre de vuit neta, havent només dues que l'han aconseguit fer el 2015. Això ens demostra com pot arribar a costar fer una alineació de 14 membres. Ara bé, els perfils als pisos de cadascuna de les torres són bastant similars tot i parlar de colles diferents. Sembla doncs que s'ha estandaritzat un model de castellers a cada posició en base a les funcions i exigències que es donen en cada pis de la torre d'una manera bastant especialitzada, variant poc tot i la diversitat de mitjans que té cada colla. Tals perfils són:

- Baixos: Són els adults amb menor alçada de la construcció, amb gran veterania, curtits en castells exigents i sobretot capaços de patir les batzegades violentes que no paren en aquesta construcció esgotadora, al marge de la seva complexió física (que pot variar molt). Ronden 1'53-1'62 metres, 70-86 kilograms, 27-57 anys i són sempre homes.
- Segons: Aquests castellers són els més corpulents (sigui per tindre complexió cepada o per preparació física), tenen una gran experiència en troncs i presenten el major potencial físic del castell del tronc. No només s'ha d'aguantar el pes en una posició complicada, sinó també mantenir-se fermes en el punt on esdevenen les oscil·lacions, desviacions i tics de càrrega més grans, contundents i regulars de tota la construcció. Pensem que només amb terços i quarts col·locats ja tenen pràcticament el pes que haurien de suportar en una torre de set estàndard. Ronden 1'76-1'90 metres, 83-110 kilograms, 40-54 anys i són sempre homes.
- Terços: Aquestes peces són possiblement les més difícils de trobar per la torre als presentar un alt nivell magníficament equilibrat de tècnica i potencial físic, junt amb una gran experiència com a *currículum vitae* per encarar tal posició (on podem trobar fins i tot segons de pilars de sis). Tot i ser terços la robustesa que tenen aquests castellers no és exagerada tinguent en compte que han de desenvolupar una feina equivalent a fer de segons d'una torre de set sense ajuda. Ronden 1'70-1'80 metres, 84-100 kilograms, 38-50 anys i són sempre homes.
- Quarts: Tals castellers són un punt d'inflexió, sent els reguladors naturals del moviment de la torre en aquesta alçada mitjana al pal·liar moviments dels pisos baixos i alts per mantindre la integritat del castell. Observem

una tècnica molt depurada amb la presència assegurada de terços de pilars de sis. Ronden 1'64-1'73 metres, 65-72 kilograms, 23-34 anys i són sempre homes.

- Quints: Han de presentar una tècnica exemplar, tenint rapidesa i finura, impedint que baixin moviments del pom de dalt i que les oscil·lacions dels pisos baixos no afectin la part alta de l'estructura. Ronden 1'45-1'55 metres, 40-55 kilograms, 16-30 anys i són majoritàriament dones.
- Pom de dalt: En aquest castell la canalla ha de ser excepcionalment fina, petita, lleugera, diligent, tecnificada i sobretot ràpida; cada passa, cada oscil·lació i cada segon contenen si és vol descarregar aquesta torre! El pes total del pom de dalt ronda els 104'3-116'4 kilograms i els seus membres tenen entre 6-12 anys i són tant nens com nenes en igualtat de proporció.

Trobar castellers per aquest colós suposa fer tot un procés selectiu per ubicar perfils molt específics sovint complexos de trobar, consolidar amb entrenament i molt difícils de reemplaçar. Sovint els castellers que estan cara a cara en altres construccions s'ubiquen en pisos diferents, plasmant-se una gran heterogeneïtat de tipologies entre castellers i castelleres per cercar qualitats molt concretes. Aquest fenomen de dificultat per consolidar una alineació amb talent i precisió rere hores i hores d'assaig la podem veure a la perfecció amb l'evolució natural que ha experimentat de la torre neta dels Castellers de Vilafranca des de 1999 fins el 2015 en els vuit i nou pisos:

- El pom de dalt és la zona del castell que presenta més variacions d'una temporada a l'altre donats els nivells de creixement anuals vigents entre la canalla, però fins i tot podem trobar enxanetes que passen a la posició de dosos al salt entre temporades.
- Al pis de quints de la torre de vuit neta (sisens a la torre de nou amb folre neta) comencen les dificultats per trobar gent, doncs entre 2004 i 2015 han passat 6 castelleres titulars en aquest pis, i només una s'ha mantingut regularment des del 2010 fins a l'actualitat.
- Al pis de quarts de la torre de vuit neta (quints a la torre de nou amb folre neta) la cosa encara és més rígida, ja que entre 2004 i 2015 només han

passat 3 castellers titulars, un dels quals ja estava com a mínim des de les torres del 2004. Els dos castellers actuals d'aquesta posició han ocupat aquest pis des de com a mínim el 2010.

- Al pis de terços de la torre de vuit neta (quarts a la torre de nou amb folre neta) trobem l'exigència extrema al veure com no s'han produït variacions entre els 2 membres des de la primera torre extrema carregada el 1999.
- Al pis de segons de la torre de vuit neta (terços a la torre de nou amb folre neta) només han passat 4 castellers titulars des del 1999, havent un casteller que ha estat des del 1999 fins les primeres torres del 2015.
- Entre els baixos podem trobar una diversitat bastant limitada en funció de les alçades dels membres del tronc, el grau d'inclinació de la plaça i de si és una torre de vuit neta estrictament parlant o s'eleva a una torre de nou amb folre neta. Aquesta selectivitat en matèria de baixos no es produeix en tots els castells de gamma extra, per la qual cosa podem apreciar una construcció exigent. No obstant, trobem un baix que ha estat vigent des de la primera torre el 1999 fins les torres del 2015.

El reemplaçament de membres d'aquesta estructura és molt complex fins i tot durant la transició entre temporades, i ja començada la temporada és encara més costós. Les juntes tècniques ja de per sí han de fer grans esforços per tal de trobar i treballar un gruix de castellers adients encarats a una construcció on el grau d'accidentalitat per caigudes és elevadíssim (molts castellers experts esmenten que una caiguda d'una torre assegura al com a mínim una lesió instantània de llarga duració entre algun dels seus membres), així que tindre un relleu o substituïts preparats per dur a terme canvis a nivell estructural és una qüestió d'alta planificació extremadament complexa amb premeditació i selecció dels millors castellers possibles. Una mostra d'aquesta dificultat la trobem durant el 2015, quan un dels segons de la torre de vuit neta es lesionà durant l'actuació de Sant Fèlix a la torre, perillant la realització de l'estructura durant la temporada tot i els esforços fets durant mesos. Finalment es trobà un relleu, peròensem que la parella de segons de la torre de vuit neta verda no s'alterava des del 2010!

Vistos aquests aspectes cabdals per presentar aquest tipus d'estructura ara cal incidir sobre **quin és el seu comportament** mitjançant l'anàlisi i la captació de moviment amb el *Movie Tracker* i palpar les seves exigències.

Primerament vaig voler estudiar les dues rengles, però ben aviat vaig veure que aquestes torres presentaven unes tendències especialment particulars dins del món casteller rere haver estudiat altres castells com els tresos i els pilars, per la qual cosa vaig centrar-me només en estudiar específicament la rengla per on puja l'enxaneta, sent aquesta l'indicador del comportament general de la torre al treball. Tal comportament implicava que en un pis si un company anava endavant l'altre anava enredera, o que si es torçava cap a una direcció, l'altre feia un moviment similar cap a aquella mateixa direcció. Aquest tipus de moviments en tal grau de proporció són excepcionals dins del món casteller, i havent vist aquest comportament tan curiós ofereixo la "*Teoria de la vinculació total a la torre*" per tal d'explicar aquest fenomen.

Aquesta teoria que he elaborat amb hores d'estudi en termes simplificats suposa que donada la tipologia de nexa (és a dir, manera d'agafar i sustentar-se en una posició) delicat que existeix a la torre entre castellers de cada pis i dins les pròpies rengles, tota alteració d'un casteller remodela i/o canvia el posicionament del conjunt de l'estructura a nivell tant puntual com general. El tipus d'annexió entre castellers que es produeix a nivell tant específic com global és tan excepcionalment directe que ocasiona un llaç de codependència entre companys més ampliat que en altres castells i suposa connectar i/o duplicar moviments per aquesta vinculació, moviments que a més són potenciats per la gran fragilitat que presenta ja de per sí una torre. Per tals circumstàncies els moviments de les dues rengles d'aquesta construcció tenen una simbiosi i similitud excepcionalment exponencials, i estudiant una sola rengla podem veure quin és el comportament sencer de tot el castell de manera simplificada i icònica.

Aprofundint en la teoria de la "*Teoria de la vinculació total a la torre*" podem veure unes pautes escalonades que expliquen com es du a terme aquesta duplicació de moviments laterals i la connexió en els moviments frontals i posteriors. Quan es produeix una desviació exponencial o moviments

continuats a escala petita o gran d'un casteller o castellera en un pis concret automàticament es genera una resposta al conjunt de l'estructura en diverses fases (A-B-C):

A: Si un membre no pot parar de per sí el seu moviment o desviació, primerament altera els pisos que té a sobre seu de manera instantània per la col·locació superposada i el vincle directe que suposa estar a sobre de tal persona. Si el membre de dalt no pot parar l'oscil·lació, no és d'estranyar que es generi una expansió de les oscil·lacions cap als pisos de més a dalt donada la fragilitat d'una rengla i la vulnerabilitat de la pròpia posició.

B: Produïda la fase A, seguidament s'alteren els pisos inferiors per una sobrecàrrega accentuada instantàniament. Si el membre de sota no pot parar l'oscil·lació, es genera una expansió cap als pisos de més a baix.

C: Existeix una tercera fase que no necessàriament ha de ser instantània, sinó que curiosament es pot desenvolupar gradualment. En aquesta fase C podem apreciar que si el casteller que es desvia o es mou no és capaç de recuperar la seva posició rere la desviació o parar els moviments més forts i continus el seu company de pis pot veure's arrossegat per la seva errada i duplicar la fase A i B a la pròpia rengla.

Cal destacar com el propi nexa que existeix entre castellers i que implica aquest comportament també pot ser un motiu d'ajuda excepcionalment directe per pal·liar les alteracions més perilloses que hi ha entre companys, però en aquesta construcció extrema l'ajuda sovint pot ser insuficient o simplement donar-se per impossible a causa de la pròpia dificultat i exigència de la torre.

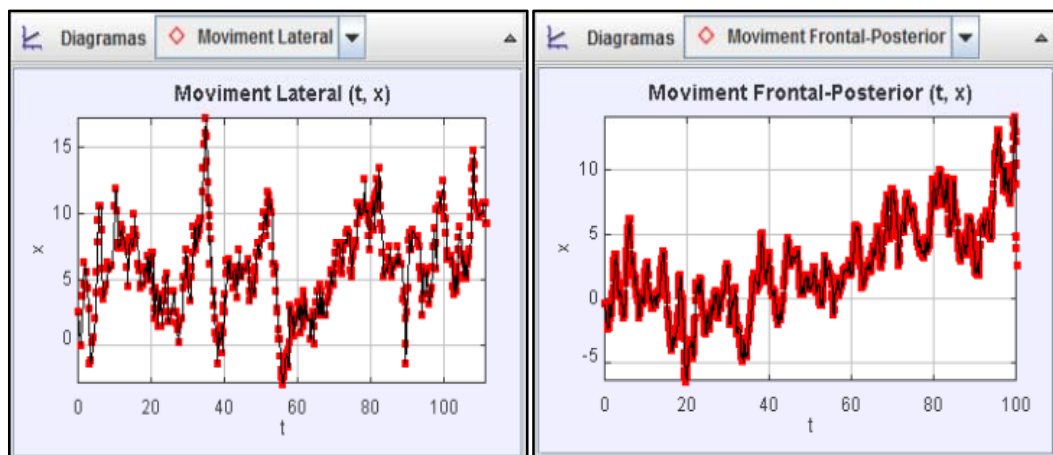
Un cop entesa aquesta pauta de comportament atípica essencial per captar el grau de complexitat de la construcció us presento les gràfiques que he obtingut mitjançant el processament de vídeos amb el *Movie Macker*. Per recordar com interpretar les gràfiques es pot consultar l'apartat 4.3. Mostrades les gràfiques incidiré en l'evolució de les oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada (1), facetes extremes de tolerància

com d'intolerància (2), si les característiques de cada torre poden alterar les tendències de la construcció (3) i la tendència general de desviació de la torre (4). Amb aquestes quatre pautes podrem consolidar les bases del comportament d'una construcció extremadament exigent.

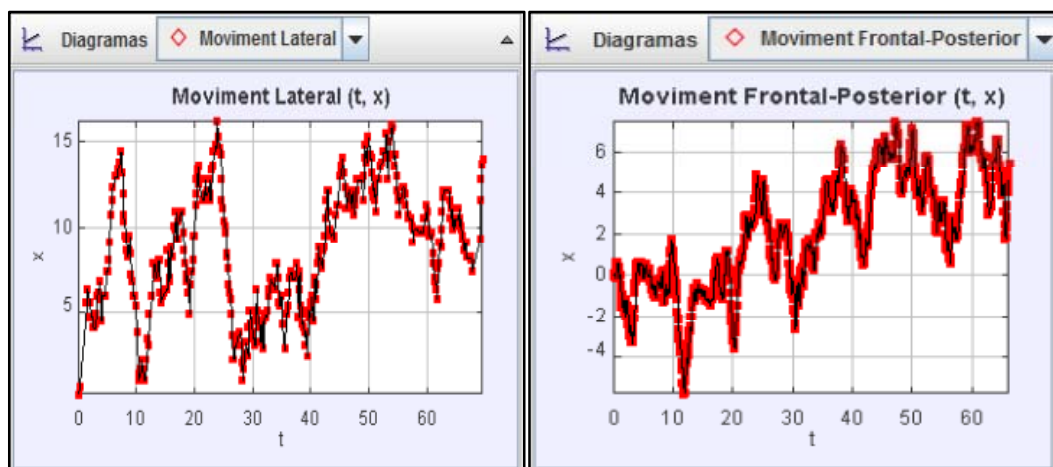
A continuació observarem 5 grups de gràfiques d'exemple seleccionades entre 25 grups gràfics de torres: primerament una torre de sis neta (Nº30), dues torres de set netes (Nº31 i Nº34) i dues torres de vuit netes fins acotxador i (Nº17 i Nº39), totes consultables en mides ampliades als *Annexos - 8.5 Gràfiques de moviment emprades*:

- **Nº30 2d6 net:** 2'09 minuts - 592'3 centímetres - 333'7 kilograms.

· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 83.

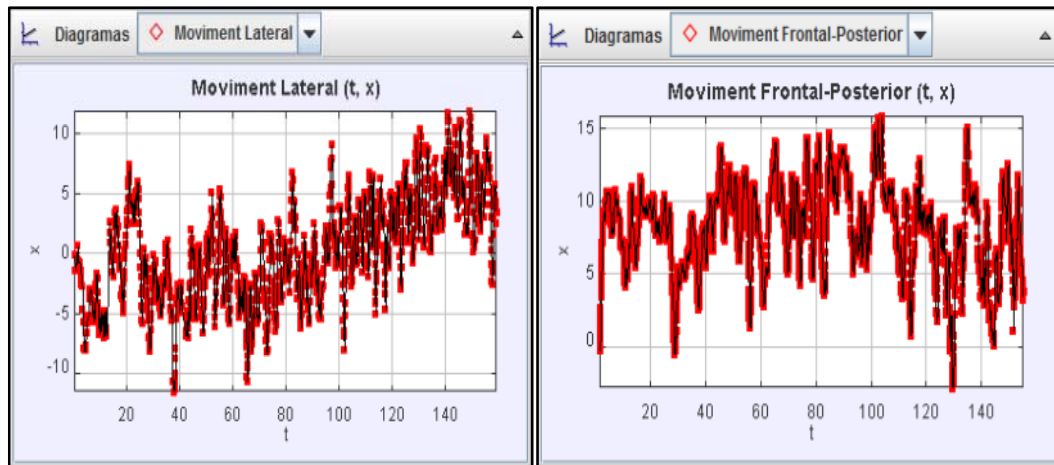
· Moviment de les terçes: Aleta col·locada al segon 52.

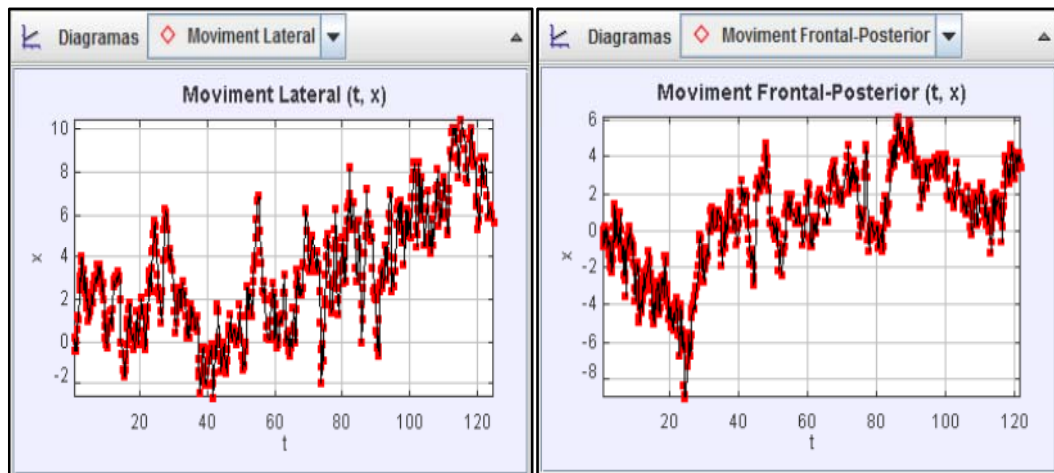
(Assaig 5: Assaig Vilafranca 14-09-2015, Prèvia Santa Tecla)

- Nº31 2d7 net: 3'12 minuts - 738'2 centímetres - 517'7 kilograms.

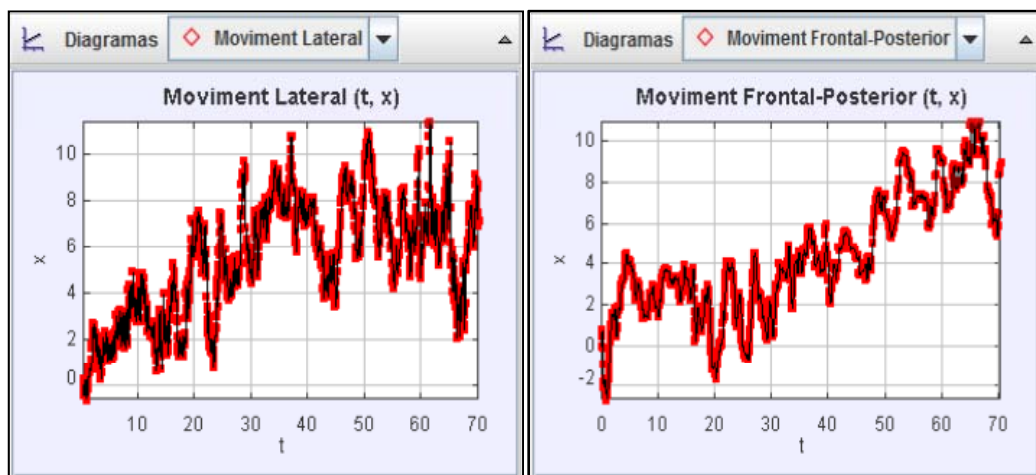
· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 125.

· Moviment dels terços: Aleta col·locada al segon 86.

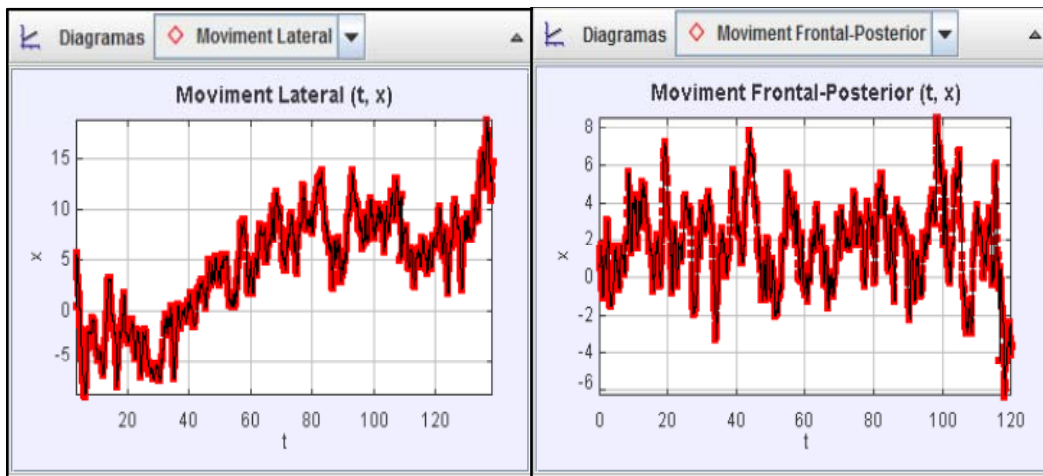
· Moviment de les quarts: Aleta col·locada al segon 56.

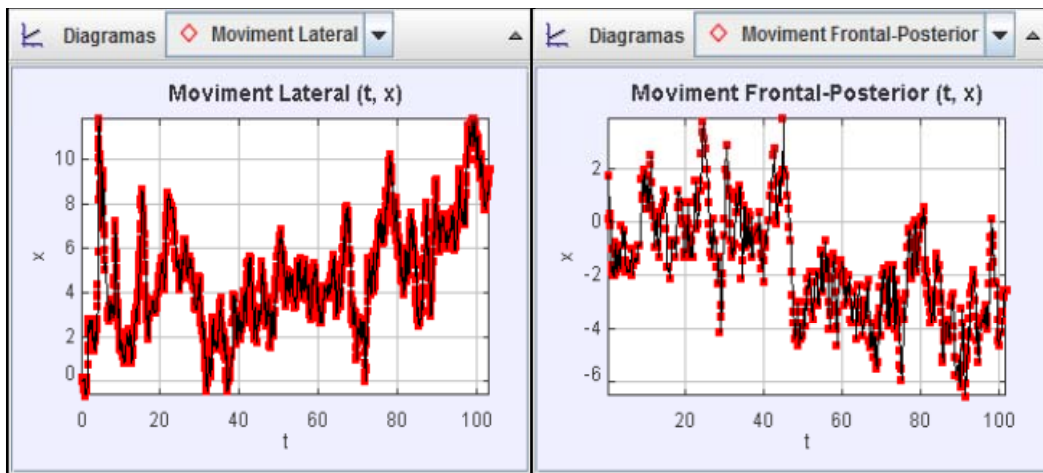
(Assaig 5: Assaig Vilafranca 14-09-2015, Prèvia Santa Tecla)

- Nº34 2d7 net fins acotxador: 2'56 minuts - 735 centímetres - 497'7 kg.

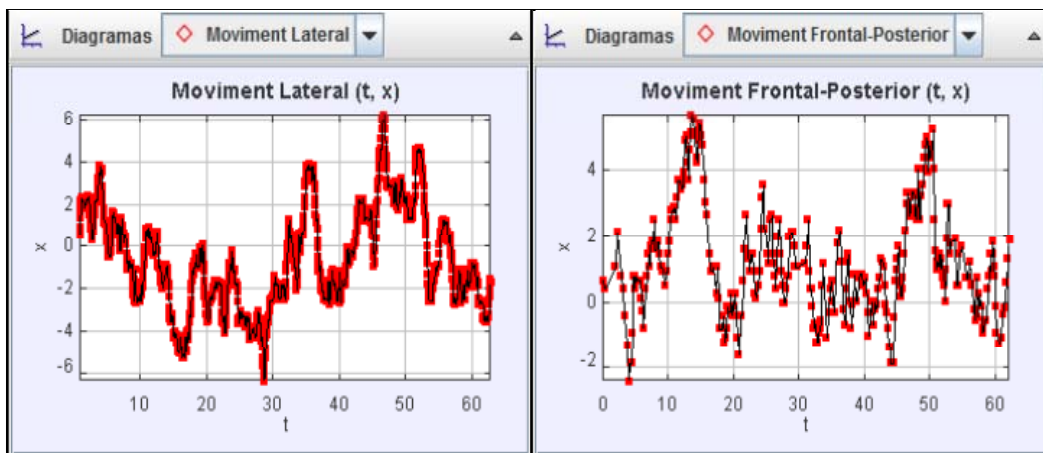
· Moviment dels segons: Acotxador col·locat al segon 84.

· Moviment dels terços: Acotxador col·locat al segon 68.

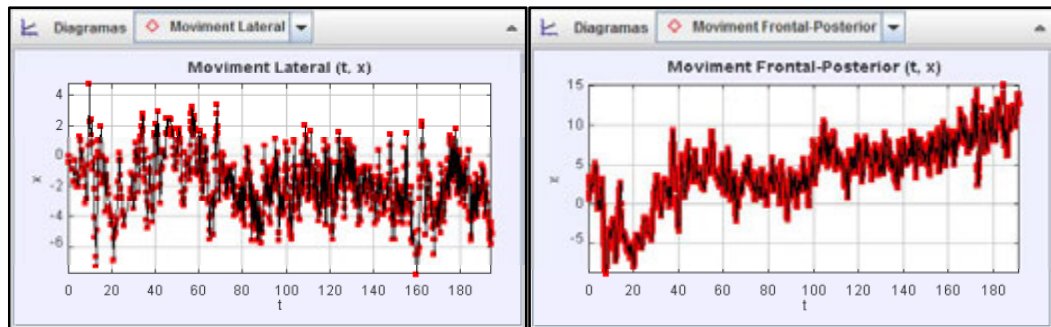
· Moviment dels quints: Acotxador col·locat al segon 42.

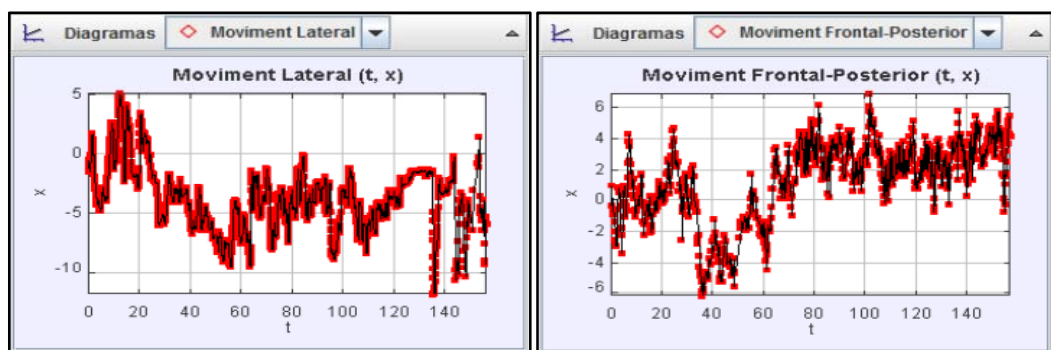
(Assaig 6: Assaig Valls 16-09-2015, Prèvia de Santa Tecla)

- Nº17 2d8 net fins acotxador: 4'25 minuts - 875'3 centímetres - 699'7 kg.

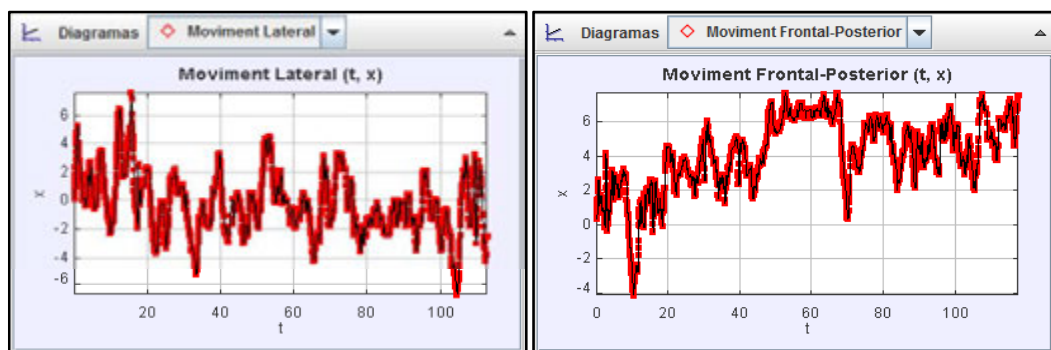
· Moviment dels segons: Acotxador col·locat al segon 122.

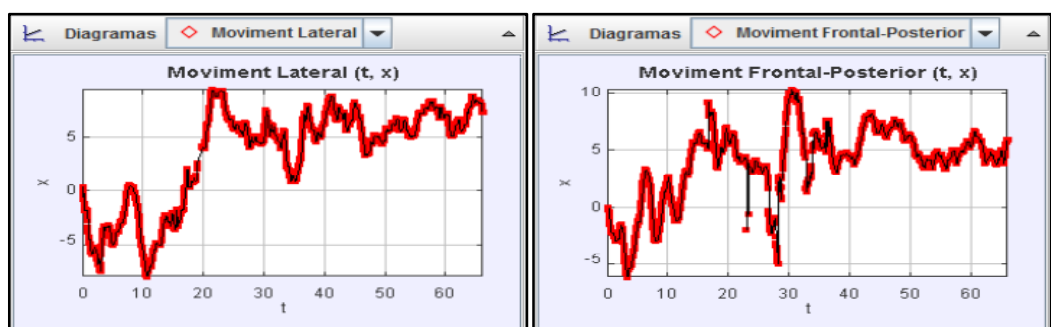
· Moviment dels terços: Acotxador col·locat al segon 96.

· Moviment dels quarts: Acotxador col·locat al segon 77.

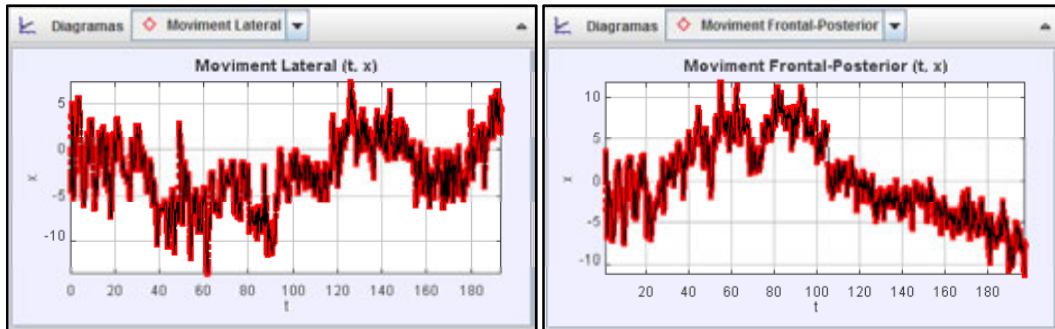
· Moviment de les quintes: Acotxador col·locat al segon 50.

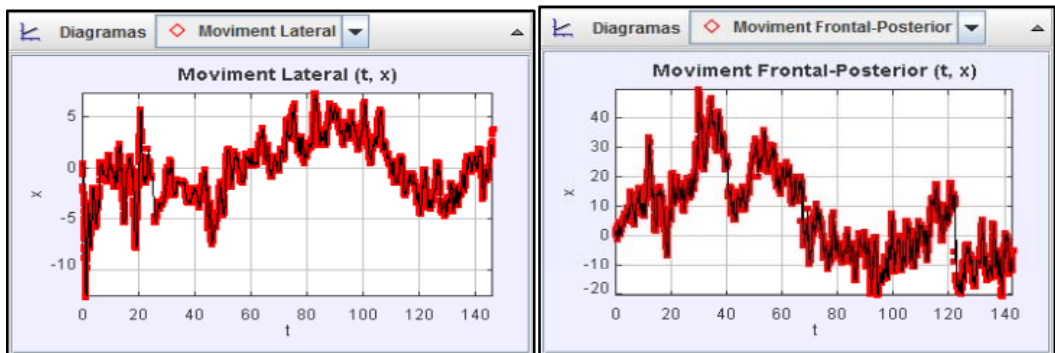
(Assaig 3: Assaig Vilafranca 26-08-2015, Prèvia Sant Fèlix)

- Nº39 2d8 net fins acotxador: 4'40 minuts- 872 centímetres - 718'3 kg.

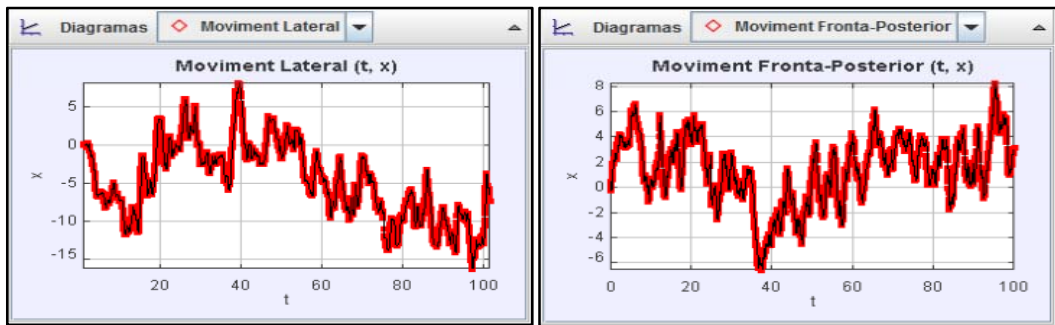
· Moviment dels segons: Acotxador al segon 151.

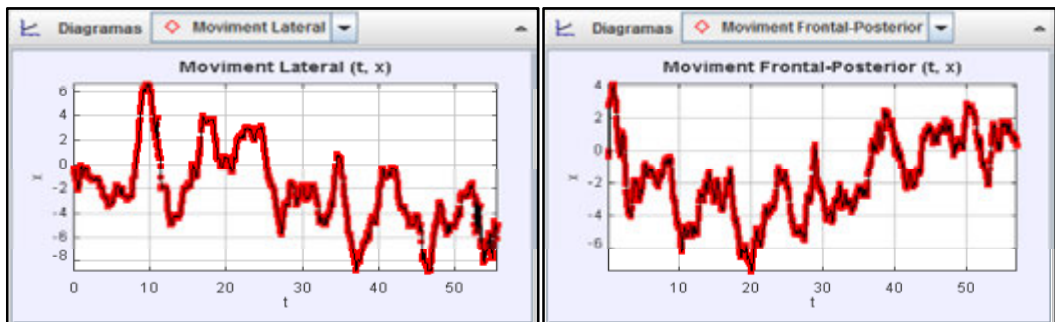
· Moviment dels terços: Acotxador al segon 114.

· Moviment dels quarts: Acotxador al segon 73.

· Moviment dels quints: Acotxador al segon 46.

(Assaig 7: Assaig Valls 21-10-2015, Prèvia de Santa Úrsula)

Vistos aquests exemples d'assaig on les construccions van guanyant alçada podem apreciar una sèrie d'aspectes bàsics sobre l'evolució de la torre de vuit, podent veure quines són les bases que la consoliden.

En primer lloc incideixo en un aspecte que ens pot sorprendre enormement; les oscil·lacions de cadascun dels pisos **(1)** no pateixen grans canvis quan s'elevi un pis més a la torre. Aquest fenomen es plasma amb els següents taules, on apreciem oscil·lacions mitjanes dels *Moviments Laterals i Moviments Frontals-Posteriors* juntament amb el *Moviment Màxim* respectiu observat en cada tipus de moviment. Veiem els castellers a les seves respectives posicions en cada alçada de l'assaig de la torre de vuit neta:

CV	2d6n (Nº30)		2d7n (Nº31)		2d8n fins acotxador (Nº17)	
	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>
<i>Segons</i>	x	x	x	x	M.Mitjà: 4-7 cm. M.Màxim: 13 cm.	M.Mitjà: 4-6'5 cm. M.Màxim: 13'5 cm.
<i>Terços</i>	x	x	M.Mitjà: 4-8 cm. M.Màxim: 15 cm.	M.Mitjà: 4-9 cm. M.Màxim: 13 cm.	M.Mitjà: 3-6'5 cm. M.Màxim: 11 cm.	M.Mitjà: 3-7 cm. M.Màxim: 9 cm.
<i>Quarts</i>	M.Mitjà: 3-6 cm. M.Màxim: 16'5 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2-4'5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 9 cm.	M.Mitjà: 3-4 cm. M.Màxim: 7'5 cm.
<i>Quints</i>	M.Mitjà: 2-6 cm. M.Màxim: 13 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 6 cm.	M.Mitjà: 2-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2-4'5 cm. M.Màxim: 7 cm.

Aquesta taula és una mostra evident de com els castellers són capaços de mantindre una qualitat enorme per molt que es guanyi alçada, podent millorar el seu rendiment tot i el creixement de complicacions, centrant-se tots en realitzar a la perfecció el seu paper enmig de l'engranatge que consoliden. Una mostra evident d'aquest fenomen es veu amb els terços (en groc), que en altres gràfiques poden moure's més, però a la torre N°17 perfeccionen la seva tècnica amb gran depuració en una posició límit.

Segons i terços són els castellers que presenten els moviments mitjans i les oscil·lacions màximes més notables, patint una gran violència als pisos baixos-mitjans de la construcció. Els quarts i quins són els castellers que mantenen més la seva dinàmica d'oscil·lacions encara que se'ls afegeixi més pressió amb l'augment d'alçada i moviments provinents dels pisos baixos, tot i que també poden patir certes baixades de qualitat esporàdiques (visible mitjançant el Moviment Màxim).

En segon lloc la torre té facetes extremes tant de tolerància com d'intolerància **(2)** dins el seu marc de tendències. Quan l'estructura va creixent pis rere pis presenta unes alteracions molt importants en matèria física i tècnica que afecten enormement l'estabilitat i el desenvolupament de tot el castell, però al analitzar-ho numèricament no veiem canvis d'enorme transcendència en centímetres, sinó que són mínims però molt decisius.

La primera faceta de tolerància de la torre la veiem durant el primer terç dels minuts d'execució de la torre (que pot durar aproximadament uns 2 minuts amb sis pisos, 3 minuts amb set pisos i 4-5 minuts amb vuit pisos, variant en funció del temps de preparació), quan podem percebre grans oscil·lacions a causa del posicionament i encaixament de segons, terços i fins i tot dels quarts en cadascun dels seus respectius pisos. Aquests primers moviments tant petits com grans són generats per les adaptacions que van fent els membres de l'estructura del castell en resposta a l'addició de pes i alçada, sent una reestructuració en la qual es toleren moviments incisius que mai són excessivament perillosos i es duen a terme pel benestar de la torre.

La segona faceta de tolerància la palpem quan observem com la torre té una gran capacitat de flexibilitat i adaptabilitat respecte als Moviments Frontals-Posteriors, havent una absorció significativa d'aquests encara que presentin algunes de les oscil·lacions més fortes en aquesta tipologia constructiva. Fins i tot el conjunt de l'estructura pot arribar a desplaçar-se enormement de mode frontal o posteriorment sense perillar en excedent la seva integritat. Per exemple, a la següent taula observem com al pis de terços al segon 123 del 2d8n N°39 un Moviment Frontal-Posterior de 24 centímetres (en groc) és pal·liat i absorbit perfectament gràcies al treball conjunt de tot l'equip.

CVXV	2d7n (Nº34)		2d8n fins acotxador (Nº39)	
	Moviment Lateral	Moviment Frontal-Posterior	Moviment Lateral	Moviment Frontal-Posterior
Segons	x	x	M.Mitjà: 4-7 cm. M.Màxim: 12'5 cm.	M.Mitjà: 4-6 cm. Màxim: 12 cm.
Terços	M.Mitjà: 4-6 cm. M.Màxim: 13 cm.	M.Mitjà: 5-6cm. M.Màxim: 9'5 cm.	M.Mitjà: 4-6 cm. M.Màxim: 14 cm.	M.Mitjà: 4-8 cm. M.Màxim: 24 cm.
Quarts	M.Mitjà: 3-4 cm. M.Màxim: 9 cm.	M.Mitjà: 2-3 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 5-8 cm. M.Màxim: 14 cm.	M.Mitjà: 4-6 cm. M.Màxim: 9 cm.
Quints	M.Mitjà: 3-4 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2-3'5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 3-6 cm. M.Màxim: 9'5 cm.	M.Mitjà: 2-5 cm. M.Màxim: 7 cm.

En canvi sembla ser que la torre és intolerant primerament respecte als Moviments Laterals. Tal tipus d'oscil·lació vulnera més la solidesa de la construcció i concentra els tics de càrrega, moviments mitjans i moviments màxims més violents, continus i perillosos d'aquest tipus de castell. Aquests moviments laterals són sens dubte els més difícils de parar per part dels castellers de l'estructura, i la majoria de les vegades que realment ha perillat alguna de les 25 torres analitzades en aquest treball ha sigut a causa d'un tic de càrrega sobtat, una sèrie de desplaçaments graduals seguits o un moviment màxim lateral que no ha pogut ser parat. L'exemple el podem apreciar amb el Moviment Lateral de la torre Nº39, on el Moviment Màxim de segons, terços i quarts (en color verd a la taula) prové d'un tic de càrrega lateral cap a l'esquerra 40 segons abans de la col·locació de l'aixecador.

Seguidament un altre aspecte on torre és intransigent es produeix a l'hora de realitzar-se errors personals dels castellers, siguin tècnics o físics. Qualsevol dèficit puntual vulnera la totalitat de l'estructura, per la qual cosa s'ha de seguit una pauta d'execució escalonada i sincronitzada on no hi ha marge per gaires errors. Un pas de més, una relliscada, el no suportar una posició... són aspectes que poden esgotar tot l'equip abans d'hora o fer-lo caure.

En tercer lloc cal veure si les característiques de cada torre poden alterar les tendències de la construcció **(3)**:

La duració d'una torre pot ser un factor clau en per al treball dels seus membres, i pel que he mesurat als assajos una torre de vuit neta té una duració total mitjana d'entre 4-5 minuts des del moment en el qual es tanca la pinya i pugen els segons fins que surten. Ara bé, pensem que el temps de preparació normalment consumeix 1-2 minuts de la durada de les torres i és essencial per quadrar bé l'estructura i consolidar les bases del castell, deixant un temps d'execució entre la confirmació dels quarts i la baixada dels segons que ronda els 3 minuts. El que pot alterar el comportament de la construcció per l'alteració del temps és la precipitació a l'hora de preparar la torre (havent majors incidències per irregularitats al conjunt estructural) i tot retràs durant els tres minuts d'execució (són tres minuts que posen al límit a tots els membres, i un retard esgota abans d'hora).

L'alçada i el pes d'aquest castell ronden els 9 m i els 700 kg tot i la diversitat de troncs de les colles (CVXV: 738 kg totals sobre els baixos i 872 cm fins acotxador - CV: 725'7 kg totals sobre els baixos i 875'3 cm fins acotxador). Alçada i pes són bons reguladors generals del comportament del castell en matèria de resistència i estabilitat, i sembla haver certa generalització d'aquests perfils per l'estandardització de la tipologia dels seus membres. Pel que he vist a les proves la resistència i estabilitat són millorables en les ocasions en les quals s'ha produït major depuració tècnica i física dels castellers (havent menors tics de càrrega amb el pas dels mesos) i amb lleus reduccions l'alçada i pes per facilitar la tasca des castellers gràcies a la reducció d'alçada de baixos i el pom de dalt i de kilograms també al pom de dalt (havent menors oscil·lacions). La tradicional concepció de sumar pes per "robustitzar" els castells no sembla que afecti a la torre: allunyar-se gaire dels 700 kg no assegura més resistència o estabilitat i pot suposar la diferència entre caure o descarregar. Per exemple, a la torre vilafranquina veiem oscil·lacions lleugerament menors encara que pesi 12'3 kg menys que la vallenca. Fins i tot en una prova puntual es provà un nen nou que pesava 8 kg més que l'anterior, i tots els pisos captats amb les càmeres es mogueren de mitjana 1 cm més del comú mentres el nen estava sobre seu.

Aportant informació suplementària, cal incidir que entre el 57'14% i el 78'57% dels membres que formaven part de les estructures de les torres (contant als baixos) presentaven un perfil on s'inclou activitat física (esporàdica o regular), havent diversificació d'activitats: escalada, muntanyisme, bàsquet, activitats al gimnàs, rem, dansa, esports de contacte, BTT... etc. A les proves amb major component de castellers amb preparació física observem un comportament més segur i dominat quan s'analitzen els seus moviments, amb oscil·lacions notablement menors en moviments mitjans, tics de càrrega i moviments màxims (entre 1 i 4 centímetres variablement).

L'altre aspecte d'informació suplementària de gran rellevància el veiem amb la presència femenina al castell. Contant els baixos, podem trobar amb com a mínim 3 i com a màxim 5 dones entre els 14 membres de cada torre, sovintejant certes posicions a la zona més elevada: quints, dosos, acotxador i/o anخانeta. Sembla ser que les estructures amb major presència femenina als seus pisos alts són afectades en les seves pautes de comportament amb oscil·lacions mitjanes lleugerament menors (1-2 centímetres) i amb la reducció de pes a la posició que ocupen entre un 5'17% i un 15% menys que si l'ocupa un home d'alçada similar, havent diferències d'edat variables.

En quart i final lloc és necessari veure la tendència general de desviació de la torre **(4)**. Majoritàriament les desviacions més corrents, generalitzades i menys perilloses a les grans torres es produeixen en matèria de desviacions Frontals-Posteriors. Dins d'aquest àmbit sembla ser que a mesura que va pujant tot el pes en aquesta delicada construcció es produeix un procés gradual en el qual la rengla per on puja l'خانeta tendeix a moure's lentament cap al davant fins a 30-40 centímetres, mentres que la rengla de l'acotxador retrocedeix. Per altra banda, existeix una desviació no tan regular però sí vigent de mode perillós per les torres: les desviacions laterals. Sembla ser que un 60-80% d'aquestes estructures acaben sent "girades" cap a la dreta de la rengla de l'خانeta. Això ho atribueixo a una dificultat de mantindre el balanç equilibrat entre membres del tronc, a la pròpia tècnica de pujada (que implica fer força bàsicament amb la cama dreta per tal d'impulsar la pujada i es sustenta en la cama dreta dels companys del tronc), al pas de l'aleta i a un arrossegament pel propi pes del castell.

Com a **balanç** final d'aquest apartat, analitzant el comportament de les grans torres contemporànies puc concloure que és un castell que donades les característiques estudiades durant el treball sí és possible que és dugués a terme al segle XIX, però de mode molt esporàdic i residual donada la gran dificultat que implica desafiar a "l'emperadriu dels castells".

Per una banda, *en base als perfils vistos*, aquesta construcció demana 14 membres que encara avui en dia costen de trobar, i sovint són extrets per selecció els millors del quatre de nou net, que suposa tota una "cantera". Requereix una metodologia d'assaig metòdica i constant des del primer dia d'assaig, formant una alineació que en conjunt no superi en excés els 8'5 metres i els 700 kilograms. No és pas una feina fàcil, però sembla ser que alguns d'aquests aspectes sorprenentment ja eren presents a les colles vallenques del segle XIX. Pel que he pogut veure en aquest aspecte del treball podem apreciar que la perfecció tècnica de quarts cap a dalt i la potència de l'encaix entre segons i terços per resistir una construcció implacable i esgotadora són els secrets per domesticar aquesta torre humana, tot i que 17 anys després de carregar la primera contemporània encara es resisteix a ser descarregada regularment per la seva intransigència!

En l'estudi *referent al comportament de la torre* hem pogut comprovar com és una construcció selectiva i exigent, amb molts matisos i especificacions que fan que estigui a l'abast de poques colles. En primer lloc, oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada es mantenen bastant dominades per l'alta perfecció física i tècnica dels seus integrants, però on més pateixen és als pisos baixos-mitjans, on els moviments són més violents. En segon lloc, referent a les facetes extremes de tolerància com d'intolerància, la torre sembla admetre Moviments Frontals-Posteriors d'un mode sorprenentment flexible tot i la seva fragilitat i rigidesa en certs enclaus. Ara bé, en contraposició a això no tolera cap tipus d'errors personals ni Moviments Laterals que la puguin girar o decantar, doncs és el motiu número 1 de caigudes. En tercer lloc ha de ser una construcció que rere un enquadrament i preparació summament metòdics ha de presentar una pujada dinàmica i sense contratemps que no superi un temps d'execució més enllà de tres

minuts, o no esgotarà els seus membres i es vulnerarà cada cop més l'estructura des de diversos punts. En quart lloc aquest castell requereix que no hi hagi un excedent de pes i d'alçada que vagi molt més enllà dels 700 kilograms i dels 8'5 metres, doncs qualsevol alteració que incrementi aquestes xifres dificultarà la defensa de la delicada torre. En cinquè lloc demana unes condicions físiques elevades a una majoria dels seus membres. En sisè lloc la torre sembla ser que demana la incorporació massiva de la dona als pisos alts... fins ara les torres del segle XIX potser complien la majoria dels aspectes del balanç, però no aquest; i és un punt feble que potser deixà supeditada aquesta "emperadriu" com a esporàdica. I en setè lloc finalment la torre de vuit neta és un castell amb tendència a decantar-se o fins i tot girar-se perillosament cap als costats (sobretot el dret, respecte a la rengla per on puja l'anxaneta), la qual cosa normalment fan vulnerar l'estructura, i també presenta notables oscil·lacions al davant i al radere, però aquestes acostumen a ser ben aguantades tot i el pes i el moviment constant.

Vistos tots aquests aspectes podem apreciar per què la torre de vuit neta és un castell que no s'havia pogut dominar fins al segle XXI donat el seu grau d'exigència i intransigència, i quins són els elevats requeriments i pautes que la fan ser un dels castells més complexos d'assolir. Tot i això, des d'aquest punt de vista pràctic de l'arqueologia experimental rere haver estudiat les torres contemporànies hem pogut apreciar quins són secrets que amaga la seva execució i podem concloure que no és un castell impossible d'assolir al segle XIX si es dominen el gruix dels seus requeriments bàsics. Hem pogut comprovar que tampoc és un castell inassolible en matèria de descàrrega com es pensava fins fa pocs anys, i bastantes de les seves característiques eren plausibles en el context dels millors moments de la I Edat d'Or dels castells. No obstant, reincideixo; és possible que es conquerís puntualment, però evidentment fou un castell esporàdic que no va anar més enllà de la seva conquesta excepcional, no es consolidà ni regularitzà i possiblement va ser tota una excepció anòmala al seu període donats els seus comportaments difícils de dominar.

4.3.2: La dimensió provada; l'extrem 3d9n.

Els tresos han sigut per excel·lència uns dels castells que més han ajudat a les colles per tal d'assolir els vuit i nou pisos i de rascar els deu pisos i han esdevingut cabdals per fer tot tipus de construccions diversificades amb una base de tres persones, així que és un puntal bàsic de cara a l'evolució de les torres humanes. Però no oblidem que al mirar de reüll aquesta construcció podem captar una estructura que comença a veure majors requisits tècnics que els comuns quatres, no sempre té suports d'estructures adherides com quan és composta (cincs, nous...) i es comença a acostar a les exigències de les torres més que d'altres castells. Els tresos potser han sigut poc valorats per un gruix de castellers, però són més selectius del que podem pensar en primera instància, per la qual cosa no han de ser subestimats. Ara bé, parlar de despullar un tres de nou amb folre i deixar-lo sense la seva segona pinya és endinsar-se en una dimensió que ja ha sigut tastada per algunes grans colles i cal parlar d'una construcció més exigent del que es plantejà inicialment. Si el seu germanastre (el quatre de nou net) ha sigut batejat amb el sobrenom de "el castell total" el tres de nou net és una figura icònica de la Història castellerà que ha demostrat merescudament, en la meua opinió, ser titulat com a "el castell extrem".

Veiem doncs els **registres actuals** del tres de nou net junt amb el quatre de nou net per captar inicialment la complicació que suposa desafiar aquest tipus de gegant: el rastre dels castells de nou nets del s. XX el podem cercar ja el 1983 amb les primeres proves de quatre de nou net de la Colla Joves dels Xiquets de Valls. Ara bé, a mitjans dels 90 començaria la febre pels colossos de nou pisos nets. Entre 1994 i 1998 els Minyons de Terrassa, la Colla Joves dels Xiquets de Valls, la Colla Vella dels Xiquets de Valls i la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona començaren a afrontar proves i intents de quatres de nou nets amb l'empremta dels últims èxits de gamma extra. Però la primera colla que es plantejà el tres net foren els Minyons de Terrassa amb proves primerenques ja el 1996, fins i tot abans d'haver conquerit el quatre de nou net (que serien els primers de carregar i descarregar durant el 1998). Entre 1996 i el 2000 els Minyons i les colles de valls assajarien la construcció, però només la Joves (per primer cop) i la

Vella l'internarien a plaça durant la Temporada 2000. Des de llavors entre la Vella, la Joves i els Castellers de Vilafranca van sumar 5 proves infructuoses entre el 2000 i 2005, donant per impossible un castell que ja no es tornaria a assajar fins anys després (fins el 2015 només he sabut de proves esporàdiques dels verds entre 2010 i 2012).¹²² Això implica que ha sigut l'únic castell de la Història assajat per quatre colles, intentat per tres i que no ha pogut ser carregat ni després de 20 anys... i evidentment rere la descarregada del quatre de deu amb folre i manilles el 2015 per cortesia dels Minyons el tres de nou net s'ha situat a la cima suprema i és el nou repte a conquerir per part de l'elit casteller. En comparació amb el seu germanastre, que des del 1983 fins acabar la Temporada 2015 implica un percentatge d'èxit del 50'70% rere les 71 proves realitzades per 6 colles (havent només un 18'31% descarregats, 32'39% carregats i un 49'29% en intent o intent desmuntat), el tres de nou net ha suposat un 100% de caigudes sense èxit després de 5 proves infructuoses, no havent ningú que s'hagi atrevit a portar-lo més a plaça en més de 10 anys.^{123 124 125}

Un cop vista la trajectòria d'aquest gegant que només ha sigut tantejat, centrem-nos sobre quin és el **perfil dels tresos**. Hem de tindre en compte que el tres de nou net no ha sigut assajat des de fa anys (només he sabut d'assajos puntuals dels verds entre les Temporades 2010-2012), per la qual cosa m'he centrat en les alteracions i les pautes de comportament que podem veure des dels tresos de vuit fins als tresos de deu, incorporant puntualment matisos similars que un tres de nou net sembla que comparteix amb l'estructura del quatre de nou net. Respecte a aquest apartat estudiarem les estructures dels Castellers de Vilafranca i de la Colla Vella dels Xiquets de Valls durant la Temporada casteller 2015. Per desgràcia per motius de junta en aquesta part no he pogut obtindre per complert totes les dades necessàries del tres de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona per fer aquesta part d'estudi exhaustiu, per la qual cosa tot i que tingui les

---

¹²² CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

¹²³ BROTONS, X. & BEUMALA, J.: *op.cit* (*Les meravelles del món casteller, I*). Pàg.29-61.

¹²⁴ Ara.cat: "Societat . El 3 de 9 sense folre, el nou castell 'impossible?'". Recuperat el gener de 2016, extret de: http://www.ara.cat/societat/folre-nou-castell-impossible_0_1474052649.html

¹²⁵ *Revista Castells*, N°20, maig-juny 2008, pàg.17-19.

seves gràfiques elaborades no puc incloure l'estudi de la seva estructura en aquest apartat. Continuant amb el fil del perfil dels tresos, seguim amb l'estudi. Gràcies a les dades atorgades i a les medicions realitzades examinem quins són els perfils d'aquesta tipologia constructiva de cada colla estudiada:

- El tres de vuit bàsic de la CVXV mesura 892 centímetres totals, pesa un total de 889'3 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant els baixos 5 dels seus 19 integrants són dones (formen el 26'32% de l'estructura bàsica del castell) i 14 són homes (formen el 73'68% de l'estructura bàsica del castell).
- El tres de vuit bàsic dels CV mesura 878 centímetres totals, pesa un total de 861'2 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant els baixos 8 dels seus 19 integrants són dones (formen el 42'11% de l'estructura bàsica del castell) i 11 són homes (formen el 57'89% de l'estructura bàsica del castell).

Els **perfils dels membres** que es busquen per fer l'estructura del tres de vuit no són tan exigents com als casos de la torre o el pilar, però sí és veritat que l'alineació titular del tres és seleccionada amb cert rigor donada la importància estratègica de la construcció durant el curs de la temporada. Pensem que amb la base del tres de vuit es pot fer créixer la construcció fins als nou i deu pisos i és l'arrel imprescindible per fer front a construccions compostes (castells amb agulla, cincs, sets i nous) de diverses alçades i a estructures aixecades per sota. Durant la Temporada 2015 un total de 24 colles de les 100 que la CCCC reconeixia el febrer de 2016 han pogut fer el tres de vuit, 14 el tres de nou amb folre i només 3 el tres de deu amb folre i manilles.¹²⁶ Aquestes xifres ens diuen com hi ha hagut una diversitat d'alineacions notable i s'ha involucrat a més de 456 camises a l'estructura bàsica dels grans tresos, xifres que impliquen un gran volum de castellers en comparació amb la torre de vuit neta i els pilars de mèrit, per la qual cosa trobar membres adients no suposa una feina tant extremadament complexa.

---

¹²⁶ CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

Ara bé, si s'han de buscar castellers per fer un tres de nou net pensem que cap de les colles que han fet aquests grans tresos ha pogut assajar el castell extrem que estem tractant durant el 2015, encara que molts d'aquests grups presentin uns dels millors tresos respectius dels seus últims anys. Pensem que s'ha de buscar un altíssim nombre de castellers d'una qualitat, tècnica, físic i d'altres aspectes molt concrets de gran abast per cada pis, per la qual cosa tan bon punt plantejem l'alineació d'un tres de nou net ens topem amb una feina molt més difícil del que es pot pensar en primera instància.

Per exemplificar aquest fenomen de recerca tant complex ens hem de fixar amb el símil que succeeix amb el quatre de nou net. El denominat "castell total" és una construcció famosa per molts motius, però particularment per la dificultat que suposa buscar i consolidar integrants amb prou qualitat per enfrontar aquest gegant, un dels cinc castells més complexos que s'han assolit fins l'actualitat. Durant la Temporada 2015 de les 26 colles que han fet un quatre de vuit, 12 que han fet un quatre de nou amb folre i fins i tot una que ha fet per primer cop el quatre de deu amb folre i manilles (Minyons de Terrassa) ¹²⁷ només la Colla Vella dels Xiquets de Valls s'ha pogut plantejar i fer un quatre de nou net. Això vol dir que d'entre les més d' aproximadament 624 camises que han participat en quatres de vuit i d'altres quatres més grans durant tot un any només s'han trobat i organitzat 28 castellers a la Vella (aproximadament un 4'49% del total de camises que han fet grans quatres al món casteller durant el 2015) capaços de fer el quatre de nou net. Unes xifres com aquestes són intimidadores per qualsevol junta tècnica, ja que buscar 22 membres per fer el tres de nou net pot suposar endinsar-se en un laberint sense sortida; si s'han de fer grans esforços per trobar membres aptes per fer el quatre de nou net, imaginem-nos el que suposa buscar camises per fer un pas més cap a la frontera límit dels castells.

A l'hora de fer un tres de vuit o un tres superior es necessiten integrants amb experiència i cert nivell físic i tècnic que no sempre són habituals al món casteller, però si volem buscar membres aptes per enfrontar-nos al repte del

---

¹²⁷ CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

"castell extrem" cal aprendre dels avenços que s'han fet amb el quatre de nou net durant l'última dècada. Pel que he pogut esbrinar preguntant a antics membres de les juntes tècniques i d'altres castellers veterans que formaven part de les colles de Valls i Vilafranca entre el 2000 i el 2005 (quan es van fer les primeres proves de 3d9n) i analitzant les imatges i vídeos que queden, el perfil dels membres per bastir aquest castell de màxims comparteixen un alt grau de similitud amb el quatre de nou net, a partir del qual es seleccionaren membres per bastir el repte del tres. Aquest marc selectiu en el seu moment sembla ser que no va ser fructífer, i amb els anys s'ha estandaritzat un model de castellers per cada posició del 4d9n en base a les funcions i exigències que es donen en cada pis d'una manera bastant especialitzada, variant poc tot i la diversitat de mitjans de cada colla. Tals perfils aproximats són, en base a dades diverses atorgades per la Colla Vella dels Xiquets de Valls, els Castellers de Vilafranca i alguns membres de la Colla Joves dels Xiquets de Valls i Colla Jove dels Xiquets de Tarragona respecte als seus últims quates de nou nets provats (actualment o en altres temporades):

- Baixos: Aquests són els adults de menor alçada a la construcció, amb molta veterania, curtits en castells exigents i capaços de mantindre's amb fermesa per tal de no perdre la seva posició i no alterar una construcció tant delicada. Es valora sobretot que puguin resistir les brutals embestides que implica un castell de nou pisos net, al marge de la seva complexió física, que pot ser variable. Pel que m'han confirmat alguns baixos veterans, un quatre de nou net pot rivalitzar en duresa amb el pes que implica i s'ha de suportar en un castell de deu pisos. Ronden 1'51-1'65 metres, 73-92 kilograms, 26-65 anys i són sempre homes.
- Segons: Tals castellers són amb diferència els més corpulents (sigui per tindre complexió cepada o per preparació física), presenten una gran experiència en matèria de troncs i són el pis amb el major potencial físic del castell. Han de mantenir-se fermes en el punt on esdevenen les oscil·lacions, desviacions i tics de càrrega més grans, violents i regulars de tota la construcció, i no tothom pot fer aquesta tasca. Ronden 1'74-1'90 metres, 84-115 kilograms, 38-51 anys i són sempre homes.

- Terços: Els membres d'aquest pis solen tindre un alt nivell equilibrat de tècnica i potencial físic, junt amb una gran experiència. No és una posició simple, doncs fer de terç en un castell de nou pisos net implica que s'estan aguantant les mateixes càrregues que si es fes de segon en un castell de vuit pisos, però sense l'ajuda d'un equip de mans; això implica que són uns dels castellers més difícils de trobar i normalment tenen una constitució més robusta que els terços habituals de castells de vuit pisos. Ronden 1'69-1'76 metres, 65'4-87 kilograms, 27-48 anys i són homes.
- Quarts: En aquest enclau del castell són punt d'inflexió, sent reguladors dels moviment en aquest pis d'alçada mitjana i pal·liant alteracions dels pisos baixos i alts per mantindre la integritat estructural. Sovint aquests integrants fan de terços en castells de vuit, però en castells de nou nets són seleccionats per presentar una tècnica molt depurada, agilitat, rapidesa i una complexió prima fibrada fer dominar a un pes que no és excessiu però que s'ha d'aguantar en una posició molt delicada. Ronden 1'54-1'67 metres, 44-70 kilograms, 23-37 anys i són sovint homes joves.
- Quints: Aquests membres normalment joves han de presentar una tècnica exemplar, molta rapidesa agilitat, finor i fortaleza física notable encara que siguin de complexió petita i prima, impedingent que baixin moviments que afectin als pisos més baixos de l'estructura. Ronden 1'46-1'56 metres, 39-55 kilograms, 21-40 anys i sovintegen les dones.
- Sisens: En aquest pis tan alt s'exigeix una delicadesa i rapidesa extremes, una tècnica refinada i una resistència que permeti a aquestes persones de constitució petita resistir perfectament el pom de dalt, minimitzant impactes. Ronden 1'42-1'55 metres, 38-53 kilograms i 16-30 anys i normalment són dones joves.
- Pom de dalt: La canalla ha de ser excepcionalment fina, calmada, petita, lleugera, diligent, tecnificada i sobretot ràpida. La diferència entre la caiguda o la descarregada depèn d'una oscil·lació o una passa de més. Durant la temporada es selecciona el conjunt del pom de dalt propi més adient. Ronden els 1'05-1'38 metres, 15-37 kilograms i els seus membres tenen entre 6-14 anys i són tant nens com nenes.

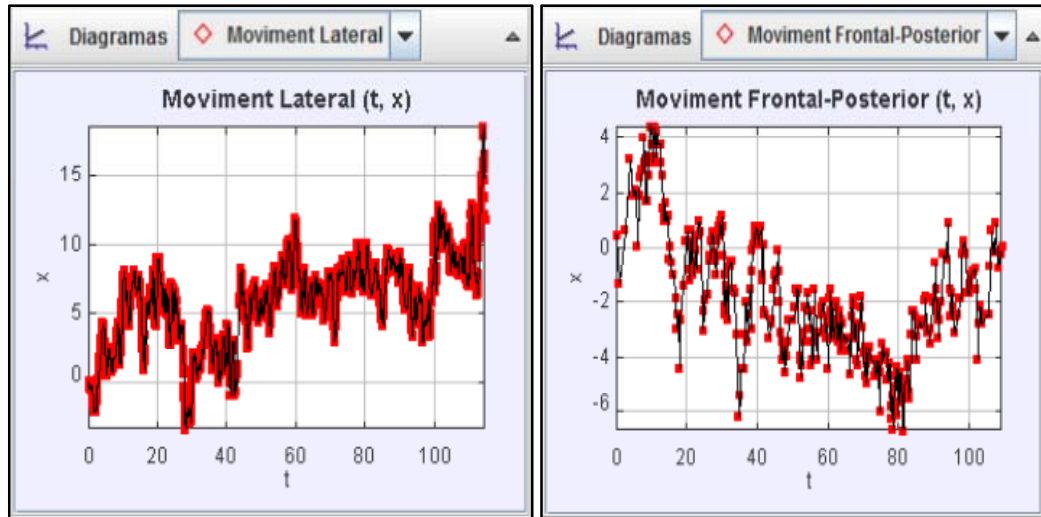
Així doncs un quatre de nou net demana unes tipologies de castellers per pis que segons les meves investigacions presenta un altíssim grau de connexió a les del tres de nou net. Ara bé, si s'ha de fer el tres de nou net sembla ser que ni tan sols una bona part dels castellers que formen del "castell total" serveixen per al "castell extrem", i això ho demostra el rumb infructuós de les proves de principis de segle XXI. No és una estructura a l'abast de tothom, i a demés de suposar un repte tant físic com tècnic en múltiples varietats per cada pis a sobre es necessita un alt nombre de castellers i castelleres d'altíssim nivell en amb diverses particularitats extremadament concretes. Això significa que trobar una alineació titular completa de qualitat i tant nombrosa pot convertir-se en una tasca encara més difícil que en d'altres castells extrems com la torre de vuit neta o el quatre de nou net.

Vistos aquests aspectes cabdals per presentar aquest tipus d'estructura ara cal incidir sobre **quin és el seu comportament** mitjançant l'anàlisi i la captació de moviment amb el *Movie Tracker* i palpar les seves exigències. A diferència del perfil de membres, on ens hem fixat en l'exemple del quatre de nou net, ara em centraré en el comportament dels tresos de vuit i d'altres tresos de major i menor alçada, ja que el comportament d'un tres presenta divergències respecte a un quatre. A continuació presento les gràfiques que he obtingut mitjançant el processament de vídeos amb el *Movie Macker* per fer entendre quin és l'abast del repte que suposa fer un tres de nou sense folre. Per recordar com interpretar les gràfiques es pot consultar l'apartat 4.3. Mostrades les gràfiques incidiré en l'evolució de les oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada (1), facetes extremes de tolerància com d'intolerància (2), si les característiques de cada tres poden alterar les tendències de la construcció (3) i la tendència general de desviació del tres (4). Amb tals pautes podrem palpar el comportament d'una construcció d'elit que segueix sense conquerir-se.

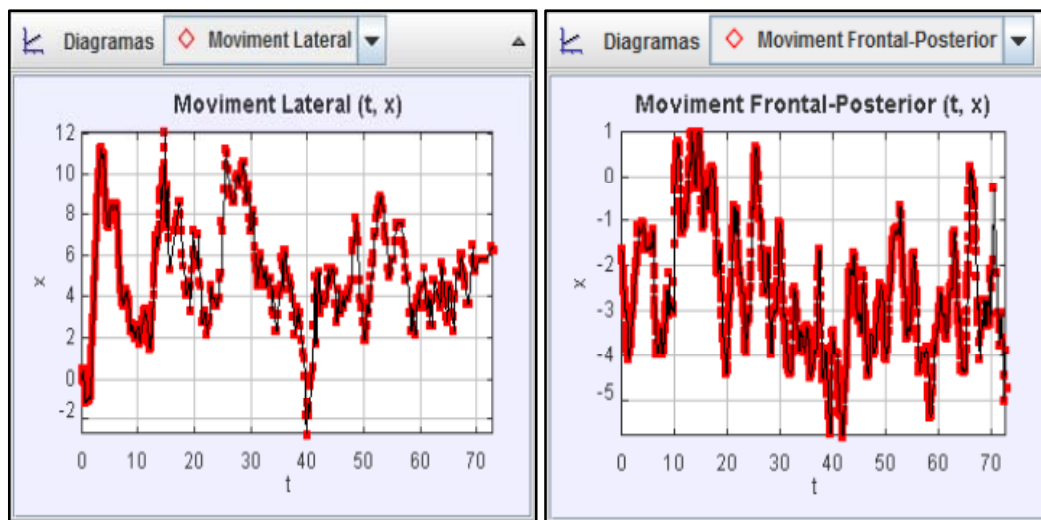
Tot seguit observarem 4 grups de gràfiques d'exemple seleccionades d'entre 15 grups gràfics de tresos: primerament un tres de sis net (Nº29), un tres de vuit (Nº45) i dos tresos de nou amb folre (Nº11 i Nº46), tots consultables en mides ampliades als *Annexos - 8.5 Gràfiques de moviment emprades*:

- N°29 3d6 net: 2'34 minuts - 576 centímetres - 405'2 kilograms.

· Moviment de les segons: Aleta col·locada al segon 80.

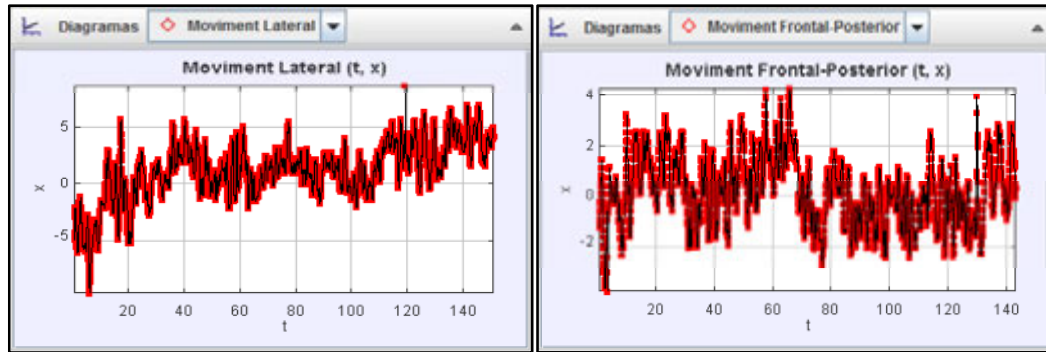
· Moviment de les terçes: Aleta col·locada al segon 58.

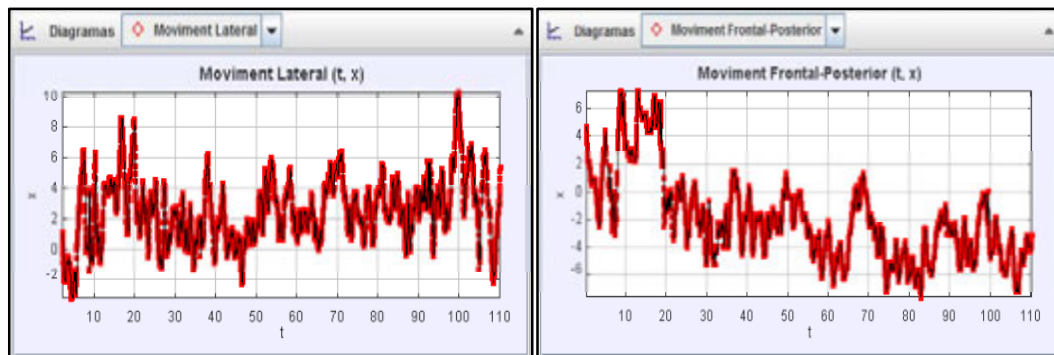
(Assaig 5: Assaig Vilafranca 14-09-2015: Prèvia Santa Tecla).

- Nº45 3d8: 3'37 minuts - 892 centímetres - 888'3 kilograms.

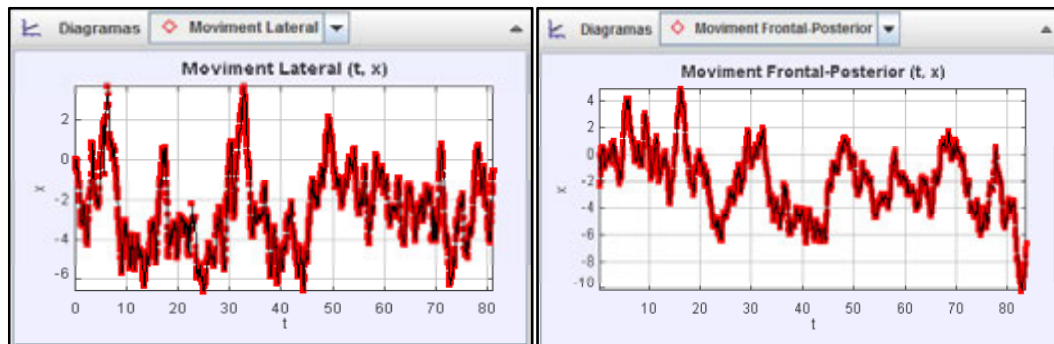
· Moviment dels segons: Aleta al segon 98.

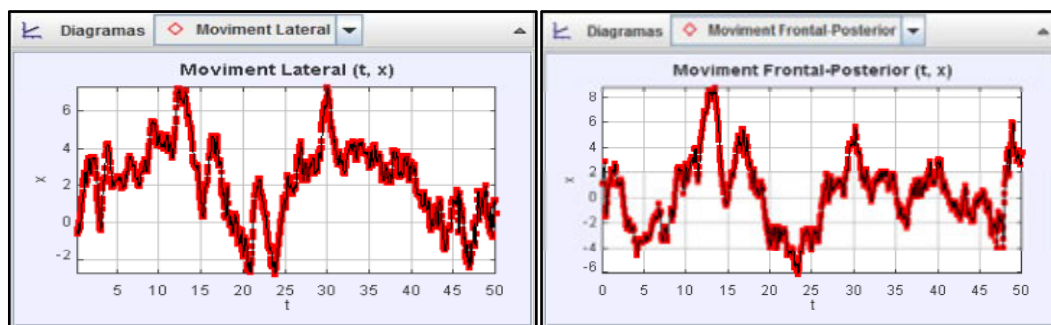
· Moviment dels terços: Aleta al segon 76.

· Moviment dels quarts: Aleta al segon 51.

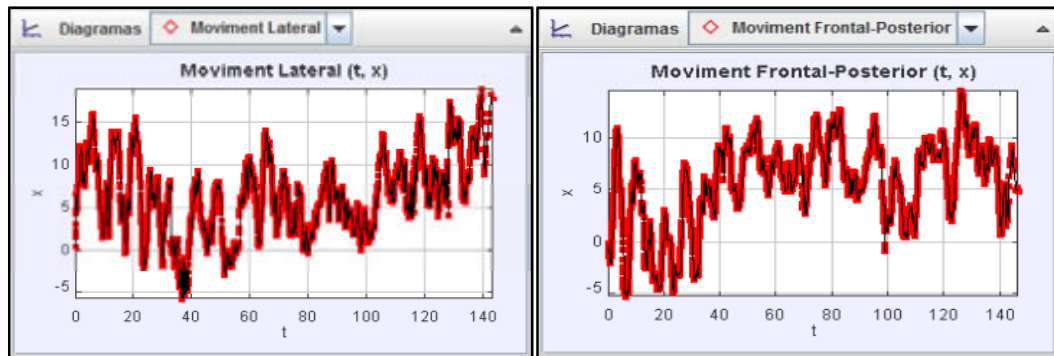
· Moviment dels quintes: Aleta al segon 35.

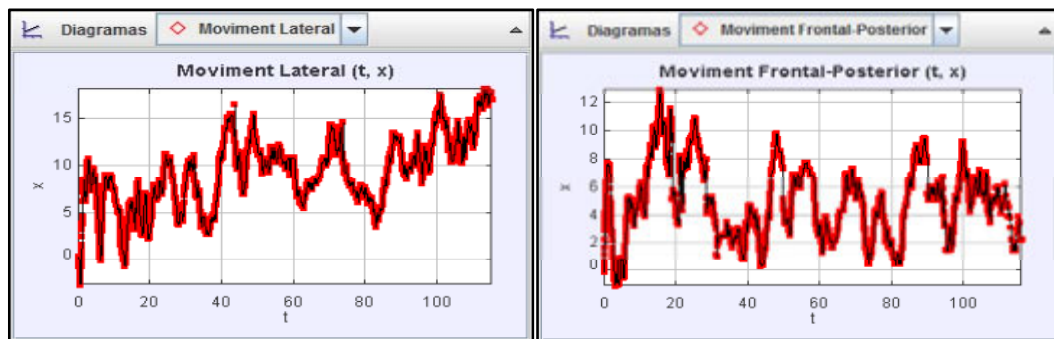
(Assaig 8: Assaig Valls 23-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula).

- Nº11 3d9 fins dosos: 4'35 minuts - 1091 centímetres - 1114'7 kilograms.

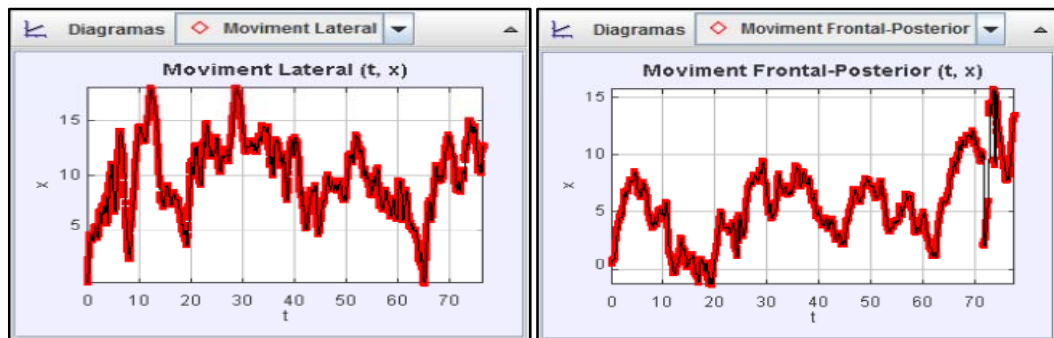
· Moviment dels terços: Dosos col·locats al segon 93.

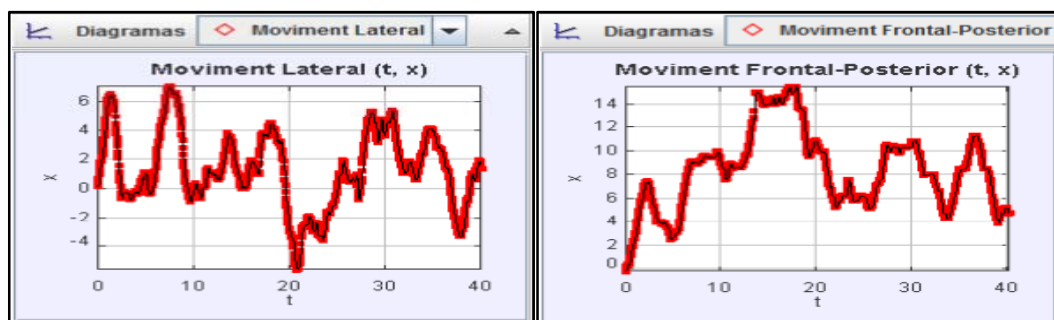
· Moviment dels quarts: Dosos col·locats al segon 69.

· Moviment de les quintes: Dosos col·locats al segon 51.

· Moviment de les sisens: Dosos col·locats al segon 29.

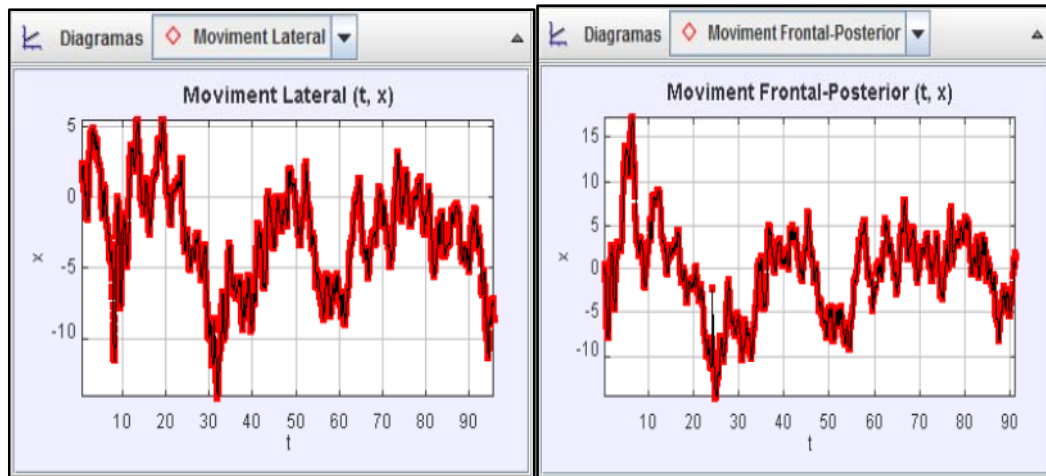

(Assaig 2: Assaig Vilafranca 19-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix).

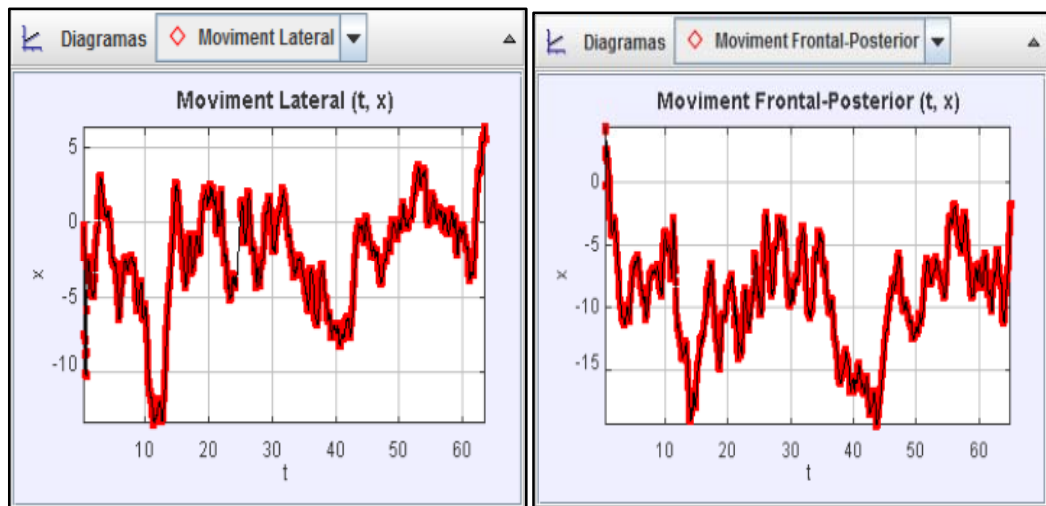

- N°46 3d9f fins sisens: 4'48 minuts - 855 centímetres - 1038 kilograms.

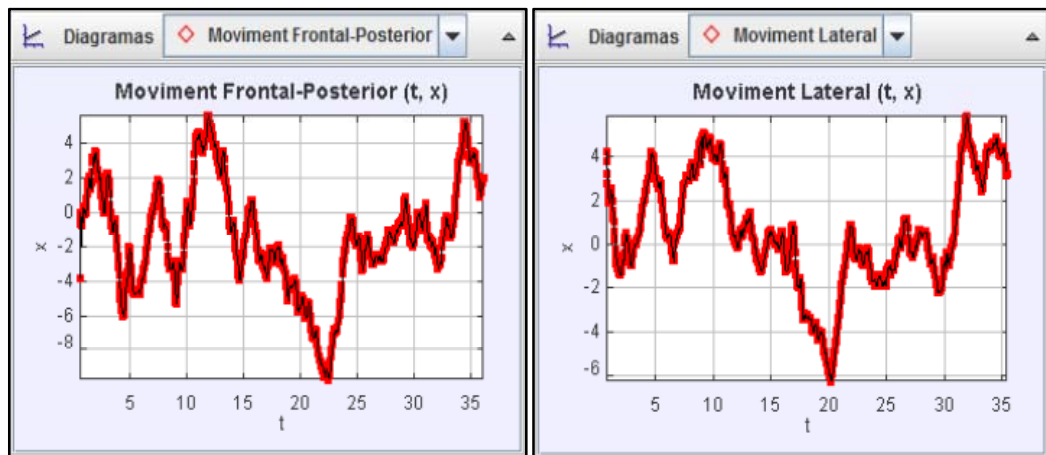
· Moviment dels terços: Sisens col·locats al segon 61.

· Moviment dels quarts: Sisens col·locats al segon 40.

· Moviment dels quints: Sisens col·locats al segon 21.

(Assaig 8: Assaig Valls 23-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula).

Un cop vistes aquesta sèrie de gràfiques emprades com a exemple, als següents paràgrafs mostraré quin és el comportament dels tresos en múltiples facetes i variants que les càmeres han captat assaig rere assaig. Recordo als lectors que, tal com he explicat anteriorment al punt 4.2 del treball, en el cas d'aquesta construcció m'he centrat només en l'estudi especialitzat enfocat en la rengla principal del tres, i no pas en totes (conjuntament amb la rengla plena i la buida) per diversos motius: Primerament perquè al món casteller en teoria la rengla del tres acostuma a ser la que incorpora castellers i castelleres amb més veterania, per la qual cosa hauria de ser la més estable i sòlida de totes. Seguidament perquè també és la rengla que arrossega més pes directe per la pròpia posició del pom de dalt i la pujada de la canalla. També per manca de logística, ja que hauria necessitat el doble de càmeres i voluntaris per captar totes les rengles. I finalment perquè d'haver estudiat també la rengla plena i la buida en un castell de tal envergadura hauria duplicat el volum de feina total de processament i d'anàlisi en aquesta secció del treball, que ja de per sí m'ha portat mesos de rigorosa feina. Així doncs ens centrarem en el comportament d'aquesta rengla tan icònica i rellevant, sobre la qual molts experts i veterans del món casteller opinen que és la base real sobre la que un tres s'articula mitjançant alguns dels millors castellers de cada colla.

Aclarit aquest detall, tot seguit començarem a apreciar les pautes de comportament d'aquesta construcció fixant-nos en la variació de les oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada **(1)**. Primerament, sembla ser que els pisos més alts d'un tres són capaços de mantindre una dinàmica de treball magnífica en totes les alçades, sigui en un tres de sis net o en un tres de nou amb folre. Aquesta dada té una gran rellevància de cara a mantindre la integritat d'un tres de nou net, ja que dominar tota oscil·lació encara que els castellers es trobin en posicions més elevades és importantíssim per mantindre la integritat de la construcció. Ara bé, el que sí incrementa inevitablement són els Moviments Màxims donades les majors tensions en una estructura superior. Seguidament podem veure tal fenomen amb una taula on mostrem com quarts i quintes d'un tres de vuit poden mantindre fermament la seva posició en proves tant de sis com de nou pisos:

CV	3d9f (Nº11)		3d6n (Nº29)	
	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>
<i>Terços</i>	M.Mitjà: 3-7'5 cm. M.Màxim: 14'5 cm.	M.Mitjà: 2'5-7 cm. M.Màxim: 13 cm.	x	x
<i>Quarts</i>	M.Mitjà: 2'5-6 cm. M.Màxim: 12 cm.	M.Mitjà: 2-5'5 cm. M.Màxim: 10 cm.	x	x
<i>Quints</i>	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 12 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 11 cm.	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 7 cm.
<i>Sisens</i>	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 10 cm.	M.Mitjà: 1'5-4 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2-5'5 cm. M.Màxim: 9 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 5 cm.

El tres és un castell amb molta més flexibilitat i resistència que les torres que hem estat estudiant anteriorment, per la qual cosa no suposa el mateix nivell de tensió constant que en un dos. Però com ja he dit abans, el tres no ha de ser subestimat: segueix sent una construcció amb un alt grau de tecnicismes i especificacions, i si es vol afrontar el repte del tres de nou net els pisos alts han de seguir una dinàmica de perfeccionament exemplar. Malauradament als assajos en els quals he estat hi ha hagut molt poques proves completes de tres de deu amb folre i manilles, o bé les proves no arribaven molt alt, per la qual cosa no puc establir i/o declarar cap tendència vàlida respecte als pisos alts del colós de deu pisos. Però a les poques gràfiques de tresos de deu amb folre i manilles sembla ser que es mantenen oscil·lacions mitjanes bastant controlades, amb alteracions lleugeres en pocs centímetres (1-2) i canvis notables en Moviments Màxims. Amb això podem veure com existeix un notable potencial als pisos superiors dels tres, amb la qual cosa es demostra la seva tendència qualitativa tot i l'increment d'alçada i complicacions als quals s'enfronten aquests castellers i castelleres.

Si són capaços de mantenir-se fermes en les seves posicions i evitar generar o que els afectin grans moviments que puguin fer vulnerar la part alta del castell, sobretot durant el pas de l'anxaneta pel pom de dalt, és possible que augmentin dràsticament les possibilitats de l'execució del "castell extrem". Però de moment cal buscar tota una selecció de les millors camises possibles per fer una zona alta de l'estructura impecable.

Seguidament, respecte als pisos baixos-mitjans dels tresos, pel que podem apreciar aquests castellers acostumen a aguantar la seva posició amb bastanta regularitat tot i els moviments constants que generen i/o reben aquests castells. En aquesta tipologia constructiva no estan sotmesos als violents moviments que arrosseguen brutals càrregues com a les torres, però sí hem de destacar dos aspectes alarmants entre aquests pisos a l'hora de pujar al tres de nou net, com explicaré a continuació.

En primer lloc, per tal d'encarar aquesta fase del treball he fet un petit estudi altern on he gravat i processat algunes proves de la Colla Vella. He analitzat la progressió ascendent d'assajos de quatre de set nets, quatre de vuit nets i quatre de nou sense folre fins sisens, i pel que he pogut veure els Moviments Mitjans d'aquests pisos s'han arribat a duplicar tant bon punt s'ha fet créixer el conjunt de l'estructura per enfrontar-se a l'enorme quatre de nou net. Aquestes oscil·lacions en certa mesura s'han pogut acostar bastant a la tipologia violenta de moviments estàndards i regulars que han presentat els pisos baixos-mitjans de les torres de vuit netes, i no tots els castellers poden amb aquesta càrrega... Això suposaria que en el cas d'un tres de nou net, encara més delicat i exigent que el seu germanastre, aquestes alteracions en matèria de Moviments Mitjans podrien ser devastadores i complicarien molt la tasca d'aquest pisos. En segon lloc, a mesura que un tres normal va guanyant pes i alçada aquests pisos baixos-mitjans que tractem veuen complicada la defensa de la seva posició d'un mode sorprenent per l'ascendent nombre natural de tics de càrrega i Moviments Màxims sobtats. Per exemple, a la següent taula podem observar els Moviments Mitjans es mantenen estables tot i la variació d'alçada i pes, però els Moviments Màxims arriben a augmentar alarmantment entre un 25% i un 43'33%, i aquestes són xifres que s'haurien disparat si la prova N^o46 fos complerta:

CVXV	3d8 (Nº45)		3d9f fins sisens (Nº46)	
	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>
<i>Segons en 3d8, Terços en 3d9f</i>	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 3'5-6 cm. M.Màxim: 12 cm.	M.Mitjà: 3-5'5 cm. M.Màxim: 12 cm.
<i>Terços en 3d8, Quarts en 3d9f</i>	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 8'5 cm.	M.Mitjà: 2'5-4'5 cm. M.Màxim: 9 cm.	M.Mitjà: 3-5'5 cm. M.Màxim: 15 cm.	M.Mitjà: 3-5'5 cm. M.Màxim: 14 cm.
<i>Quarts en 3d8, Quints en 3d9f</i>	M.Mitjà: 2-3'5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 8'5 cm.	M.Mitjà: 2-4'5 cm. M.Màxim: 10 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7 cm.
<i>Quints en 3d8, Sisens en 3d9f</i>	M.Mitjà: 2-3 cm. M.Màxim: 6 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 9 cm.	x	x

Vist com poden arribar a augmentar els Moviments Mitjans de mode brusca a les proves dels quatre de nou nets i la incidència de els Moviments Màxims i de tics de càrrega a les proves d'augment d'alçada dels tresos hem de tindre en compte que a l'hora de provar un tres de nou net els pisos baixos-mitjans s'enfrontaran a un repte de grans dimensions a causa d'unes oscil·lacions difícils de pal·liar i domar.

Seguint amb l'estudi del tres, les facetes extremes de tolerància com d'intolerància **(2)** que presenta canvien respecte a la torre i el pilar.

La primera faceta de tolerància del tres s'aprecia al veure com suporta molt millor els Moviments Laterals que els castells més tècnics (torres i pilars). Tal canvi succeeix gràcies per l'augment ajuda i pel nombre de companys en cada pis, amb la qual cosa s'evita un gran risc de cara a la solidesa de la construcció. No obstant, com hem pogut comprovar la contundència dels

Moviments Laterals va augmentant juntament respecte a la pujada de pisos, motiu pel qual els Moviments Laterals normalment es converteixen en el perill regularitzat més comú i ocasiona desbordaments per sobrecàrregues laterals. Aquest factor de risc es va magnificant al contemplar les estructures de nou pisos nets, i les proves de quatres de nou ho demostren; aquests castells toleren bastant bé algunes oscil·lacions laterals, però si agafen certs recorreguts notables en centímetres els grans castells nets no arriben a depurar aquest excedent i es saturen. Si apliquem aquesta pauta a un castell encara més fràgil com és el tres de nou net, hem de tindre en compte com els Moviments Laterals poden ser admesos amb dosificació, però clarament poden arribar a convertir-se en el major factor de perill d'aquesta estructura i hem de contemplar aquest element com una alarma.

La segona faceta de tolerància dels tresos és respecte als moviments de desplaçament gradual al principi de l'execució de l'estructura. Durant el primer terç de l'execució dels tresos, que varia entre 3 i 5 minuts segons l'alçada, normalment podem palpar com es produeixen tota una varietat de desplaçaments graduals quan puja la primera meitat de la construcció. Aquestes grans oscil·lacions que es van donant a curt i mitjà termini suposen un fenomen adaptatiu a l'adició de pes i alçada, per la qual cosa no ho podem veure com un factor de risc, sinó com un marc evolutiu del castell per adaptar-se, consolidar-se i quadrar-se al afegir pisos.

En contraposició a tot això, aquestes estructures són totalment intransigents de cara als Moviments Frontals-Posteriors. Tal tipologia d'oscil·lació és molt més difícil de parar als tresos que les desviacions laterals, i altera tot el conjunt de l'estructura. Al provocar aquest grau de desenquadament dins del tres s'ocasiona que es tornin impossibles de defensar per solapar-se o separar-se en excés les rengles i irregularitzar la forma bàsica de triangle isòsceles, quasi equilàter, que han de presentar els tresos. Pel que he pogut captar durant les proves normalment és estrany que les rengles tant curtides com les que es veuen en aquests castells s'ajuntin, per la qual cosa el perill regular és el de separar-se massa. Si pensem en encarar un tres de nou net aquest tipus de moviment no pot ser tolerat, ja que pot desintegrar la solidesa, cohesió i forma d'una estructura que necessita ser molt precisa.

A continuació observarem si les característiques pròpies que presenta cada tres poden alterar les tendències globals de tota la construcció **(3)**.

Un tres en la seva forma de vuit pisos o menys és un castell que pot contemplar amb bastanta tolerància alguns retrassos durant el seu temps d'execució. Però quan parlem de tresos de nou amb folre i de deu amb folre i manilles la construcció necessita un marc temporal limitat per minimitzar un excedent d'errors i evitar els desgast que implica entre els seus membres. A partir de l'inici del seu muntatge, un tres de vuit dura entre 2:30-3:50 minuts, un tres de nou amb folre entre 4-5 minuts i un tres de deu amb folre i manilles 5-6 minuts. A mesura que aquesta construcció augmenta alçada el temps de muntatge de la pinya completa pot arribar a ocupar fins i tot 2/3 parts del marc temporal quan té nou i deu pisos, deixant un temps d'execució bàsic del tronc de mínims (a contrarrellotge) gràcies a una gran agilització; entre 2-3 minuts. Aquesta execució directe és àmpliament premeditada i mecanitzada mitjançant hores d'assaig, i els resultats són evidents i necessaris, ja que podem notar millores en el temps de realització des tresos entre les proves de mitjans i finals de temporada de cada colla. El que pot alterar la durada dels tresos és una confusió d'ubicació dels seus membres (una errada molt puntual però que es produeix algun cop per les masses de castellers que impliquen els grans tresos), un retràs durant el temps de muntatge bàsic o durant l'execució del tronc i els errors tècnics personals dels castellers. Si volem desafiar un tres de nou net no es podria dur a terme cap d'aquests tipus d'errors esmentats i la seva durada total hauria de ser ràpida i contundent, sense passar per cap circumstància dels 4 minuts i amb un temps d'execució que no superi els tres minuts, o es dispararien les possibilitats de trobar contratemps i es desgastaria en excés un tronc en situació límit.

L'alçada i el pes d'un tres de vuit bàsic s'acosten als 9 metres i els 900 kilograms, variant bastant entre colla i colla. Estudiant les gràfiques podem apreciar diferències puntuals clares entre construccions amb aquestes pautes diversificades, ja que determinen en certa mesura la resistència i estabilitat del conjunt estructural. En base als perfils de cada estructura

podem arribar a diferenciar fins a tres tipologies de tresos bàsics gràcies a tota la varietat de proves que he estudiat:

- A) Els tresos lleugers: amb membres d'alçada i pes baixos dins la mitjana de tots els pisos. Acostumen a presentar un increment de Moviments Mitjans i de Moviments Màxims bastant notable, però dominen els tics de càrrega i els desplaçaments graduals tot i la seva aparent fragilitat.
- B) Els tresos mixtos: amb membres dels pisos baixos-mitjans notablement alts i pesats, i amb els pisos mitjans-alts més lleugers i petits. Acostumen a regular i contrarestar tot tipus de moviments.
- C) Els tresos pesats: amb membres d'alçada i pes alts dins la mitjana de tots els pisos. Acostumen a presentar una baixada de Moviments Mitjans i de Moviments Màxims molt interessant, però en canvi quan s'enfronten a tics de càrrega i a desplaçaments sovint es desborden tot i la seva robustesa.

"Robustitzar" aquesta estructura es fa típicament en un *modus operandi* més tradicional, acostumant a pal·liar les alteracions més regulars i comunes. Però no té per què enfortir una torre humana i moltes vegades implica pesos i alçades de mode molt compromès i perillós: no totes construccions són capaces de depurar excedents interns de les seves mesures. Pecar de lleugeresa també pot provocar construccions excessivament mal·leables, i tampoc comptem amb un marge d'error tan alt com el que podem veure als quatres. Si es vol fer un tres de nou net s'ha d'optar claríssimament per la modalitat mixta, aquest cop més ben adaptada que alguna de les proves primerenques que es va fer a principis de segle, ja que aquesta modalitat ha donat grans i òptims resultats als quatres de nou nets durant els últims anys. Si s'ha de fer el "castell extrem" aquest mesuraria aproximadament poc més de 10 metres i més de 900 kilograms, xifres que sovint són difícils de mantindre controlades fins i tot amb l'ajuda d'un folre. Així doncs s'hauria de minimitzar al màxim possible tota adició de pes i centímetres innecessaris, ja que pot alterar per complert les pautes de comportament del conjunt estructural d'un mode visible i contundent.

Aportant informació suplementària, cal incidir que en aquest marc constructiu entre el 42'11% i el 73'68% dels 19 membres que formaven part de les diverses estructures dels tresos (contant als baixos) estudiats durant tota una diversitat de proves d'assaig presentaven un perfil on s'inclou activitat física (esporàdica o regular), havent una gran diversificació d'activitats: escalada, muntanyisme, bàsquet, activitats al gimnàs, rem, dansa, esports de contacte, BTT... etc. No obstant, a les proves on hi ha un major component de castellers amb algun tipus de preparació física no sempre observem un comportament més segur i dominat de la construcció quan s'analitzen detingudament els seus moviments. Aquest marc de preparació afecta amb irregularitat els pisos, i el que sembla que influencia més en l'execució d'aquest castell és el treball en equip abans que el potencial personal. Ara bé, quan la totalitat d'un pis presenta preparació física els efectes es noten bastant, pal·liant entre 1 i 3 centímetres tot tipus d'oscil·lacions respecte d'altres construccions on el mateix pis no té membres tant preparats. Sobretot notem com s'eviten grans Moviments Màxims i desplaçaments graduals. Tot i aquestes dades que poden ser sorprenents, no perdem l'orientació; si s'ha de fer un tres de nou net caldria que el gruix dels membres de l'estructura presentessin una preparació física rellevant i notable per encarar les situacions extremes que implicaria aquest colós de nou pisos.

L'altre matís d'informació suplementària de gran rellevància és respecte a la presència femenina al tres: a les proves d'aquesta torre humana hi ha hagut una gran varietat de participació femenina entre els 19 membres de l'estructura bàsica, oscil·lant entre un 21'05% i un 47'37% el conjunt de dones. Novament els tresos tenen una major presència femenina als pisos alts, on sovintegen més. No obstant, al igual que passa en matèria de preparació física, el comportament de les estructures no sempre tendeix a veure menors oscil·lacions amb la participació femenina; hi ha casos en que es veu una lleugera reducció i hi ha casos en que no, amb la qual cosa no podem dir clarament que la participació femenina faci que els pisos es moguin menys. En matèria de diferència de pes i alçada entre homes i dones que ocupin la mateixa posició trobem certa similitud entre la canalla del pom

de dalt, però als pisos alts la diferència entre homes i dones té certes diferències; en un mateix pis una castellera amb la mateixa alçada que un company casteller pot arribar a pesar entre un 7'02% i un 30'91% menys que un home. Això pot ser un factor crucial a l'hora de formar un tres de nou de tipologia mixta, ja que es podria reduir considerablement el pes dels pisos alts si aquests fossin ocupats majoritàriament per noies.

Finalment hem d'analitzar quina és la tendència general de desviació dels tresos (4). Amb un anàlisi de la rengla sembla ser que el gruix dels tresos té una tendència per excel·lència, i és en matèria de Moviments Laterals: en la majoria d'ocasions en les que es produeix un desplaçament gradual lateral (60-70%) la rengla es decanta a mitjà i llarg termini cap a la seva banda dreta, havent pisos baixos que al final del castell han arribat a desplaçar-se fins a 20 centímetres respecte a la seva posició inicial. Aquest marc de desviació l'atribueixo primerament al mode d'agafar, ja que el braç dret va per dins al tres i aporta al casteller més força en aquesta banda, empujant i girant el castell cap a la dreta de mode tant indirecte com directe. A més, la pròpia tècnica de pujada implica fer força bàsicament amb la cama dreta per tal d'impulsar la pujada i es sustenta en la cama dreta dels companys del tronc, amb la qual cosa la pròpia tècnica de pujada pot ocasionar sobrecàrregues laterals bastant pronunciades en una majoria construccions, afegint cert factor de risc a aquest tipus de desplaçament i als Moviments Laterals. No obstant, també veiem com en un 30-40% de les ocasions s'evita un desplaçament gradual i els castellers són capaços de mantindre amb major o menor fermesa la seva posició, sense desviar el castell en terminis.

En menor mesura trobem com les desviacions graduals en el Moviment Frontal-Posterior no són comunes, però són les més perilloses pel risc de desbordament de la construcció. Aparentment la rengla del tres aguanta bé la seva posició, però els cops que es desvia gradualment en aquesta tipologia de moviment sembla que ho fa el 70-85% dels cops cap al radere.

Si s'ha de fer tres de nou net hem de tindre en compte que la tècnica ha de ser impecable i hi ha un gran risc de desviació lateral cap a la dreta, i en menor mesura cap al radere, sent desplaçaments graduals molt perillosos.

Com a **balanç** final d'aquest apartat, rere haver analitzat aquesta tipologia constructiva en una gran varietat de pisos i el germanastre del tres de nou net, el quatre de nou net, podem comprendre el comportament el grau de dificultat que implica desafiar a aquest castell de màxims. Ara bé, al estudiar-lo profundament puc concloure que el tres de nou net és un castell plenament assolible per les grans colles del segle XXI, és el pròxim repte que es conquerirà i penso que és un castell possible al segle XIX, tot i que seria esporàdic i tota una anomalia donat el seu grau de complexitat.

Per una banda, *en base als perfils* vistos podem notar diversos matisos claus per aquest colós: exigeix una gran alineació molt específica i molt professionalitzada que en conjunt no superi en excés els 9'5 metres i els 900 kilograms. Si s'ha d'encarar aquest nou repte cal sobretot tindre ben consolidats els tresos en totes les seves alçades i ser capaços d'executar a la perfecció el quatre de nou net, sent referències claus que s'ha aconseguit en ple segle XXI i ens facilitaria molt la tasca, a diferència de les proves del segle XIX i les últimes proves de principis de segle XXI. Cal fer un tres de tipologia mixta sòlid i estable, amb una alineació de gran qualitat, la qual cosa comporta tot un mecanisme de selecció entre les millors camises d'una colla i un posterior d'assaig específic i complex que pot alterar tot el ritme i la planificació d'una temporada. Primerament s'ha de consolidar una base molt ferma amb pisos baixos-mitjans molt potents, veterans i depurats que puguin resistir les brutals condicions a les quals s'han d'exposar en aquest cas. Seguidament cal uns pisos alts i un pom de dalt ràpids, tecnificats, lleugers, petits, diligents i àgils capaços de treballar sobre les arrels d'un castell poc estable. Però aquestes pautes ja les podem trobar a la I Edat d'Or, així que és una tipologia constructiva factible.

Per altra banda, aprofundint *en base al comportament dels tresos* trobem un salt categòric respecte als altres tresos, fins i tot respecte al colossal tres de deu amb folre i manilles. En primer lloc, les oscil·lacions de cadascun dels pisos s'accentuen notablement al guanyar alçada, sobretot als pisos baixos-mitjans; això implica que la base del castell patiria en excés i es veuria sotmesa a una càrrega i moviments molt difícils de controlar. En segon lloc, vistes les facetes extremes de tolerància com d'intolerància d'aquests

castells podem apreciar com aquesta construcció no suportaria ni Moviments Laterals ni Moviments Frontals-Posteriors, ja que s'accentuarien enormement i en aquests nou pisos nets no hi ha marge per cometre errors. En tercer lloc caldria una execució perfecte que no trobés contratemps de cap tipus durant els aproximadament tres minuts que duraria amb un ritme ràpid. En quart lloc, s'hauria de seleccionar bé els membres de l'estructura bàsica per no superar en excendent la barrera dels 9'5 metres i els 900 kg. En cinquè lloc, tot i que no sembla ser un factor tan culminant com en altres castells, val la pena potenciar la preparació física dels castellers i castelleres, millorant la qualitat del bàsic treball en grup per aquesta construcció, un aspecte que ens pot donar gran avantatge respecte a les proves del segle XIX i de principis de segle XXI. En sisè lloc caldria generalitzar dones als pisos superiors, doncs tot i que no arribem a apreciar tantes millores com en altres castells sí que implicaria una reducció de pes i alçada i una tecnificació que poden esdevenir claus i una avantatge enorme respecte a les proves del segle XIX. I en setè lloc, la tendència general de desviació gradual lateral significa que seria molt difícil dominar aquesta tendència, amb la qual cosa s'han de prendre mesures tècniques i físiques dràstiques per evitar aquest factor de risc cabdal. A més, no hi ha marge per a les desviacions frontal o posteriors, ja que desquadrarien un castell extremadament delicat i no hi hauria marxa enrere; possiblement no ho toleraria i es desbordaria.

Vistos tots aquests aspectes, des del punt de vista de l'arqueologia experimental el tres de nou net és un repte plenament assolible si s'encara adientment per una colla potent i sembla una construcció amb moltes possibilitats d'haver estat fet al segle XIX en base als seus comportaments i components bàsics. Fins fa pocs anys la torre de vuit neta també es donava per impossible de descarregar i s'ha aconseguit regularitzar, es deia que era impossible fer la torre de nou amb folre neta i s'ha arribat a carregar, es veia el majestuós quatre de deu amb folre i manilles com a inabastable i s'ha descarregat a la tercera prova... Els reptes van evolucionant, i sembla ser que el tres de nou net és la pròxima meta. Tan bon punt s'aconsegueixi, confirmarà aquest apartat del treball; el "castell extrem" és assolible i té perspectives d'èxit, tant en el passat com en l'actualitat.

4.3.3: La dimensió tantejada; l'inabastable pd7n.

A l'hora de parlar de pilars de mèrit (és a dir, d'igual o major dificultat que un pilar de sis) sabem que ens submergim en un cercle reduït i peculiar, amb alineacions que sovint no arriben a l'1'4% del total de camises de les colles. Molts dels experts sobre aquesta matèria simplement diuen que *"pel pilar o es val o no es val"*, sent un castell que no acostuma a crear castellers adients com en d'altres construccions encara que s'entrenin, només tendeix a perfeccionar habilitats de persones que ja tenen certes qualitats de per sí. Vistes tals dades ens podem fer una idea de la gran selecció que es fa per triar membres d'aquestes estructures, doncs poca gent reuneix totes les exigències que demanen els grans pilars; gran equilibri, molta experiència, capacitats de treball tant en grup com individual, força, resistència, tranquil·litat... La consolidació de pilaners i pilaneres ha suposat un puntal clau per fer pujar esglaons a les colles a totes les gammes, ha ajudat a consolidar estructures compostes i ha fomentat alineacions de gran qualitat essencials per l'avenç del món casteller. Arribats als nostres dies sembla que s'ha anat normalitzant l'execució de grans pilars des del 2010, augmentant el ventall de construccions de grans colles i regularitzant a 15 places colossos com el pilar de vuit amb folre i manilles més del que hauríem pogut imaginar fa pocs anys, arribant a fer proves per posar-li un pis més en aquest moment de pujança global. Però al posar la mirada a la dimensió dels pilars hi ha una construcció que al esmentar-la no deixa indiferent a ningú per la seva escassetat d'aparicions i complicació; es tracta del pilar de set net. El simple fet de posar sobre la taula la qüestió de realitzar aquesta torre humana crea un acalorats debats polifacètics, sent un gegant poc conegut que ha ocasionat moltes converses entre castellers.

Observem els seus **registres actuals** per tal d'entendre per què el pilar de set net s'ha ubicat a la cima dels pilars i s'ha consolidat com a castell mític de culte entre molts pilaners. Entre 1996 i 1998 van coincidir diversos fets que conjuntament motivaren l'inici de diversos fronts de converses entre experts d'arreu de Catalunya sobre la viabilitat polifacètica del pilar absolut. Primerament el 1996 a la primera Jornada Castellera del Garraf, l'Alt i el Baix Penedès múltiples experts debateren sobre la possibilitat de conquerir

aquest pilar donada la pujança pilanera de finals de segle, sent una reunió icònica al reunir diversos cercles i començar a debatre i mediatitzar sobre un tema de conversa fins llavors molt tancat i personal.¹²⁸ En segon lloc, el 1997 es produí la primera descarregada del pilar de vuit amb folre i manilles des del segle XIX per part dels verds (que l'havien carregat també per primer cop el 1995), amb la qual cosa s'havia aconseguit una gran fita i immediatament es posà la vista sobre els pròxims pilars per conquerir, el pilar de nou amb folre, manilles i puntals i el pilar de set net, estudiant en quin centrar-se i com fer-li front. Aquesta visió potser fou precipitada, doncs en matèria de pilars el món casteller fins llavors presentava una gran irregularitat i els pilars de mèrit descarregats eren escassos... pensem que entre 1995 i 2015 del total de quasi 150 proves de pilar de vuit fetes a plaça per 8 colles només la meitat s'han descarregat, de les quals 60 són per part dels Castellers de Vilafranca i molt de lluny la Vella segueix als verds amb 14 descarregats, i amb més distància els Minyons i la Jove.¹²⁹ Tinguem en compte que el gruix de descarregades i la regularització del pilar de vuit amb folre i manilles s'ha donat en una evolució ascendent des del 2006. Així doncs, estant al 2015 desafiar un pilar de vuit pisos encara és un repte, per la qual cosa no sembla que hi hagués bases estrictament sòlides per afrontar un nou repte pilaner en aquell moment de baix rendiment pilaner a mitjans-finals dels anys 90. En tercer lloc i finalment ja estant en plens debats sobre el futur dels pilars podem apreciar com el tema del pilar de set net havia agafat certes dimensions quan el 1998 el XVII Concurs de Castells de Tarragona no inclogué el pilar de set net a la nova taula de puntuacions i provocà queixes des de diversos fronts, ja que s'havien inclòs castells de màxims com el quatre de deu amb folre i manilles o el tres de nou net.^{130 131}

Vistos els debats de 1996-1998 dues colles materialitzaren les especulacions amb les primeres proves encaminades a abordar el pilar de

---

¹²⁸ BROTONS, X. & J. Beumala: *op.cit.* (*Les meravelles del món casteller, I*). Pàg.135-136.

¹²⁹ CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

¹³⁰ Concurs de castells.cat: "Edicions anteriors - Concurs 1998 - Bases". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.concursdecastells.cat/userfiles/XVII%20Concurs%20de%20Castells%20-%20Bases.pdf>

¹³¹ BROTONS, X. & J. Beumala: *op.cit.* (*Les meravelles del món casteller, I*). Pàg.134.

set net entre 1998 i 1999; els Bordegassos de Vilanova i els Castellars de Vilafranca, que presentaven uns dels millors pilars de mèrit de finals de segle XX. Ambdues colles havien anat preparant els seus pilars de sis per pujar-los un pis més de manera neta i protagonitzaren proves que cridaren l'atenció de tot el món casteller, però finalment no portaren a plaça el colós. El 13 de novembre de 1999 els Bordegassos varen fer dues proves on arribaren a posar l'anxaneta entre quint i acotxador, ajudant a conèixer millor el comportament del pilar de set net. Encara que la prova dels Bordegassos fou il·lustrativa i donà esperances, des de 1999 no s'ha sapigut de cap colla que hagi assajat aquest castell. La mostra de la complexitat del pilar de set net es demostra amb l'evolució del pilar de sis, optant per seguir creixent fins arribar a l'extrem de posar puntals per arribar a enfrontar el pilar de nou amb folre, manilles i puntals (intentat per primer cop el 2002 pels Castellars de Vilafranca i assajat entre 2013-2015 pels verds i a més per la Colla Vella dels Xiquets de Valls) en comptes de posar un pis més al pilar de sis de manera neta despullant el pilar de set del seu folre, una tendència de creixement extrem sense contemplar la possibilitat neta, única en la història castellera.

Vist el recorregut d'aquesta construcció tantejada a finals dels anys 90 durant un període d'experimentació podem apreciar com el pilar de set net encara avui és inabastable arribats al segle XXI tot i l'increment de colles, castellers i construccions en totes les gammes. Ara que sabem la trajectòria d'aquesta estructura i ja que ningú l'ha assajat en 16-17 anys continuaré estudiant les pautes característiques, l'evolució, les tendències i els requisits que presenten els pilars de sis en la seva forma bàsica i al pujar pisos, plasmant la dificultat que suposa fer créixer un pilar. D'aquest mode ens farem una idea del que requereix enfrontar-se al "pilar absolut", que possiblement sigui el castell més difícil que existeix en múltiples aspectes (tècnica, equilibri, força, velocitat d'execució, coordinació...etc.).

Comencem a avaluar el **perfil dels pilars** que he seguit a Valls, Tarragona i Vilafranca per presentar les seves pautes i varietats a cada colla. En aquesta secció estudiarem els pilars dels Castellars de Vilafranca, la Colla Vella dels Xiquets de Valls i la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona durant la

Temporada castellera 2015, uns dels grups que poden mostrar un domini exemplar del pilar de sis i set amb folre i tres de les quatre úniques colles capaces de descarregar el pilar de vuit amb folre i manilles fins el 2015 (sumant als Minyons de Terrassa). Gràcies a les dades atorgades i a les medicions realitzades examinem quins són els perfils dels pilars de mèrit bàsics de cada colla i comencem a apreciar pautes bàsiques i diversificades:

- El pilar de la CJXT mesura 796 centímetres totals, pesa un total de 260'5 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant el baix 2 dels seus 6 integrants són dones (formen el 33'33% de l'estructura bàsica del castell) i 4 són homes (formen el 66'67% de l'estructura bàsica del castell).
- El pilar de la CVXV mesura 795 centímetres totals, pesa un total de 277 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant el baix 3 dels seus 6 integrants són dones (formen el 50% de l'estructura bàsica del castell) i 3 són homes (formen el 50% de l'estructura bàsica del castell).
- El pilar principal dels CV (dels dos que ha demostrat tindre a la temporada 2015) mesura 773 centímetres totals, pesa un total de 260 kilograms des dels segons a l'enxaneta i contant el baix 2 dels seus 6 integrants són dones (formen el 33'33% de l'estructura bàsica del castell) i 4 són homes (formen el 66'67% de l'estructura bàsica del castell).

Els **perfils dels membres** que es busquen per fer l'estructura requereixen uns graus d'especificació tant o més exigents que la torre de vuit neta, sent enormement complicat trobar tals castellers i castelleres aptes. Pensem que durant la Temporada 2015 només 16 colles de les 100 que la CCCC reconeixia el febrer de 2016 han pogut fer el pilar de sis, 8 el pilar de set amb folre i 6 el pilar de vuit amb folre, manilles i puntals.¹³² Això ens deixa un total d'aproximadament 102 persones a les alineacions dels pilars de sis (sumant el segon pilar dels verds) des dels baixos a l'anxaneta, una xifra mínima entre els 7.508.106 d'habitants de Catalunya el 2015.¹³³

---

¹³² CCCC.cat: "Base de dades". Recuperat el gener de 2016, extret de: <http://www.cccc.cat/base-de-dades>

¹³³ Idescat.cat (Institut d'estadística de Catalunya): "Anuari estadístic de Catalunya - Població - Evolució de la població". Recuperat el gener de 2015, extret de: <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=245&lang=es>

El pilar és una de les construccions més exigents a l'hora de buscar membres per cada posició, així que demana tot un procés selectiu en base a qualitats concretes per buscar integrants en cada pis, on poca gent és capaç d'enfrontar-se a un espatat de mèrit: no tothom val, i aprendre des de zero o amb nocions mínimes només serveix per pujar a la canalla de dalt de tot. Aquest marc selectiu pot complicar realment el rumb d'una temporada, doncs la rellevància del pilar és essencial en el desenvolupament de les colles i no sempre es poden trobar membres per molt nombrosa que sigui una colla. Per exemple, durant el 2015 la Colla Joves dels Xiquets de Valls només ha pogut carregar el pilar de sis, i això ha condicionat la potenciació d'una part important de la gamma de castells de la colla vermella vallenga. Sembla ser que els perfils dels pisos de cadascun dels pilars s'ha regularitzat amb els anys, sobretot des dels anys 1995 i endavant. S'ha estandaritzat un model de castellers per cada posició en base a les funcions i exigències que es donen en cada pis d'una manera bastant especialitzada, variant poc tot i la diversitat de mitjans que té cada colla. Tals perfils són:

- Baixos: Són els adults amb menor alçada de la construcció, amb gran veterania, curtits en castells exigents i capaços de mantindre sòlidament la seva posició per no alterar una construcció extremadament delicada, al marge de la seva complexió física (que pot variar molt). Ronden 1'52-1'64 metres, 70-91 kilograms, 28-56 anys i són sempre homes.
- Segons: Aquests castellers són els més corpulents (sigui per tindre complexió cepada o per preparació física), tenen una gran experiència en troncs i presenten el major potencial físic del castell. No només s'ha d'aguantar el pes en una posició complicada, sinó també mantenir-se fermes en el punt on esdevenen les oscil·lacions, desviacions i tics de càrrega més grans i regulars de tota la construcció. Ronden 1'71-1'80 metres, 91-110 kilograms, 37-43 anys i són sempre homes.
- Terços: Aquests castellers solen presentar un alt nivell magníficament equilibrat de tècnica i potencial físic, junt amb una gran experiència per encarar tal posició. Ronden 1'69-1'72 metres, 65'4-70 kilograms, 28-43 anys i són sempre homes.

- Quarts: De nou aquestes peces són un punt d'inflexió, sent els reguladors naturals del moviment dels pilars en aquesta alçada mitjana al pal·liar moviments dels pisos baixos i alts per mantindre la integritat del castell. Observem una tècnica molt depurada, agilitat, rapidesa i una complexió prima molt fibrada fer dominar a la perfecció un pes que no és excessiu però que s'ha d'aguantar en una posició molt delicada. Ronden 1'45-1'51 metres, 44-51 kilograms, 16-30 anys i són majoritàriament dones joves.
- Acotxadors o Quints: Aquests membres joves han de presentar una tècnica exemplar, rapidesa, finura i una magnífica coordinació amb el/la quart i l'anxaneta exemplars entre la joventut de les colles, impeding que baixin moviments que afectin pisos més baixos de l'estructura. Ronden 1'28-1'40 metres, 26-37 kilograms, 10-12 anys i sovintegen les noies.
- Anxaneta: A l'hora d'afrontar pilars la canalla ha de tindre pautes similars a les que presentaven en construccions extremes que ja hem vist, sent excepcionalment fina, calmada, petita, lleugera, diligent, tecnificada i sobretot ràpida. La diferència entre la caiguda o la descarregada d'un espadat pot dependre d'una oscil·lació o una passa de més, que en d'altres castells no els afectaria tant. Durant la temporada es selecciona l'anxaneta més adient entre el conjunt del pom de dalt regular de cada colla. Ronden els 1'05-1'22 metres, 15-21 kilograms i els seus membres tenen entre 6-9 anys i són tant nens com nenes, sovintejant sobretot nenes.

Per tal de dur a terme pilars de mèrit durant una temporada cal assajar aquesta tipologia constructiva des del primer dia de proves d'assaig de l'any en totes les seves alçades i variants per arribar a seleccionar a alguns dels millors castellers que faltin al conjunt de l'estructura i consolidar una torre humana de vital importància dins del cicle de evolutiu i la gamma castellera de les colles. Si a més a més s'ha de fer un pilar des de zero i no pas buscar relleus per suplir posicions al pilar titular la cosa es complica més, doncs trobar una alineació complerta d'aquesta estructura suposa un desgast enorme d'hores i hores de proves, i això tampoc assegura del tot que al final s'aconsegueixi un castell apte per portar a plaça.

No és una estructura a l'abast de tothom, doncs el repte tant físic com tècnic que implica enforantar-se a un pilar d'alçada acurta molt la llista de candidats i candidates per pujar-hi, i el fet d'estar sols en cada pis fa recaure sobre els integrants dels pilars una gran responsabilitat i limita excepcionalment el grau d'ajuda que poden rebre dels seus companys des d'altres posicions. Aquesta idea de selectivitat per escollir membres no és estranya, doncs és una realitat comprovada que, al igual que succeeix amb la torre, no hi ha una xifra de castellers elevada per fer pilars de mèrit. Això és demostra al poder comprovar com poques colles han presentat algun cop la capacitat de tindre dos pilars de mèrit, així que amb aquesta dada ens podem fer a la idea de la dificultat que suposa trobar castellers aptes, i encara més relleus, fins i tot no trobant 12 persones adients entre colles que arriben a ajuntar més de 1000 camises el dia de les grans diades. Així doncs, de totes aquestes persones només acostuma a haver-ne 6 conjuntament amb alguns relleus esporàdics (dins de cada colla castellera que pot dur a terme espadats de complexitat) que són capaços d'executar la duríssima i exigent tècnica específica del marc pilaner, que s'aprèn amb el pas dels anys i els castellers i castelleres que l'executen han de presentar unes habilitats bàsiques enormes de per sí i haver-se desenvolupat i guanyar experiència en tota una gamma d'altres construccions per fer front als reptes que impliquen grans pilars en cadascuna de les seves respectives posicions.

Entre temporada i temporada els canvis que acostumen a produir-se als pilars titulars es donen als pisos més alts, sovintejant alteracions regularitzades de posicions entre els seus membres més joves. Aquest fenomen de substitucions es produeix per l'alt ritme de creixement dels infants i la joventut entre els 6 i 17 anys durant el curs de les temporades, la qual cosa afecta directament el pes i alçada total del pilar en una zona alta molt delicada que pot arribar a fer vulnerar el conjunt de l'estructura. En canvi, la base formada per Baix - Segon - Terç - Quart del pilar de sis bàsic acostuma a mantenir-se intacte any rere any i no s'altera al pujar la construcció sobre folres, manilles o puntals, ja que són algunes de les posicions més exigents i per tant no és gens fàcil troba'ls-hi relleu.

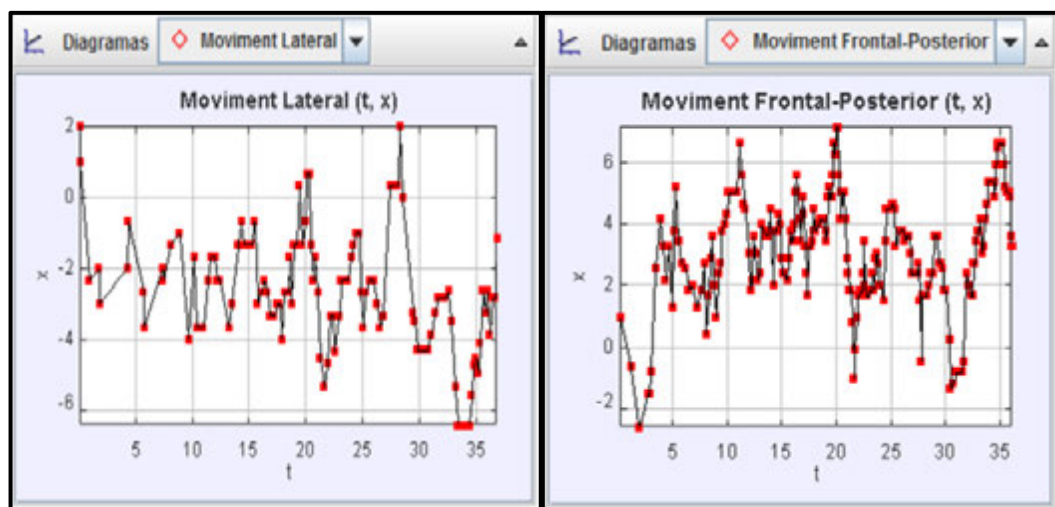
Vistos tals aspectes cabdals per presentar aquesta estructura ara cal incidir sobre **quin és el seu comportament** mitjançant l'anàlisi amb el *Movie Tracker* i les seves característiques per palpar les seves exigències.

Ara presento les gràfiques que he obtingut mitjançant el processament de vídeos amb el *Movie Macker* per fer entendre quina és l'abast del repte que suposa fer grans pilars. Per recordar com interpretar les gràfiques es pot consultar l'apartat 4.3. Mostrades les gràfiques incidiré en l'evolució de les oscil·lacions de cadascun dels pisos al guanyar alçada (1), les facetes extremes de tolerància com d'intolerància que presenta (2), si les característiques de cada pilar poden alterar les tendències de la construcció (3) i la tendència general de desviació del pilar (4). Amb aquestes quatre pautes podrem palpar el comportament d'una construcció d'elit que a vegades molts membres de la comunitat castellera tendeixen a subestimar.

A continuació observarem 6 grups de gràfiques d'exemple seleccionades entre 22 grups gràfics de pilars: primerament un pilar de quatre net (Nº7), un pilar de cinc net (Nº20), un pilar de sis (Nº36) i tres pilars de set (Nº43, Nº12 i Nº32), totes consultables en mides ampliades als *Annexos - 8.5 Gràfiques de moviment emprades*:

- **Nº7 pd4 net**: 0'37 minuts - 468 centímetres - 94'3 kilograms.

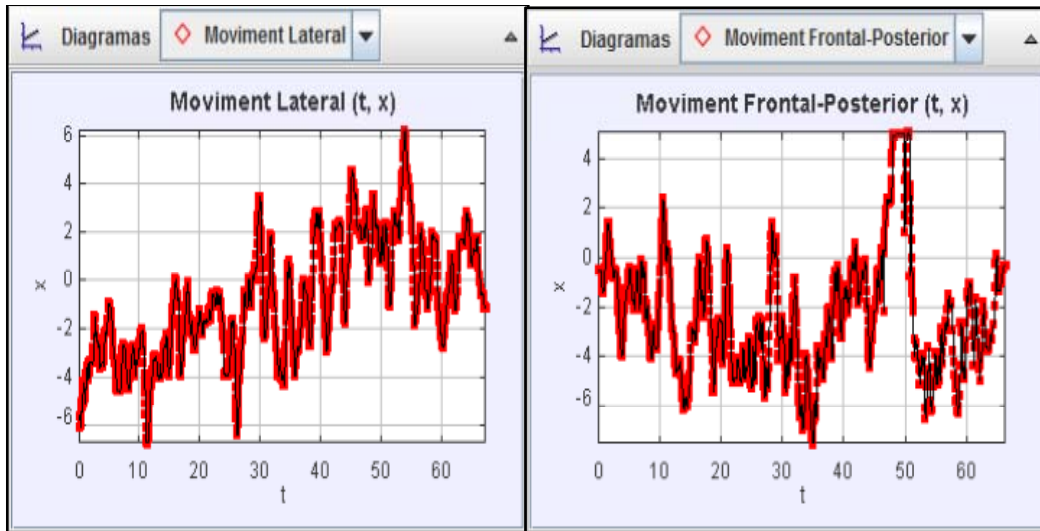
· Moviment de la segons: *Aleta col·locada al segon 18.*

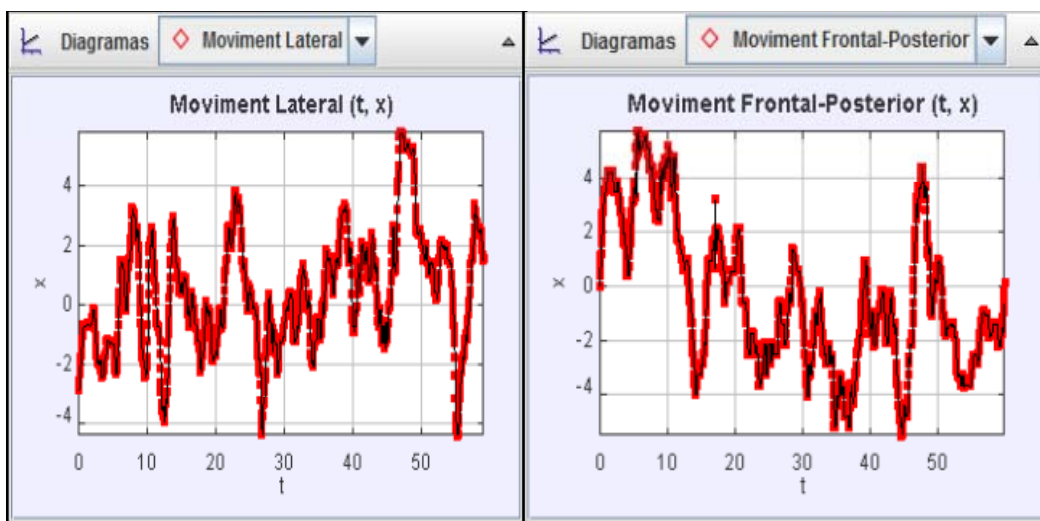
(Assaig 2: Assaig Vilafranca 19-08-2015, Prèvia Catllar-Sant Fèlix).

- N°20 pd5 net: 1'50 minuts - 659 centímetres - 170 kilograms.

· Moviment del segon: Aleta col·locada al segon 37.

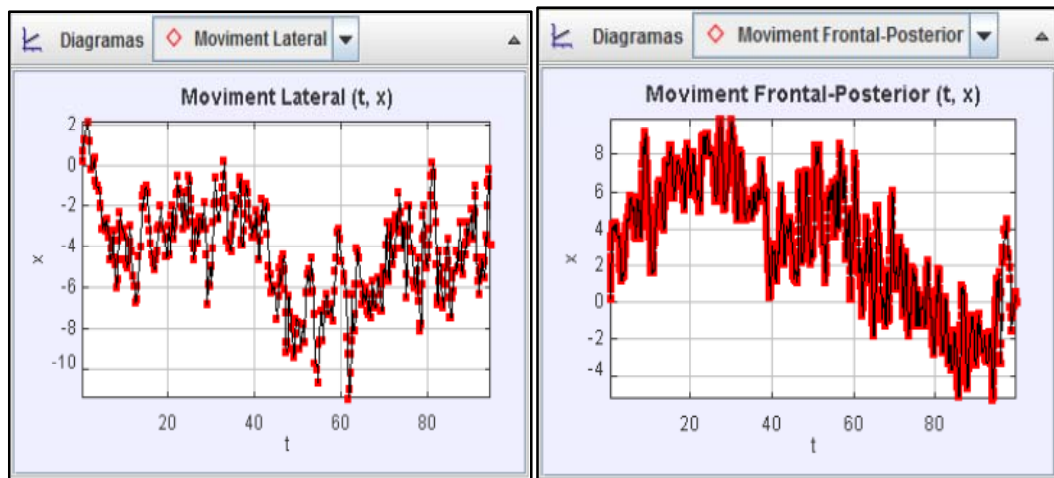
· Moviment de la terç: Aleta col·locada al segon 29.

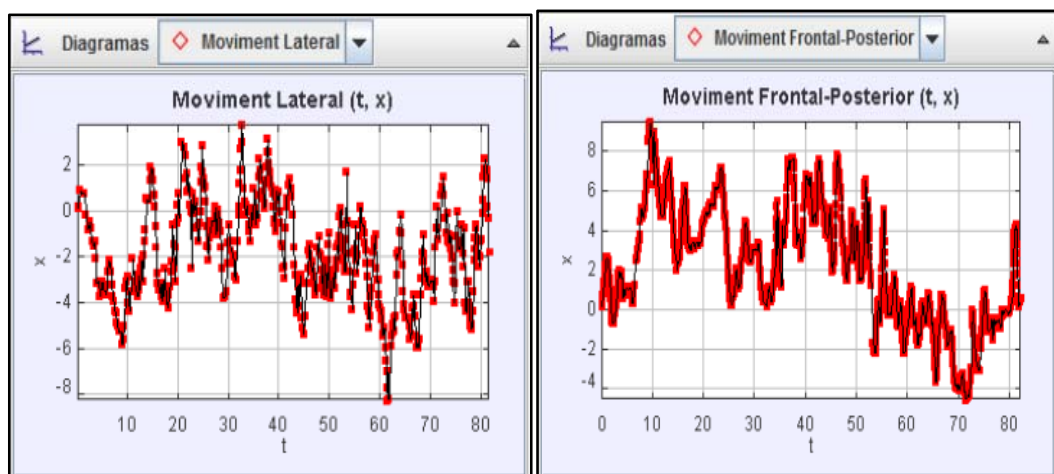
(Assaig 4: Assaig Tarragona 13-09-2015: Prèvia Santa Tecla).

- Nº36 pd6 a quatre mans: 2'11 minuts - 795 centímetres - 277 kilograms.

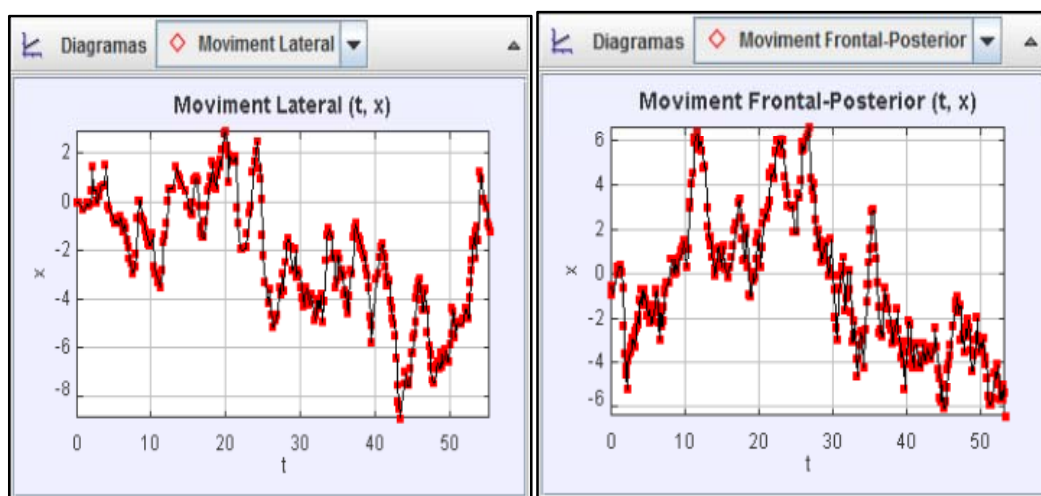
· Moviment del segon: Aleta al segon 51.

· Moviment del terç: Aleta al segon 58.

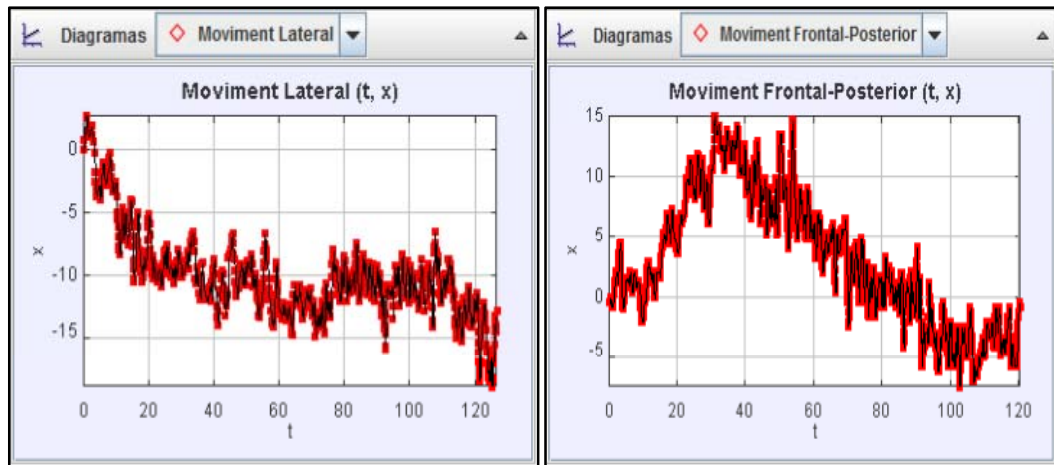
· Moviment de la quart: Aleta al segon 37.

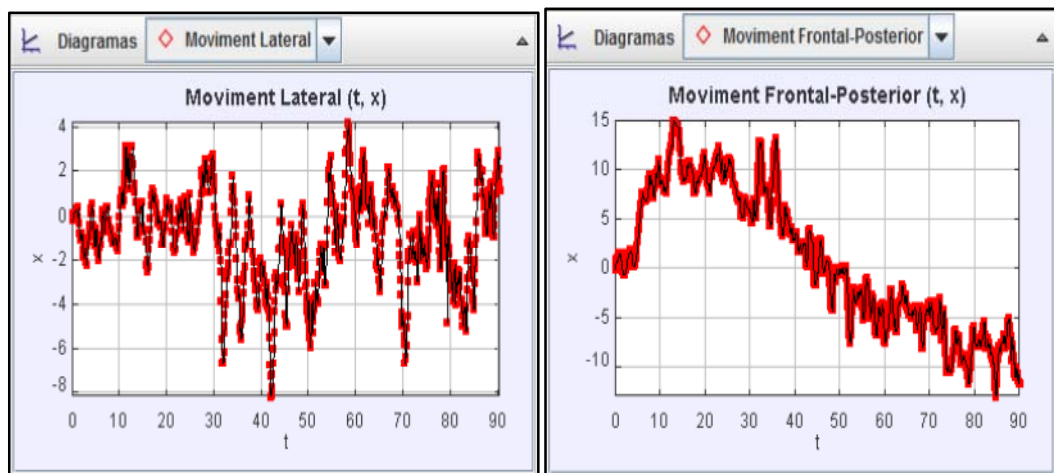
(Assaig 6: Assaig Valls 16-09-2015: Prèvia de Santa Tecla).

- Nº43 pd7: 3'57 minuts - 932 centímetres - 345 kilograms.

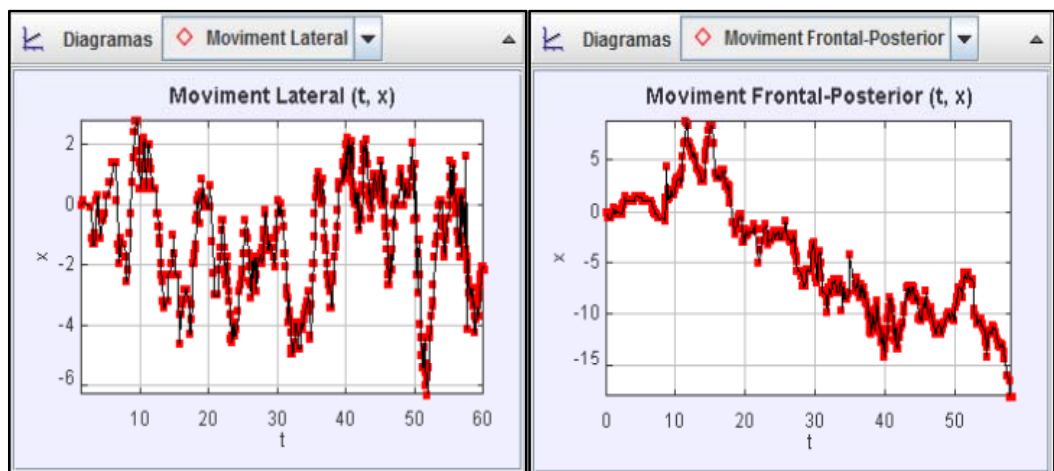
· Moviment del terç: Aleta al segon 81.

· Moviment del quart: Aleta al segon 62.

· Moviment de la quint: Aleta al segon 40.

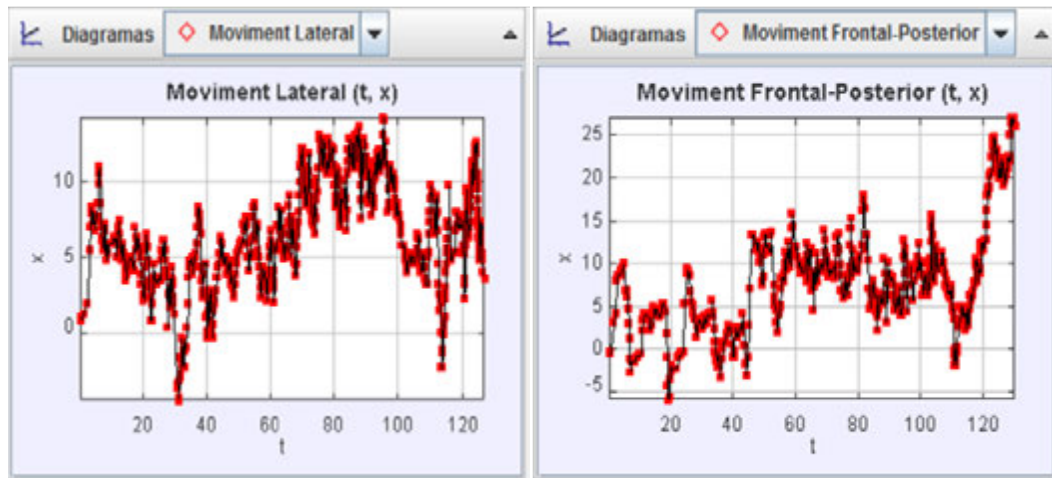

(Assaig 7: Assaig Valls 21-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula).

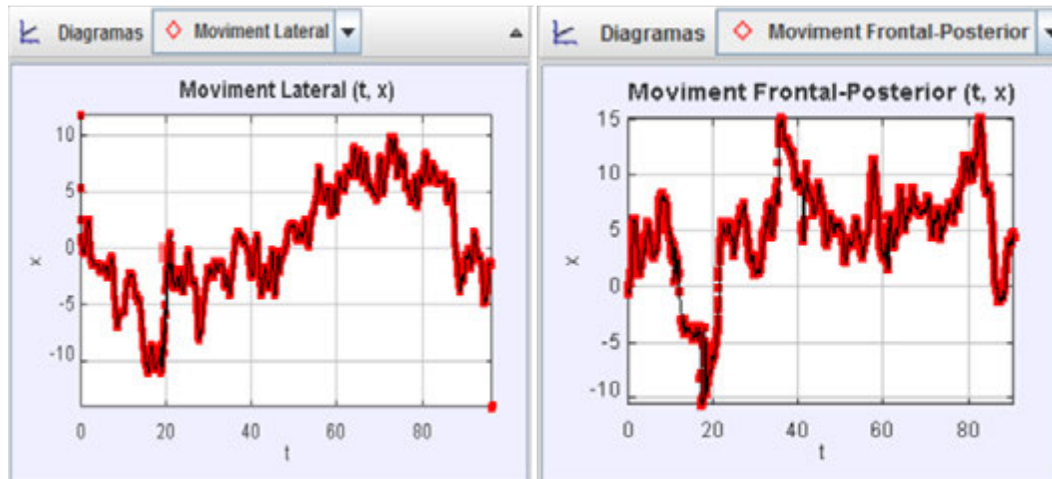

- N°12 pd7f: 3'33 minuts - 340kg - 910 centímetres.

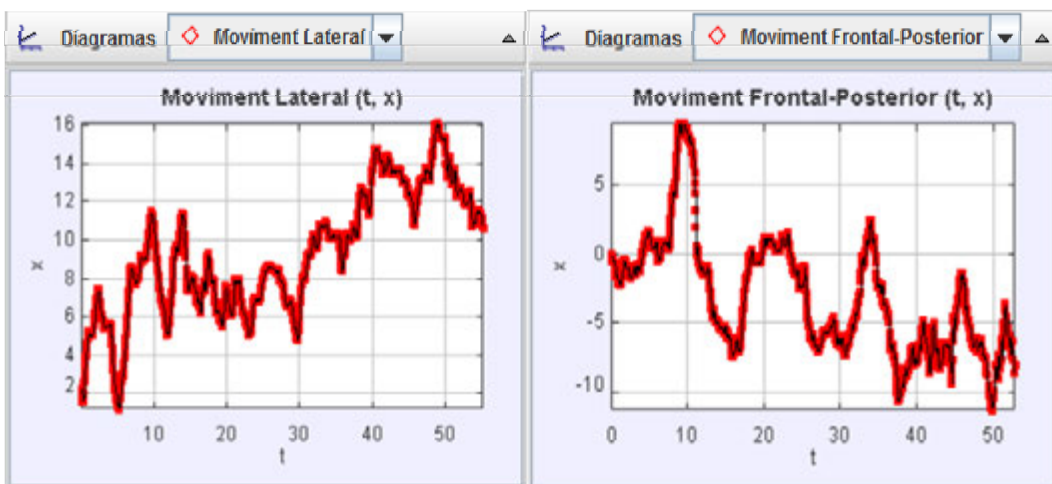
· Moviment del terç: Aleta col·locada al segon 82.

· Moviment del quart: Aleta col·locada al segon 65.

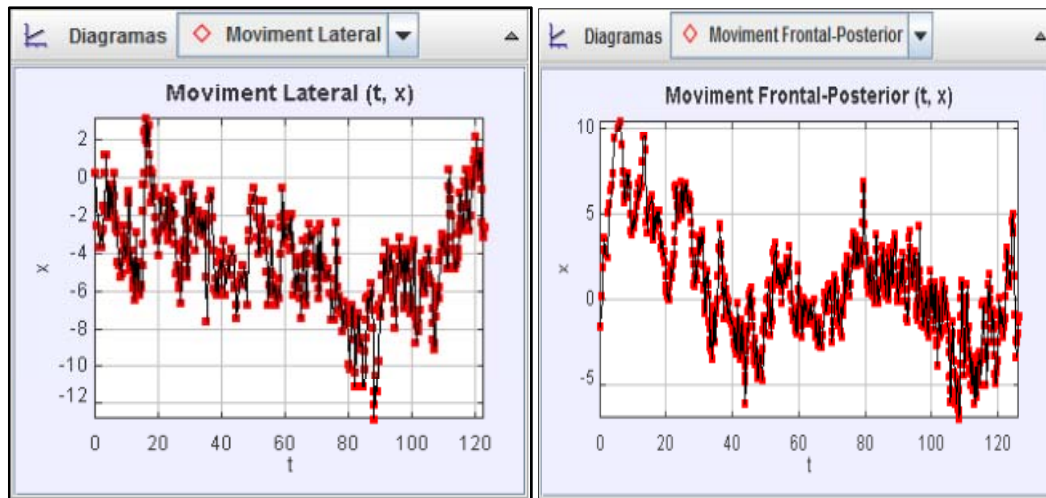
· Moviment de la quint: Aleta col·locada al segon 39.

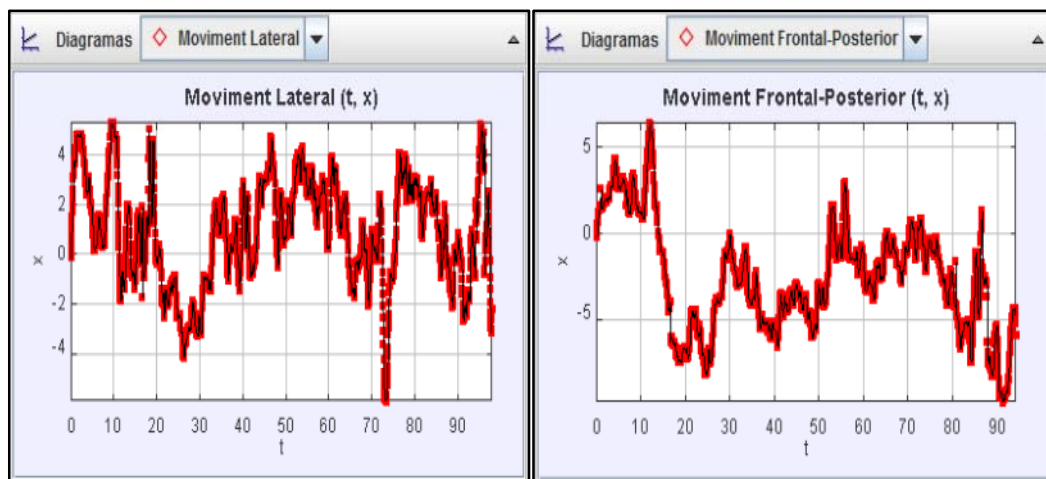
(Assaig 2: Assaig Vilafranca 19-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix).

- N°32 pd7f: 3'41 minuts - 910 centímetres - 340kg.

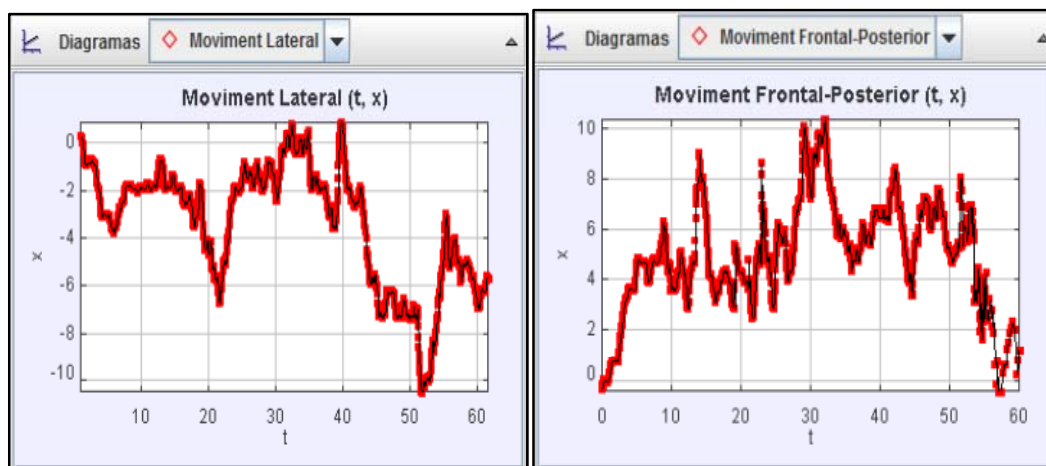
· Moviment del terç: Anxaneta col·locat al segon 80.

· Moviment del quart: Anxaneta col·locat al segon 66.

· Moviment de la quint: Anxaneta col·locat al segon 43.

(Assaig 5: Assaig Vilafranca 14-09-2015: Prèvia Santa Tecla).

Havent apreciat aquests exemples d'assaig on les construccions van guanyant alçada podem apreciar una sèrie d'aspectes bàsics sobre l'evolució dels pilars de mèrit, veient quines són les bases que la consoliden, la seva dificultat i el que suposaria posar un pis netament més al pilar de sis. Estudiant doncs les característiques d'altres pilars de mèrit podem especular sobre la viabilitat del "pilar absolut".

En primer lloc em centraré en les oscil·lacions que presenten cadascun dels pisos al guanyar alçada **(1)**. Inicialment vull destacar com als pisos més alts podem palpar com els moviments que les càmeres han captat mostren alteracions mínimes al anar guanyant alçada si ens fixem en el membre que aguanta sobre seu els dos nens de dalt, sent un tret de qualitat exemplar per d'altres construccions. Aquest factor és clau a l'hora de pensar en un pilar de set net, doncs els pisos alts ja no poden rebaixar en excés l'alçada i el pes dels seus membres perquè la construcció presentaria molta feblesa en aquest enclau estratègic de màxim perill... en moments claus com quan es produeix *la motxilla* o l'anxaneta posa els dos peus potser no s'aguantaria la integritat del castell. Aquest fenomen el podem veure exemplificat a la següent taula, on observarem com al quart pis del pilar de sis bàsic es pot mantindre aquesta magnífica regulació de moviments en una zona delicada des de que els quarts estan presents com a segons a l'assaig bàsic en el pilar de quatre net i fins que pugen com a quints al pilar de set amb folre:

CV	Pd4n (Nº7)		Pd7f (Nº12)		Pd7f (Nº32)	
	Moviment Lateral	Moviment Frontal-Posterior	Moviment Lateral	Moviment Frontal-Posterior	Moviment Lateral	Moviment Frontal-Posterior
Quarts del pilar de sis en altres proves	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 5'5 cm.	M.Mitjà: 2-3'5 cm. M.Màxim: 5 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2-5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7 cm.

El fet de poder mantindre la fermesa dels tres pisos més alts d'un pilar de mèrit ens pot incitar a pensar que la cresta del gran iceberg, el pilar de set

net, és capaç de mantindre una regulació d'oscil·lacions clau en aquesta zona. Arribats a aquest punt, per fer viable el pilar absolut des del marc d'oscil·lacions estàndards dels pisos més alts, aquests haurien de fer una pujada ràpida i eficient per rebaixar el temps i la possibilitat d'ocasionar alteracions, mantindre la seva posició amb la fermesa que presenta normalment i minimitzar amb tècnica i físic totes les oscil·lacions que puguin arribar a ocasionar. Però a diferència dels moviments mitjans, els tics de càrrega i els moviments màxims van augmentant amb la pujada d'alçada del pilar (com podem veure amb els Moviments Màxims de la taula anterior i les gràfiques dels castells), per la qual cosa és importantíssim minimitzar aquestos impactes, ja que són devastadors en construccions tan fràgils i tècniques com són torres i pilars. Aquestes tipologies de moviments són les que poden fer perillar més els pilars, i es mostren de manera molt diversificada d'un castell a l'altre per motius molt diversos (el tipus de pilar de la colla, una mala execució, desconcentració,... etc). Així doncs, cal pol·lir al màxim aquests pisos alts per donar una tendència qualitativa en increment.

Anant als pisos baixos-mitjans del pilar de sis (és a dir, segons i terços), observem com les oscil·lacions mitjanes augmenten mínimament al pujar pisos, lleugerament més que els pisos alts. Seguidament ho exemplificaré amb els canvis que es veuen entre un pilar de sis i el pilar de set amb folre:

CVXV	Pd6 (Nº36)		Pd7f (Nº43)	
	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>
<i>Segons (pd6) i/o Terços (pd7f)</i>	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8'5 cm.	M.Mitjà: 3-6 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3'5-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3'5-7 cm. M.Màxim: 10 cm.
<i>Terços (pd6) i/o Quarts (pd7f)</i>	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 3-5'5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3-6 cm. M.Màxim: 8'5 cm.
<i>Quarts (pd6) i/o Quints (pd7f)</i>	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2-3'5 cm. M.Màxim: 6 cm.	M.Mitjà: 3-4'5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2'5-4 cm. M.Màxim: 6 cm.

Aquestes posicions suposen la base d'un pilar, per la qual cosa han de presentar una solidesa contundent per tal de resistir les oscil·lacions més perilloses, provinguin d'ells mateixos per motius diversos o dels pisos alts. Durant les gravacions he pogut apreciar com els segons i terços dels pilars de sis entre colles presenten una dinàmica de moviments mitjans bastant similar, canviant en matèria de moviments de caràcter irregular com són els tics de càrrega i moviments màxims. Ho podem apreciar a continuació, presentant un exemple de la similitud de moviments mitjans i màxims en una única taula a partir d'una sèrie de pilars concrets:

Pd6	CJXT (pd6 N^o0.5)		CV (pd6 N^o1)		CVXV (pd6 N^o36)	
	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>	<i>Moviment Lateral</i>	<i>Moviment Frontal-Posterior</i>
<i>Segons</i>	M.Mitjà: 3-6 cm M.Màxim: 9 cm.	M.Mitjà: 3'5-7 M.Màxim: 11 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2'5-6 cm. M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 8'5 cm.	M.Mitjà: 3-6 cm. M.Màxim: 8 cm.
<i>Terços</i>	M.Mitjà: 3-5'5 M.Màxim: 8 cm.	M.Mitjà: 2'5-6 M.Màxim: 10 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2'5-5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 3-5 cm. M.Màxim: 7'5 cm.
<i>Quarts</i>	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 3-4 cm. M.Màxim: 9'5 cm.	M.Mitjà: 2-5 cm. M.Màxim: 6'5 cm.	M.Mitjà: 2-4'5 cm. M.Màxim: 7 cm.	M.Mitjà: 2-4 cm. M.Màxim: 7'5 cm.	M.Mitjà: 2-3'5 cm. M.Màxim: 6 cm.

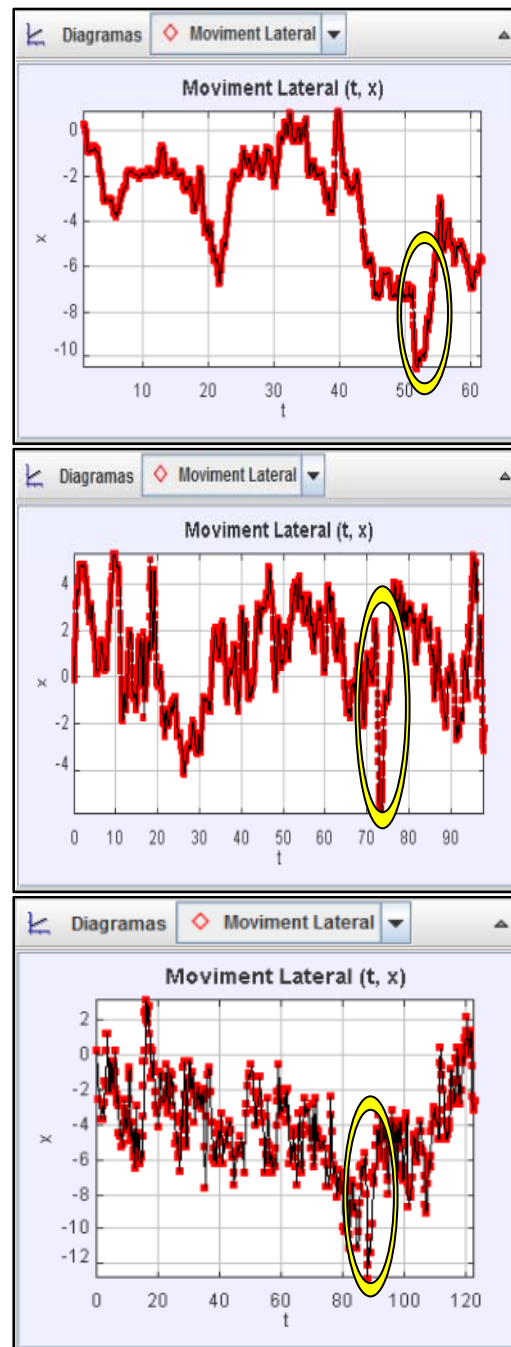
Vista la pràctica impossibilitat de millorar els pisos alts i les variacions palpades en els pisos mitjans-baixos podem pensar que si s'ha d'afegir un pis més netament al pilar de sis i desafiar al pilar de set net, el quart, acotxador o quint (varia el nom depenent de la zona) i l'anxaneta haurien de pujar un pis més sense ser alterats, mentres que on s'hauria d'afegir un casteller nou seria segurament a la base, amb possibilitats de millora palpable depenent dels seus integrants.

En segon lloc, les facetes extremes de tolerància com d'intolerància **(2)** dels pilars són contundents. Donada la manca d'estabilitat al ser una construcció d'una sola persona per pis un moviment mínim en centímetres pot calar i influenciar enormement tot el conjunt de l'estructura.

Pel que podem observar mitjançant les taules i gràfiques anteriors la faceta de tolerància principal vigent als pilars en totes les seves alçades s'ubica als Moviments Frontals-Posteriors. Aquesta dinàmica ja l'hem contemplat anteriorment amb la torre de vuit neta, però sembla ser un aspecte de tolerància únic reservat a les torres i pilars, ja que en d'altres castells aquest tipus de moviment és devastador perquè desenquadra el conjunt de l'estructura i provoca alteracions difícils o impossibles de pal·liar. Si analitzem detingudament les xifres numèriques que ens deixen aquestes construccions tampoc és que permetin Moviments Frontals-Posteriors excessivament notables en centímetres, però he pogut veure que són els moviments pronunciats més regulars i grans que en canvi fan perillar en menys ocasions el conjunt del castell i acaba suposant més aviat un moviment de readaptació constant a les càrregues contínues que es pateix. Tot i que, per altra banda, també suposen l'enemic número 1 dels pilars perquè són causa essencial dels desbordaments per sobrecàrrega. Aquest tipus de moviment ens demostra la dificultat de mantindre una posició fermament, havent d'haver readaptacions constants al conjunt estructural amb maniobres que facin minvar les oscil·lacions contínues que es produeixen durant la pujada i la baixada. El pilar de sis té una durada mitjana aproximada que ronda els 2-3 minuts, mentres que el pilar de set amb folre dura uns 3-4 minuts. En aquests períodes de temps les oscil·lacions més notables es produeixen primerament a partir del moment en el qual es col·loquen els primers pisos, i seguidament quan han pujat tots els membres i tot el pes és a dalt, destacant els segons en què l'anxaneta ronda o està a la cima del pilar. En tals instants es produeixen notables Moviments Frontals-Posteriors que han arribat a ser com a molt de 13 centímetres per sobreesforç i sovint com a adaptació a les violentes càrregues que produeix aquesta estructura, accentuant oscil·lacions per la fragilitat de cada pis. Els moviments posteriors són els més comuns, però pel que observem quan hi ha moviments frontals aquests són els més difícils de parar, encara que els posteriors acostumin a ser més contundents. Pel que he pogut veure als assajos, quan s'ha produït un excedent d'aquests moviments s'ha palpat com a una alarma que ens indica que el pilar no va bé i s'han tirat enrere les proves, sent un indicador clau exponencial sobre el nivell i domini del pilar.

En contraposició a això, aquestes torres humanes presenten una intolerància quasi total respecte als Moviments Laterals. És veritat que aquests tipus d'oscil·lacions tendeixen a ser menors que els Moviments Frontals-

Posteriors en centímetres, però són moviments lleugerament més petits amb major intensitat i continuïtat que poden ser molt incisius. Durant el conjunt de les proves han suposat el tipus de moviments que han fet alterar més perillosament els pilars, encara que el Moviment Màxim de major magnitud d'aquest àmbit no hagi superat l'extrem dels 9 cm en cap assaig: una xifra límit tan petita ens demostra com els pilars no responen bé a tals desviacions. Al mirar-ho amb perspectiva, aquesta tipologia de moviments es consolida com la més constant pel seu grau d'incidència i reiteració, i sembla que quan agafa certa magnitud és el tipus de moviment més difícil de parar (fins i tot més que els moviments frontals). L'exemple evident el podem trobar amb les gràfiques del castell N°32, a la imatge del costat: en aquest pilar de set amb folre podem presenciar com al cap de deu segons de col·locar-se l'anxaneta, quan comença a baixar es desvià

FIG. n°14 - *Tic de càrrega lateral al pilar de set amb folre N°32. Moviment de terços (abaix), quarts (al mig) i quints (a dalt).*

lleugerament cap a l'esquerra i produí un tic de càrrega lateral (visible amb el cercle groc) exemplar que cap pis va ser capaç de parar, demostrant el grau d'incidència i el perill d'aquest àmbit de moviments tant violents.

L'altre matís d'intolerància dels pilars el podem contemplar a l'hora de donar-se errades personals; aquest castell, com succeeix en la torre, exigeix una tècnica impecable i demana requisits físics molt concrets per abastir tot tipus de situacions límit durant la pujada i baixada del castell. Si l'execució és incorrecta, hi ha una relliscada o una desviació durant la pujada, un petit pas de més, el nexa (manera d'agafar) entre pisos no és bo... etc, es produeixen tics de càrrega sobtats i moviments mitjans de més que desgasten precoç i precipitadament a tots els seus membres: un pilar tolera poques errades.

Així doncs en l'aspecte de tolerància i intolerància un pilar de set net possiblement presenti uns moviments lleugerament magnificats respecte als espadats "menors", predominant bàsicament els Moviments Frontals-Posteriors com succeeix en els altres pilars de mèrit. Si es volgués conquerir el colós les proves no podrien pecar d'un excedent de moviments frontals ni tampoc laterals, ja que serien quasi imparables i amb prou feines ja costaria resistir els moviments posteriors, teòricament més comuns i assequibles. Aquest matís m'ho han pogut verificar membres dels Castellors de Vilafranca i Bordegassos de Vilanova, que ja patiren aquestes facetes brutals en les seves proves primerenques dels anys 90. També caldria una execució perfecte i immaculada, doncs si en un pilar de mèrit més petit les errades ja són devastadores, en aquest monstre suposarien una caiguda instantània.

En tercer lloc observarem si les característiques pròpies que presenta cada pilar poden alterar les tendències de la construcció **(3)**. La duració d'un pilar suposa un factor clau per al treball dels seus membres, doncs és un castell a contrarellotge contra els errors i el desgast que suposa. Pel que he pogut mesurar als assajos una pilar de mèrit té una duració total mitjana variable segons els pisos que tingui: El pilar de sis bàsic dura entre 2-3 minuts, el pilar de set amb folre 3-4 minuts i el pilar de vuit amb folre i manilles 4-6 minuts (tots des del moment en el qual es tanca la pinya del terra fins que el membre del pilar que està en contacte i és ajudat per la pinya surt, sigui la pinya bàsica, un folre o unes manilles). Al marge del temps de preparació de la pinya, un cop comença a pujar el tronc mai es superen els 120 segons de duració del pilar fins que baixa tot el tronc, així que veiem una execució directe àmpliament premeditada i mecanitzada. Amb l'avenç de la temporada

podem comprovar com es van agilitzant algunes construccions i es rebaixen alguns segons el temps d'execució, sobretot gràcies a la millora de la canalla dels pisos alts. El que pot canviar el comportament de la construcció pel marc temporal és tot retràs durant els 120 segons d'execució bàsics, esgotant tots els membres d'aquest castell límit i augmentant possibilitats de cometre errors. En el cas del pilar de set net no es podrien donar contratemps, i en base als canvis temporals que es donen entre pilars possiblement no s'allargaria més de 140 segons.

L'alçada i el pes dels pilars de sis bàsics s'acosten als 8 m i ronden els 260-280 kg tot i la diversitat de troncs de les colles, com hem pogut apreciar als perfils dels pilars presentats anteriorment. Alçada i pes poden ajudar a determinar resistència i estabilitat, junt amb els perfils dels seus membres. Amb el pas dels mesos en algunes proves hem pogut palpar com les construccions han anat guanyat depuració tècnica i física dels castellers, havent lleugerament menors tics de càrrega o moviments mitjans menys contundents rere mesos. Sumar pes per "robustitzar" aquesta estructura com hem vist ja anteriorment en la torre de vuit neta, típic en un *modus operandi* més tradicional, no suposa enfortir el pilar i afegeix pes i centímetres en una construcció que agraeix la lleugeresa i ser petita. Per exemple, el pilar més lleuger i petit dels analitzats és el dels verds, però tot i aquesta teòrica fragilitat sembla ser l'estructura més estable i regular del treball. Així doncs, el pes i l'alçada són elements de rellevància que poden fer moure més del compte una construcció per certs excedents en matèria de pes i per enfrontar la gravetat. Aquest fenomen ens porta a pensar que en el cas d'enfrontar el pilar de set net existirien xifres esgarrifadores per als pilaners: una sobrecàrrega de pes que ronda els 300 kilograms i una alçada de 9 metres (sent tant o més alt que un castell de vuit), així que la seva alineació hauria de fer front a un repte colossal i tot excedent de pes i d'alçada suposaria una suma als contratemps que ja presenta de per sí aquest gegant. Hem vist com fer un gran pilar de mèrit més "petit" i "lleuger" és possible i té una gran incidència en el desenvolupament del castell, per la qual cosa si s'ha de fer el "pilar absolut" cal depurar al màxim tals qualitats en el propi espatat de sis bàsic per minimitzar riscos al fer pujar un pis més.

En un altres aspectes, aportant informació suplementària, cal incidir que entre el 50% i el 83'33% dels membres que formaven part de les estructures dels pilars (contant als baixos) estudiades presentaven un perfil on s'inclou activitat física (esporàdica o regular), havent una gran diversificació d'activitats: escalada, muntanyisme, bàsquet, activitats al gimnàs, rem, dansa, esports de contacte, BTT... etc. A les proves on hi ha un major component de castellers amb algun tipus de preparació física observem un comportament més segur i dominat del pilar quan s'analitzen detingudament els seus moviments, amb oscil·lacions notablement menors en moviments mitjans, tics de càrrega i moviments màxims (entre 1 i 3 centímetres variablement). Cal destacar com en matèria de pilars podem trobar els percentatges de preparació física més elevats dels seus integrants respecte a altres castells, sumant factors que demostren el grau d'elitisme que implica aquesta estructura. També demostra com si es volgués fer el pilar de set net com a mínim caldria que el gruix dels membres de l'estructura presentessin una preparació física rellevant i notable per encarar les situacions extremes que implicaria accentuadament aquesta construcció.

L'altre matís d'informació suplementària de gran rellevància és respecte a la presència femenina al castell: al món dels pilars es produeix la major taxa d'igualtat participativa entre homes i dones a l'estructura bàsica de la construcció d'entre totes les categories de castells, havent entre un 33'33% i un 50% de dones a l'estructura. De nou podem presenciar el fenomen que en percentatges clars ens mostra com a les estructures amb major presència femenina als pisos alts, on sovintegen més, podem veure com el comportament de les estructures tendeix a veure tot tipus oscil·lacions lleugerament menors (en aquest cas d'entre 1 i 3 centímetres menys). En canvi, és l'únic castell on es produeix una equivalència de pes extremadament similar entre homes i dones que ocupen les mateixes posicions, havent com a molt una diferència màxima del 8% entre un home que pesa més i una dona que pesa menys i que ocupin la mateixa posició als pisos alts, però també cal tindre en compte que el gruix de membres dels pisos alts és format amb gran diferència i quasi exclusivament per dones. Això ens pot portar a pensar que els tres pisos més alts del pilar de set net

segurament l'ocuparien majoritàriament dones, mentres que els quatre inferiors serien segurament homes.

En quart i final lloc hem d'analitzar quina és la tendència general de desviació dels pilars **(4)**. Pel que podem apreciar amb les gràfiques de moviment les tendències generals poden ser minimitzades en alguns pisos donada l'alta professionalitat dels castellers que integren l'estructura, sent capaços de pal·liar certs moviments tant propis com dels seus companys. Amb un anàlisi detallat el gruix dels pilars té una tendència bàsica per excel·lència, i és en matèria de Moviments Frontals-Posteriors: primerament els grans pilars s'acostumen moure i/o a desplaçar-se (sigui a curt, mitjà o llarg termini) primerament cap a endavant a mesura que van pujant els pisos, però tan bon punt es mostren consolidades les posicions del gruix del tronc el propi pes del castell fa retrocedir l'estructura i l'arrossega cap a una posició més posterior. No és pas una tendència general que pugui ser subestimada, doncs durant la captació de moviment he arribat a veure desviacions que gradualment han anat fent retrocedir estructures fins a quasi 30 centímetres, i això en un castell tan delicat com el pilar pot implicar un gran risc a causa d'un precipitat desbordament imminent o per alterar per complet les bases del propi castell.

Per altra banda, en menor mesura trobem com aproximadament el 60-75% dels pilars mostren una tendència evident en matèria de Moviments Laterals a desviar-se lateralment cap a la dreta. Aquest marc de desviació l'atribueixo a la pròpia tècnica de pujada dels pilars, que implica fer força bàsicament amb la cama dreta per tal d'impulsar la pujada i es sustenta en la cama dreta dels companys del tronc. Sembla ser doncs que la pròpia tècnica de pujada pot ocasionar sobrecàrregues laterals bastant pronunciades en una majoria construccions, afegint cert factor de risc als perillosos Moviments Laterals.

Aquesta sèrie de tendències s'accentuen sobretot quan els pilars van guanyant alçada, així que si s'ha de fer el pilar de set net hem de tindre en compte que la tècnica de pujada s'ha de pol·lir al màxim per no provocar inabastables desviacions laterals i que el pes en aquest fràgil castell segurament arrossegarà amb contundència l'estructura cap enredera.

Com a **balanç** final d'aquest apartat, sembla ser que analitzant el comportament dels pilars contemporanis el fins ara irreductible pilar de set net queda lluny de realitzar tant fa dos-cents anys com actualment, però no és inabastable... més aviat el problema que li veig des d'aquesta perspectiva pràctica del treball és que no sembla que tingui possibilitats de sobreviure més enllà de la carregada. Això em fa descartar-lo del catàleg del segle XIX, sent un repte que només podem afrontar gràcies als grans avenços aconseguits amb els segles XX i XXI.

Per una banda, *en base als perfils vistos* veiem una sèrie d'aspectes clau: aquest pilar absolut exigeix una alineació molt específica que en conjunt no superi en excés els 9 metres i els 300 kilograms. Però tinguem en compte que a l'hora de buscar perfils i alineacions sovint ja costa cercar castellers aptes per un pilar de mèrit estàndard de per sí, així que trobar peces adients per aquest monstre no sembla fàcil ni tan sols avui (imaginem buscar al segle XIX, entre tan pocs castellers!). Sobretot crec que aquest pilar necessita reciclar i millorar aspectes d'un pilar de sis que hauria de ser virtualment perfecte, encara que trobem pistes evidents bastant xocants sobre un gran potencial pilaner a la I Edat d'Or... En primer terme el quart, acotxador o quint (us recordo que varia el nom depenent de la zona) i anxaneta han de ser pujats un pis més sense alterar-los, doncs són membres immillorables i inalterables en aquestes posicions. En segon terme veig el secret en l'encaix entre el segon i el quart del pilar de set net. No crec que un terç habitual de pilar de sis del segle XIX, XX ni XXI pugui suportar la càrrega que implica aquest monstre, per la qual cosa crec que a diferència de les proves infructuoses dels anys 1998-1999 s'hauria de fer pujar un pis el terç pilaner estàndard, posant-lo com a quart al pilar de set net i sostenint una càrrega a la qual ja està acostumat i consolidar a la perfecció la seva feina. Ara bé, el que cal replantejar és el tipus de terç del pilar absolut, ja que caldria aprendre d'altres de les experiències que ens han atorgat altres grans colossos aconseguits i posar un terç més robust i potent que s'acosti a la tipologia dels terços de la torre de vuit neta (on es produïa un problema similar fins el 1999) per tal de suportar unes sobrecàrregues i desviacions que un terç estàndard no sembla que pot

arribar a aguantar, i no crec que al segle XIX plantegessin aquesta solució. En tercer i final terme cal veure si un segon normal de pilars de sis seria capaç de suportar el pilar absolut, i a partir d'aquí caldria reforçar-lo amb l'ajuda específica de mans per immobilitzar la seva cintura, mans procedents d'una pinya curtida, veterana i especialitzada que ha anat guanyant pes al segle XX i XXI, i no pas abans. Si el segon no pogués, caldria canviar-lo per un altre més adequat per la brutal tasca i repetir el sistema d'ajuda esmentat.

Per altra banda, aprofundint *en base al comportament dels pilars* trobem aspectes que mostren un abisme entre els pilars de mèrit aconseguits i el pilar de set net pel seu grau d'exigències. En primer lloc, les oscil·lacions de cadascun dels pisos s'accentuen al guanyar alçada, sobretot als pisos baixos-mitjans; això implica que la base del castell patiria en excés i es veuria sotmesa a una càrrega i moviments molt difícils de controlar. En segon lloc, vistes les facetes extremes de tolerància com d'intolerància dels espadats podem apreciar com aquesta construcció no suportaria moviments laterals, com ja hem vist en altres pilars "inferiors". Però sobretot cal destacar com el perill de desbordament per Moviments Frontals-Posteriors s'accentua en gran mesura, i en aquest pilar magnificat seria molt difícil parar aquestes oscil·lacions que ja de per sí vulneren espadats de mèrit menors. En tercer lloc caldria una execució perfecte que no trobés contratemps en els aproximadament 100 segons que duraria fins la carregada. En quart lloc, s'hauria de seleccionar bé els membres del tronc per no superar en excés la barrera dels 9 metres i els 300 kg. En cinquè lloc caldria que els integrants del pilar no només presentin un perfil d'activitat física regular, sinó que caldria que fessin una preparació hiperespecialitzada que només és viable a partir d'entrenaments interdisciplinaris des del s.XX. En sisè lloc caldria generalitzar dones als pisos superiors, doncs podem apreciar millores enormes als castells i això al s.XIX no s'havia experimentat. I en setè lloc, la tendència general de desviació posterior del pilar implica que seria molt difícil domar aquesta tendència, només podent carregar-lo.

Així doncs, el pilar de set net no sembla viable al segle XIX des de l'arqueologia experimental, ja que analitzant els pilars de mèrit actuals veiem facetes d'una construcció que només avui es podria arribar a completar.

4.4: Conclusions:

En aquest apartat hem pogut veure la vessant més pràctica de tot el treball, estudiant el patrimoni material casteller que queda vigent al segle XXI per entendre les seves pautes de comportament i extreure conclusions sobre la seva viabilitat, tant en l'actualitat com en el passat. Després d'haver presentat La teoria, el treball de camp i l'eina cabdal (4.1), explicar les bases de la metodologia de gravació, filtració i processament de dades (4.2) i analitzar les construccions (4.3) podem extreure una sèrie de conclusions:

La torre de vuit neta és una construcció extremadament complicada, amb unes pautes de comportament úniques i una intransigència exponencial. Tot i això, no és una construcció impossible i ho hem pogut comprovar amb la seva descarregada al segle XXI. Vistos els grans requisits que demana "l'emperadriu dels castells" no sembla impossible que aquest castell fos realitzat esporàdicament al s. XIX, donat que molts dels seus requeriments ja els presentaven algunes construccions de la I Edat d'Or dels castells.

El tres de nou net sembla ser realment el "castell extrem", demanant un gran nombre de qualitats extraordinàries entre un grup de castellers i castelleres nombrós difícil de trobar. No obstant, pel que hem vist no sembla pas un castell inassolible com molts experts semblen pensar, tot i que sí és possiblement un dels reptes més grans de la història castellera. Així doncs, no el descarto dins del catàleg de castells del segle XIX, on els tresos eren la construcció més dominada de totes.

El pilar de set net és sens dubte "el pilar absout", on pel que he vist no és un repte possible de descarregar. Necessita una alineació extremadament complexa de trobar i el seu comportament és quasi indomable, per la qual cosa no crec que fos una construcció vigent al segle XIX.

Així doncs, en aquest apartat del treball el **resultat** és el següent;

- 2d8n: Assolit actualment i possible al segle XIX, però puntualment.
- 3d9n: Assumible actualment i possible al segle XIX, però irregularment.
- Pd7n: Només carregable actualment i no possible al segle XIX.

5 - Conclusions finals.

5.1 - El pilar de set net:

El pilar de set net sembla ser la gran construcció mítica amb menys perspectives d'haver sigut assolit.

A l'apartat 2 (Testimonis directes i indirectes: Historiografia castellera) cercant les fonts periodístiques del segle XIX només he pogut trobar rastres indirectes i cap especificació sobre la construcció el 1853, un element problemàtic que dona poques perspectives d'èxit ja inicialment. Respecte als experts la majoria d'opinions van en contra d'aquest mite, havent molt pocs defensors. I finalment en la lògica castellera el pilar sembla tindre alguna oportunitat, però amb poc marge de possibilitats.

A l'apartat 3 (Estudi de població del segle XIX) hem vist un context històric molt problemàtic durant el període de desenvolupament dels castells i la *Edat d'Or*. Existeixen característiques problemàtiques vigents entre la població i les estructures de l'època, però també hi ha un gran potencial que exposa unes possibilitats d'èxit mínimes, per la qual cosa aquest apartat sustenta que és possible que alguna construcció mítica fos feta, però evidentment no totes.

A l'apartat 4 (Arqueologia experimental) hem vist per què el pilar de set net s'ha consolidat com a "el pilar absout", però sembla ser un repte impossible de descarregar. Necessita una alineació extremadament complexa de trobar i el seu comportament és quasi indomable, per la qual cosa no crec que fos una construcció vigent al segle XIX, i fins i tot dubto que s'arribés a carregar; un fet que es podria aconseguir només avui amb grans esforços.

Estudiats tots aquests apartats puc concloure definitivament que el pilar de set net és una construcció que no sembla que es pogués aconseguir descarregar al segle XIX, tot i el grau de defensors acèrrims amb els que compta.

5.2 - La torre de vuit neta:

La torre de vuit neta és una construcció amb una gran controvèrsia, doncs trobem aspectes antitètics respecte a la seva existència primerenca.

A l'apartat 2 (Testimonis directes i indirectes: Historiografia castellera): Cercant les fonts periodístiques del segle XIX he pogut trobar alguns indicis de realització per la Santa Tecla de 1881, tot i que hi ha una manca de detalls significativa. Respecte als experts hi ha un pols entre defensors i detractors, amb arguments molt potents en ambdós sectors. I finalment en la lògica castellera "l'emperadriu dels castells" sembla presenta cert potencial gràcies a la consolidació d'altres grans castells que serien un bon punt de referència per seleccionar membres adients.

A l'apartat 3 (Estudi de població del segle XIX) hem vist un context històric problemàtic durant el període de desenvolupament dels castells i la *l'Edat d'Or*. Existeixen característiques problemàtiques vigents entre la població i les estructures de l'època, però també hi ha un gran potencial que exposa unes possibilitats d'èxit mínimes, per la qual cosa aquest apartat sustenta que és possible que alguna construcció mítica fos feta, però no totes.

A l'apartat 4 (Arqueologia experimental) hem pogut veure amb les proves actuals de la torre de vuit neta a Valls i Vilafranca el seu grau de dificultat, unes pautes de comportament úniques i la seva intransigència exponencial. Sol·licita uns requisits que fins i tot altres grans castells no demanen, però podem apreciar com no és una construcció impossible com es pensava fins fa pocs anys i ho hem pogut comprovar amb la seva descarregada al segle XXI. Donats tots els aspectes que demana les possibilitats que aquesta construcció es realitzés al segle XIX és mínima.

Rere haver estudiat aquesta torre humana crec que és una construcció que sí és possible que es fes al segle XIX, però de mode extremadament puntual i com a anomalia.

5.3 - El tres de nou net:

En aquest treball el "castell absolut" és sens dubte l'estructura que mostra un major grau de possibilitats d'èxit respecte a les altres.

A l'apartat 2 (Testimonis directes i indirectes: Historiografia castellera): Cercant les fonts periodístiques del segle XIX trobem indicis de la realització entre 1851, 1852, 1853 i 1881, un rastre prometedor, evidenciador i envejable per les altres construccions mítiques del treball. Respecte als experts hi ha bastants defensors d'aquest castell, un fet insòlit respecte a d'altres construccions. I finalment en la lògica castellera el tres de nou net de nou és el gran beneficiat, mostrant un gran potencial a l'època.

A l'apartat 3 (Estudi de població del segle XIX) hem vist un context històric problemàtic durant el període de desenvolupament dels castells i la *I Edat d'Or*. Existeixen característiques problemàtiques vigents entre la població i les estructures de l'època, però també hi ha un gran potencial que exposa unes possibilitats d'èxit mínimes, per la qual cosa aquest apartat sustenta que és possible que alguna construcció mítica fos feta, però no totes.

A l'apartat 4 (Arqueologia experimental) hem apreciat les característiques del tres i hem analitzat aspectes del quatre de nou net que podria compartir amb el tres de nou net. Aquest "castell extrem" és enormement exigent, però tot i aparentar ser un castell inassolible com molts experts semblen pensar és un repte assolible.

Havent fet tots aquest apartats concloc que és un castell que segurament va ser realitzat al segle XIX, doncs és la construcció que sembla tindre indiscutiblement majors perspectives d'èxit des de més punts de vista.

6 - Fonts:

6.1: Bibliografia castellera; publicacions especialitzades:

BALLESTER, Francesc: *Els Xiquets de Valls*. La Crònica de Valls - Quaderns d'Estudi de la Mancomunitat de Catalunya. Barcelona - Valls, 1920.

BARGALLÓ, Josep: *Un segle de castells: De 1900 a 2000 en dades*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-25-X. Valls, 2001.

BLASI, Francesc: *Els castells dels Xiquets de Valls*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-921476-8-7. Valls, 1997.

BOFARULL, Joan: *L'origen dels castells: anàlisi tècnica i històrica*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 978-84-9791-291-4. Valls, 2007.

BROTONS, Xavier: *Castells i castellers. Guia completa del món casteller - Apèndix I: Tots els castells*. Ed. Lynx Edicions, ISBN 84-87334-17-2. Barcelona, 1995.

BROTONS, Xavier & BEUMALA, Joan: *Castellers*. Ed. Columna, Col. Terra Nostra 39. ISBN 9788483003985. Barcelona, 1993.

BROTONS, Xavier & BEUMALA, Joan: *Les Meravelles del món casteller (I)*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-55-2. Valls, 2000.

BROTONS, Xavier & BEUMALA, Joan: *Les Meravelles del món casteller (II)*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-85-3. Valls, 2002.

CLIMENT, Joan: *Els primers castellers (1813-1851). Josep Batet, àlies Casteller i la Colla dels Menestrals de Valls*. Ed. Farell, Col. Nostra història 17, ISBN 878-84-92811-47-2. Barcelona, 2013.

- DDAA: *Retrats Castellera*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-9791-191-1. Valls, 2006.
- FERRANDO, Pere: *El tres de nou sense folre del segle passat, mite o realitat?*. L'Hora del Garraf, El 3 de Vuit. Vilanova i la Geltrú - Vilafranca del Penedès, 1997, Bloc III.
- FERRANDO, Pere: *El Penedès casteller. Pàgines d'Història*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-16-1. Valls, 1998.
- FERRANDO, Pere: *Els castells que encara no han estat recuperats del segle passat*. Ed. Bloc, Col. El 3 de Vuit.
- FERRANDO, Pere: *Reflexions sobre Miscel·lània casteller. Anys 1850-1900*. La Veu de la Colla Vella nº34. Valls, 1989.
- FERRANDO, Pere: *S'havia fet mai la torre de vuit sense folre?*. L'Hora del Garraf - El 3 de Vuit. Vilanova i la Geltrú - Vilafranca del Penedès, 1999, Bloc IV.
- GÜELL, Xavier: *Els castells: entre la passió i la història. Articles de la primera època d'or (1851-1889)*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-95684-56X. Valls, 2002.
- LLOPART, Frederic: *De les places a les ones: col·laboracions castelleres 1996-2001*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-9791-072-9. Valls, 2004.
- MIRALLES, Eloi: *Fem pinya!*. Ed. Diàfora, ISBN 84-85205-37-5. Barcelona, 1981.
- MORANT, J.: *Història dels castells. Tarragona i les comarques castelleres*. Ed. Patrona Municipal de Castells de Tarragona, DLT-482-76. Tarragona, 1976.

ROSET, Jaume: *Manual de supervivència del casteller. La ciència al servei de les torres humanes*. Ed. Cossetània, Col. L'Aixecador, ISBN 84-89890-74-9. Valls, 2000.

SOLSONA, Lluís: *Geni Casteller. Articles de recerca històrica castellera*. Ed. Cossetània, Col. l'Aixecador, ISBN 978-84-9791-696-7. Valls, 2010.

TRENCHS, Miquel: *Miscel·lània castellera: anys 1850-1900*. Ed. Cultura, Ràdio Capital de l'Alt Camp. Valls, 1989.

6.2: Bibliografia i treballs generals:

BALCELLS, Albert : *Cataluña Contemporánea I (Siglo XIX)*. Estudios de historia contemporánea Siglo XIX, ISBN 84-323-0256-2. Madrid, 1984.

CALATAYUD, Salvador: *Estados y periferias en la España del siglo XIX: Nuevos enfoques*. Publicacions de la Universitat de València, ISBN 978-84-370-7. València, 2009.

CÁMARA, Antonio David & GARCÍA, Juan: *Ciclos largos de nivel de vida biológico en España (1700-1950): propuesta metodológica y evidencias locales*. Elsevier España SL, Investigaciones de Historia Económica (IHE), UAB i Centre d'Estudis Demogràfics. Barcelona, 2010.

CÁMARA, Antonio David: *Niveles de vida en el medio rural de la Andalucía Oriental (1750-1950)*. Ed. Editorial de la Universidad de Granada, ISBN 978-84-338-4314-2. Granada, 2007.

CARDELÚS, Borja: *Crónicas de la memoria rural española*. Ed. Servac SL, Gobierno de España - Ministerio de Medio Ambiente - UE, ISBN 978-84-933838-24. Madrid, 2011.

COLL, Miquel: *Textos i Estudis de Cultura Catalana. Història/2*. Ed. Curial, ISBN 84-7256-989-6. Barcelona, 1992.

DDAA: *Enfermedades profesionales de los agricultores*. Grupo de Trabajo Sector Agrario, Comisión Nacional de seguridad y salud en el trabajo, Fundación para la prevención de riesgos laborales. Madrid, 2008.

DDAA: *Estadísticas históricas de España: siglos XIX.XX, Volumen 3*. Fundación BBVA, ISBN 84-96515-01-X. Madrid-Bilbao, 2005.

DDAA: *Prevención de Accidentes y Enfermedades en el Sector Rural*. Publicaciones del Ministerio - Ministerio de Trabajo Empleo y Seguridad. Madrid, 2004.

DDAA: *II República, Guerra Civil i Repressió Franquista a Torredembarra (1931-1945)*. Centre d'Estudis Sinibald de Mas, Col. Monografies 10, ISBN 978-84-922136-2-7. Torredembarra, 2010.

ENRECH, Carles: *Indústria i ofici: conflicte social i jerarquies obreres a la Catalunya tèxtil (1881-1923)*. Servei de publicacions UAB, ISBN 84-490-2380-7. Barcelona, 2005.

FIGUERA, Enrique: *Las enfermedades más frecuentes a principios del siglo XIX y sus tratamientos*. Colegio Oficial de Médicos de Zaragoza, Centro de Salud Universitario Delicias Sur. Zaragoza, 2009-2011.

FIGUERES, Josep M^a: *Història contemporània de Catalunya*. Ed. UOC, ISBN 84-8318-772-8. Barcelona, 2001.

GARCÍA, Montserrat: *Enfermedades profesionales de los agricultores: del carbunco al cáncer; pasando por el dolor de espalda*. La Mutua, N^o16, ISSN 1699-6704. Madrid, 2006.

GARCÍA, Josep María, SAEZ, Marc & FAIXEDAS, María Teresa: *Análisis de la mortalidad en una población rural catalana en el último tercio del siglo XIX: Canet d'Adri, 1872-1900*. Revista Esp Salud Pública, nº75, Grup de Recerca en Estadística, Economia Aplicada i Salut (GRECS), Departament d'Economia de la Univeristat de Girona i Servei Català de la Salut. Girona, 2001.

GOERLICH, Francisco José & PINILLA, Rafael: *Esperanza de vida en España a lo largo del siglo XX. Las tablas de mortalidad del Instituto Nacional de Estadística*. Fundación BBVA, Documentos de Trabajo nº11, Universidad de Valencia, Instituto valenciano de investigaciones Económicas (Ivie) i Ministerio de Administraciones Públicas, M-36.132-2006. Bilbao-Valencia, 2006.

JORDÀ, Antoni: *Història de la ciutat de Tarragona*. Ed. Cossetània, ISBN 84-9791-227-6. Valls, 2006.

MARGALEF, Joaquim: *Una visió econòmica del llarg del segle XX al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*. Publicacions URV, Quaderns de camp, nº4, ISBN 978-94-695-5304-6. Tarragona, 2012.

MARTÍ, Francisco: *La Primera República Española 1873-1874*. Ed. RIALP, ISBN 978-84-321-3651-1. Madrid, 2007.

MARTÍNEZ, José Miguel: *La talla de los europeos, 1700-2000: ciclos, crecimiento y desigualdad*. Elsevier España SL, Investigaciones de Historia Económica (IHE), Universitat de Múrcia. Múrcia, 2012.

MARTÍNEZ, José Miguel: *Los niveles de vida del campesinado en la España Contemporánea. Algunas reflexiones*. Ed. SEHA, Noticiario de Historia Agraria, nº14. 1997.

MENENDEZ, Juan: *Los accidentes de trabajo en la agricultura ante la seguridad social*. Revista de Estudios Agrosociales nº2, ISSN 0034-8155. Madrid, 1953.

QUIROGA, Gloria : *Estatuta, diferencias regionales y sociales y niveles de vida en España (1893-1954)*. Historia Económica, Universidad Carlos III de Madrid. Madrid, 2001.

SCHUBERT, Adrian: *Historia social de España (1800-1990)*. Ed. NEREA, ISBN 84-86763-47-9. Madrid, 1991.

URTEAGA, Luis: *Miseria, Miasmas y microbios. Las topografías médicas y el estudio del medio ambiente en el siglo XIX*. Cuadernos Críticos de Geografía Humana, nº20, Universitat de Barcelona, ISSN 0210-0754. Barcelona, 1980.

6.3: Diaris:

El Barcelonés. Barcelona, 8-11-1851.

El Diario de Barcelona. Barcelona, 27-9-1815.

El Diario de Barcelona. Barcelona, 8-9-1852.

El Diario de Barcelona. Barcelona, 8-5-1853.

El Diario de Tarragona. Tarragona, 11-9-1877.

El Diario de Tarragona. Tarragona, 21-8-1881.

El Diario de Tarragona. Tarragona, 7-9-1864.

El Eco de Valls. Valls, 1-11-1883.

El Eco de Valls. Valls, 28-6.1885.

La Actualidad. Valls, 3-5-1896.

La Opini3n. Tarragona, 5-9-1877.

La Opini3n. Tarragona, 16-7-1880.

La Opini3n. Tarragona, 28-9-1880.

La Opini3n. Tarragona, 28-10-1880.

La Opini3n. Tarragona, 23-7-1881.

La Opini3n. Tarragona, 12-8-1881.

La Opini3n. Tarragona, 2-9-1881.

La Opini3n. Tarragona, 28-9-1881.

La Opini3n. Tarragona, 26-9-1882.

La Opini3n. Tarragona, 29-9-1883.

La Pàtria Catalana. Valls, 3-7-1881.

6.4: Webgrafia:

ACTAC.cat (Associaci3 cultural tarragonina d'amics/gues castellers/es):
"Hist3ria dels castells". Recuperat el gener de 2016, extret de:

<http://blocs.tinet.cat/actac/el-origens-dels-castells/historia-dels-castells>

Ara.cat: "Societat . El 3 de 9 sense folre, el nou castell 'impossible'?".
Recuperat el gener de 2016, extret de:

http://www.ara.cat/societat/folre-nou-castell-impossible_0_1474052649.html

Castellers de Vilafranca.cat: "Hist3ria de la Colla". Recuperat el gener de
2016, extret de:

<http://www.castellersdevilafranca.cat/els-castellers/historia/historia-colla.html>

CCCC.cat (Coordinadora de Colles Castelleres de Catalunya): "Base de dades". Consultat el gener de 2016, extret de:

<http://www.cccc.cat/base-de-dades>

Colla Vella.cat: "Història - Galeria de Castells". Recuperat el gener de 2016, extret de:

<http://collavella.cat/historia-i-arxiu> - <http://collavella.cat/galeria-de-castells>

Concurs de castells.cat: "Edicions anteriors - Concurs 1998 - Bases". Recuperat el gener de 2016, extret de:

<http://www.concursdecastells.cat/userfiles/XVII%20Concurs%20de%20Castells%20-%20Bases.pdf>

dietamediterranea.com: "¿Qué es la dieta mediterránea?". Recuperat el març de 2016, extret de:

<http://dietamediterranea.com/nutricion-saludable-ejercicio-fisico/>

elcasteller.cat: "123 anys després la Colla carrega el dos de vuit limpio", de CLIMENT, J. Recuperat el gener de 2016, extret de:

<http://www.elcasteller.cat/123anysdespresel2de8limpio.html>

Historia de España.com: "España en el primer tercio del Siglo XX. Economía y sociedad". Consultat el març de 2016, extret de:

<https://sites.google.com/site/historiadeespaan/selectividad/ncuestiones/economia-y-sociedad-en-la-espana-del-siglo-xix>

Idescat.cat (Institut d'estadística de Catalunya): Recuperat el gener i març de 2016, extret de:

<http://www.idescat.cat/es/>

INE (Instituto Nacional de Estadística): Recuperat el març de 2016, extret de:

<http://www.ine.es/>

La Vanguardia: "Hemeroteca: 2-11-1999". Recuperat el gener de 2016, extret de:

<http://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1999/11/02/pagina4/34141285/pdf.html>

6.5: Videografia:

CUBOS, C.: "Nosaltres els Xiquets de Valls" (Documental, any 2014). Generalitat de Catalunya, CVXV, CJXV i Ajuntament de Valls. Catalunya, 61 minuts.

7 - Annexos.

7.1 - Diccionari casteller.

7.2 - Imatges.

**7.3 - Diari d'arqueologia experimental;
seguiment pràctic.**

7.4 - Catàleg de castells gravats.

7.5 - Gràfiques de moviment principals:

7.1 - Diccionari casteller:

A) Glossari: *vocabulari casteller utilitzat.*

A .....

Acotxador/a: Sinònim de cassoleta i aixecador/a. Membre del pom de dalt amb un peu sobre cada dosos i amb l'anxaneta a sobre. La seva panoràmica és una de les més complexes, ja que ha de mirar directament cap a baix de la construcció des d'una de les posicions més elevades.

Actuació: Sinònim de diada castellera. Event festiu en el qual es duen a terme castells oficialment, amb les colles vestides amb les seves respectives camises.

Aguantar: Mantindre una posició al castell sense desviar-se o moure's.

Agulla/es: Posició de la pinya a l'interior del castell per impedir el desplaçament intern del membre del tronc que tingui al davant i impedir amb els braços que el membre del tronc del pis de dalt s'agenolli i es desplaci cap al davant. En cas de que hi hagi un folre, manilles i/o puntals, l'agulla també pot tindre altres agulles a sobre i un peu de cada crossa del segon, terç o quart que té al davant.

Aixecador/a: Sinònim de cassoleta i acotxador/a. Membre del pom de dalt amb un peu sobre cada dosos i amb l'anxaneta a sobre. La seva panoràmica és una de les més complexes, ja que ha de mirar directament cap a baix de la construcció des d'una de les posicions més elevades.

Aixecat per sota: Castell aixecat per sota a partir del pom de dalt.

Aleta: Sinònim de fer l'aleta. Moment en el qual l'anxaneta passa per sobre l'acotxador posant-hi els dos peus i aixecant la mà, contant el castell com a carregat.

ALP: Aficionats de Llorenç del Penedès.

Anar a galeres (1): Col·locar a un casteller a la part central d'una soca, patint el pes de folres, manilles i/o puntals.

Anar a galeres (2): Fer de baix.

Anxaneta/es: Sinònim d'enxaneta/es. Membre del pom de dalt que realitza l'aleta, donant el castell per carregat. És la posició més elevada d'un castell.

Apuntalar (1): Posar puntals a un castell.

Apuntalar (2): Donar reforç a una posició concreta de la construcció.

Assaig: Entrenament de les colles per fer castells a les diades oficials.

Assajar: Practicar castells en un assaig abans de fer-los en una actuació.

B .....

Baix/os: Castellans que aguanten la construcció sobre seu des del terra, amb ajuda o sense ajuda d'altres castellers. Pot ser considerat membre del tronc o no segons el criteri personal de cada colla.

Base: Es tracta de la pinya, baixos i d'altres membres del tronc en contacte directe amb la pinya, consolidant l'arrel del castell.

Bordegassos: En referència a la colla casteller de Bordegassos de Vilanova.

Buida: Fa referència a la rengla buida del tronc, situada a l'esquerra de la rengla principal d'un tres.

BVC: Ball de Valencians del Catllar, en referència al castell de 1770.

C .....

C: Castell carregat.

Caiguda: Caure d'un castell, podent quedar aquest en carregat o en intent.

Cam: Referint-se a un castell caminant.

Camisa/es (1): Part de la vestimenta d'un casteller, sent una peça de roba comuna adaptada per la pràctica casteller i distintiva en cada colla pel seu color. La tela pot variar, però acostuma a tindre un alt contingut en cotó i ofereix una superfície irregular que evita relliscades i aporta un punt de subjecció elemental en certes posicions.

Camisa/es (2): En referència als castellers reunits per una colla.

Canalla: Nens i nenes que conformen el pom de dalt d'un castell.

Cassoleta: Sinònim d'acotxador/a i aixecador/a. Membre del pom de dalt amb un peu sobre cada dosos i amb l'anxaneta a sobre. La seva panoràmica és una de les més complexes, ja que ha de mirar

directament cap a baix de la construcció des d'una de les posicions més elevades.

Castell/s: Sinònim de construcció i estructura. Construccions humanes formades per persones, amb un màxim de 10 pisos (12-13 metres).

Castell total: En referència al quatre de nou net, considerat d' excepcional dificultat i guanyant-se aquest sobrenom.

Càrrega: Suport de pes.

Carregar: Castell que ha sigut carregat, en el qual ha passat l'aleta.

Carregat: Castell que ha caigut rere fer-se l'aleta, no podent-se descarregar. No obstant, conta com a realitzat, tot i que en certs events pot tindre penalització.

Carro gros: En referència al quatre de vuit.

CJXT: Colla Jove dels Xiquets de Tarragona.

CJXV: Colla Joves dels Xiquets de Valls.

Crossa/es: Membre de la pinya que encaixa

Construcció: Sinònim de castell i estructura. Construccions humanes formades per persones, amb un màxim de 10 pisos (12-13 metres).

Contrafort: Sinònim d'home i dona de radere. Membre de la pinya situat entre el baix i el primeres mans que evita que el castell s'obri, les crosses es descol·loquin i el baix es mogui cap al radere amb la força de pit i ventre. Si hi ha folre, manilles i/o puntals, també ha d'aguantar el contrafort de dalt.

Cordó/ns: Cadascun dels cercles de persones que formen una pinya.

CM: Colla dels Menestrals (1813-1840), prèvia CJXV.

CMu: Colla de la Muixerra (1840-1876), prèvia CVXV.

CNXV (1): Colla Nova d. Xiquets de Valls (1876-1895/1902), prèvia CJXV.

CNXV (2): Colla Nova dels Xiquets de Valls (1930-1939), prèvia CJXV.

CRdV: Colla de la Roser de Valls (1840-1876), prèvia CJXV.

CS: Castellans de Sants.

CV: Castellans de Vilafranca.

CVR: Colla Vella de Rabassó (1885-1927), prèvia CVXV ³.

CV-R: Colla Vella-Rabassó (1948-1970), prèvia CVXV ³.

CVXV (1): Colla Vella dels Xiquets de Valls (1876-1895), prèvia CVXV ³.

CVXV (2): Colla Vella dels Xiquets de Valls (1930-1939), prèvia CVXV ³.

CVXV (3): Colla Vella dels Xiquets de Valls (1970-Actualitat).

D .....

D: Descarregat.

Dau/s: Sinònim de vent. Membre de la pinya situat entre laterals o entre laterals i diagonals el la qual evita el desplaçament lateral dels castellers del tronc dels seus costats en contacte amb la pinya amb la seva posició entre laterals i treball de braços. En cas de que hi hagi folre, manilles i/o puntals, el dau ha d'aguantar també al dau del pis de dalt però segueix agafant el tronc, a diferència d'altres posicions de la pinya.

Descarregar: Acció de descarregar un castell.

Descarregat: Castell que ha sigut culminat amb èxit, havent sigut carregat i baixat sense cap caiguda.

Descol·locar: Perdre la posició en un castell.

Desmuntar: Desfer l'estructura d'un castell sense arribar a contar.

Desplaçament gradual: Tipus de moviment que es produeix lentament durant l'execució d'un castell, traslladant gradualment el conjunt de l'estructura.

Desviació: Moviment cap a un costat.

Diada casteller: Sinònim d'actuació. Event festiu en el qual es duen a terme castells oficialment, amb les colles vestides amb les seves respectives camises.

Diagonal/s: Casteller situat a la pinya de torres i pilars en l'espai que hi ha entre laterals i primeres mans, ajudant amb les mans a impedir desplaçaments del tronc. En cas de que estigui a la soca, el diagonal no agafa però ha de suportar el diagonal de sobre seu.

Dona/es de radere: Sinònim d'home de radere i de contrafort. Membre de la pinya situat entre el baix i el primeres mans que evita que el castell s'obri, les crosses es descol·loquin i el baix es mogui cap al radere amb

la força de pit i ventre. Si hi ha folre, manilles i/o puntals, també ha d'aguantar l'home o dona de radere de dalt.

Dos: Sinònim de torre. Construcció humana amb dues persones per cada pis.

Dos/ssos: Castellans membres del pom de dalt, col·locats sota acotxador i anxaneta. Ocupen la tercera posició més elevada d'un castell. En pilars no hi ha dosos.

E .....

Equip: Conjunt de castellers amb una funció concreta dins la construcció, sigui al tronc o a la pinya.

Equip de mans: Conjunt de castellers i castelleres de pinya que estan en contacte directe amb el tronc mitjançant les mans, ajudant a evitar desplaçaments del tronc.

Equip de tronc: Conjunt de castellers i castelleres que conformen el tronc d'un castell.

Estructura: Sinònim de castell i construcció. Construccions humanes formades plenament per persones, amb un màxim de 10 pisos (12-13 metres).

Enfaixar-se: Posar-se la faixa.

Enxaneta/es: Sinònim d'anxaneta/es. Membre del pom de dalt que realitza l'aleta, donant el castell per carregat. És la posició més elevada d'un castell.

F .....

F: Folre.

Faixa: Indumentària de roba tradicional que ha sigut adaptada als castells amb el color negre bàsic. La seva funció és protegir les lumbar i la columna i donar un punt de suport extra al pujar.

Falcar: Acció d'ajudar a mantindre ferm a un casteller en una posició amb força i tècnica.

Fer l'aleta: Sinònim d'aleta. Moment en el qual l'anxaneta passa per sobre l'acotxador posant-hi els dos peus i aixecant la mà, contant el castell com a carregat.

Filera de mans: Sinònim de Rengla/es (2). Conjunt de castellers de pinya situats els uns radera dels altres.

Folre: Tipus de pinya situada sobre una soca, ajudant a sustentar el tronc d'un castell i fent-lo guanyar un pis extra. Pot sostindre també unes manilles o uns puntals.

G .....

Gamma: En referència a una tipologia de castells amb el mateix nivell de dificultat.

Gamma Extra: Gamma de castells amb construccions de major dificultat superiors al tres i el quatre de nou amb folre, a partir de nou de vuit.

Gralla/es: Instrument tradicional de vent emprat en castells per dur a terme diversos tocs identificatius segons la situació i el context en què ens trobem.

Grallers/es: Persona que toca la gralla amb diferents tocs que indiquen situacions concretes en les festivitats castelleres.

H .....

Home/s de radere: Sinònim de contrafort i dona de radere. Membre de la pinya situat entre el baix i el primeres mans que evita que el castell s'obri, les crosses es descol·loquin i el baix es mogui cap al radere amb la força de pit i ventre. Si hi ha folre, manilles i/o puntals, també ha d'aguantar el contrafort, home o dona de radere de dalt.

I .....

I: Intent.

Id: Intent desmuntat.

Intent: Castell que ha caigut en algun moment entre l'inici del toc de gralles, la pujada i la carregada, sense quedar en carregat. El castell no conta com a fet, no puntua i pot tindre penalitzacions en funció del tipus d'event del qual parlem.

Intent desmuntat: Castell que ha sigut tirat enrere sense arribar a caure, entre l'inici del toc de gralles, la pujada i la carregada, sense arribar a carregar.

J .....

Jove: En referència a la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona.

Joves: En referència a la Colla Joves dels Xiquets de Valls.

Just: Castell amb un nombre d'efectius molt apurat, vulnerant la integritat i seguretat de l'estructura, o bé realitzable amb alts riscos de caiguda.

L .....

Lateral/s: Membre de la pinya situat entre primeres mans i daus o vents a tresos i quatres i entre primeres mans i diagonals a torres i pilars. Evita el desplaçament lateral dels membres del tronc amb els quals està en contacte amb les mans. Si hi ha folre, manilles o puntals, els laterals han d'aguantar el lateral de la pinya de dalt.

M .....

M: Manilles.

Manilles: Tipus de pinya situada sobre una soca i un folre en pilars de vuit, torres de nou, tresos de deu, quatres de deu i pilars de nou. En cas del pilar de nou, aguanta els puntals sobre seu. Ajuda a sostindre el tronc del castell i aporta un pis extra.

Mans: Conjunt de castellers de la pinya que agafen directament el tronc del castell.

Mocador: Part de la indumentària castellera típicament vermella i amb punts blancs fet de cotó, amb gran resistència i que presenta una gran funcionalitat. Evita lesions, és decoratiu, dona un punt de suport extra per a pujar, reforça zones del cos humà com el canell o les lumbar i protegeix de rascades.

Motxilla: Instant específic en els pilars on es fa referència al moment en el qual l'anxaneta està ubicada a l'esquena del penúltim pis. Es caracteritza per ser un moment de notable rellevància per la incidència que té aquesta sobrecàrrega sobre la delicada estructura dels pilars.

Moviment Màxim: Tipus d'oscil·lació de màxim recorregut en centímetres produït durant l'execució d'una construcció castellera.

Moviments Mitjans: Tipus d'oscil·lacions comunes regulars durant l'execució d'una construcció castellera, provocant desviacions mitjanes estandarditzades.

MT: Minyons de Terrassa.

N .....

N: Net.

Net (1): Fa referència a construccions que no són agafades per la pinya.

Net (2): Castell que té una pinya de menys (folre o manilles), havent una extensió major del tronc. Per exemple, la torre de vuit normalment es fa amb un folre, però sense el folre tradicional tenim una torre de vuit neta.

Nova: En referència a la Colla Nova dels Xiquets de Valls.

Nucli: Part central d'un castell, sigui referent a la pinya o al tronc.

NV: Nens del Vendrell.

O .....

Obrir: Desplaçament d'una part del castell cap al radere, obrint l'estructura de la construcció.

Orientació: Posicionament frontal d'una rengla cap a una direcció concreta per la consolidació de l'estructura o per tindre punts de referència.

P .....

P (1): Pilar.

P (2): Puntals.

Passada: Significa que l'acotxador o l'anxaneta ha han passat per sobre dels dosos i estan en fase de descarregada.

Peu: Sinònim de soca. Pinya del terra esmentada d'aquesta manera específica quan té un folre, manilles i/o puntals a sobre seu, sent la pinya bàsica de la construcció.

Pilaner/a - pilaners/es: Casteller que normalment ocupa alguna posició del tronc en els pilars (construcció d'una persona per pis) d'una colla per la seva tècnica, experiència i característiques físiques.

Pilar/s: Construcció castellera amb una persona per pis. Consta d'entre dos i nou pisos, sent un castell d'alta dificultat tècnica al no tindre més rengles de suport en cada pis.

Pilar/s de mèrit: Pilars considerats de gran dificultat, a partir del pilar de sis en amunt.

Pinya: Conjunt de castellers i castelleres en contacte directe els uns amb els altres que formen una base sòlida per al castell, impedeixen caigudes directes al terra en cas d'accident, ajuden als castellers de tronc a no desplaçar-se i augmenten pisos a una construcció superposant pinyes (soca, folre, manilles i/o puntals).

Pis: Nivell d'alçada dins del tronc d'un castell, entre el pis de baixos o segons (segons la consideració dels baixos en cada colla) i l'anxaneta. Una construcció pot arribar a constar de deu pisos.

Plena: Fa referència a la rengla del tronc situada a la dreta de la rengla principal d'un tres.

Pom de dalt: Conjunt de castellers de tronc de mides reduïdes (sent normalment nens i nenes menors d'edat) que ocupen les posicions més elevades d'un castell. El pom de dalt el conformen dosos, acotxador i anxaneta (menys en pilars, on no hi ha dosos) i determinen si la construcció queda carregada, descarregada.

Portacrosses: Sinònim de portant/s de les crosses. Membre de la pinya situat entre crosses i laterals que aguanta un peu de la crossa de la pinya de sobre seu, sigui del folre, manilles i/o puntals.

Portant/s de les crosses: Sinònim de portacrosses. Membre de la pinya situat entre crosses i laterals que aguanta un peu de la crossa de la pinya de sobre seu, sigui del folre, manilles i/o puntals.

Posar: Col·locar-se en una posició específica en una construcció castellera.

Posar el peu (1): Col·locar un primer peu en una posició concreta d'un casteller, bé a la faixa o sobre les espatlles.

Posar el peu (2): Moment en què l'anxaneta posa el segon peu sobre l'acotxador, aconseguint fer l'aleta.

Posicionar: Col·locació d'un casteller a la seva posició dins del conjunt del castell.

Primeres mans: Membre de la pinya situat radere d'alguna de les rengles per evitar amb les seves mans i posició que el membre del tronc de dalt seu s'assegui o es desplaci cap al radere. Si hi ha un folre, manilles o puntals a sobre seu, aguanta la fila de mans que hi hagi a sobre.

Proves de posicionament: Conjunt de moviments tècnics per ajudar a consolidar la posició d'un casteller de tronc en l'estructura i aportar una col·locació de base sòlida a la construcció abans que pugui un altre casteller sobre seu.

Ps: Per sota, referint-se a un castell aixecat per sota.

Punt de referència: Espai determinat on els castellers de tronc miren fixament per tal de veure si perden la posició. És molt habitual en torres i pilars, on els punts de referència són essencials per previndre desviacions.

Puntals: Tipus de pinya situada sobre una soca, folre i manilles. Actualment només s'empren els puntals per al pilar de nou, ajudant a sostindre el tronc del castell i a guanyar un pis extra.

Q .....

Quart/a - quarts/quartes: Casteller/s o castellera/es del quart pis del tronc d'un castell.

Quint/a - quints/es: Casteller/s o castellera/es del cinquè pis del tronc d'un castell.

R .....

Rengla/es (1): Conjunt de castellers del tronc els uns sobre els altres.

Rengla/es (2): Sinònim de filera de mans. Conjunt de castellers de pinya situats els uns radere dels altres.

Rengla buida: Sinònim de buida. Rengla de castellers de tronc situada a l'esquerra de la rengla principal d'un tres.

Rengla plena: Sinònim de plena. Rengla de castellers de tronc situada a la dreta de la rengla principal d'un tres.

Rosats: En referència a la Colla Vella dels Xiquets de Valls, sent un sobrenom típic pel seu color de camisa.

S .....

Segon/a - segons/es: Casteller/s o castellera/es del segon pis del tronc d'un castell.

Segon peu: Col·locar el segon peu rere posar el primer peu en una posició concreta d'un casteller, bé a la faixa o sobre les espatlles.

Seminet: Castell amb l'ajuda de la pinya, però amb menys mans de les normals o amb un reforç puntual estratègicament ubicat.

Setè/na - setens/nes: Casteller/s o castellera/es del setè pis del tronc d'un castell. Aquesta posició és exclusiva en els castells de deu pisos i el pilar de nou amb folre, manilles i puntals.

Sisè/na - sisens/nes: Casteller/s o castellera/es del sisè pis del tronc d'un castell.

SO - Sagals d'Osona.

Sobrecàrrega: Excedent de pes que provoca moviments en un castell.

Soca: Sinònim de peu. Pinya del terra esmentada d'aquesta manera específica quan té un folre, manilles i/o puntals a sobre seu, sent la pinya bàsica de la construcció.

T .....

Terç/a - terços/es: Sisè/na - sisens/nes: Casteller/s o castellera/es del tercer pis del tronc d'un castell.

Tic/s de càrrega: Desplaçament sobtat notablement accentuat ocasionat per una sobrecàrrega o un error humà que pot alterar i fer perillar una construcció.

Timbal: Sinònim de treball. Instrument de percussió de mida mitjana tocat per una sola persona.

Timbaler: Persona que toca el timbal.

Torre/s: Sinònim de dos. Construcció humana amb dues persones per pis.

Trabal/s (1): Sinònim de timbal. Instrument de percussió de mida mitjana tocat per una sola persona i típic a la Península Ibèrica en activitats tradicionals.

Trabal/s (2): Persona que toca el treball.

Tres: Construcció humana amb tres persones per pis.

Tronc: Part del castell conformada per les rengles i el pom de dalt. Segons el criteri de cada colla, s'hi pot afegir baixos o no al referir-se al tronc d'un castell.

V .....

Vent/s: Sinònim de dau. Membre de la pinya situat entre laterals o entre laterals i diagonals el la qual evita el desplaçament lateral dels castellers del tronc dels seus costats en contacte amb la pinya amb la seva posició entre laterals i treball de braços. En cas de que hi hagi folre, manilles i/o puntals, el dau ha d'aguantar també al dau del pis de dalt però segueix agafant el tronc, a diferència d'altres posicions de la pinya.

Vella: En referència a la Colla Vella dels Xiquets de Valls.

Verds: En referència als Castellers de Vilafranca, sent un sobrenom típic pel seu color de camisa.

Voltar: Situar la pinya al voltant d'un castell deixant-lo net, però estant atents per si s'ha d'agafar.

X .....

Xiquets: En referència a les colles dels Xiquets de Valls.

B) Terminologia: *contraccions del vocabulari casteller.*

B.1) Especificacions de les estructures dels castells:

a: Castell amb agulla, és a dir, amb un pilar al mig.

cam: Castell que rere carregar-se, es fa caminar.

f: Folrat (pinya), construcció folrada.

m: Manilles (pinya), construcció emmanillada.

n (1): Fa referència a construccions que no són agafades per la pinya.

n (2): Castell que té una pinya de menys (folre o manilles), havent una extensió major del tronc. Per exemple, la torre de vuit normalment es fa amb un folre, però sense el folre tradicional tenim una torre de vuit neta.

p: Puntals (pinya), construcció apuntalada.

ps: Castell aixecat per sota.

B.2) Tipus de castells:

P: (Pilar) .....

Pd3: Pilar de tres.

Pd3n: Pilar de tres net, sense ser agafat per part de la pinya.

Pd4: Pilar de quatre.

Pd4cam: Pilar de quatre caminant.

Pd4n: Pilar de quatre net, sense ser agafat per part de la pinya.

Pd4ps: Pilar de quatre aixecat per sota.

Pd5: Pilar de cinc.

Pd5cam: Pilar de cinc caminant.

Pd5f: Pilar de cinc amb folre.

Pd5n: Pilar de cinc net, sense ser agafat per part de la pinya.

Pd5ps: Pilar de cinc aixecat per sota.

Pd6: Pilar de sis.

Pd6cam: Pilar de sis caminat.

Pd6f: Pilar de sis amb folre.

Pd6ps: Pilar de sis aixecat per sota.

Pd7cam: Pilar de set caminant.

Pd7f: Pilar de set amb folre.

Pd7n: Pilar de set net, sense folre.

Pd8fm: Pilar de vuit amb folre i manilles:

Pd9fmp: Pilar de nou amb folre, manilles i puntals.

2: (Torre) .....

2d6: Torre de sis.

2d6n: Torre de sis neta, sense ser agafada per part de la pinya.

2d6ps: Torre de sis aixecada per sota.

2d7: Torre de set.

2d7f: Torre de set amb folre.

2d7n: Torre de set neta, sense ser agafada per part de la pinya.

2d7ps: Torre de set aixecada per sota.

2d8f: Torre de vuit amb folre.

2d8n: Torre de vuit neta, sense folre.

2d8nps: Torre de vuit neta aixecada per sota.

2d9f: Torre de nou neta, sense manilles i només amb folre.

2d9fm: Torre de nou amb folre i manilles.

2d9fn: Torre de nou neta, sense manilles i només amb folre.

3: (Tres) .....

3d6: Tres de sis.

3d6a: Tres de sis amb agulla.

3d6an: Tres de sis amb agulla net, sense ser agafat per part de la pinya.

3d6n: Tres de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

3d6ps: Tres de sis aixecat per sota.

3d7: Tres de set.

3d7a: Tres de set amb agulla.

3d7an; Tres de set amb agulla net, sense ser agafat per part de la pinya.

3d7n: Tres de set net, sense ser agafat per part de la pinya.

3d7ps: Tres de set aixecat per sota.

3d8: Tres de vuit.

3d8a: Tres de vuit amb agulla.

3d8f: Tres de vuit amb folre.

3d8n: Tres de vuit net, sense ser agafat per part de la pinya.

3d8ps: Tres de vuit aixecat per sota.

3d9f: Tres de nou amb folre.

3d9fa: Tres de nou amb folre i agulla.

3d9n: Tres de nou net, sense l'habitual folre als tresos de nou.

3d10fm: Tres de deu amb folre, manilles i puntals.

4: (Quatre) .....

4d6: Quatre de sis.

4d6a: Quatre de sis amb agulla.

4d6an: Quatre de sis amb agulla net, sense ser agafat per la pinya.

4d6n: Quatre de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

4d6ps: Quatre de sis aixecat per sota.

4d7: Quatre de set.

4d7a: Quatre de set amb agulla.

4d7an: Quatre de set amb agulla net, sense ser agafat per la pinya.

4d7n: Quatre de set net, sense ser agafat per part de la pinya.

4d7ps: Quatre de set aixecat per sota.

4d8: Quatre de vuit.

4d8a: Quatre de vuit amb agulla.

4d8n: Quatre de vuit net, sense ser agafat per part de la pinya.

4d8ps: Quatre de vuit aixecat per sota.

4d9f: Quatre de nou amb folre.

4d9fa: Quatre de nou amb folre i agulla.

4d9n: Quatre de nou net, sense l'habitual folre als quatsres de nou.

4d10fm: Quatre de deu amb folre i manilles.

5: (Un tres central amb una torre annexa a la rengla del cinc)

.....
5d6: Cinc de sis.

5d6a: Cinc de sis amb agulla.

5d6an: Cinc de sis amb agulla net, sense ser agafat per part de la pinya.

5d6n: Cinc de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

5d7: Cinc de set.

5d7a: Cinc de set amb agulla.

5d7an: Cinc de set amb agulla net, sense ser agafat per part de la pinya.

5d7n: Cinc de set net, sense ser agafat per part de la pinya.

5d8: Cinc de vuit.

5d8a: Cinc de vuit amb agulla.

5d9f: Cinc de nou amb folre.

5d9fa: Cinc de nou amb folre i agulla.

6: (Una torre central amb dues torres juntes a la construcció principal)

6d6: Sis de sis.

6d6n: Sis de sis net.

6d7: Sis de set.

6d7a: Sis de set amb agulla.

7: (Un quatre central amb un tres agafat a una rengla del quatre)

7d6: Set de sis.

7d6a: Set de sis amb agulla.

7d6an: Set de sis amb agulla net, sense ser agafat per part de la pinya.

7d6n: Set de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

7d7: Set de set.

7d7a: Set de set amb agulla.

7d7n: Set de set net, sense ser agafat per part de la pinya.

7d8: Set de vuit.

7d8a: Set de vuit amb agulla.

7d9f: Set de nou amb folre:

8: (Un quatre amb dues torres annexes a dues rengles del quatre contraposades, o una torre central amb dos quatres annexats)

8d6: Vuit de sis.

9: (Un tres central i tres tresos agafats al tres central)

9d6: Nou de sis.

9d6n: Nou de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

9d7: Nou de set.

9d7n: Nou de set net, sense ser agafat per part de la pinya.

9d8: Nou de vuit.

9d9f: Nou de nou amb folre.

**10: (Un quatre central amb dos tresos agafats a dues rengles
contraposades del quatre central de castell)**
.....

10d6: Deu de sis.

10d6n: Deu de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

10d7: Deu de set.

**12: (Un quatre central amb quatre torres adossades a cada rengla del
quatre) .....**

12d6: Dotze de sis.

12d6n: Dotze de sis net, sense ser agafat per part de la pinya.

12d7: Dotze de set.

12d7n: Dotze de set, sense ser agafat per part de la pinya.

12d8: Dotze de vuit.

7.2 - Imatges:

FIG. nº1: Eix cronològic A - de castells segons segles, edats-períodes oficials i fites. *Eix A) Segles XVI-1926; Orígens, Desenvolupament, Primera Època de Plenitud i Gran Decadència.*

FIG. nº2: Eix cronològic B - de castells segons segles, edats-períodes oficials i fites. *Eix B) 1926-2015; Gran Decadència, La Lenta Recuperació i Segona Època de Plenitud.*

FIG. nº3 - *Primer 3d8c del segle XX , CNXV. Torredembarra, 1934. Fotògraf desconegut. Font: Google.*

FIG. nº4 - *Exemple de gràfica elaborada amb el programa Movie Tracker.*

FIG. nº 5 - *Nombre de pilars, torres i tresos completats existosament (62) i les seves respectives colles de procedència.*

FIG. nº 6 - *Perspectives i angles de captació dels pilars, representació a escala.*

FIG. nº7 - *Perspectives i angles de captació de les torres, a escala.*

FIG. nº8 - *Perspectives i angles de captació dels tresos, a escala.*

FIG. nº 9 - *Ús de les eines de calibració en centímetres*

FIG. nº10 - *Ubicació de l'eix de coordenades.*

FIG. nº11 - *Consolidació de la trajectòria de moviment a partir d'una zona de píxels sel·leccionada.*

FIG. nº12 - *Seguiment del punt de píxels i elaboració del quadre de dades i la gràfica de moviment.*

FIG. nº13 - *Gràfica final de Moviment Frontal-Posterior d'una torre de vuit neta d'exemple.*

FIG. nº14 - *Tic de càrrega lateral al pilar de set amb folre N°32. Moviment de terços (abaix), quarts (al mig) i quints (a dalt).*

7.3 : Diari d'arqueologia experimental; seguiment pràctic:

- Juliol:

- **27-07-2015 (Santa Rosalia i contacte amb Pere Almirall)** - He anat a l'assaig dels Castellans de Vilafranca per entrar en contacte directe amb el Cap de Colla. No em van respondre al correu, així que a una actuació (15-07-2015, Quadre de Santa Rosalia de Torredembarra) en que vaig estar amb ells em van convidar a anar al seu local i parlar del treball *in situ*. Rere haver anat, el Pere Almirall ha donat via lliure a fer allò que necessités. Les mides i pesos me les atorgarà en principi el pròxim dia, i entrarem en més detalls abans de Sant Fèlix. L'únic contra que m'ha posat ha sigut que no em permeten gravar un divendres per l'altíssim grau d'afluència de gent a assaig.

- Agost:

- **01-08-2015 (La Mora i contacte amb la Joves)** - Avui he coincidit amb la Colla Joves dels Xiquets de Valls a una actuació a la Mora. He entaulat conversació amb el president, el qual m'ha informat que la junta dona la seva aprovació per a que desenvolupi el meu treball amb la colla jove vallenca. El calendari fort de la Colla Joves dels Xiquets de Valls comença a partir de Sant Fèlix, així que potser seria més interessant anar a gravar a l'octubre, de cara a Santa Úrsula.
- **10-08-2015 (A la recerca de material)** - Aquesta setmana entro de ple en recerca de material. El CRAI de la URV està tancat, així que he començat a buscar càmeres i trípodes des d'un vessant privat. De moment compto amb una càmera i un trípode amb els quals començar a fer proves.
- **13-08-2015 (0-Proves de gravació Assaig CJXT 13-08-2015)** - Avui he anat a fer el primer dia de proves amb gravacions de càmeres de vídeo HD al local de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona. Malauradament, tot i la llibertat i ajuda que la colla tarragonina ha ofert per tal de fer el treball rere setmanes de contactes i xerrades, el local d'assaig on es troben no permet capturar cap angle adient als requisits de les captacions de moviment;

columnes, pilars, parets i mides del mateix local impedeixen gravar castells sencers més enllà d'un pilar de cinc en la seva totalitat. La veritat, suposa un cop dur, però seguiré treballant amb la Jove de Tarragona en àmbits d'entrevistes. Amb les imatges de vídeo d'avui començaré a fer proves amb el programa de moviment *Tracker* per tal de temptejar com respon el programa a vídeos fets expressament per tal de capturar el comportament dels castells des d'enclaus concrets i amb panoràmiques minucioses.

Una notícia positiva és que la Vella ha respós al meu correu de sol·licitud. El president m'ha convidat a anar a un assaig per tal d'explicar el meu projecte. Ja veurem si es dona aprovació, però ja tinc un viatge a Valls assegurat!

Hores d'assaig: 2'20h.

• **18-08-2015 (1-Assaig Vilafranca 17-08-2015, Prèvia Catllar-Sant Fèlix) -**

Finalment, durant el cap de setmana del 15 i 16 d'agost s'acabà el problema de dèficit de material; dos fotògrafs m'han deixat els tres trípodes i he aconseguit tres càmeres de vídeo HD de coneguts.

Solucionada aquesta problemàtica que em perseguia durant tot l'agost, ahir vaig anar a Vilafranca amb dues ajudants (Laia Molné i Míriam Valmiso) que van permetre gravar rigorosament les primeres proves de la part experimental del treball en un assaig de castells nets. Vam gravar un pilar de sis sencer, un pilar de sis amb motxilla a quint, una torre de set neta i una torre de vuit neta fins a quints. Juntament amb això, hem obtingut les mesures de cintura amb faixa de les quints de la torre de vuit neta i les quarts dels pilars de sis vilafranquins. Ja tinc una bona base per a seguir estudiant les construccions vilafranquines més tècniques, només em fa falta obtindre les mesures i pesos dels castellers quan el Pere Almirall em faciliti el material, quedant tot nom de les llistes en l'anonimat. De moment les imatges semblen òptimes i amb bons angles, tot i tindre defectes per manca de llum en certes zones del pati o haver de retallar els poms de dalt per manca d'espai. Les panoràmiques són bones, i sembla que fins i tot podrem gravar tresos donada l'amplitud del pati. Els imprevistos han sigut mínims, s'han solucionat problemes i/o incògnites i ha sigut un primer pas molt positiu, espero que tots els dies de gravació siguin així de productius.

Cal destacar com Pere Almirall ha valorat summament el treball de torres i pilars per tal d'explotar-los al màxim a plaça. Deixa entreveure com es nota la pressió del món casteller amb la pujada general del nivell, forçant el calendari previst dels verds.

Hores d'assaig: 2'30h.

- **20-08-2015 (2-Assaig Vilafranca 19-08-2015, Prèvia Catllar-Sant Fèlix) -** Rere les primeres gravacions de dilluns, vàrem tornar el dia 19 a un assaig dels verds. Aquest cop, sent dimecres i amb l'ajuda de la Laia Molné i la Mònica Lázaro, ja no era un assaig de torres, pilars i castells nets com el dilluns; l'itinerari que es seguí fou molt més ampli, polifacètic i amb més camises a Cal Figarot. Els resultats foren magnífics i superant tota expectativa, doncs vam aconseguir gravar dos pilars de quatre nets, una torre de sis neta, una torre de set neta, la torre de vuit neta fins a cassoleta, un tres de nou fins a dosos (com a prova de tres de deu), un pilar de set sencer (eren el folre i manilles del pilar de vuit) i un peu de tres de deu fins a quarts. El saldo final doncs foren 8 castells, magníficament gravats i superant tots els problemes de panoràmiques, espai u obstacles naturals (fins i tot als problemàtics tresos, molt difícils de captar des de totes les rengles per problemàtiques simultànies!).

S'entreveu com a la diada del Catllar al pilar de vuit i la torre de nou se'ls poden sumar el tres i/o quatre de nou amb agulla, ja que a l'assaig han sigut past de nombrosos temptejos tant de set pisos nets com sobre pinyes i fins i tot folres. Clarament s'acosta Sant Fèlix, i s'entra en una etapa d'espring final per dur castells de màxims i fer proves prèvies. Jordi Bustos valorava com aquest any les diades d'agost (destacant Firagost, la Bisbal, Sant Magí i el Catllar) pujaven el llistó del món casteller, havent aspiracions per tal de dur a plaça castells encara més complexos als habituals del calendari d'agost. Una prova d'això és la gestació i el bon rumb precoços de la torre de vuit neta als assajos dels verds des de fa mesos, arribant a posar caçoleta ja a les darreres proves.

Hores d'assaig: 3'30h.

- **22-08-2015 (El Catllar i contacte amb la Vella)** - Després d'haver esdevingut tota la diada del Catllar (la millor diada de la temporada fins al moment [3d9f, 5d9f, 9d8 i pd8fm CJXT - 2d9fm, 3d9fa, 3d9f i pd8fm CV - 2d9fm, 4d9fa, 3d9f i pd8fm CVXV]), he pogut parlar amb el president de la Colla Vella dels Xiquets de Valls; Joan Ibarra. En comptes d'anar a Valls a un assaig, he esperat a la seva visita al Catllar, on he explicat breument el meu projecte i intencions.

El president ha donat permís per a dur a terme la meua feina passat Sant Fèlix. No obstant, rere un primer contacte, veig que potser serà una col·laboració més complex de la que esperava per diversos motius. En primer lloc, no tenen cap de tronc i el ritme d'assaig sovint s'improvitza, amb la qual cosa accentua encara més el paper del cap de colla, dificulta el seguiment de càmeres *in situ* i hauria de molestar en excés al Manel Urbano. En segon lloc, les mesures i pesos dels castellers no són controlades per la Junta Tècnica de la CVXV, amb la qual cosa augmenta el nombre de tasques i molèsties sobre els membres de la colla. M'ha sorprès aquest fet, pensant que aquests eren elements importants per al treball de tronc en tota colla actual. No obstant, el president ha explicat aquesta estranya absència en una colla de gamma extra amb una sola frase; *"Som una colla prehistòrica. No estem al dia en innovacions, però sabem el que tenim, com ho tenim i com treballar a l'hora de fer els castells"*. Finalment, un altre fet que dificultarà el meu seguiment és la coincidència en dies d'assaig amb els Castellers de Vilafranca i la Colla Joves dels Xiquets de Valls.

De moment estic content per obtindre l'ajut d'una colla tan important, però el nombre de reptes va pujant, i aquest que es presenta em preocupa de debò. Ja veurem com acabo gestionant aquesta dinàmica de pros i contres, de moment continuaré amb el meu seguiment a Vilafranca fins el 20 de setembre (diada de Santa Tecla) i llavors ja m'ajustaré més a les colles de Valls per la prometedora proximitat de la diada de Santa Úrsula a l'octubre. Fins llavors seguiré fent les tasques que he dut a terme aquest mes.

- **26-08-2015 (3-Assaig Vilafranca 25-08-2015, Prèvia Sant Fèlix)** - El vespre passat vaig anar amb la Laia Molné i l'Arnau Cendón al penúltim

assaig dels Castellans de Vilafranca abans de Sant Fèlix, la diada clau de la colla junt amb Tots Sants, al novembre. El nombre de castells realitzats en global, la qualitat i la rapidesa no foren els habituals, tot i descarregar totes les proves previstes, palpant-se certa preocupació en l'ambient de la junta tècnica. També es destacà l'absència de nombroses camises, esmentant Josep Cabré (el president) com el fet d'assajar un dimarts fou estrany i afectà al *modus operandi* i als projectes d'assaig. Tot i així, s'espera major participació i potencial de cara a l'assaig especial de dijous, sobretot per tal d'encarar les proves de tres de deu.

Vam gravar un total de sis construccions; un pd3 net (prova de pilar de sis des de quart), una torre de sis neta, una torre de set neta, la torre de vuit neta novament fins a cassoleta, un peu de tres de deu fins quarts i un pilar de set net sencer (manilles de pilar de vuit).

Hores d'assaig; 3'00h.

- **30-08-2015 (Sant Fèlix)** - Sant Fèlix de nou ha deixat registres espectaculars, amb un retorn de la Colla Vella dels Xiquets de Valls (4d9fa, 4d9n, 2d8nc i pd8fm) que ha deixat encisada part de la plaça i uns Minyons de Terrassa espectaculars (3d10fm, 5d9f, 2d9fm i pd8fmc). La colla vilafranquina ha cobert a mitges els reptes (3d9fa, 3d10fmc, 2d8nc i pd8fm), amb una bona diada, però la torre de vuit neta i un tres de deu quedaren carregats, deixant altes baixes, traient la victòria i no deixant bon regust als locals. Personalment crec que l'errada dels verds fou l'ordre dels castells, ja que el perill de caure el corrien tant el tres com la torre, però aquesta darrera presentava més garanties vistos els assajos i s'haurien evitat baixes de cara al tres. Però en fi, són castells i mai es tenen garanties totals... l'hegemonia sobre la plaça se'ls ha anat per no haver descarregat algun dels colossos.

El que he tret clar de Sant Fèlix és que la Colla Joves dels Xiquets de Valls no es troba del tot en forma aquest any, i s'ha vist amb l'actuació (3d9f, 2d9fmc, id5d9f, 4d9fc i pd5). Així que de cara a les gravacions de l'àmbit vallenc, em centraré més en la Colla Vella dels Xiquets de Valls, amb una gamma de castells més àmplia. No obstant, no descarto una taula rodona amb veterans de la Joves, sens dubte.

- Setembre:

- **13-09-2015 (4-Assaig Tarragona 13-09-2015, Prèvia Santa Tecla)** - Dijous passat vaig anar a ajudar a un assaig de la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona de cara a Santa Tecla i sorgí una oportunitat boníssima per gravar; diumenge tenien un assaig públic a la Plaça Verdaguer de Tarragona. Per fi podria gravar-los, ja que havia descartat fer-ho en aquest treball perquè al seu local no es podien captar els angles necessaris donat el reduït l'espai i el nombre d'obstacles.

Així doncs, al matí hem anat a gravar amb la Laia Molné i l'Andrea Molné a Tarragona, amb un assaig que prometia una diada de Santa Tecla encara més interessant. Les nostres càmeres captaren un pilar de cinc net, una torre de sis neta, un tres de nou fins a sisens (assaig de folre i manilles de tres de deu), un tres de deu fins a sisens amb unes manilles molt lleugeres, un dos de nou fins sisens i un pilar de vuit fins el quart. L'assaig anà ràpid, amb bons resultats i un gran nombre de camises tot i l'estrany horari, assajant també un magnífic cinc de nou i el quatre de nou amb agulla. No obstant, a plaça no portaren una sorpresa que van assajar dijous; el quatre de nou net, amb el qual ja han fet proves interessant que prometen (4d8 net fins dosos).

Ja he quedat amb els locals per prendre mides de castellers, organitzar una taula rodona amb veterans de la colla i obtindre la llista de pesos i mesures del tronc. Ha sigut una magnífica notícia el poder afegir registres més tècnics de la Jove per al treball després d'haver-ho hagut de descartar forçadament. Així doncs, podré plasmar altres comportaments d'alguns dels castells més tècnics.

Hores d'assaig; 2'50h.

- **15-09-2015 (5-Assaig Vilafranca 14-09-2015, Prèvia Santa Tecla)** - Ahir tornarem a Cal Figarot rere més de dues setmanes per tal de tornar a captar registres de la colla verda de cara a Santa Tecla, amb l'ajuda de la Laia Molné i l'Andrea Molné. Sant Fèlix havia sigut una diada xocant per als Castellers de Vilafranca per haver deixat resultats a mitges. Però ara toca la

gran diada tarragonina del setembre, i els vilafranquins volen acabar la feina que els queda pendent; rematar el tres de deu i la torre de vuit neta descarregant-los. Els problemes que he observat? Primer de tot, la manca de gent a assaig... una assignatura pendent que esperem que no es plasmi a plaça. I segon i més important, unes baixes importants entre la canalla i els pisos baixos del tronc per les caigudes de Sant Fèlix, que es sumen a les que ja portaven arrossegant durant la temporada...

De moment el treball ha sigut òptim, amb un assaig tècnic que ha deixat bones sensacions. Hem gravat dos pilars de quatre nets (bases dels dos pilars de sis), dues torres de sis netes, un tres de sis net, la torre de set neta, un pilar de set i la torre de vuit neta fins quints. S'espera sobretot que el Sergi, àlies "*Pujol*" (segon de la torre de vuit neta), es recuperi per tal d'acabar de domar la torre, en la qual es lesionà fa dues setmanes. S'ha destacat sobretot el treball magnífic als pilars, donant corda als dos pilars verds bàsics i als castells amb agulla, però sobretot de cara a posar puntals i fer un pilar de nou. L'Ignasi, àlies "*Xaiò*" (segon del pilar de sis titular), esmentava ahir com es va fer un assaig de puntals amb el pilar de set, i els resultats prometien molt de cara al tronc: "*Mai havíem estat tant bé amb el pilar, i això et dona garanties. No seria un disparat posar puntals per Tots Sants... la base a dalt la tenim, aguantem amb poques mans i si fem la feina que toca podríem proposar-nos el repte*".

Hores d'assaig; 2'10h.

- **17-09-2015 (6-Assaig Valls 16-09-2015, Prèvia de Santa Tecla)** - Després de Sant Fèlix vaig decidir centrar-me en la Colla Vella dels Xiquets de Valls en l'àmbit casteller vallenc, però si volia anar a gravar a Valls de cara a Santa Úrsula havia de preparar-me amb temps per tal d'analitzar la zona d'assaig, la metodologia tècnica de la colla i el *modus operandi* de la Vella a l'hora d'assaig. Necessitant això i ja tinguent bastantes hores de filmació de castells vilafranquins rere l'assaig de dilluns, en comptes d'anar a Cal Figarot vaig decidir anar al local de la Vella ahir per la nit, amb l'ajuda de la Laia Molné i l'Andrea Molné.

El local fou certament complicat de tractar en matèria de càmeres, ja que tot i ser un pavelló obert la posició de les grans xarxes de seguretat a les cantonades impossibilitava la captació de certs angles per a la torre, i les mesures de la pista limitaven el mode de captar els tresos. Una nova complicació fou el ritme de l'assaig. Al centre de la pista sempre hi ha un gruix de gent fent estructures amb gran afluència de castellers, mentres que a les xarxes sovint hi havia una sèrie de castellers de tronc preparant construccions més tècniques; torres, pilars i castells nets. En grans construccions tots els castellers feien un castell en comú al mig del pavelló, però bona part de l'assaig els grups treballaven de mode alternatiu i sincrònic a les diverses zones respectives especialitzades, complicant de debò el treball de les càmeres... per exemple, a vegades quan es començava a muntar un tres al mig de la pista i ens col·locàvem adequadament, sorgia des de les xarxes un pilar o una torre preparats amb gran rapidesa, obligant-nos a córrer per captar-los, i tornar a gran velocitat a la posició del tres, que començava a pujar tant bon punt finalitzava la torre.

L'experiència fou bona, veient que és possible gravar amb la Colla Vella i augmentant expectatives per al treball si ens adaptàvem a certs aspectes. Vam captar una torre de set neta, un tres de nou fins sisens, un tres de deu fins quarts i un pilar de sis. El Cap de Colla, Manel Urbano, es presentà i fou certament obert, oferint ajuda quan la necessités. En matèria de mides i pesos dels troncs, ja vam concretar que m'ajudaria quan l'avisés amb temps, acabant amb una gran preocupació que portava arrossegant des de que vaig parlar amb el president al Catllar. Així doncs, tornaré intensament a la feina amb la Colla Vella de cara a Santa Úrsula després de la prova exitosa d'ahir.

Hores d'assaig; 2'15h.

- **20-09-2015 (Diada de Festa Major de Santa Tecla)** - La diada de Festa Major ha sigut una carniçeria, tot i el nivell presentat per les colles. Observant totes les rondes, hem vist un total de 19 proves, havent tres intents desmuntats, dos intents, nou carregats i cinc descarregats. Això deixa un total d'11 construccions pel terra (57'89% dels castells) i un percentatge del 26'32% de castells descarregats...

Vilafranca aquest cop ha repetit els grans registres de Sant Fèlix lluny de casa seva (3d10fmc, 3d9fa, id2d8n, 2d8nc i pd8fm), però de nou deixa objectius a mitges al deixar el tres de deu (abordat a primeríssima ronda i que es veia per descarregar!) i la torre de vuit neta carregats tot i arribar amb valentia i prou camises a plaça. Ara cal veure com es plantejaran atacar Tots Sants al no arribar-hi impecablement, com els agrada als vilafranquins.

La Colla Vella dels Xiquets de Valls ha presentant un gran nivell, tot i no emportar-se avui el primer lloc a plaça (4d9fac, id4d9sf, 4d9sf, 3d10fmc i pd8fmc). Les sorpreses negatives han sigut al deixar "només" carregats el quatre de nou amb folre i agulla i el pilar de vuit, castells que aquesta temporada havien demostrat dominar. Per altra banda, han aconseguit el seu tercer tres de deu (tots fets a Tarragona) i descarregar un castell tan difícil de tractar com és el quatre de nou net. Ara només fa falta veure si aconsegueixen afinar bé i portar el tres de deu a Valls i aconseguir domar del tot la torre de vuit neta de cara a Santa Úrsula.

Al duel tarragoní, els Xiquets de Tarragona han sortit esplendorosos al fer la seva millor actuació de la història fins a la data tot i el grau d'accidentalitat (2d9fmc, 5d9fc, 3d9f, pd8fmc). Per altra banda, la Colla Jove dels Xiquets de Tarragona ha restat malparada (5d9fc, i3d10fm, id4d9f, i4d9f, pd5); a primera ronda només han carregat el cinc de nou, la seva carta més dominada... aportant perspectives bastant complexes. Però la gota definitiva ha estat l'intent de tres de deu, que ha desbordat les ambulàncies i ha deixat hipotecada l'actuació i segurament la temporada de la jove tarragonina.

- **23-09-2015 (Diada de Santa Tecla)** - En aquesta ocasió no s'ha repetit l'accidentalitat vista a la diada de Festa Major, i la gran colla benparada han sigut els Xiquets de Tarragona (3d9f, 5d9fc, 4d9f, pd6). La Colla Jove dels Xiquets de Tarragona avui seguia tocada, impossibilitant tornar a la gamma extra i tornant a caure (3d9f, id5d9f, i5d9f, 4d8 i pd5). La Colla Castellera de Sant Pere i Sant Pau ha sortit eufòrica al completar impecablement la seva millor actuació de la història fins al moment (2d7, 3d8, 4d8 i pd5) i els Xiquets del Serrallo veuen incomplerts es seus objectius principals (5d7, 2d7c, i4d8 i pd5).

- Octubre:

- **22-10-2015 (7-Assaig Valls 21-10-2015, Prèvia de Santa Úrsula)** - Després d'haver passat gravant amb regularitat múltiples assajos per Sant Fèlix i Santa Tecla al setembre, he estat fet un descans temporal al acabar exitosament el primer gran període de captació de castells. Rere tal descans, ara encaro el tram final de la part de treball de camp al abordar la prèvia de Santa Úrsula i Tots Sants. Seran dues setmanes complexes al estar ja en plena jornada laboral i d'estudis, per la qual cosa està sent complex trobar gent que ajudi en les tasques de càmera i mantindre buits en l'agenda per fer viatges a Valls i Vilafranca. El que cal emmarcar en el lapsus de temps entre setembre i finals d'octubre han sigut l'intent de cinc de vuit de la CJXT l'11 d'Octubre a les festes de Santa Teresa del Vendrell (no se'ls quedava en intent dels del 2007) i l'intent de quatre de nou amb folre i agulla dels Castellers de Vilafranca a el 19 d'Octubre a la Diada dels Castellers de Sants (no se'ls quedava en intent des del 2003). Aquests accidents podrien clarament condicionar l'últim tram de temporada, modificant plans en ambdues colles.

De moment he començat a gravar de nou Valls; ahir vam tornar al territori vallenc per captar la prèvia de Santa Úrsula, amb l'ajuda de la Laia Molné i l'Aïda Sánchez. Les nostres càmeres van ser testimonis del grau de pul·liment que la Vella ha pogut incorporar a les seves construccions i un nombre elevat de camises que ha permès fer grans proves. L'actuació de diumenge pot ser molt més potent del que semblava fa uns mesos!

Així doncs, hem observant un dos de set net fins acotxador, una torre de vuit neta fins acotxador, un pilar de sis, un tres de nou fins sisens, un tres de deu fins sisens i un pilar de set sencer. Vistos aquests castells i d'altres, la Vella pot elegir una gamma àmplia de construccions per portar a plaça (3d9f, 4d9f, 2d9fm, pd8, 4d9fa, 4d9n, 2d8n, 3d10fm,...). Tornarem divendres, on realitzaré l'última gravació del treball a Valls.

Hores d'assaig; 2'40h.

· **24-10-2015 (8-Assaig Valls 23-10-2015, Prèvia de Santa Úrsula) -**

Finalment el vespre passat captàrem l'últim assaig de cara a Santa Úrsula, amb la Laia Molné i la Mª Antonia Virgili. L'expectació que desperta la diada era evident, doncs el pavelló era ple de castellers que comptaven també amb un nombrós públic.

Els nostres objectius gravaren un tres de set, un tres de vuit fins acotxador, un tres de nou fins sisens, un tres de deu fins sisens, una torre de set neta fins acotxador, una torre de vuit neta fins quints, una torre de vuit neta fins dosos, dos pilars de sis i un pilar de vuit fins la sisena. Durant l'assaig només es va fer una prova amb agulla, mentres el quatre de vuit net i el quatre de nou net es veieren reiteradament... sembla que Santa Úrsula veurà castells nets i un colossal tres de deu, deixant només la incògnita de l'ordre exacte d'execució. El castell amb més potencial era el quatre net, però la lluita per fer el primer tres de deu a la Plaça del Blat serà aferrissada, així que aquest quatre possiblement quedarà en segona ronda al duel vallenc per part de la Vella. El que no veig gens clar és una descarregada del tres i la torre, ja que tot i veure's bastant estables un cop sobre la pinya no s'acabaren de parar batzegades perilloses... i faltaven pisos!

Per ara he acabat el treball de camp a Valls, on tornaré més tard de cara a futures entrevistes. De moment ja tinc un magnífic *colash* de vídeos i les mides i pesos de la major part dels castellers de tronc, així que ja tinc un bon marc per investigar les construccions vallenques.

Hores d'assaig; 3'10h.

· **26-10-2015 (25-10-2015, Diada de Santa Úrsula) -** L'expectació per Santa Úrsula era aquest any més que evident, amb un duel vallenc que despertà la curiositat dels castellers i els mitjans de tota Catalunya.

Al sorteig d'inici, la Vella en va ser la gran beneficiada, essent evident quin seria el castell de sortida; el 3d10fm, amb una lluita per ser la primera colla en plantar-lo en aquesta plaça històrica. De nou, el tres queda pendent al quedar com a carregat, sent una assignatura a mitges per la colla de cara a temporada que ve i per la pròpia plaça. Seguidament, han imposat el tercer i

consecutiu quatre de nou net de la temporada, domesticant la bèstia com ningú havia aconseguit abans. De cara a la tercera ronda llavors els de Manel Urbano es llençaren de cap a per la torre de vuit neta. Tot i un primer intent, la tossuderia vallenga va realçar la construcció, aconseguint carregar-la. De nou, es mantenen deures pendants per l'any que ve. Finalment, rere tres caigudes, la Vella no arriscà i exprimí més als seus castellers i donà un magnífic pilar de set amb folre, aconseguint així la seva millor actuació fins al moment, executant tres castells que mai s'havien realitzat simultàniament per una colla en una plaça i deixant la millor Santa Úrsula moderna. La Vella mereix unes bones vacances!

Per altra banda, la colla Joves surt amb els objectius a mitges; veient un tres de deu rosat carregat, els diables vermells es disposaren a descarregar-lo a plaça el primer dia que se'n carregava un a la Plaça del Blat. No obstant, tot i arribar ben alt, quedà lluny de la descarregada en dos intents més que dignes per part de la Joves, que acariciava els deu pisos per primeríssim cop. Rere dos impactes del colós de deu pisos, executaren un tres de nou impol·lut i una torre de nou amb folre i manilles que han demostrat ja tindre ben agafada aquest any. No obstant, la gran assignatura pendent per als vallencs vermells és sens dubte el pilar, no podent portar a Santa Úrsula un espadat de mèrit. Per ara veuen sensacions de progrés, veurem què passa en any de concurs en aquesta colla plena de sorpreses.

Santa Úrsula ha demostrat un gran nivell, mostrant com el duel valleng encara desperta passions, rivalitats i alegries. Ara per ara, els vallencs acaben la temporada i esperen saber qui seran els pròxims caps de colla per l'any de concurs que els espera. Així doncs, Valls encara té sorpreses per oferir.

- **29-10-2015 (9-Assig Vilafranca 28-10-2015, Prèvia de Tots Sants)** - Ahir a la nit vaig anar amb la Laia Molné, la Laura Galvan i el David Martí a captar l'últim assaig d'aquest treball. Només al arribar, la sorpresa fou que tot l'assaig es faria dins del pavelló, la qual cosa significà que no podríem captar el tres per problemes d'espai i panoràmica (al no voler envair zones on ja es feien activitats).

Tot i això, vam registrar un dos de set net sencer, un pilar de set a quatre mans i un dos de vuit net amb anxa a quints. Les conclusions de l'assaig eren ben precises; de cara a Tots Sants Vilafranca vol rematar les assignatures pendents vistes a Sant Fèlix i Santa Tecla: deixaran de banda el quatre amb agulla que els ha caigut dies abans en favor dels punts que ofereix el tres de nou amb agulla i voldran descarregar la torre de vuit neta i el tres de deu amb folre i manilles. Per altra banda, s'ha vist una insuficient aflluència de camises a assaig, per la qual cosa no s'han pogut fer proves d'un prometedor pilar de nou amb folre, manilles i puntals i es descarta definitivament.

Un dubte que a mi em perseguia era per què no atacaven la torre de nou neta aquestes temprades, ja que tot i haver "només" carregat la torre mítica aquest any, no se la plantegen des de que la van carregar per tercer cop a la història el 2012, ja amb Pere Almirall al capdavant. Els dubtes me'ls va desvetllar ràpidament el Sergi Via, segon de la torre de vuit neta fins aquest any i mític casteller dels verds que actualment es veu condicionat per lesions. Primerament, la fragilitat de la construcció requeria un estat de forma impecable i haver descarregat i/o dominat mínimament la versió reduïda de vuit pisos (tot i que això no va ser així el 2005, fent abans la torre de nou neta que la de vuit...), cal una pinya molt tècnica i sobretot es necessiten dos segons molt potents que aguantin les batzegades del monstre que sustenten sense desplaçar-se (segons que no tenen de moment): *"Necessites dos bèsties que t'aguantin les hòsties que baixen de dalt, una pinya forta i mantindre's a lloc sense descuadrar-se, aquí pateix tothom! A baix no és cosa només de terços i quarts que es veuen, cal una base molt sòlida"*.

Finalment culmino el treball de camp amb gravació, ja podent abordar l'àrea informàtica per processar dades de les proves captades. Veurem quines incògnites ens desvetllen les noves tecnologies sobre les construccions vallenques, vilafranquines i tarragonines. Ara esperem per veure si els verds aconseguen la millor diada de la Història.

Hores d'assaig; 3'30h.

- Novembre:

- **01-11-2015 (Diada de Tots Sants)** - Tots Sants presentava garanties per ser una gran diada; colles en un tram final, havent deixat deures fets i en gran estat de forma: així ha sigut.

Vilafranca ha completat la millor actuació de la Història castellera fins a moment descarregant categòricament el tres de nou amb agulla, la torre de vuit neta, el tres de deu amb folre i manilles i el pilar de vuit. Impressionant... de nou han revalidat la seva hegemonia al Món casteller en un any ple de debat on s'ha qüestionat més que mai el seu lideratge. Si aquesta actuació s'hagués fet (o al menys descarregat un dels dos colossos abans) per Sant Fèlix o Santa Tecla, qui sap què haurien encarat de cara a Tots Sants...! Potser un quatre de deu? o el pilar apuntalat?

En acabar la seva gira a la Xina Pere Almirall es retira del seu mandat amb els deures fets i el relleva Toni Bach. Quins deures els queden de cara a l'any de concurs que els espera? Primerament, necessiten aflluència de gent, una problemàtica vigent als assajos culminants i a diverses sortides estratègiques. Seguidament, tornar a dominar bèsties abandonades per ampliar la gamma de castells per si sorgeixen imprevistos (cinc de nou amb folre, quatre de nou net, quatre de nou amb agulla...). En tercer lloc, buscar relleus a tronc i pinya per no veure's mai més tan condicionats en baixes com aquest any. Finalment, cercar metodologies encara més innovadores per seguir sent la colla que els verds vol ser; la capdavantera. Veurem què passa el 2016, any de rigorosíssim concurs.

Per altra banda, no oblidem com els Capgrossos de Mataró, Castellers de Sants i Xiquets de Tarragona culminaren una gran diada per a ells, tot i no ser els protagonistes del dia, amb caigudes mínimes (CM: pd4cam, 4d9f, 3d9f, pd8fmc - CS: pd4cam, 3d9f, id2d9fm, 2d9fm, 4d9f - XT: pd4cam, 3d9f, 2d9fm, id4d9f, id4d8a, pd7fc). Els Xiquets van ser la colla amb sensacions més contrastades al oferir només una part de la seva gamma de castells per culpa de l'estructura del quatre, però deixen radere seu un gran rastre a seguir. Tots Sants torna a trencar esquemes, si millora més l'any que ve qui sap quins monstres veurem a plaça.

- **22-11-2015 (La clàssica de 10 terrassenca)** - Anava a acabar aquesta secció amb la crònica de Tots Sants, però aquest diumenge a Terrassa hem viscut una sorpresa de fina de temporada procedent del nord.

Els Minyons aquest any havien estrenat castells de nou i de gamma extra abans que ningú, tornant en un gran estat de forma i prometent una temporada magnífica. Així doncs, ho han demostrat reiteradament en diverses ocasions durant l'any, però aquest diumenge han recollit els fruits d'un any amb la feina ben feta... Han descarregat impecablement el quart tres de deu emmanillat consecutiu, una fita increïble que es veia impossible fins avui. Insatisfets amb això, han carregat i descarregat per primer cop el monstruós quatre de deu emmanillat, una llegenda que fins avui havia quedat en intents molt llunyans per part de Vilafranca i Minyons. Finalment, han tornat a carregar el tres de nou amb agulla (que no feien des del 2008) i han dominat el pilar de vuit, que tant els ha costat històricament.

Bé doncs, sembla que els Minyons de Terrassa han tornat a humanitzar construccions impossibles, han estat a punt de superar la millor diada de tots els temps per punts que s'havia aconseguit de part de Vilafranca per Tots Sants i encara els queda corda per més... no oblidem que encara poden incloure al repertori una torre de vuit neta en la qual ja treballen i han intentat. Si anessin al concurs de 2016 qui sap com podrien arribar a caldejar el *Tàrraco Arena*, però sé que és un somni lluny de la realitat.

Ha sigut un any formidable, on la lluita pel tro i la corona de la millor colla castellerà i els castells més complexos s'han vist més disputats que mai. El que està clar és que el nivell segueix pujant i l'abisme de nivell que hi havia fins fa poc entre colles es va diluint en favor d'un pols entre l'elit castellerà. 2016 presenta garanties per ser la millor temporada de tots els temps, amb colles amb un nivell mai vist, recuperades del tot, amb ambició i grans expectatives de futur. Superar el 2015 serà un gran repte que ens regalarà delícies, sens dubte.

7.4 - Catàleg de castells gravats:

- 0 Assaig CJXT 13-08-2015: Proves de gravació.
  - 0.1) 2d7.
  - 0.2) 2d8.
  - 0.3) id2d7.
  - 0.4) pd4.
  - 0.5) pd6.
  - 0.6) pd7 fins sisè.

- 1 Assaig Vilafranca 17-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix.
  - nº1 pd6.
  - nº2 pd6 fins quint.
  - nº3 2d7 net.
  - nº4 3d8.
  - nº5 2d8 net fins quints.

- 2 Assaig Vilafranca 19-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix.
  - nº6 pd4 net.
  - nº7 pd4 net.
  - nº8 2d6 net.
  - nº9 2d7 net.
  - nº10 2d8 net fins cassoleta.
  - nº11 3d9 amb folre fins dossos.
  - nº12 pd7 amb folre.
  - nº13 3d10 amb folre i manilles fins quarts.

- 3 Assaig Vilafranca 26-08-2015: Prèvia Sant Fèlix.

nº14 pd3 net.

nº15 2d6 net.

nº16 2d7 net.

nº17 2d8 net fins cassoleta.

nº18 3d10 amb folre i manilles fins quarts.

nº19 pd7 amb folre.

- 4 Assaig Tarragona 13-09-2015: Prèvia Santa Tecla.

nº20 pd5 net.

nº21 2d6 net.

nº22 3d9 amb folre fins sisens.

nº23 3d10 amb folre i manilles fins sisens.

nº24 2d9 amb folre i manilles fins sisens.

nº25 pd8 amb folre i manilles fins quart.

- 5 Assaig Vilafranca 14-09-2015: Prèvia Santa Tecla.

nº26 pd4 net.

nº27 pd4 net.

nº28 2d6 net.

nº29 3d6 net.

nº30 2d6 net.

nº31 2d7 net.

nº32 pd7 amb folre.

nº33 2d8 net fins quints.

- 6 Assaig Valls 16-09-2015: Prèvia de Santa Tecla.
  - nº34 2d7 net fins cassoleta.
  - nº35 3d9 amb folre fins sisens.
  - nº36 pd6 a quatre mans.
  - nº37 3d10 amb folre i manilles fins quints.

- 7 Assaig Valls 21-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.
  - nº38 2d7 net amb acotxador.
  - nº39 2d8 net amb acotxador.
  - nº40 pd6.
  - nº41 3d9 amb folre fins sisens.
  - nº42 3d10 amb folre i manilles fins sisens.
  - nº43 pd7 amb folre.

- 8 Assaig Valls 23-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.
  - nº44 3d7 net.
  - nº45 3d8 fins acotxador.
  - nº46 3d9 amb folre fins sisens.
  - nº47 pd6 fins quart.
  - nº48 pd6.
  - nº49 3d10 amb folre i manilles fins sisens.
  - nº50 2d7 net fins acotxador.
  - nº51 2d8 net fins quints.
  - nº52 2d8 net fins dosos.
  - nº53 pd8 amb folre i manilles fins sisena.

- 9 Assaig Vilafranca 28-10-2015: Prèvia Tots Sants.

nº54 2d7 net.

nº55 pd7 amb folre a quatre mans.

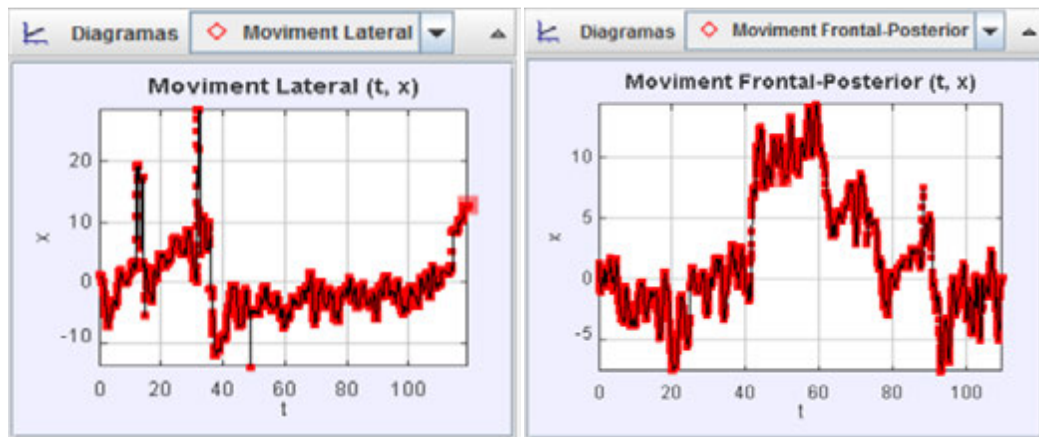
nº56 2d8 net amb anxaneta a quints.

7.5 - Gràfiques de moviment exemplars:

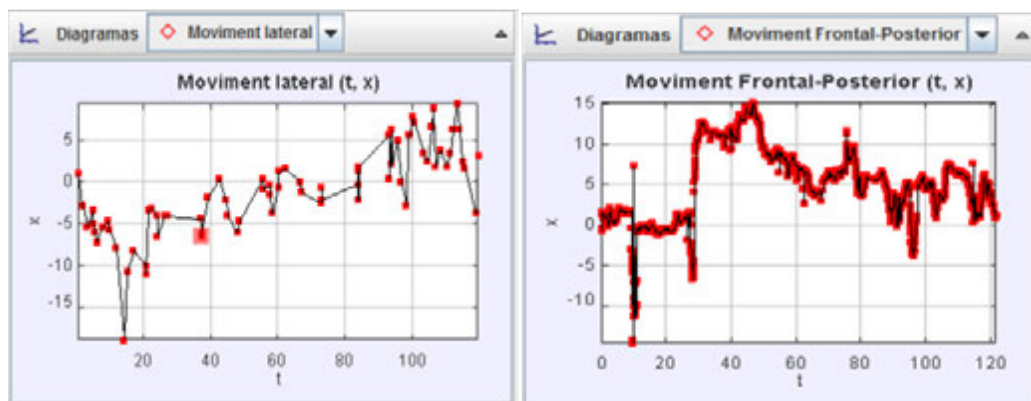
· 1 Assaig Vilafranca 17-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix.

- **Nº3 2d7 net:** acaba agafada al minut 2:25, amb la baixada de l'acotxadora. Parem la gravació al agafar-se l'estructura. 3:21 minuts - 738'2 centímetres - 517'7 kilograms.

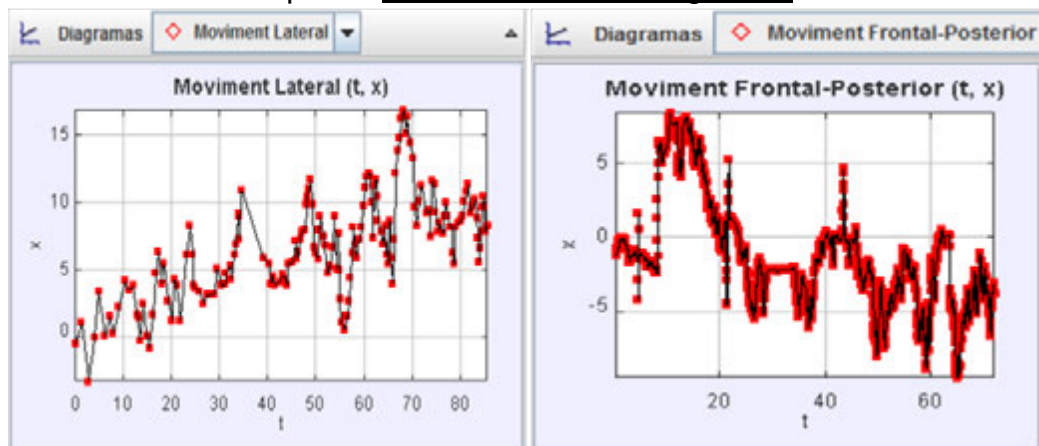
· Moviments dels segons: Aleta col·locada al segon 90.

· Moviment dels terços: Aleta col·locada al segon 76.

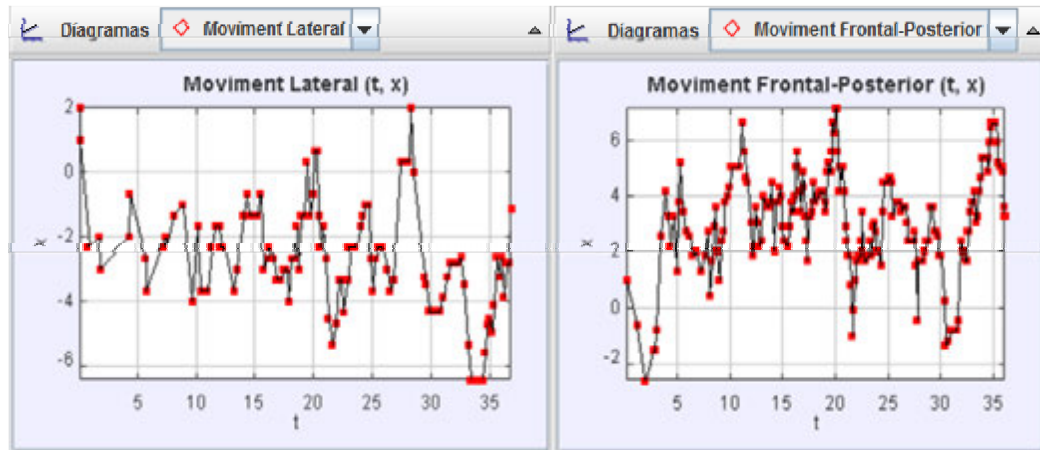
· Moviment de les quarts: Aleta col·locada al segon 54.

· 2 Assaig Vilafranca 19-08-2015: Prèvia Catllar-Sant Fèlix.

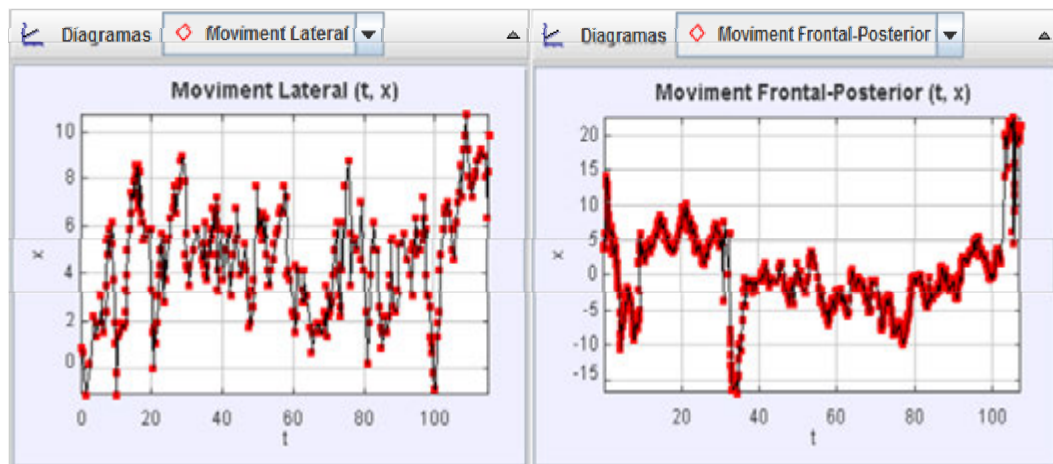
- N^o7 pd4 net: 0'37 minuts - 468 centímetres - 94'3 kilograms.

· Moviment de la segons: Aleta col·locada al segon 18.

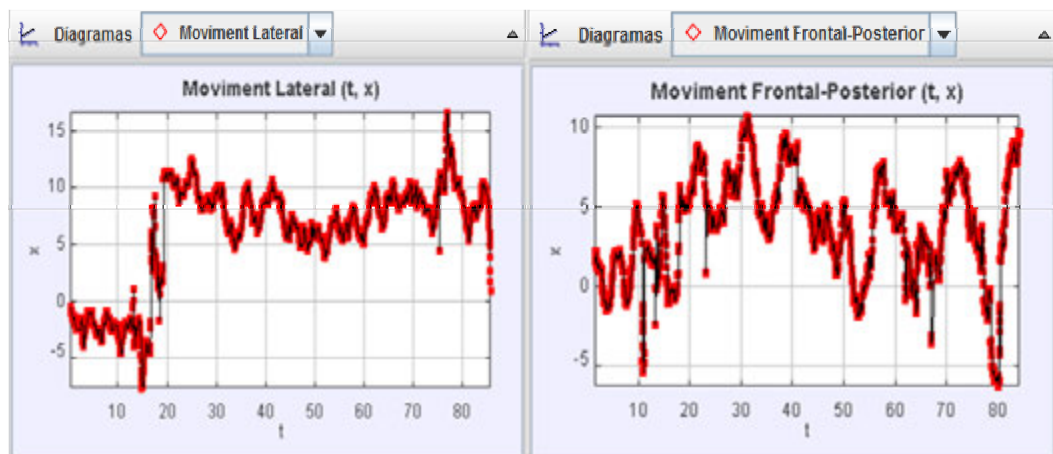

- N^o8 2d6 net: 2'19 minuts - 592'3 centímetres - 333'7 kilograms.

· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 73.

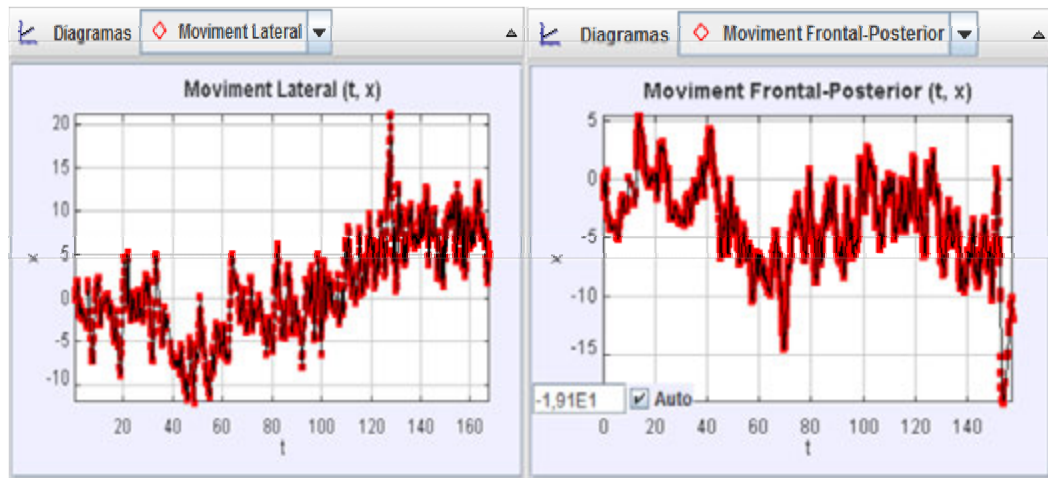

· Moviment de les terçes: Aleta col·locada al segon 53.

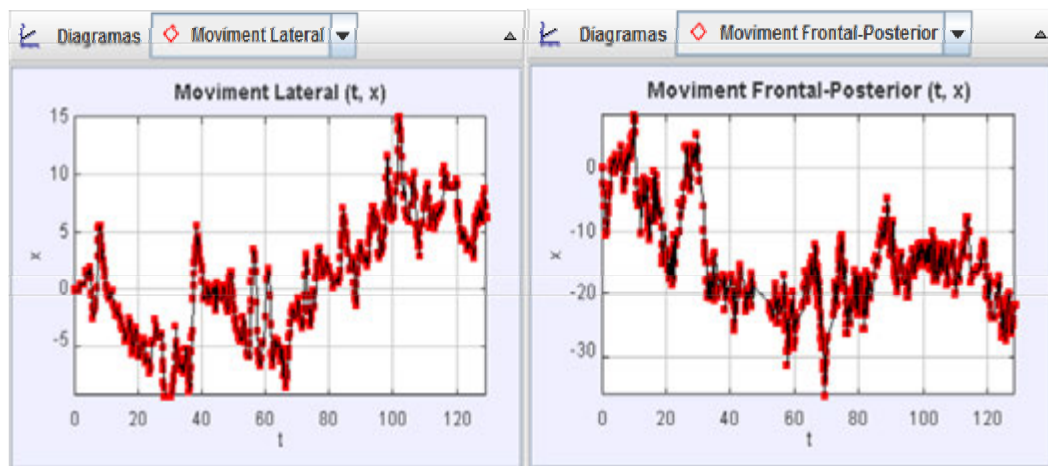

- N^o9 2d7 net: 3'15 minuts - 738'2 centímetres - 517'7 kilograms.

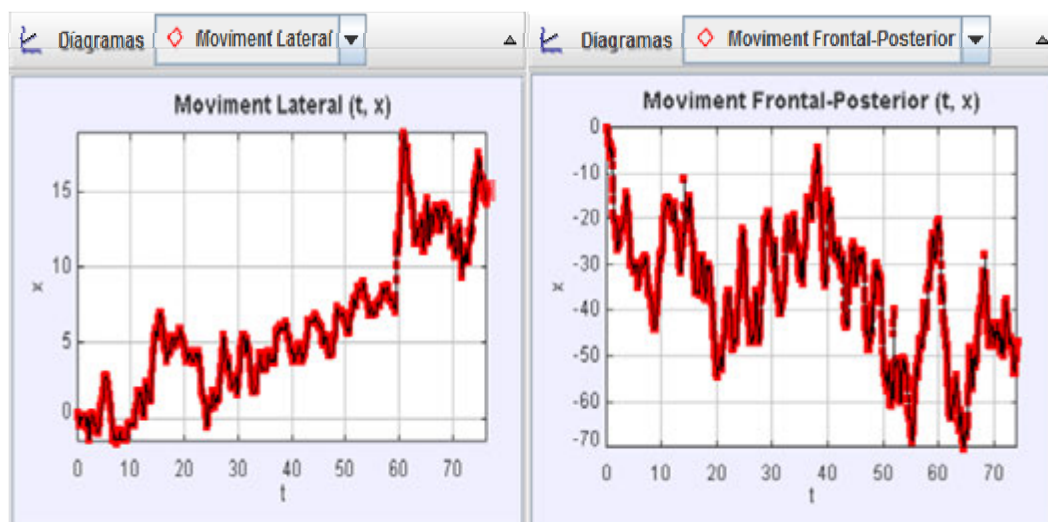
· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 118.

· Moviment dels terços: Aleta col·locada al segon 96.

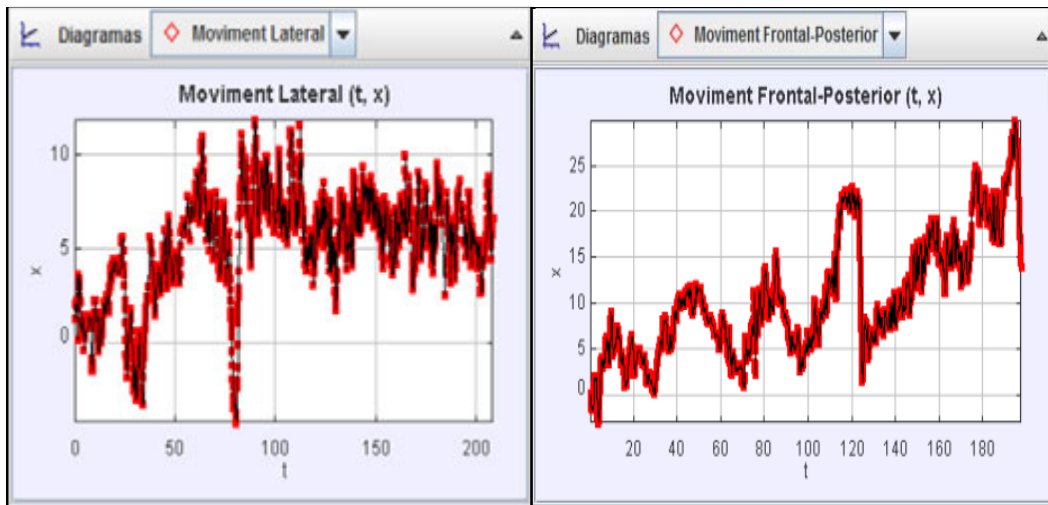

· Moviment de les quarts: Aleta col·locada al segon 58.

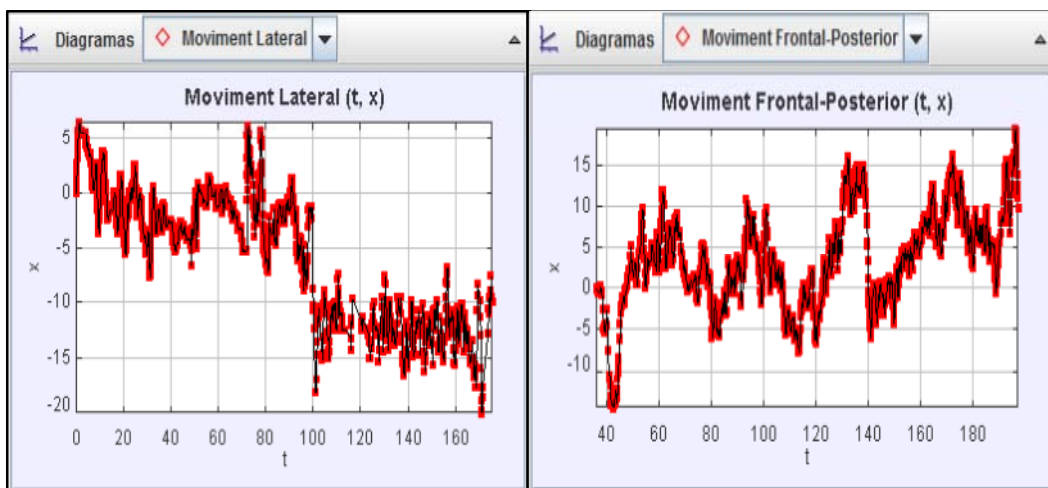

- Nº10 2d8 net fins acotxador: 4'01 minuts - 875'3 centímetres - 699'7 kilograms.

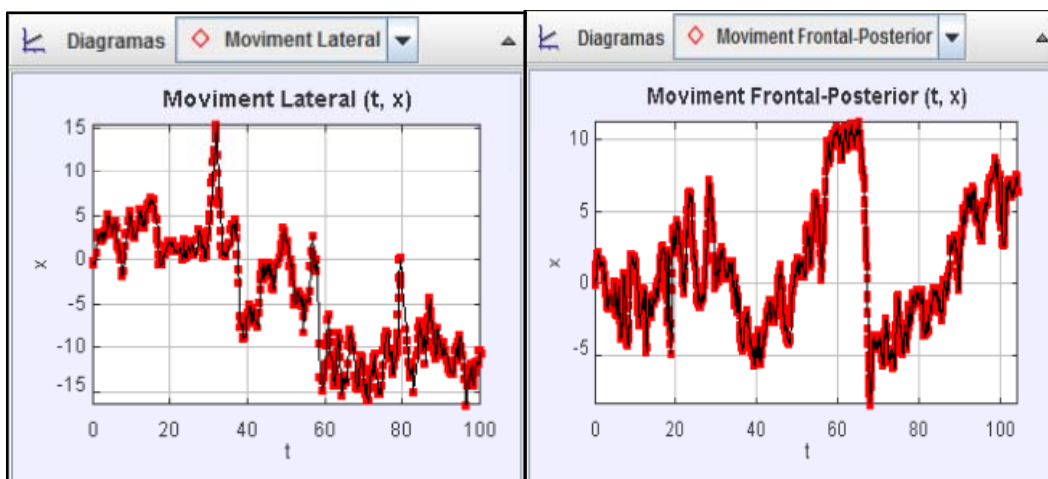
· Moviment dels segons: Acotxador col·locat al segon 149.

· Moviment dels terços: Acotxador col·locat al segon 141.

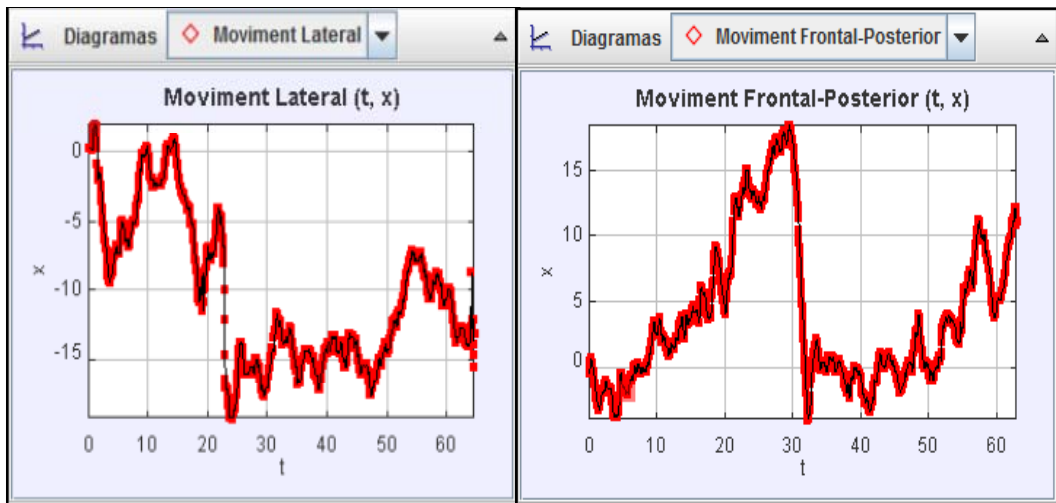

· Moviment dels quarts: Acotxador col·locat al segon 74.

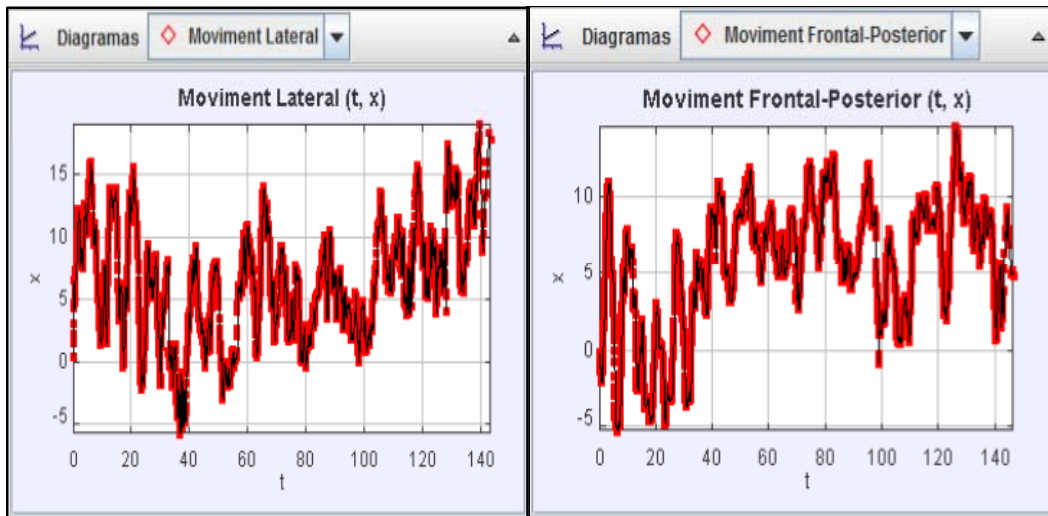

· Moviment de les quints: Acotxador col·locat al segon 41.

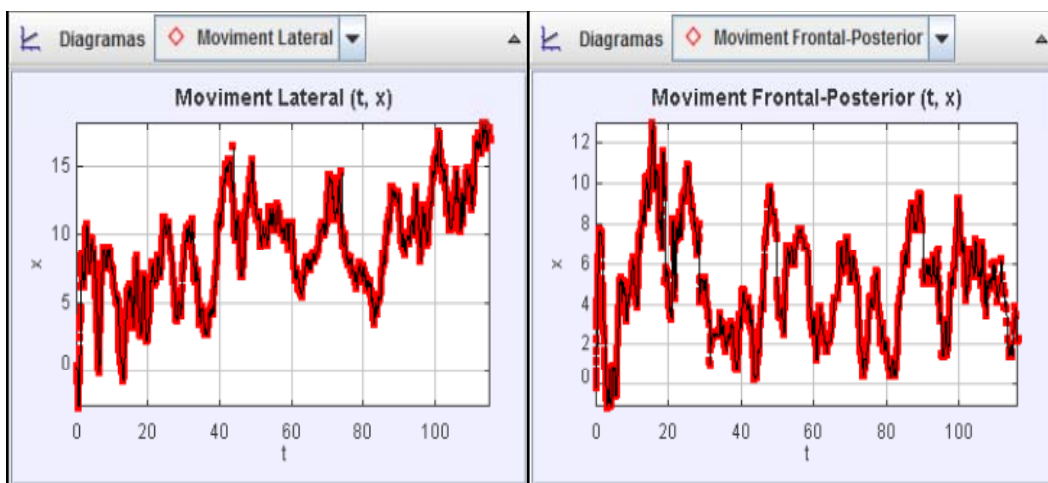

- Nº11 3d9 fins dosos: 4'35 minuts - 1091 centímetres - 1114'7 kilograms.

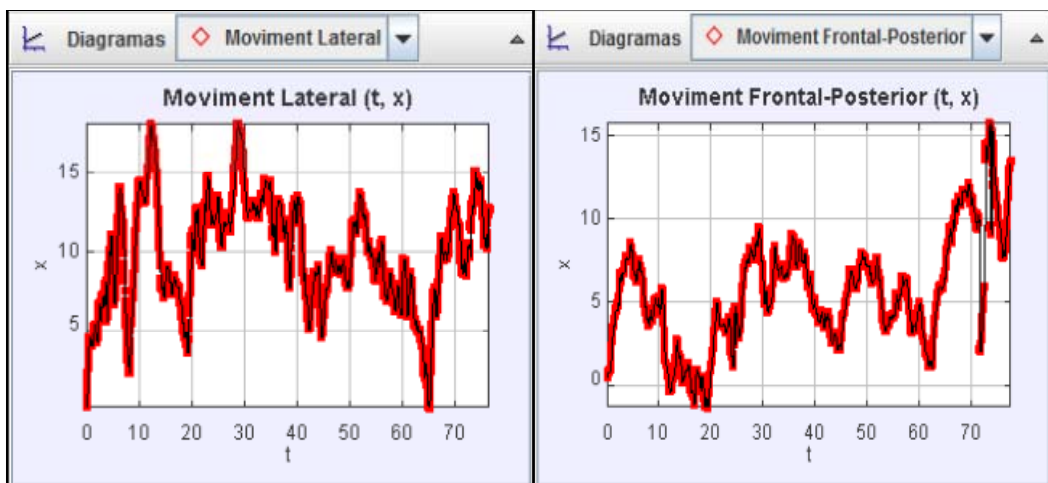
· Moviment dels terços: Dosos col·locats al segon 93.

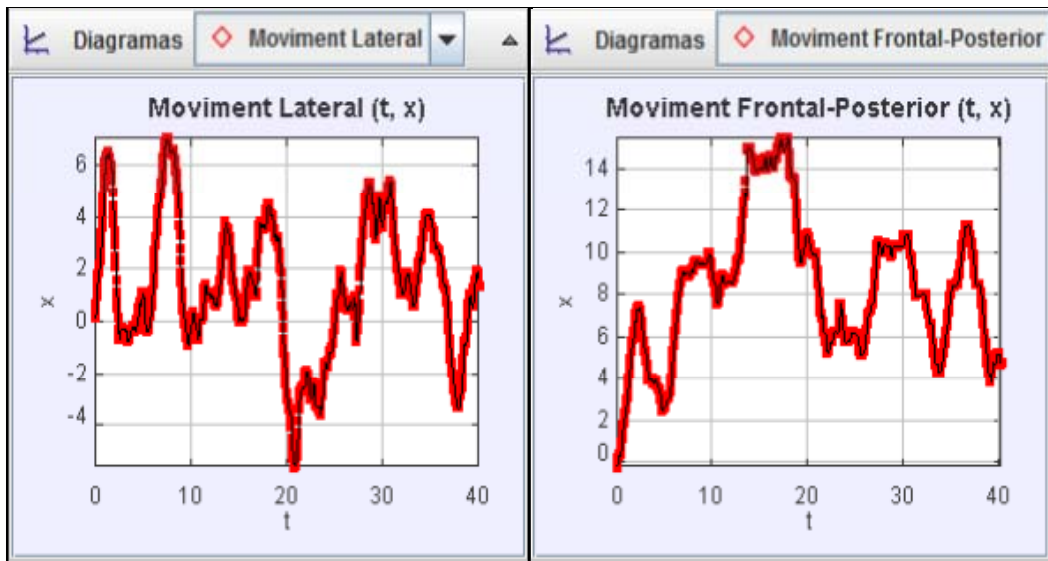
· Moviment dels quarts: Dosos col·locats al segon 69.

· Moviment de les quintes: Dosos col·locats al segon 51.

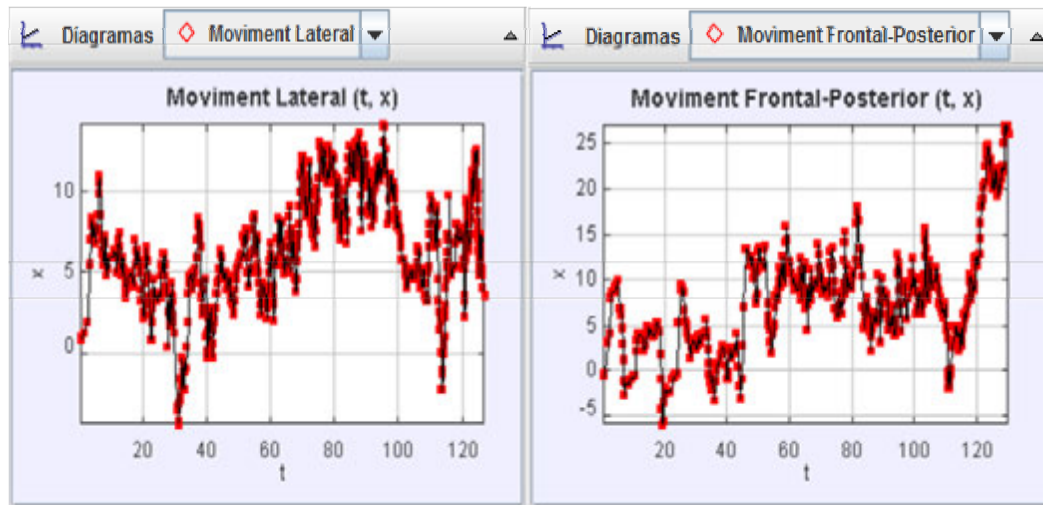
· Moviment de les sisens: Dosos col·locats al segon 29.

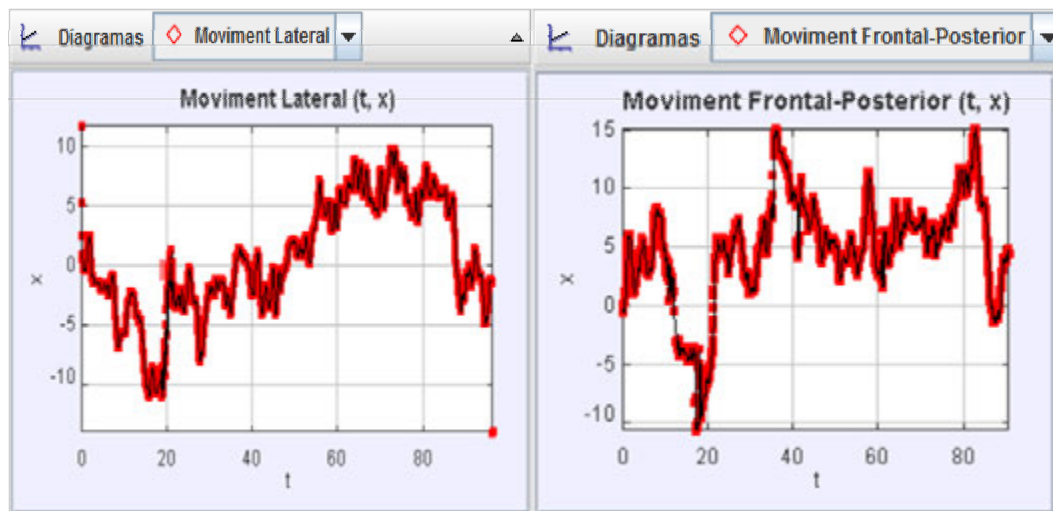

- Nº12 pd7f: 3'33 minuts - 340kg - 910 centímetres.

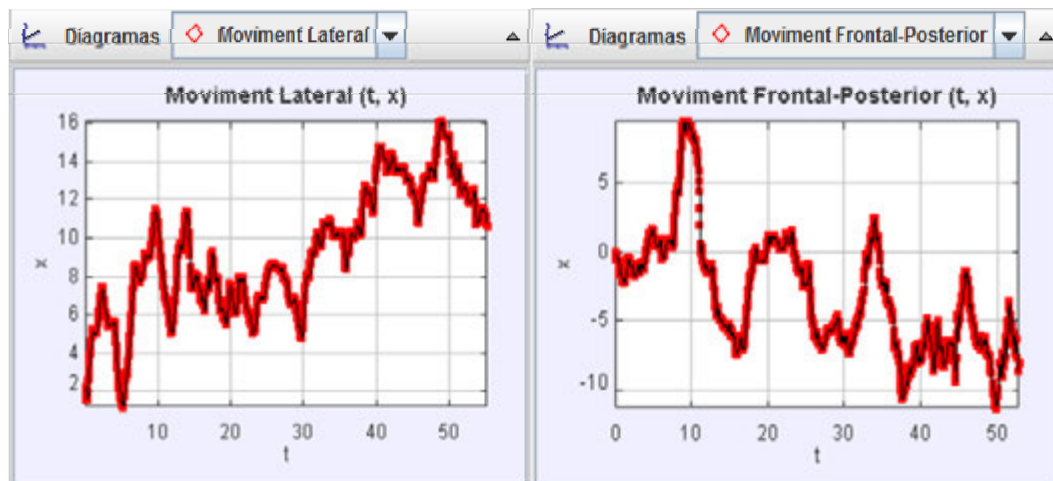
· Moviment del terç: Aleta col·locada al segon 82.

· Moviment del quart: Aleta col·locada al segon 65.

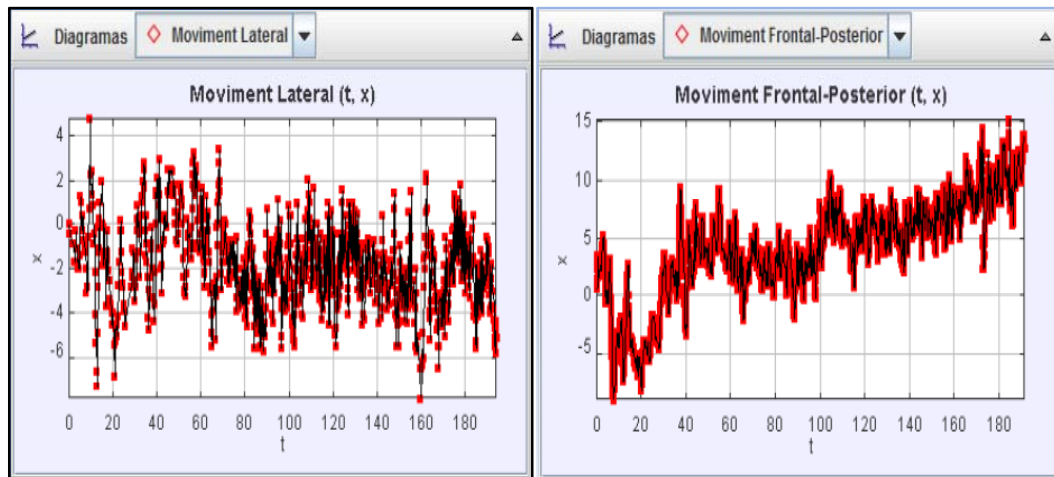
· Moviment de la quint: Aleta col·locada al segon 39.

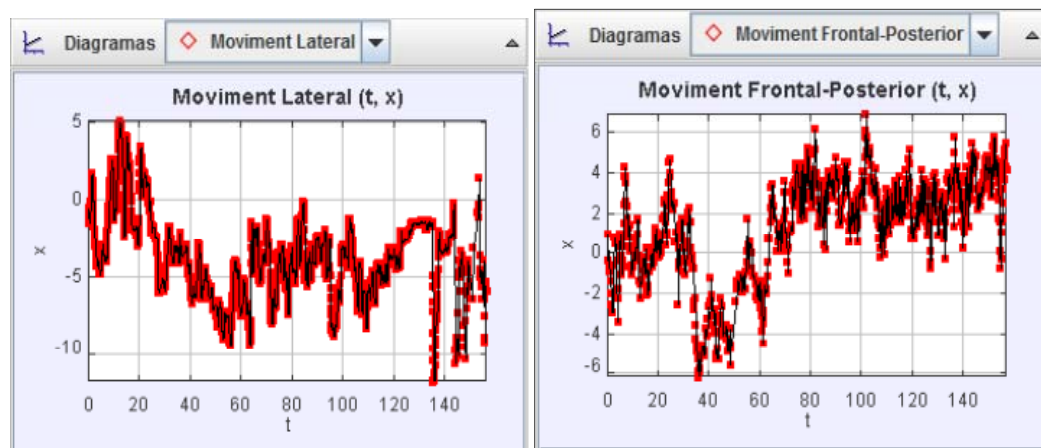
· 3 Assaig Vilafranca 26-08-2015: Prèvia Sant Fèlix.

- **Nº17 2d8 net fins acotxador: 4'25 minuts - 875'3 centímetres - 699'7 kilograms.**

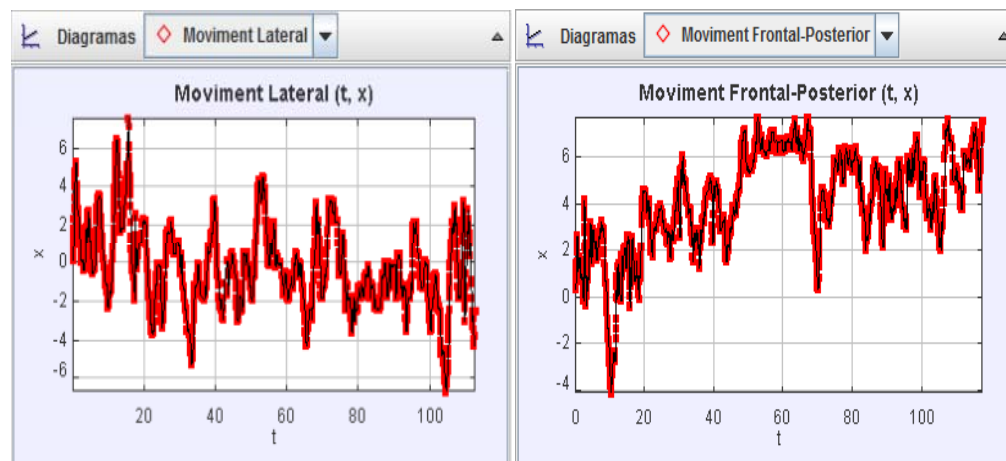
· Moviment dels segons: Acotxador col·locat al segon 122.

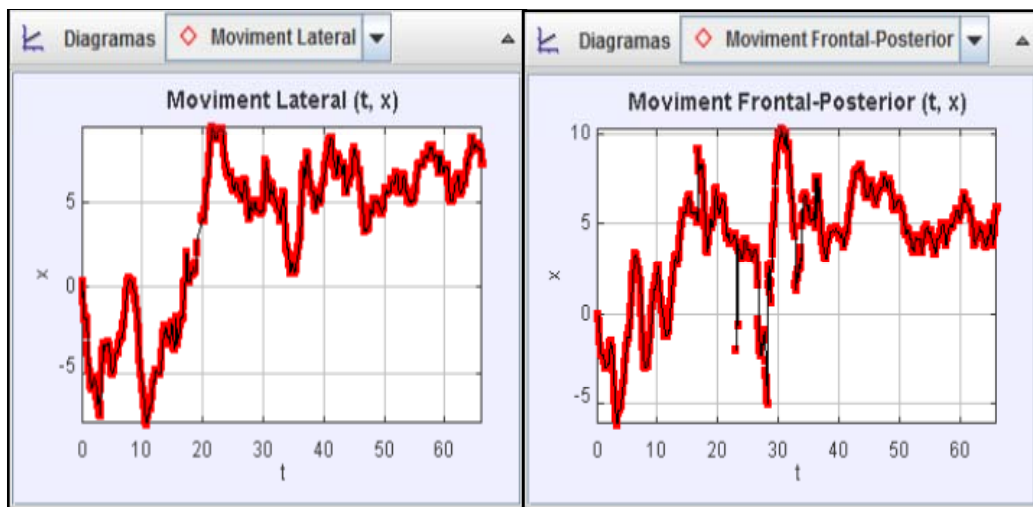
· Moviment dels terços: Acotxador col·locat al segon 96.

· Moviment dels quarts: Acotxador col·locat al segon 77.

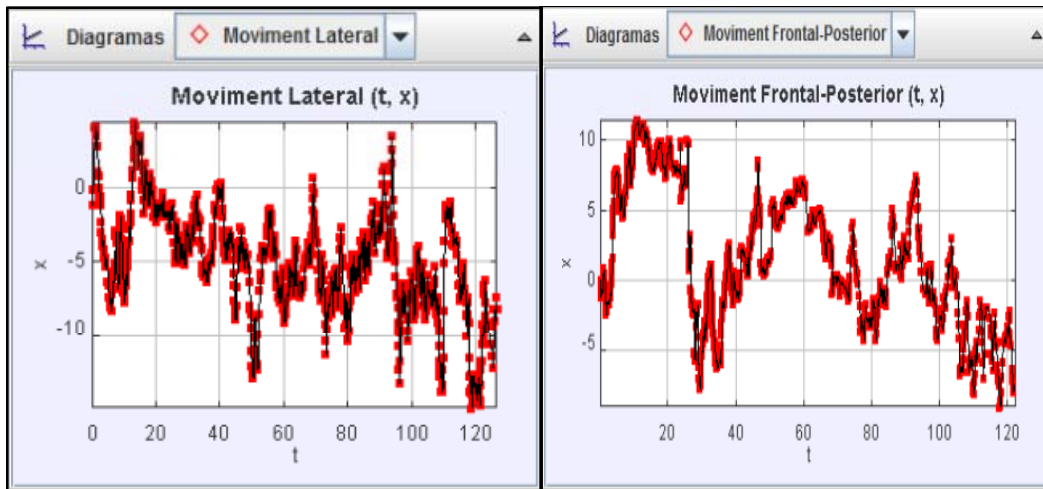

· Moviment de les quintes: Acotxador col·locat al segon 50.

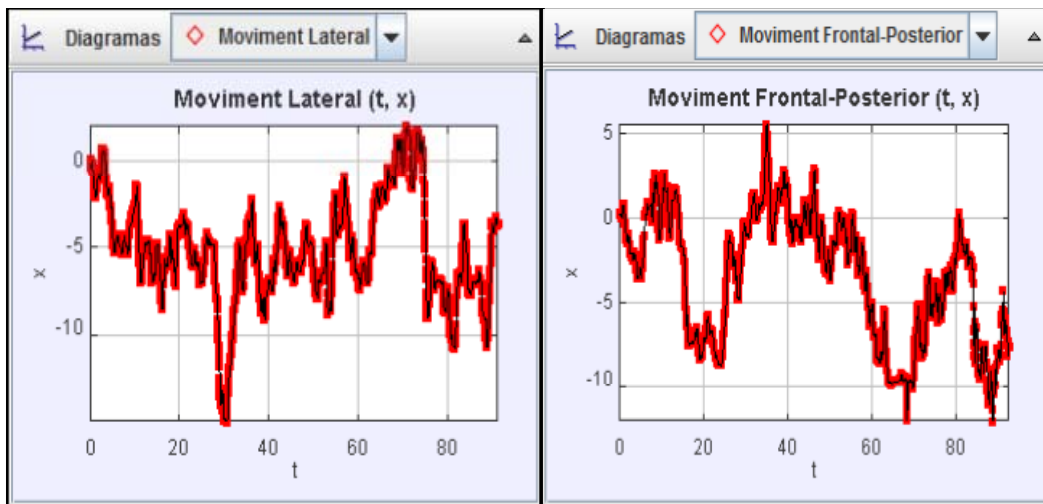

- Nº19 pd7f: 3'30 minuts - 910 centímetres - 340kg.

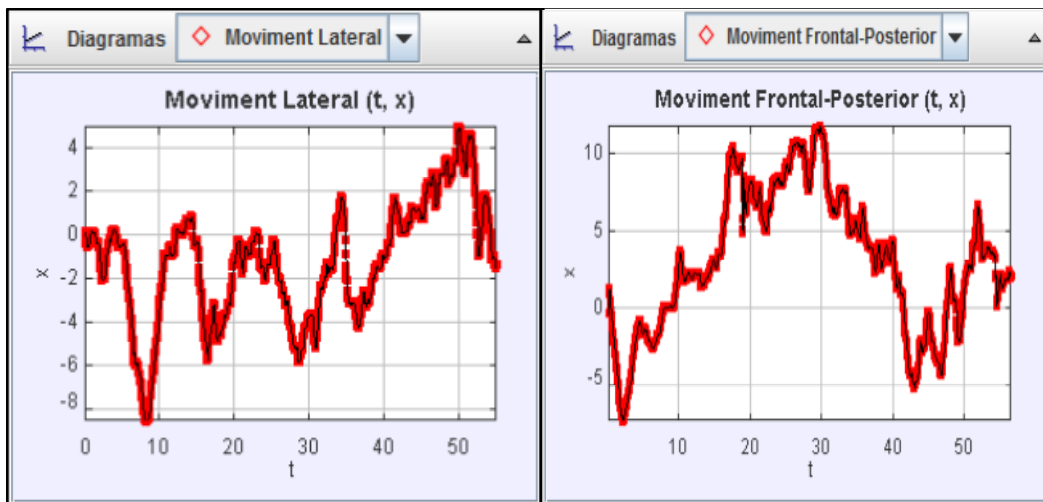
· Moviment del terç: Aleta col·locada al segon 76 .

· Moviment del quart: Aleta col·locada al segon 66 .

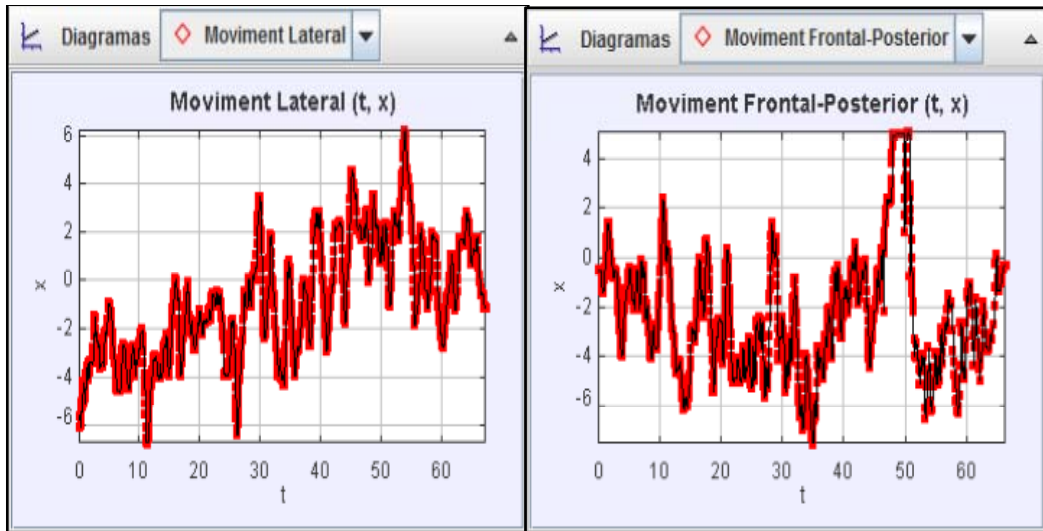
· Moviment de la quint: Aleta col·locada al segon 45 .

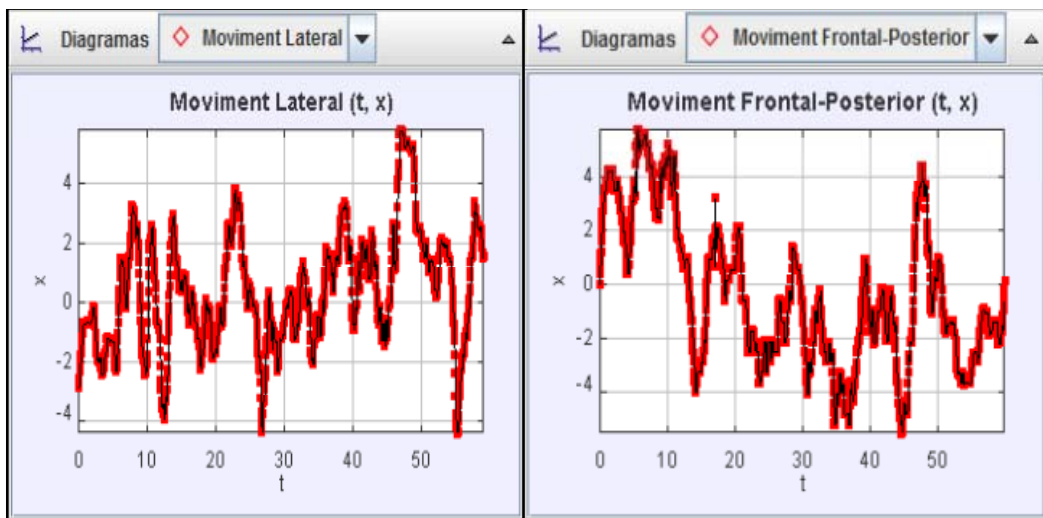
· 4 Assaig Tarragona 13-09-2015: Prèvia Santa Tecla.

- N^o20 pd5 net: 1'50 minuts - 659 centímetres - 170 kilograms.

· Moviment del segon: Aleta col·locada al segon 37.

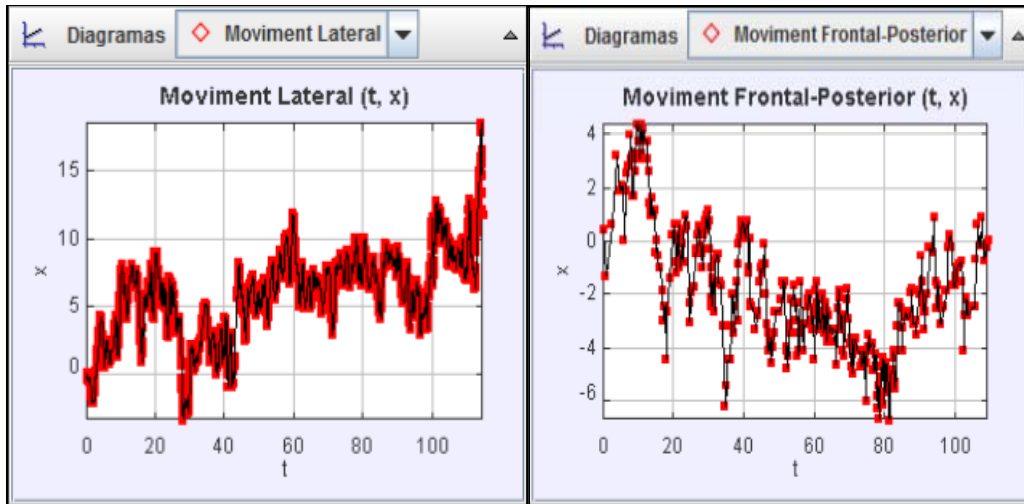
· Moviment de la terç: Aleta col·locada al segon 29.

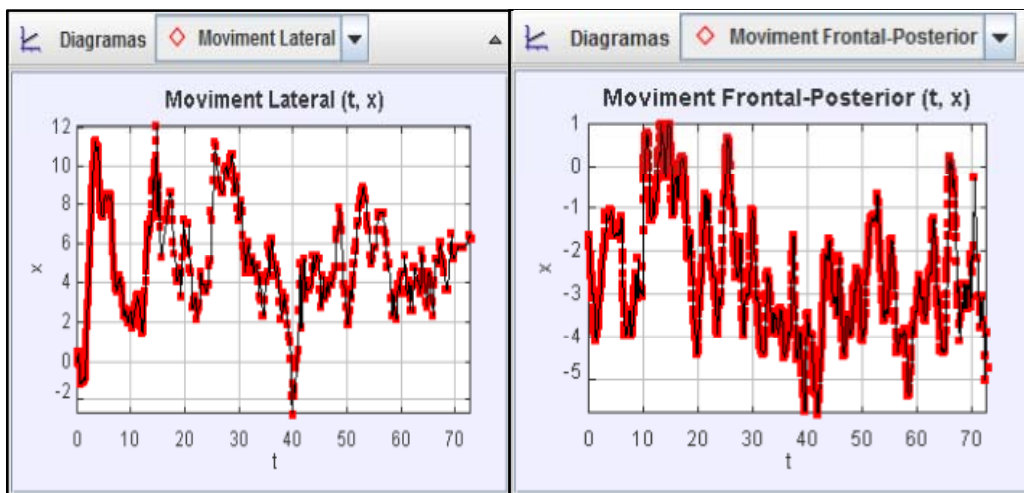
· 5 Assaig Vilafranca 14-09-2015: Prèvia Santa Tecla.

- **Nº29 3d6 net:** 2'34 minuts - 576 centímetres - 405'2 kilograms.

· Moviment de les segons: Aleta col·locada al segon 80.

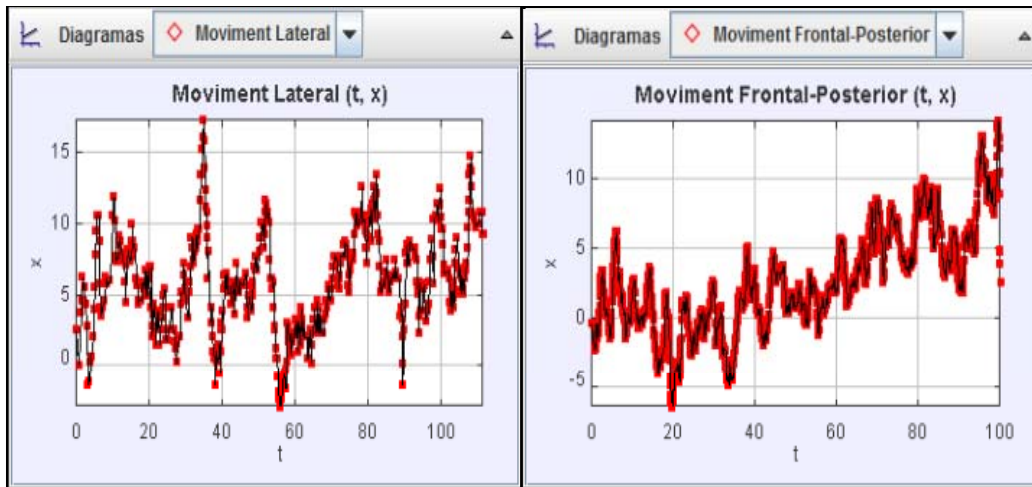
· Moviment de les terçes: Aleta col·locada al segon 58.

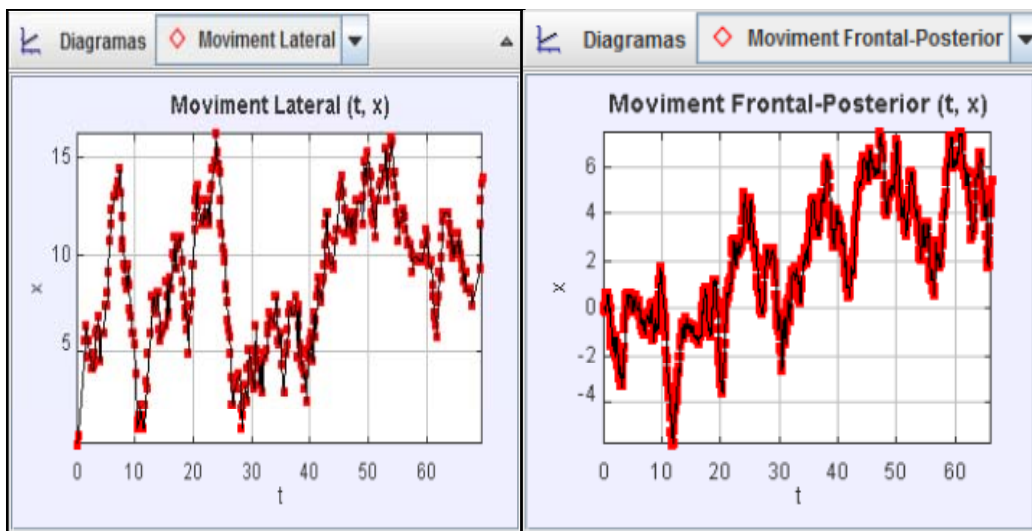

- Nº30 2d6 net: 2'09 minuts - 592'3 centímetres - 333'7 kilograms.

· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 83.

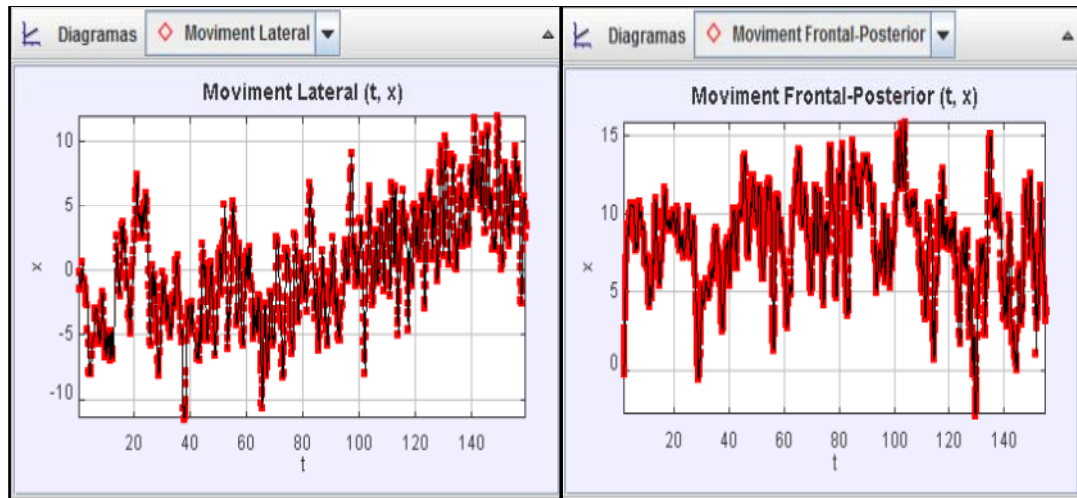

· Moviment de les terçes: Aleta col·locada al segon 52.

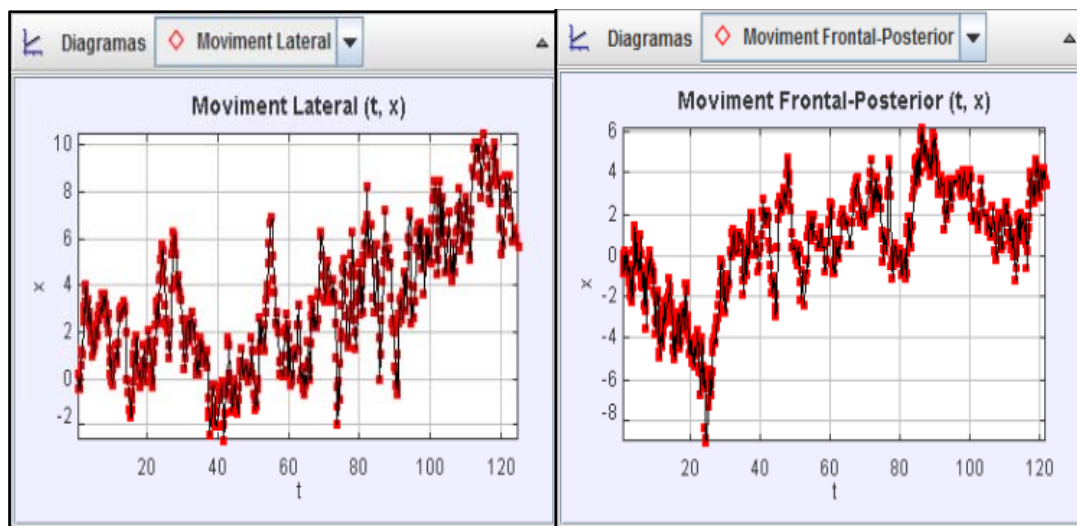

- N°31 2d7 net: 3'12 minuts - 738'2 centímetres - 517'7 kilograms.

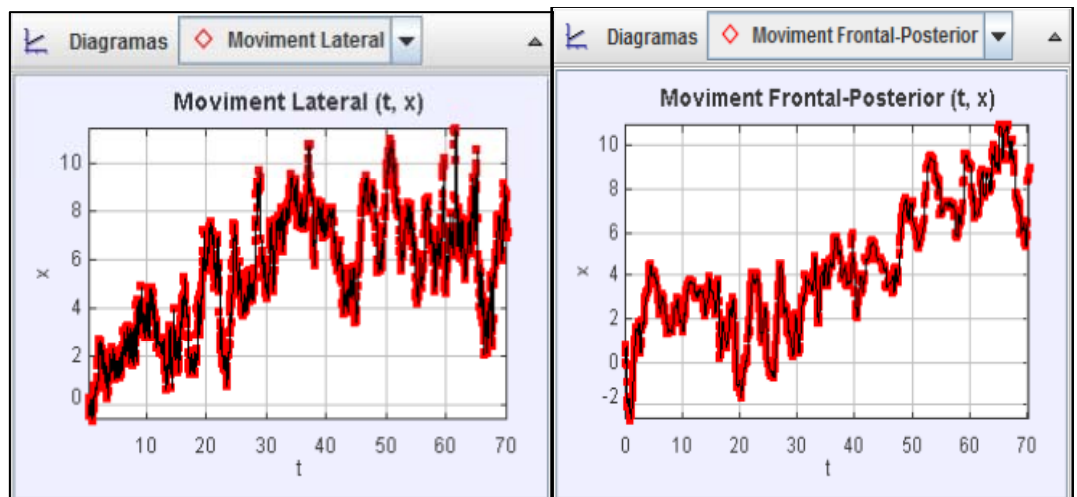
· Moviment dels segons: Aleta col·locada al segon 125.

· Moviment dels terços: Aleta col·locada al segon 86.

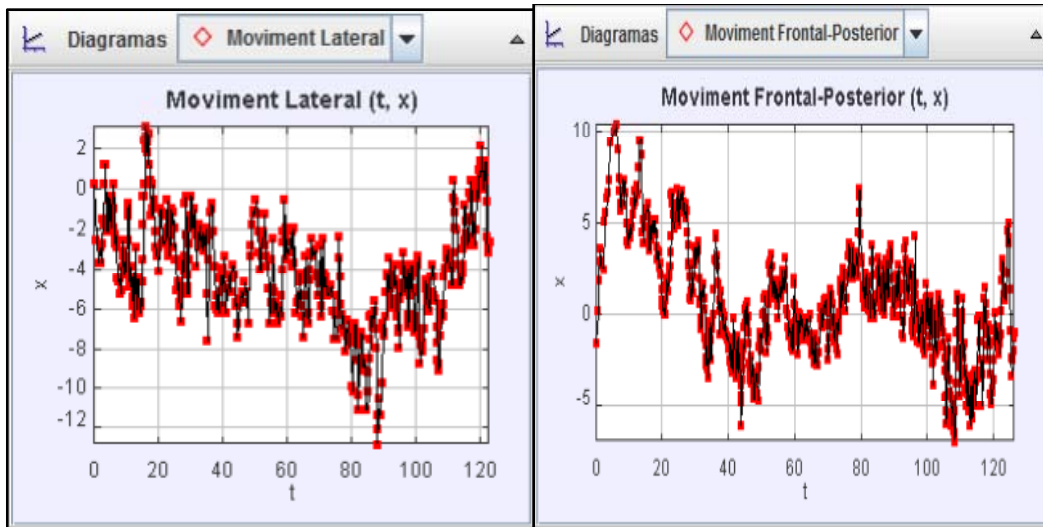
· Moviment de les quarts: Aleta col·locada al segon 56.

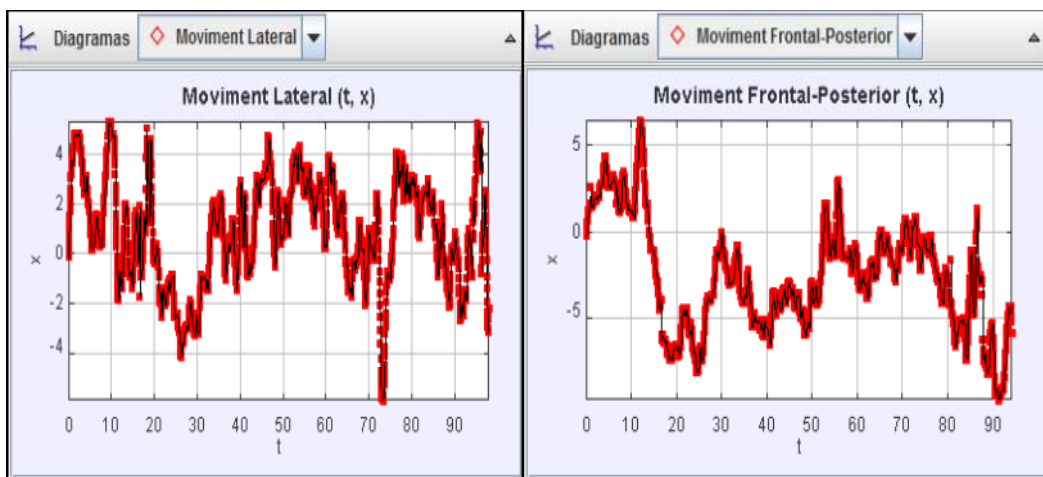

- N^o32 pd7f: 3'41 minuts - 910 centímetres - 340kg.

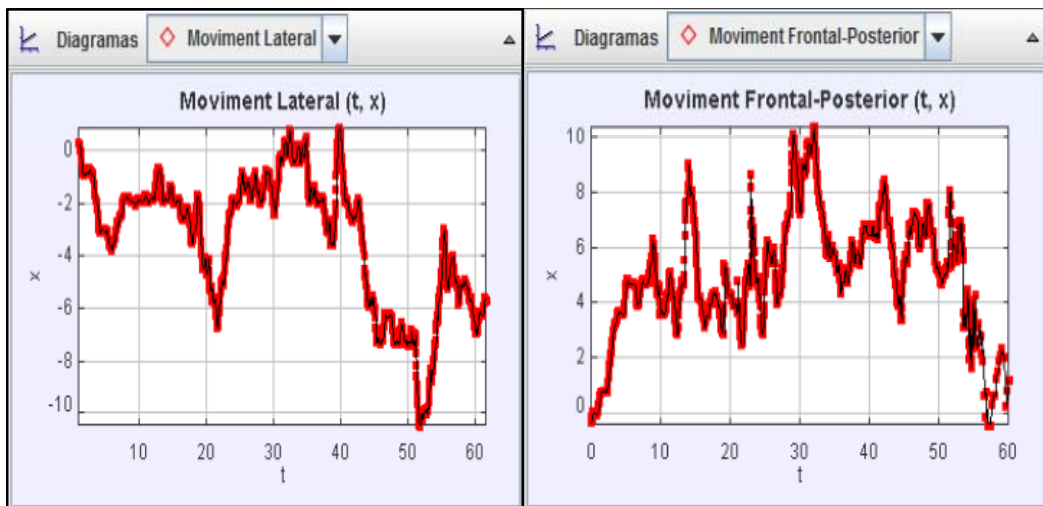
· Moviment del terç: Anxaneta col·locat al segon 80.

· Moviment del quart: Anxaneta col·locat al segon 66.

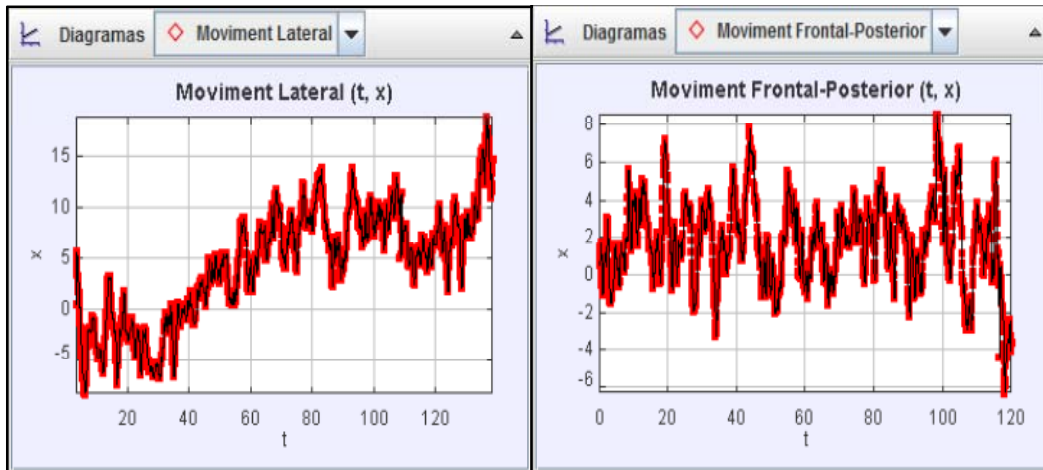
· Moviment de la quint: Anxaneta col·locat al segon 43.

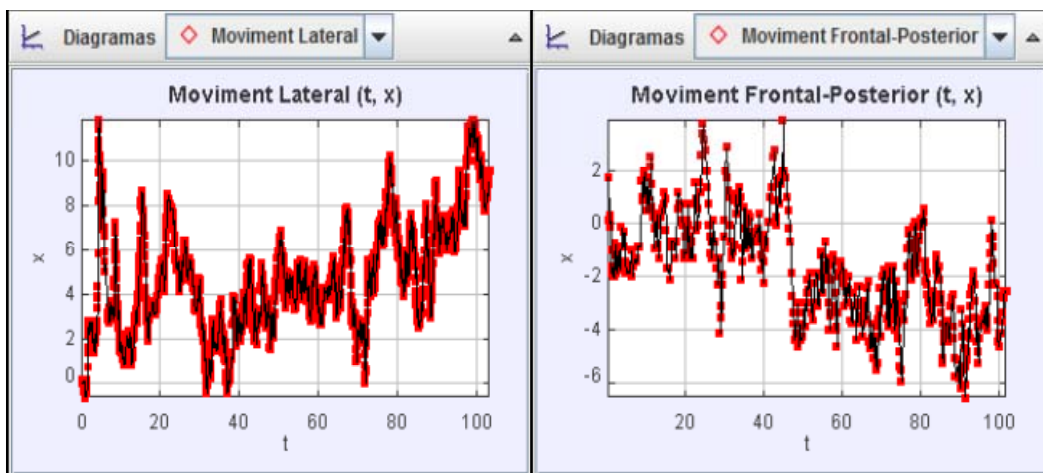
· 6 Assaig Valls 16-09-2015: Prèvia de Santa Tecla.

- **Nº34 2d7 net fins acotxador: 2'56 minuts - 735 centímetres - 497'7 kilograms.**

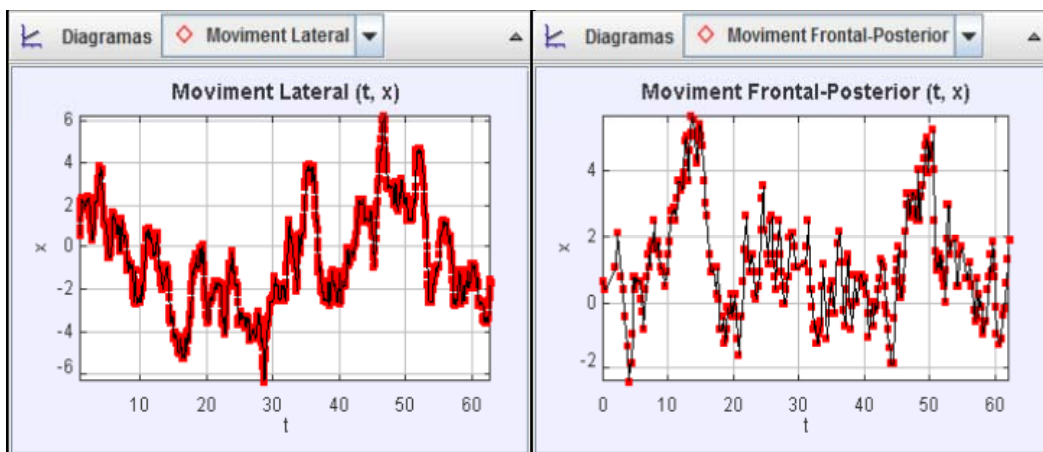
· Moviment dels segons: Acotxador col·locat al segon 84.

· Moviment dels terços: Acotxador col·locat al segon 68.

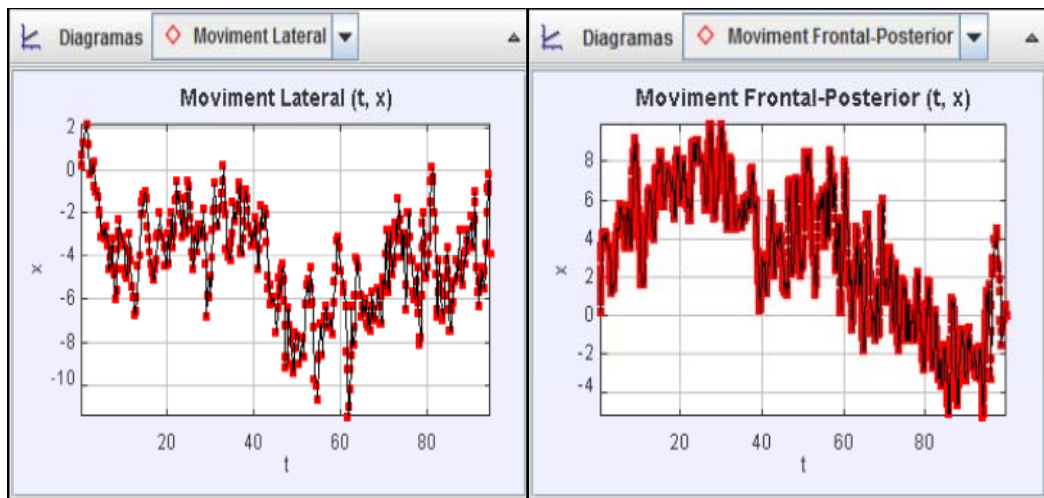

· Moviment dels quints: Acotxador col·locat al segon 42.

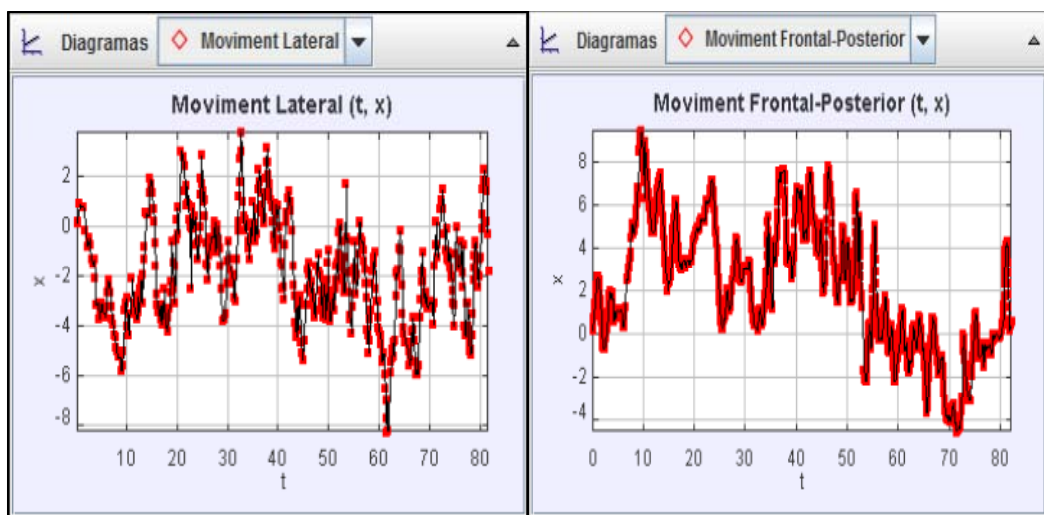

- Nº36 pd6 a quatre mans: 2'11 minuts - 795 centímetres - 277 kilograms.

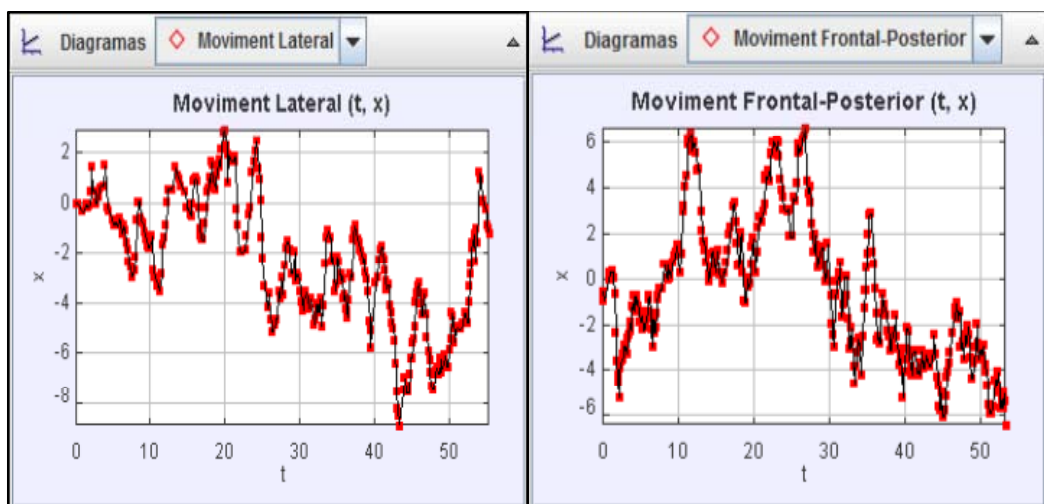
· Moviment del segon: Aleta al segon 51.

· Moviment del terç: Aleta al segon 58.

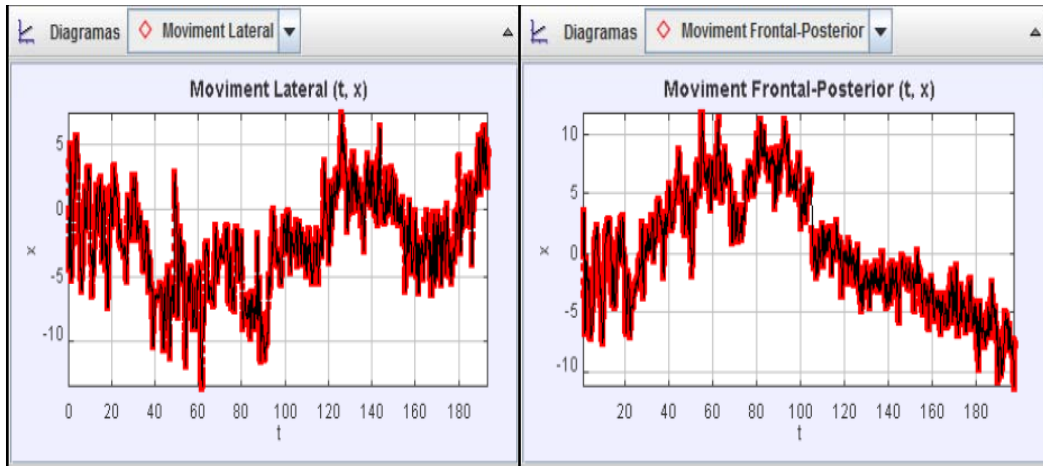
· Moviment de la quart: Aleta al segon 37.

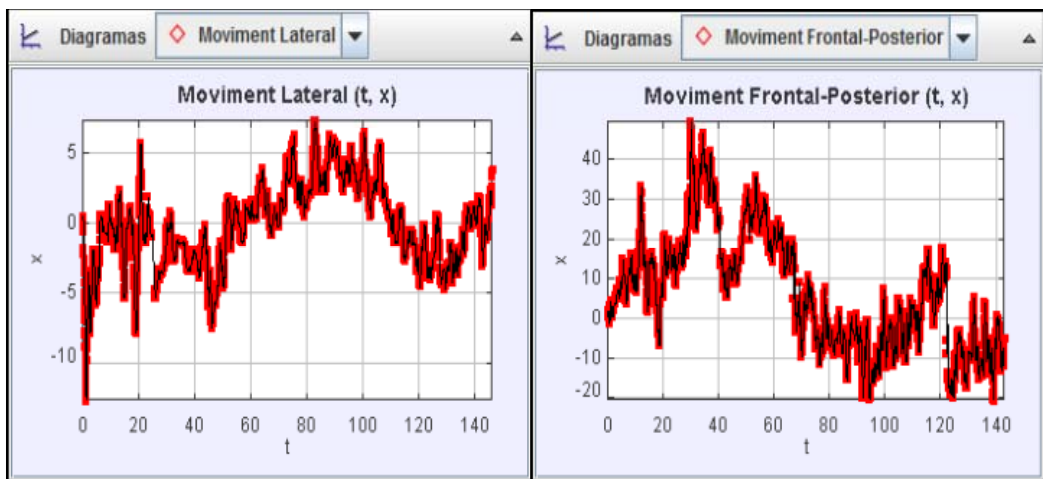
· 7 Assaig Valls 21-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.

- **Nº39 2d8 net amb acotxador:** 4'40 minuts- 872 centímetres - 718'3 kilograms.

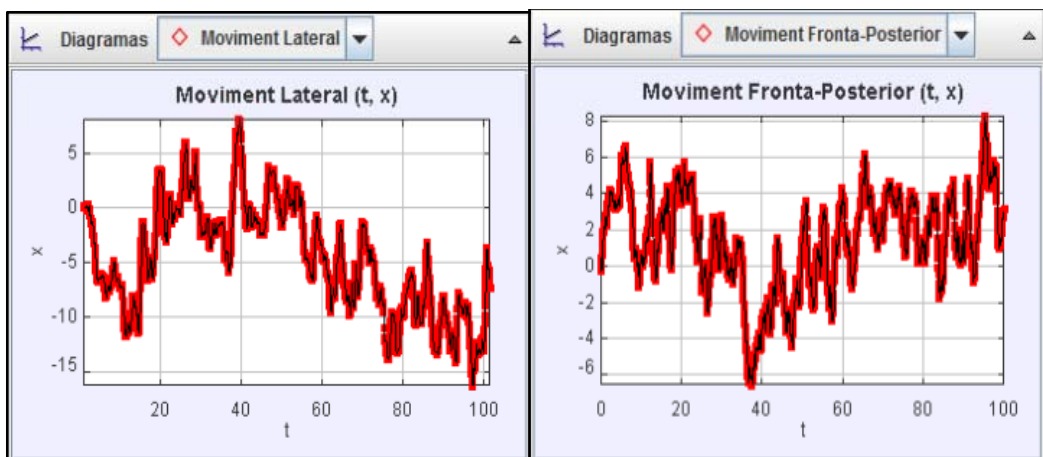
· Moviment dels segons: Acotxador al segon 151.

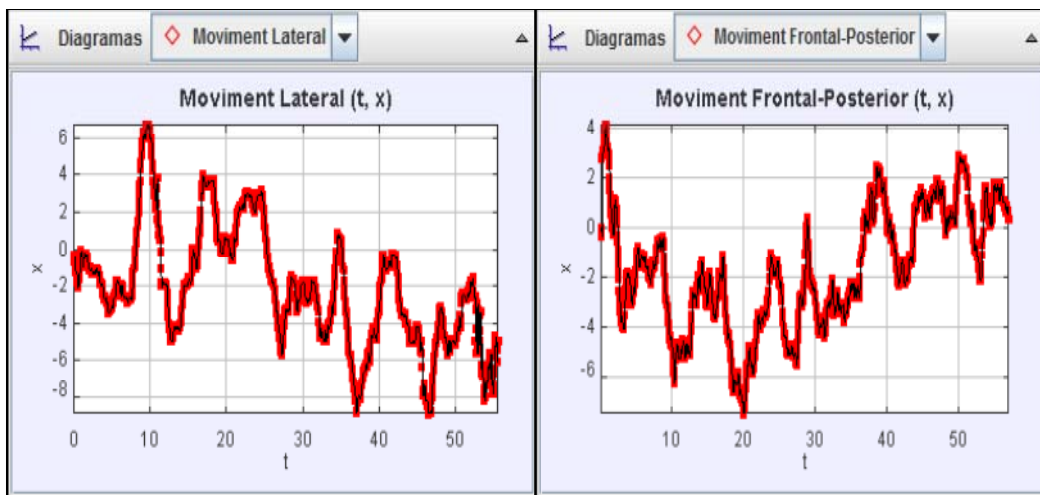
· Moviment dels terços: Acotxador al segon 114.

· Moviment dels quarts: Acotxador al segon 73.

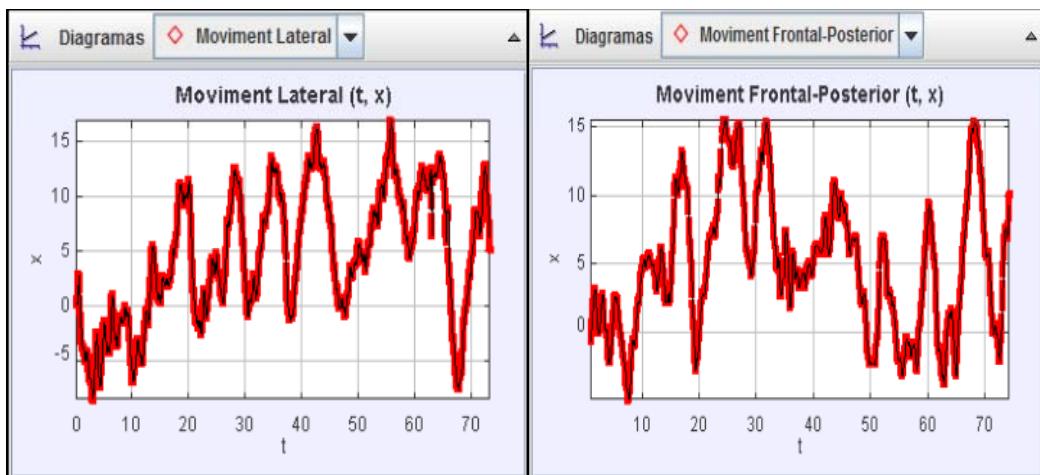

- Moviment dels quints: Acotxador al segon 46.

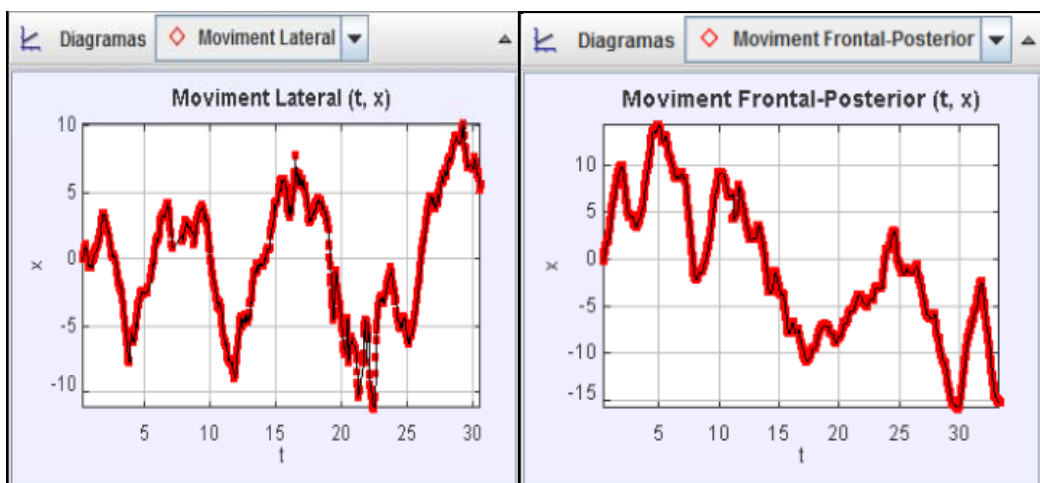

- **Nº42 3d10 fins sisens:** 5'15 minuts - 861 centímetres - 1226 kilograms.

- Moviment dels quarts: Sisens col·locats al segon 44.

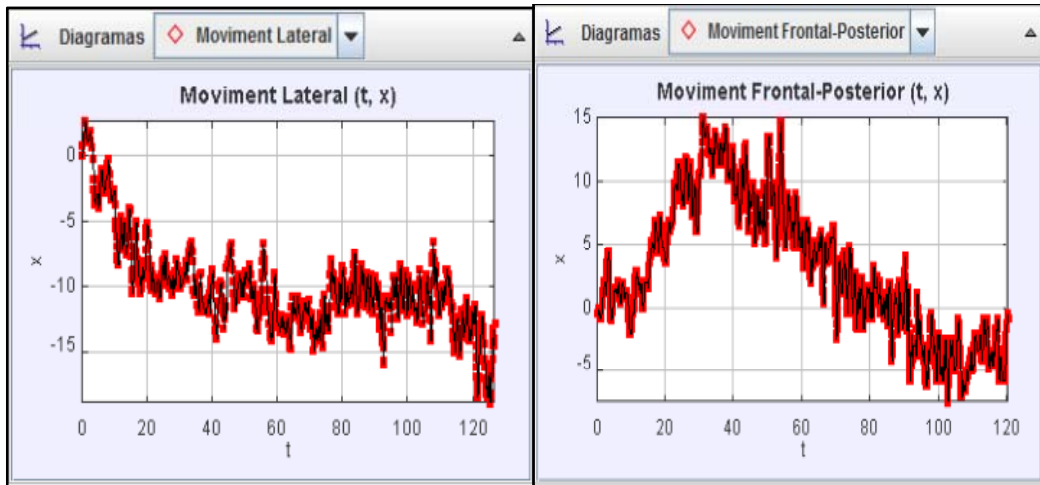
- Moviment dels quints: Sisens col·locats al segon 23.

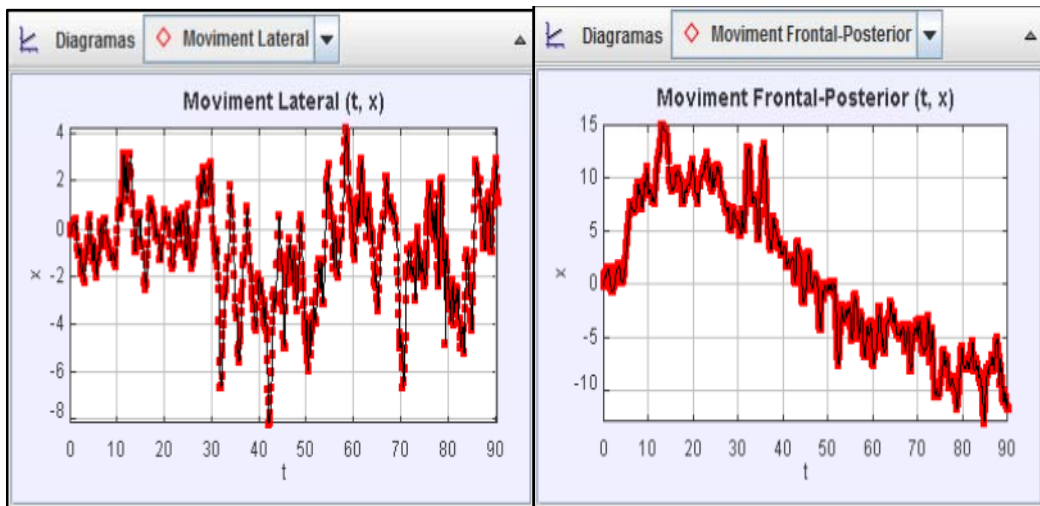

- Nº43 pd7: 3'57 minuts - 932 centímetres - 345 kilograms.

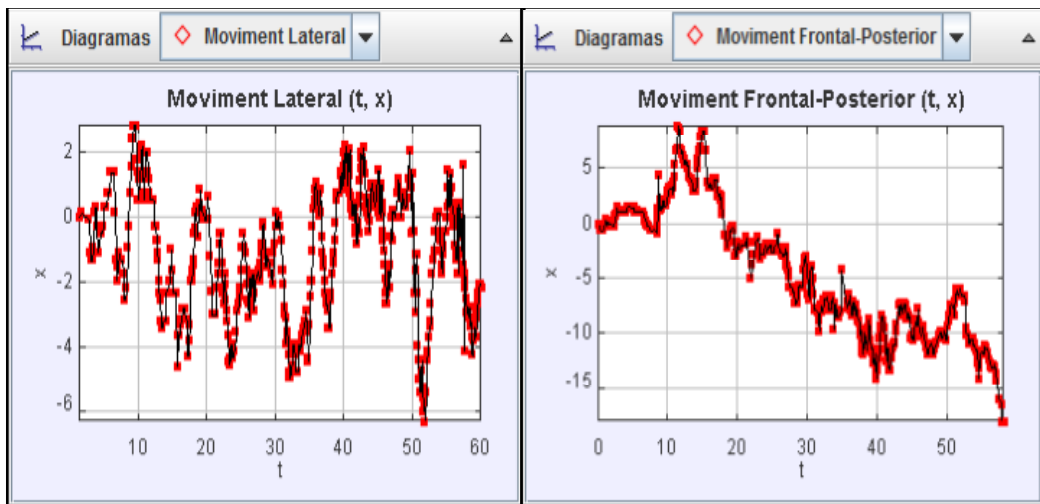
· Moviment del terç: Aleta al segon 81.

· Moviment del quart: Aleta al segon 62.

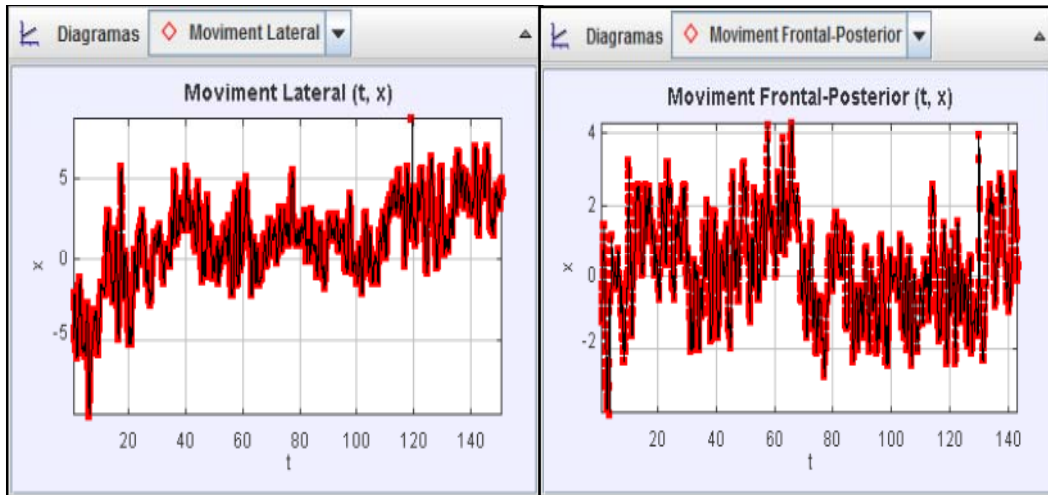
· Moviment de la quint: Aleta al segon 40.

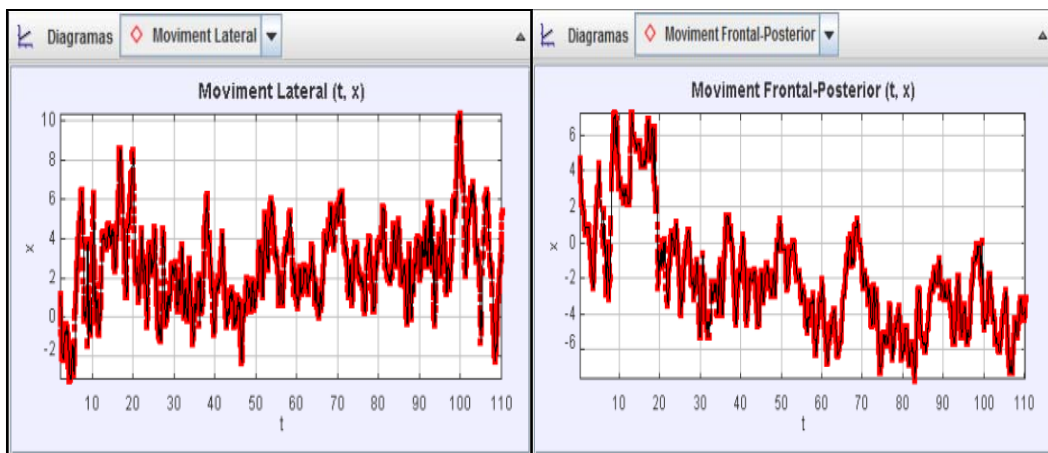
- 8 Assaig Valls 23-10-2015: Prèvia de Santa Úrsula.

- **Nº45 3d8**: 3'37 minuts - 892 centímetres - 888'3 kilograms.

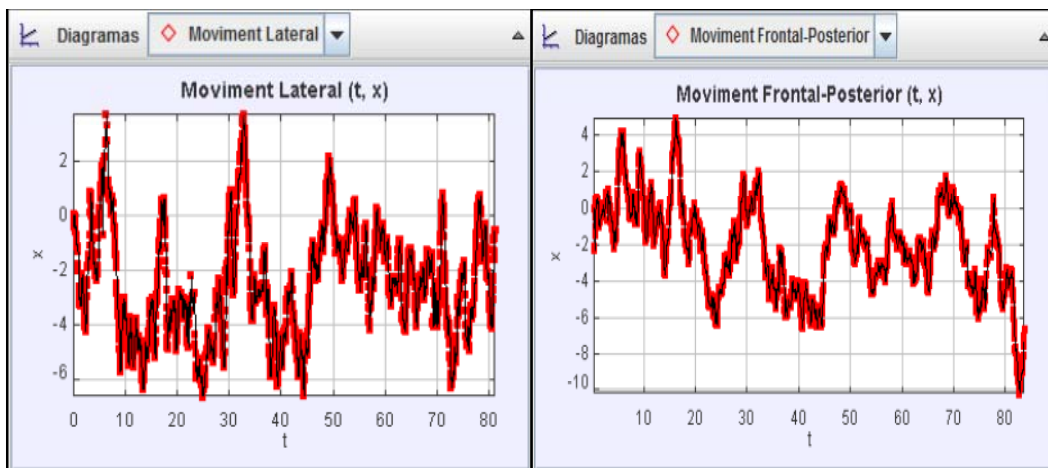
· Moviment dels segons: Aleta al segon 98.

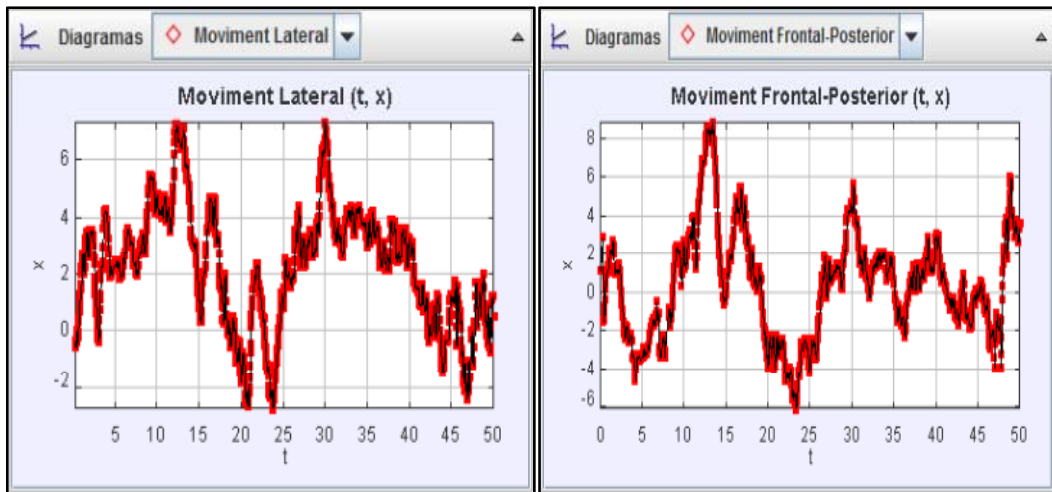
· Moviment dels terços: Aleta al segon 76.

· Moviment dels quarts: Aleta al segon 51.

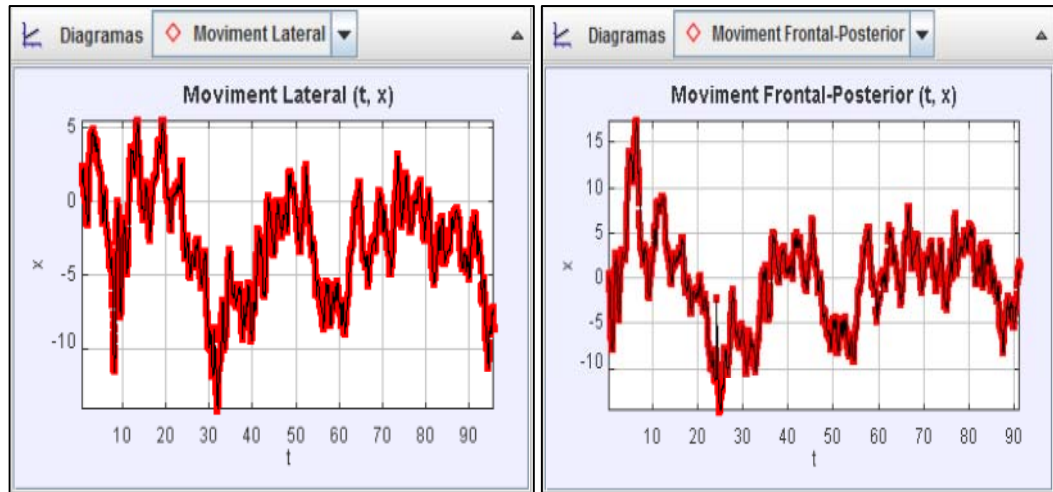
· Moviment dels quints: *Aleta al segon 35.*

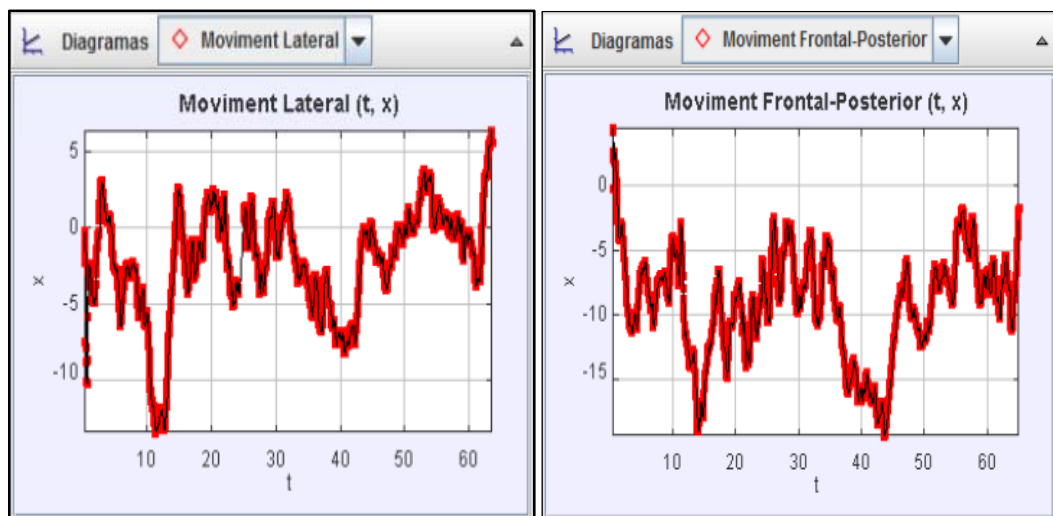

- N°46 3d9f fins sisens: 4'48 minuts - 855 centímetres - 1038 kilograms.

· Moviment dels terços: Sisens col·locats al segon 61.

· Moviment dels quarts: Sisens col·locats al segon 40.

· Moviment dels quints: Sisens col·locats al segon 21.

